

Ministerstwo Rodziny,
Pracy i Polityki Społecznej

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI
KRAJOWEGO PROGRAMU
PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W
RODZINIE NA LATA 2014-2020**

za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 r.

Warszawa, wrzesień 2017 r.

Spis treści

WSTĘP.....	2
I. OBSZARY, KIERUNKI I DZIAŁANIA ROGRAMU	3
II. OMÓWIENIE OBSZARÓW, KIERUNKÓW I DZIAŁAŃ PROGRAMU	10
1. Profilaktyka i edukacja społeczna	10
1.1. Poszerzenie wiedzy ogółu społeczeństwa, w tym zainteresowanych służb na temat zjawiska przemocy w rodzinie	10
1.2. Podniesienie poziomu wiedzy i świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie; zmiana postrzegania przez społeczeństwo problemu przemocy w rodzinie (art. 8 pkt 2 w związku z art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)	12
1.3. Ograniczenie zjawiska przemocy w rodzinie w mediach	50
1.4. Poprawa jakości systemu działań profilaktycznych	41
1.5. Realizacja programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie (art. 6 ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)	50
2. Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie (art. 10 ust. 1 pkt 1 i 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)	51
2.1. Rozwój infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie oraz wypracowanie zasad współpracy	51
2.2. Upowszechnianie informacji i edukacja w zakresie możliwości i form udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie (art. 10 ust. 1 pkt 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)	63
2.3. Udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	65
2.4. Monitoring skuteczności działań pomocowych	90
3. Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie	90
3.1. Tworzenie i rozszerzanie ofert oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, realizowanych przez instytucje rządowe i samorządowe, a także podmioty oraz organizacje pozarządowe, a także wypracowanie zasad współpracy pomiędzy tymi instytucjami i podmiotami oraz organizacjami pozarządowymi	90
3.2. Interweniowanie oraz reagowanie właściwych służb na stosowanie przemocy w rodzinie	93
3.3. Realizowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych zmierzających do zaprzestania przemocy w rodzinie (art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)	123
3.4. Realizowanie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie zmierzających do zmiany wzorców zachowań	133
4. Podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie	134
4.1. Wzmacnianie jakości kształcenia zawodowego i doskonalenia zawodowego osób przygotowujących się do realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz osób realizujących te zadania	134
4.2. Wyznaczanie kierunków działań dla podmiotów i instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie	145
4.3. Zwiększanie kompetencji osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie	149
4.4. Wzmacnianie kompetencji zawodowych oraz przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie	156
III. FINANSOWANIE KRAJOWEGO PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE NA LATA 2014-2020 W OKRESIE OD 1 STYCZNIA 2016 R. DO 31 GRUDNIA 2016 R.	158
IV. PODSUMOWANIE, WNIOSKI, ZALECENIA	160
Załącznik – Dane statystyczne z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 r.	

Wstęp

Opracowany dokument stanowi opis najważniejszych działań realizowanych w 2016 r. w ramach Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. W dniu 1 sierpnia 2010 r. weszła w życie ustawa z dnia 10 czerwca 2010 r. *o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. poz. 842), która wprowadziła wiele nowych uregulowań dotyczących zarówno usprawnienia istniejących, jak i nowych instytucji prawnych. Konieczność opracowania nowego dokumentu jakim jest Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 została zawarta w art. 10 ust. 1 znowelizowanej ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r. poz. 1390). Dnia 29 kwietnia 2014 r. Rada Ministrów podjęła Uchwałę Nr 76 w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 (M. P. poz. 445).

Zgodnie z przepisami ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie Program określa szczegółowe działania w czterech głównych obszarach, tj.:

- w obszarze 1. *Profilaktyka i edukacja społeczna,*
- w obszarze 2. *Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie,*
- w obszarze 3. *Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie*
- w obszarze 4. *Podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.*

Spółeczeństwo polskie tradycyjnie przywiązuje duże znaczenie do wartości, jakie realizowane są w rodzinie i przez rodzinę. Zapewnienie rodzinie odpowiedniego miejsca w budowanym modelu państwa, zwłaszcza w jego praktyce społecznej, może w znacznym stopniu decydować o powodzeniu aktualnie przeprowadzanych reform. Dążenie do umocnienia podstaw funkcjonowania rodziny jest więc potrzebą rozwojową, a równocześnie powinnością państwa. Cele i obszary działań zawarte w Programie nakładają obowiązek na wszystkie szczeble administracji publicznej realizacji długofalowych zadań w celu zmniejszenia zjawiska przemocy w rodzinie. Osiągnięcie tego celu jest procesem wymagającym czasu, zaangażowania wszystkich służb, środków finansowych, a także zmiany świadomości społecznej.

Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie zawiera opis działań realizowanych zgodnie z zapisem Programu. Działania te realizowane były przez wszystkie szczeble administracji publicznej we współpracy z organizacjami pozarządowymi. Zadania realizowane w ramach Programu wyznaczają nowe rodzaje działań ukierunkowane na promowanie działań profilaktycznych oraz na realizację zadań odnoszących się bezpośrednio do osób doznających przemocy w rodzinie jak również osób stosujących przemoc w rodzinie. Sprawozdanie przygotowane zostało w oparciu o sprawozdania wojewodów, marszałków województw oraz sprawozdania: Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwa Zdrowia, Ministerstwa Edukacji Narodowej, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwa Sprawiedliwości, Prokuratury Krajowej, Komendy Głównej Policji oraz Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, którzy są współrealizatorami Programu.

Opracowany dokument zawiera opis działań zgodnych z Programem, a także ich ocenę w oparciu o opracowane rekomendacje i wnioski.

I. Obszary, kierunki i działania Programu

Obszar:

1. Profilaktyka i edukacja społeczna

Cel: Zintensyfikowanie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Kierunki działań:

1.1. Poszerzenie wiedzy ogółu społeczeństwa, w tym zainteresowanych służb na temat zjawiska przemocy w rodzinie

Rodzaje działań:

- 1.1.1. Prowadzenie badań, ekspertyz oraz analiz dotyczących zjawiska przemocy w rodzinie - art. 8 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r. poz. 1390)
- 1.1.2. Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie na obszarze gminy, powiatu i województwa, w tym w odniesieniu do gmin, ustalenie odsetka populacji rodzin zagrożonych przemocą w rodzinie
- 1.1.3. Monitorowanie zjawiska przemocy w rodzinie na obszarze województwa (art. 7 ust.1 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

1.2. Podniesienie poziomu wiedzy i świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie; zmiana postrzegania przez społeczeństwo problemu przemocy w rodzinie (art. 8 pkt 2 w związku z art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Rodzaje działań:

- 1.2.1. Prowadzenie ogólnopolskich i lokalnych kampanii społecznych, które:
  - obalają mity i stereotypy na temat przemocy w rodzinie, usprawiedliwiające jej stosowanie,
  - opisują mechanizmy przemocy w rodzinie oraz jednoznacznie wskazują na ich społeczną szkodliwość i społeczno-kulturowe uwarunkowania,
  - promują metody wychowawcze bez użycia przemocy (art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie) i informują o zakazie stosowania kar cielesnych wobec dzieci przez osoby wykonujące władzę rodzicielską oraz sprawujące opiekę lub pieczę,
  - promują działania służące przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, w tym ochronę i pomoc dla osób doznających przemocy oraz interwencję wobec osób stosujących przemoc
- 1.2.2. Współpraca pomiędzy organami samorządu terytorialnego a kościołami lub związkami wyznaniowymi na danym terenie, w celu wprowadzenia elementów edukacji na temat zjawiska przemocy w rodzinie w ramach działania poradni prowadzonych przez kościoły lub związki wyznaniowe lub do programów nauk przedmażeńskich (art. 9 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

1.3. Ograniczenie zjawiska przemocy w rodzinie w mediach

Rodzaje działań:

- 1.3.1. Promowanie w środkach masowego przekazu programów skierowanych do dzieci i młodzieży pozbawionych treści przemocowych

1.3.2. Ograniczanie zjawiska przemocy w rodzinie w środkach masowego przekazu

1.4. Poprawa jakości systemu działań profilaktycznych

Rodzaje działań:

1.4.1. Opracowanie programów osłonowych oraz edukacyjnych i prowadzenie działań, dotyczących zapobiegania przemocy w rodzinie, w szczególności wobec dzieci, kobiet, osób starszych lub z niepełnosprawnościami

1.4.2. Opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie (art. 6 ust. 3 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

1.4.3. Prowadzenie poradnictwa, w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych, alternatywnych wobec stosowania przemocy metod i kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie (art. 6 ust. 2 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie) oraz w stosunku do grup ryzyka, np. małoletnich w ciąży

1.5. Realizacja programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie (art. 6 ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Rodzaje działań:

1.5.1. Opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie (art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

1.5.2. Opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie (art. 6 ust. 3 pkt 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

1.5.3. Opracowanie i realizacja wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ramowego programu ochrony ofiar przemocy w rodzinie (art. 6 ust. 6 pkt 1 i 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Obszar:

2. [Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie \(art. 10 ust. 1 pkt 1 i 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie\)](#)

Cel: Zwiększenie dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

Kierunki działań:

2.1. [Rozwój infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie oraz wypracowanie zasad współpracy](#)

Rodzaje działań:

2.1.1. Utworzenie i funkcjonowanie zespołów interdyscyplinarnych (art. 6 ust. 2 pkt 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

2.1.2. Ewidencjonowanie istniejącej infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie

- 2.1.3. Przesyłanie zaktualizowanych baz danych z danego województwa, o których mowa w pkt 2.1.2. prezesowi sądu apelacyjnego, prokuratorowi apelacyjnemu, komendantowi wojewódzkiemu Policji, kuratorowi oświaty oraz organom samorządu terytorialnego do dnia 15 lipca każdego kolejnego roku
- 2.1.4. Upowszechnienie baz danych przez podmioty, o których mowa w pkt 2.1.3., w podległych im pionach organizacyjnych
- 2.1.5. Rozbudowa sieci i poszerzenie oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, w tym:
  - punktów konsultacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie,
  - ośrodków wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie,
  - specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie,
  - domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży,
  - ośrodków interwencji kryzysowej,
  - innych placówek świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie
- 2.1.6. Nawiązywanie i wzmacnianie współpracy pomiędzy instytucjami rządowymi i samorządowymi oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie

2.2. Upowszechnianie informacji i edukacja w zakresie możliwości i form udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie (art. 10 ust. 1 pkt 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Rodzaje działań:

- 2.2.1. Upowszechnianie informacji w zakresie możliwości i form uzyskania m.in. pomocy: medycznej, psychologicznej, prawnej, socjalnej, zawodowej i rodzinnej
- 2.2.2. Opracowanie i realizacja zajęć edukacyjnych kierowanych do osób dotkniętych przemocą w rodzinie w zakresie podstaw prawnych i zagadnień psychologicznych dotyczących reakcji na przemoc w rodzinie

2.3. Udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą w rodzinie

Rodzaje działań:

- 2.3.1. Realizowanie przez instytucje publiczne zajmujące się pomocą osobom dotkniętym przemocą w rodzinie pomocy w formie poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego
- 2.3.2. Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc całodobowych w ośrodkach wsparcia oraz w ośrodkach interwencji kryzysowej (art. 6 ust. 2 pkt 3 i ust. 3 pkt 3 i 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)
- 2.3.3. Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie całodobowych miejsc w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie
- 2.3.4. Tworzenie i zwiększanie zakresu działania oraz dostępności do ogólnopolskich całodobowych telefonów zaufania, interwencyjnych (dotyczących zgłoszeń alarmowych o wystąpieniu lub podejrzeniu wystąpienia nagłego zagrożenia dla życia, zdrowia, środowiska, mienia oraz zagrożeń dla bezpieczeństwa i porządku publicznego, przekazana na numery alarmowe obsługiwane w centrum powiadamiania ratunkowego, z zewnętrznych systemów monitoringu albo przy wykorzystaniu innych środków komunikacji, które umożliwiają niezwłoczne przekazanie tej informacji do centrum powiadamiania ratunkowego) lub informacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie oraz utworzenie

całodobowej bezpłatnej ogólnopolskiej linii telefonicznej dla ofiar przemocy w rodzinie i ze względu na płeć.

2.3.5. Tworzenie i zwiększanie zakresu działania oraz dostępności do lokalnych telefonów zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie

2.3.6. Wzmacnianie ochrony osób dotkniętych przemocą w rodzinie w toku postępowania karnego poprzez przesłuchiwanie dzieci w przyjaznych pokojach przesłuchań oraz tworzenie odpowiednich warunków do przesłuchiwania dorosłych osób dotkniętych przemocą w rodzinie

2.3.7. Zapewnianie bezpieczeństwa krzywdzonym dzieciom w trybie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

2.3.8. Opracowanie i realizacja programów terapeutycznych i pomocy psychologicznej dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie

2.3.9. Tworzenie warunków umożliwiających osobom dotkniętym przemocą w rodzinie otrzymanie w pierwszej kolejności mieszkań socjalnych

2.4. Monitoring skuteczności działań pomocowych

Rodzaje działań:

2.4.1. Badanie skuteczności pomocy udzielanej rodzinom dotkniętym przemocą

Obszar:

3. Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie

Cel: Zwiększenie skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie

Kierunki działań:

3.1. Tworzenie i rozszerzanie ofert oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, realizowanych przez instytucje rządowe i samorządowe, a także podmioty oraz organizacje pozarządowe, a także wypracowanie zasad współpracy pomiędzy instytucjami i podmiotami oraz organizacjami pozarządowymi

Rodzaje działań:

3.1.1. Ewidencjonowanie instytucji rządowych i samorządowych, podmiotów oraz organizacji pozarządowych, które realizują oferty dla osób stosujących przemoc w rodzinie, a w szczególności realizujących programy korekcyjno-edukacyjne

3.1.2. Przesyłanie zaktualizowanych informatorów z danego powiatu, o których mowa w pkt. 3.1.1. właściwym miejscowo prezesom sądów rejonowych, prokuratorom rejonowym, komendantom powiatowych/miejskich Policji oraz wchodzącym w obręb powiatu gminom do dnia 15 lipca każdego kolejnego roku

3.1.3. Rozpowszechnienie informatorów przez podmioty o których mowa w pkt 3.1.2., w podległych im pionach organizacyjnych

3.2. Interweniowanie oraz reagowanie właściwych służb na stosowanie przemocy w rodzinie

Rodzaje działań:

3.2.1. Stosowanie procedury „Niebieskie Karty” przez uprawnione podmioty

3.2.2. Zapobieganie kontaktowania się osób stosujących przemoc w rodzinie z osobami dotkniętymi przemocą poprzez:

- zatrzymywanie osób stosujących przemoc w rodzinie,
- stosowanie przez prokuratora oraz występowanie do sądu o zastosowanie wobec osoby stosującej przemoc w rodzinie środków zapobiegawczych, w szczególności w przedmiocie dozoru Policji z zakazem kontaktowania z osobą dotkniętą przemocą w rodzinie, a także nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, ewentualnie tymczasowego aresztowania, występowanie do sądu o zastosowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie środków karnych lub probacyjnych polegających na obowiązku powstrzymywania się od przebywania w określonych miejscach, kontaktowania się lub zbliżania do pokrzywdzonego, zakazie przebywania w określonych miejscach, opuszczenia przez sprawcę lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym

3.2.3. Monitoring orzecznictwa sądów powszechnych, w szczególności:

- w zakresie prawa karnego, w odniesieniu do kar, środków karnych, probacyjnych i innych oddziaływań, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie,
  - w zakresie prawa rodzinnego i opiekuńczego w przedmiocie władzy rodzicielskiej,
  - w zakresie prawa cywilnego w przedmiocie nakazu opuszczenia przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, a także eksmisji
- a. Orzecznictwo sądów powszechnych w zakresie - prawa karnego, w odniesieniu do kar, środków karnych, probacyjnych i innych oddziaływań, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie
- b. Orzecznictwo sądów powszechnych, w zakresie: prawa rodzinnego i opiekuńczego w przedmiocie władzy rodzicielskiej

3.2.4. Aktywność i współdziałanie oraz wymiana informacji pomiędzy służbami w zakresie monitoringu zachowań osób uprzednio skazanych za stosowanie przemocy w rodzinie

3.3. Realizowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych zmierzających do zaprzestania przemocy w rodzinie (art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Rodzaje działań:

- 3.3.1. Opracowanie ramowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie (art. 6 ust. 6 pkt 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)
- 3.3.2. Opracowanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie w warunkach wolnościowych i w jednostkach penitencjarnych (art. 6 ust. 4 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)
- 3.3.3. Zwiększanie udziału osób skazanych przez sąd za przemoc w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych poprzez wzrost liczby wniosków kierowanych do sądu w tym przedmiocie
- 3.3.4. Monitoring orzecznictwa sądów powszechnych w zakresie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz wykonania tego typu orzeczeń

3.3.5. Monitorowanie udziału osób stosujących przemoc w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno -edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie

3.3.6. Badanie skuteczności programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych kierowanych do osób stosujących przemoc w rodzinie poprzez monitorowanie ich zachowań przez okres do 3 lat po ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego

3.4. Realizowanie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie zmierzających do zmiany wzorców zachowań

Rodzaje działań:

3.4.1. Opracowanie i realizacja programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie

3.4.2. Badanie skuteczności programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie

Obszar:

4. Podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Cel: Podniesienie jakości i dostępności świadczonych usług poprzez zwiększenie kompetencji przedstawicieli instytucji i podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Kierunki działań:

4.1. Wzmacnianie jakości kształcenia zawodowego i doskonalenia zawodowego osób przygotowujących się do realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz osób realizujących te zadania

Rodzaje działań:

4.1.1. Wprowadzenie treści dotyczących zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie do programów kształcenia zawodowego i ich realizacja

4.1.2. Wprowadzenie treści dotyczących zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie do programów doskonalenia zawodowego i ich realizacja

4.2. Wyznaczanie kierunków działań dla podmiotów i instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie

Rodzaje działań:

4.2.1. Opracowanie oraz wydawanie wytycznych do prowadzenia szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie (art. 8 pkt 5 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

4.2.2. Opracowywanie i wydawanie wytycznych dotyczących zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie (art. 8a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

4.2.3. Opracowanie materiałów instruktażowych, zaleceń i procedur postępowania interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych związanych z przemocą w rodzinie, dla osób realizujących te zadania (art. 7 ust. 1 pkt 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

- 4.2.4. Podejmowanie działań zmierzających do nawiązania i wzmocnienia współpracy pomiędzy służbami realizującymi zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w każdym województwie, poprzez:
- utworzenie i aktualizację bazy danych osób nadzorujących lub koordynujących działanie poszczególnych służb na poziomie województwa oraz umieszczenie jej na stronach internetowych instytucji wojewódzkich i okręgowych,
  - nawiązanie współpracy pomiędzy takimi osobami w celu wypracowania wspólnej polityki przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
  - przeprowadzanie interdyscyplinarnych spotkań, konferencji lub szkoleń z udziałem przedstawicieli poszczególnych służb.

Kierunki działań:

4.3. Zwiększanie kompetencji osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Rodzaje działań:

- 4.3.1. Organizowanie szkoleń w oparciu o wytyczne, o których mowa w punkcie 4.2.1., dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, w tym przedstawicieli:
- jednostek organizacyjnych pomocy społecznej,
  - gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych,
  - Policji,
  - Oświaty,
  - ochrony zdrowia,
  - sędziów, prokuratorów i kuratorów sądowych,
  - służby więziennej,
  - innych podmiotów mogących być członkami zespołów interdyscyplinarnych/grup roboczych (art. 6 ust. 6 pkt 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie).
- 4.3.2. Opracowywanie i realizacja szkoleń kierowanych do służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w zakresie możliwości i form oddziaływania oraz ich wpływu na kształtowanie postaw osób stosujących przemoc w rodzinie

Kierunki działań:

4.4. Wzmacnianie kompetencji zawodowych oraz przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Rodzaje działań:

- 4.4.1. Organizowanie ogólnopolskiej konferencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie
- 4.4.2. Wdrożenie systemu wsparcia dla osób pracujących bezpośrednio z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie i z osobami stosującymi przemoc, w formie m.in. superwizji, coachingu, grup wsparcia

---

II. Omówienie obszarów, kierunków i działań Programu

Obszar:

1. Profilaktyka i edukacja społeczna

Cel: Zintensyfikowanie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Kierunki działań:

1.1. Poszerzenie wiedzy ogółu społeczeństwa, w tym zainteresowanych służb na temat zjawiska przemocy w rodzinie

Rodzaje działań:

1.1.1. Prowadzenie badań, ekspertyz oraz analiz dotyczących zjawiska przemocy w rodzinie - art. 8 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r. poz. 1390)

Realizatorzy zadania: minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego w ramach zlecenia zadania wskazanemu podmiotowi (ośrodki badania opinii publicznej, ośrodki naukowe).

Wskaźniki:

– raporty dotyczące diagnozy zjawiska przemocy w rodzinie.

Termin realizacji: 2014-2020.

W harmonogramie Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020, w roku 2016 nie przewidziano badania dotyczącego zjawiska przemocy w rodzinie finansowanego z budżetu państwa. Kolejne badanie przewidziano na rok 2017 i na ten cel zaplanowano 200 000 tyś. zł. Raporty z poprzednich diagnoz, badań i analiz dostępne są na stronie internetowej Ministerstwa, Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w zakładce *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie* <http://www.mpips.gov.pl/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie-nowa/ogolne/diagnoza-zjawiska-przemocy-w-rodzinie-w-polsce/>

1.1.2. Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie na obszarze gminy, powiatu i województwa, w tym w odniesieniu do gmin, ustalenie odsetka populacji rodzin zagrożonych przemocą w rodzinie

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny, powiatowy, wojewódzki.

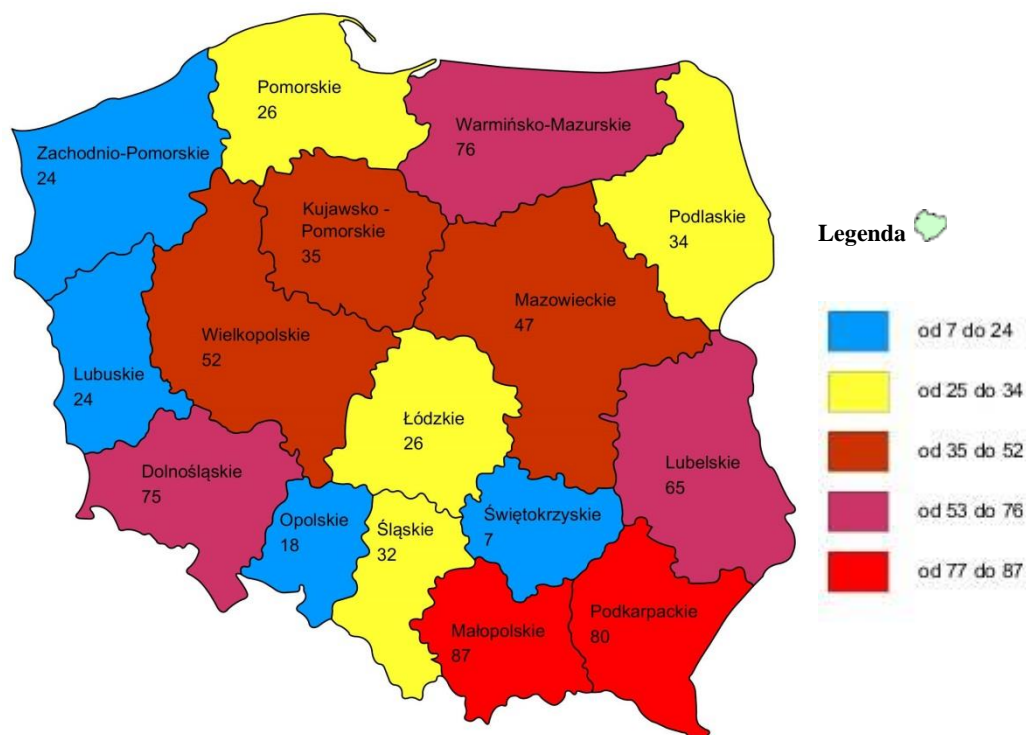
Wskaźniki:

– liczba opracowanych diagnoz.

Termin realizacji: 2014-2020.

Z danych statystycznych z realizacji Programu za rok 2016 wynika, że w Polsce opracowano łącznie **838 lokalne diagnozy**, w tym 708 gminnych i 124 powiatowych diagnoz zjawiska przemocy w rodzinie. W 2016 r. opracowano również 6 diagnoz w samorządach województw.

Mapa nr 1 . Liczba opracowanych lokalnych diagnoz w gminach w poszczególnych województwach w 2016 r.

Mapa powyżej obrazuje liczbę lokalnych diagnoz w gminach. Najwięcej takich diagnoz powstało w gminach województw małopolskiego i podkarpackiego, a najmniej w gminach województw opolskiego i świętokrzyskiego. Najwięcej powiatowych diagnoz powstało w województwach: warmińsko-mazurskim, lubelskim, śląskim i małopolskim. W samorządach województw: podlaskiego, łódzkiego, lubelskiego, lubuskiego, śląskiego i świętokrzyskiego zadanie to zostało zrealizowane.

1.1.3. Monitorowanie zjawiska przemocy w rodzinie na obszarze województwa

art. 7 ust. 1 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

Realizatorzy zadania: wojewodowie za pośrednictwem Wojewódzkich Koordynatorów Realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Wskaźniki:

- corocznie opracowany raport dotyczący monitorowania zjawiska przemocy w rodzinie na terenie województwa.

Termin realizacji: 2014-2020.

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 2 ustawy do zadań wojewody należy monitorowanie zjawiska przemocy w rodzinie. Monitorowanie to może opierać się na informacjach, danych i analizach pochodzących od innych podmiotów, np. Policji, organizacji pozarządowych, ośrodków badawczych i naukowych. Ponadto wojewoda może prowadzić własne badania i analizy. Zadania określone w art. 7 ust. 1 pkt 3 i 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy dotyczą Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (wymienionym w ust.1 pkt.4), gdzie wskazano, że do zadań wojewodów należy monitorowanie realizacji tego programu. Z danych statystycznych z realizacji Programu za rok 2016 wynika, że w 13 województwach wojewodowie za pośrednictwem Wojewódzkich Koordynatorów

oraz inspektorów Wydziałów Polityki Społecznej Urzędów Wojewódzkich opracowali coroczne raporty dotyczące monitorowania zjawiska przemocy w rodzinie na terenie województwa. W województwach łódzkim, wielkopolskim i świętokrzyskim nie opracowano dorocznych odrębnych raportów, tym niemniej zgodnie z Krajowym Programem Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie wywiązują się z tego zadania¹.

Kierunki działań:

1.2. Podniesienie poziomu wiedzy i świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie; zmiana postrzegania przez społeczeństwo problemu przemocy w rodzinie (art. 8 pkt 2 w związku z art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Rodzaje działań:

1.2.1. Prowadzenie ogólnopolskich i lokalnych kampanii społecznych, które:

- **obalają mity i stereotypy na temat przemocy w rodzinie, usprawiedliwiające jej stosowanie,**
- **opisują mechanizmy przemocy w rodzinie oraz jednoznacznie wskazują na ich społeczną szkodliwość i społeczno-kulturowe uwarunkowania,**
- **promują metody wychowawcze bez użycia przemocy** (art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie) **i informują o zakazie stosowania kar cielesnych wobec dzieci przez osoby wykonujące władzę rodzicielską oraz sprawujące opiekę lub pieczę,**
- **promują działania służące przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, w tym ochronę i pomoc dla osób doznających przemocy oraz interwencję wobec osób stosujących przemoc**

Realizatorzy zadania:

- a) ministrowie właściwi do spraw: zabezpieczenia społecznego, zagranicznych, a także, Minister Sprawiedliwości, Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania, w tym w ramach zlecenia zadania wskazanemu podmiotowi, we współpracy z mediami, a także organizacjami pozarządowymi, oraz przy współpracy ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, a także Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji,
- b) jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny, powiatowy, wojewódzki, we współpracy z mediami oraz organizacjami pozarządowymi.

Wskaźniki:

- liczba ogólnokrajowych i lokalnych kampanii społecznych.

Termin realizacji: 2014-2020.

Zgodnie z harmonogramem Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 Departament Pomocy i Integracji Społecznej Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej rozpoczął w 2016 r. działania związane z realizacją ogólnopolskiej kampanii społecznej

---

¹W punkcie IX Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie dotyczącym sposobu monitorowania i sprawozdawczości opisano sposób realizacji tego zadania. Monitorowanie realizacji Programu odbywa się poprzez sprawozdawczość dokonywaną w oparciu o wskaźniki działań, która w szczególności dotyczyć będzie:

- instytucji pomagających osobom dotkniętym przemocą w rodzinie;
- form udzielanej pomocy takim osobom;
- form działań kierowanych do osób stosujących przemoc w rodzinie.

Wzór do rocznego Sprawozdania z realizacji Programu został zawarty w załączniku nr 3. Zgodnie z tym wzorem wszyscy wojewodowie zebrali i przekazali dane za pomocą Centralnej Aplikacji Statystycznej (CAS) w zakresie sporządzenia rocznego sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za 2016 r.

na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Kampania „**Wybieram pomoc**” mająca na celu zwiększenie świadomości i wrażliwości społecznej nt. przemocy w rodzinie i przemocy wobec kobiet przeprowadzona zostanie w ramach Programu PL14 „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć”. W 2016 r. w ramach etapu przygotowawczego opracowana została koncepcja i strategia kampanii, przygotowywane zostały dwa 30-sekundowe spoty telewizyjne, 60-sekundowy film animowany dotyczący Programu PL14 i Funduszy Norweskich oraz strona internetowa kampanii. Kampania prowadzona będzie w 2017 r. w różnych środkach masowego przekazu, w tym we wszystkich ogólnopolskich stacjach telewizyjnych, za pośrednictwem nośników reklamy zewnętrznej, w prasie oraz w internecie. Kampania będzie miała na celu podniesienie świadomości społecznej na temat zjawiska przemocy, zmniejszenie akceptacji dla przemocy i promowanie postawy przeciwstawiania się jej stosowaniu. Kampania realizowana będzie w ramach Projektu "Rodzina polska - wolna od przemocy", współfinansowanego z Funduszy Norweskich. **Cele kampanii** to zwiększenie świadomości społecznej na temat zjawiska przemocy w rodzinie oraz przemocy wobec kobiet, a także promowanie Funduszy Norweskich w Polsce, jako mechanizmu, który przyczynia się do poprawy sytuacji osób doświadczających przemocy, w tym w szczególności:

- podniesienie świadomości społeczeństwa i uwrażliwienie go na zjawisko przemocy w rodzinie oraz przemocy wobec kobiet,
- przełamywanie stereotypów związanych z przeświadczeniem, że problem przemocy w rodzinie powinien zostać zachowany w tajemnicy,
- przeciwstawianie się biernej akceptacji społecznej zjawiska przemocy w rodzinie,
- mobilizowanie osób doświadczających przemocy do podjęcia działań zmierzających do poprawy ich sytuacji osobistej,
- zachęcenie osób stosujących przemoc do uczestnictwa w programach oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie, których zadaniem jest nauka współżycia rodzinnego bez stosowania przemocy wobec osób najbliższych.

W 2016 r. poniesione zostały wydatki w kwocie 281 274,50 zł na przygotowanie kampanii, polegające na opracowaniu koncepcji i strategii kampanii, produkcji dwóch spotów telewizyjnych oraz animowanego filmu video w wersji polskiej i angielskiej oraz opracowaniu strony internetowej www.wyberampomoc.pl

Ministerstwo Sprawiedliwości podejmuje działania związane z podniesieniem wiedzy i świadomości społecznej w zakresie przemocy w rodzinie. Jedną z form pomocy dla osób doznających przemocy jest kampania informacyjna pt. „Tydzień Pomocy Ofiarom Przestępstw”. W dniach 22 - 27 lutego 2016 roku Ministerstwo Sprawiedliwości było organizatorem *Tygodnia Pomocy Ofiarom Przestępstw*. Powyższa akcja została skierowana do osób pokrzywdzonych przestępstwem w tym przemocy domowej. Dyżury specjalistów, pełnione w ramach Tygodnia, odbywały się w Ośrodkach Pomocy dla Osób Pokrzywdzonych Przestępstwem, tj. podmiotach wyłonionych w ramach Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej. Łącznie w ramach Tygodnia było dostępnych 26 podmiotów koordynujących działania na terenie poszczególnych województw. Powyższe działania umożliwiły dotarcie do pokrzywdzonych także na szczeblu powiatowym i gminnym. W trakcie XVI edycji Tygodnia bezpłatnych porad udzielali: adwokaci, radcy prawni, notariusze, aplikanci powyższych zawodów, prokuratorzy, asystenci sędziego, policjanci, komornicy, psychologowie, pracownicy socjalni, kuratorzy oraz przedstawiciele Okręgowych Izb Lekarskich. W obchody Tygodnia Pomocy Ofiarom Przestępstw włączyli się także przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich oraz Rzecznika Praw Dziecka.

W sumie z porad skorzystało 3953 osoby, tj ok. 50% więcej niż w latach ubiegłych (2613 osób w roku 2015). Pokrzywdzeni skorzystali z porad specjalistów dzięki czemu pomoc miała charakter kompleksowy i interdyscyplinarny. Dużą popularnością cieszyły się również porady udzielane przez Krakowskie Forum Organizacji Społecznych KraFOS (364 osoby) oraz w siedzibie Katolickiego Stowarzyszenia Pomocy Osobom Potrzebującym AGAPE w Lublinie (214 osób).

Uwzględniając, iż pomoc była świadczona przez specjalistów z różnych dziedzin prawa, pokrzywdzeni mieli możliwość uzyskania wszechstronnych informacji na przedstawiane zagadnienia. Z informacji przekazanych przez podmioty wynika, iż osoby zgłaszające się na pomoc poruszały najczęściej zagadnienia związane z prawem karnym i rodzinnym.

Szczegółowe informacje o miejscu i godzinach dyżurów były dostępne za pośrednictwem mediów ogólnopolskich i lokalnych oraz stron internetowych instytucji biorących udział w „Tygodniu Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przesłpstwem”. Nadto stosowna informacja o obchodach Tygodnia znalazła się w środkach masowego przekazu, m.in. w prasie o zasięgu ogólnopolskim.

W 2016 r. zwracano uwagę na zagadnienia związane z uprawnieniami wynikającymi z ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych czynów zabronionych (Dz. U. z 2016 r. poz. 325), która poszerzyła możliwości uzyskania państwowej kompensaty. Wnioski wpływające z przebiegu Tygodnia zostały wykorzystane przy planowaniu działań podejmowanych w roku 2017.

**TYDZIEŃ
POMOCY OSOBOM
POKRZYWDZONYM
PRZESŁPTWEM**

22 – 27 lutego 2016 r.

Jeśli jesteś osobą pokrzywdzoną przesłpstwem, skorzystaj:

- z bezpłatnej informacji prawnej
- z bezpłatnych konsultacji psychologicznych

Akcja organizowana przy współpracy: **Wolters Kluwer**

Szczegółowa informacja dotycząca dyżurów będzie umieszczona na stronach internetowych: **MS.gov.pl** | **pokrzywdzeni.gov.pl**

Logo Ministerstwa Sprawiedliwości i logo partnerów: Prokuratura, Sąd, Policja, Ombudsman, etc.

Prokuratorzy kontynuowali swoje uczestnictwo w programie pn. „Tydzień Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przesłpstwem” i „Tydzień Mediacji”, udzielając pokrzywdzonym, w tym ofiarom przemocy w rodzinie, informacji: w zakresie składania zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przesłpstwa, o przebiegu i znaczeniu poszczególnych etapów postępowania karnego, o przysługujących im uprawnieniach procesowych, o możliwości podjęcia działań pozakarnych oraz możliwości uzyskiwania pomocy od innych uprawnionych podmiotów. W tym zakresie m.in. wyznaczeni prokuratorzy okręgu częstochowskiego w dniu 18 października 2016 r. wzięli udział w konferencji zorganizowanej przez Częstochowskie Centrum Wsparcia Rodziny, Stowarzyszenie na rzecz pomocy dziecku i rodzinie „Dla Rodziny” pt. „Masz prawo do Mediacji”.

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania w listopadzie 2016 r. zrealizował ogólnopolską kampanię internetowo-radiową dotyczącą niedopuszczalności przemocy seksualnej wobec kobiet. Kampania finansowana była ze środków Funduszu Współpracy Dwustronnej na poziomie krajowym (Norweski Mechanizm Finansowy 2009-2014 i Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego 2009-2014). Celem kampanii było stworzenie przekazu podkreślającego niedopuszczalność przemocy seksualnej wobec kobiet oraz obalenie nieprawdziwych i szkodliwych mitów i stereotypów dotyczących przemocy seksualnej. Celem kampanii było również pokazanie, że problem ten w przeważającym stopniu dotyczy kobiet oraz, że przemoc seksualna jest zjawiskiem nagannym oraz przestępstwem. W związku z realizacją kampanii opracowano linię kreatywną, której motywem przewodnim było hasło: „**Przemoc seksualna. Często zaczyna się od słów**”. Do opracowania i przygotowania kampanii wykorzystano wiedzę, informacje i doświadczenia wyniesione ze współpracy bilateralnej nawiązanej w latach 2014-2015 ze stroną norweską, w tym z Norwegian Centre for Violence and Traumatic Studies, Biurem Rzecznika ds. Przeciwdziałania Dyskryminacji w Norwegii, Ministerstwem Sprawiedliwości i Centrum Informacyjnym REFORM. W ramach kampanii od 8 do 28 listopada 2016 r. (21 dni) wyemitowano w Programie 1 Polskiego Radia oraz RMF FM łącznie 210 dwudziestosekundowych spotów. W tym czasie emitowano również baner animowany w portalu internetowym Onet.pl. Według raportów emisyjnych spot radiowy usłyszało przynajmniej raz 4 185 837 osób, w tym 3 razy spot usłyszało 3 074 370 osób. W internecie wyemitowano 8 045 763 odsłon banera promocyjnego, dzięki którym wygenerowano 7 224 kliknięcia w baner, z czego 4 775 przekierowań nastąpiło na stronę www.rownetraktowanie.gov.pl oraz 2 449 na stronę www.przemoc.gov.pl.

Działania w zakresie prowadzenia ogólnopolskich i lokalnych kampanii społecznych prowadziły również samorządy województwa, powiaty i gminy. **łącznie przeprowadzono 911 kampanii społecznych, w tym 10 samorządowych, 143 powiatowych i 758 gminnych.**

Przykłady „Dobrych praktyk” w zakresie realizacji działania 1.2.1. prowadzonych w samorządach lokalnych.

Województwo Dolnośląskie

Ośrodek Pomocy Społecznej w **Sobótce** realizuje zadania własne gminy, własne o charakterze obowiązkowym, zadania zlecone i zadania wynikające z programów rządowych. Dotyczą one pomocy osobom i rodzinom, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej i nie są w stanie samodzielnie ich rozwiązać wykorzystując własne środki, możliwości i uprawnienia, m.in. z powodu przemocy w rodzinie. Realizowane są również zadania z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. W 2011 r. Zarządzeniem Burmistrza Miasta i Gminy Sobótka został powołany Gminny Zespół Interdyscyplinarny ds. przemocy w rodzinie, z siedzibą w Ośrodku Pomocy Społecznej w Sobótce, który jednocześnie zapewnia obsługę administracyjno-organizacyjną. Co roku Rada Miejska przyjmuje uchwałę Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Miasta i Gminy Sobótka, w którym oprócz celów działań, charakterystyki przemocy, skali zjawiska w Gminie oraz zadań, które będą realizowane, aby minimalizować zjawisko przemocy w Gminie, zaplanowane są również środki finansowe na działalność dotyczącą przeciwdziałaniu zjawiska przemocy. W 2016 r. zaplanowano środki w kwocie 52 800 zł. Środki te przeznaczone były na zajęcia prowadzone w szkole (zajęcia z uczniami), na psychoterapię w grupie kobiet w trudnej sytuacji oraz pomoc prawną, psychologiczną, pedagogiczną oraz terapeutyczną i na szkolenie dla członków Zespołu. Profilaktyka to dwa obszary zadań, którymi zobowiązana jest zająć się gmina. Jednym z nich jest zapobieganie zjawiskom uzależnień i przemocy w rodzinie, a drugim pomoc osobom dotkniętym tym problemem. Profilaktyka ogólna skierowana jest do wszystkich mieszkańców gminy i obejmuje cały przekrój społeczeństwa. Są to działania mające na celu kształtowanie postaw moralnych, kreowanie sposobów spędzania wolnego czasu i uczenie asertywności w stosunku do środków psychoaktywnych oraz do radzenia sobie w sytuacjach trudnych, w tym przemocowych. Działania

prowadzone w ramach tego obszaru to np. zajęcia w świetlicach wiejskich, zajęcia w klubach sportowych, zajęcia pozalekcyjne w szkołach, a także kampanie ogólnospołeczne.

Drugi obszar działania skierowany jest do tej części społeczeństwa, która boryka się z problemami związanymi z uzależnieniem i/lub przemocą. Zadania gminy w tym obszarze to m.in. zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych oraz udzielenie pomocy rodzinom, w których występuje problem uzależnień lub przemocy. W ramach pomocy terapeutycznej prowadzony jest Punkt Konsultacyjny, w którym pracuje:

- dwóch psychologów,
- pedagog,
- terapeuta uzależnień,
- terapeuta dla współuzależnionych,
- działa grupa wsparcia dla kobiet w sytuacji trudnej,
- grupa motywująca do leczenia odwykowego.

Punkt konsultacyjny działa przy Ośrodku Pomocy Społecznej i czynny jest przez 5 dni w tygodniu przez rok. Zatrudnieni specjaliści nieodpłatnie udzielają pomocy, porad, wsparcia mieszkańcom gminy. Pracujący w punkcie zatrudnieni są na podstawie umów zleceń, w których określona jest liczba godzin tygodniowo. Ponadto dla rodzin dotkniętych zjawiskiem przemocy prowadzone są działania edukacyjne, w tym udział w terapii dla kobiet. Osoby takie kierowane są na szkolenie z kompetencji wychowawczych do Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie oraz do Stowarzyszenia Akson we Wrocławiu. Kilka kobiet wzięło udział w takich szkoleniach. Ponadto pracownicy socjalni oraz asystent rodziny również bezpośrednio edukują takie osoby i rodziny.

Gmina Sobótka współpracuje ze Stowarzyszeniami oraz instytucjami działającymi w innych miastach i gminach w obszarze przeciwdziałania przemocy (Wrocław, Wałbrzych), w tym udzielającym schronienia osobom dotkniętym przemocą. Gdy sytuacja tego wymaga i jeżeli nie ma możliwości umieszczenia osób w kryzysie u najbliższych krewnych, osoby te kierowane są do placówek udzielających schronienia osobom dotkniętym przemocą. Po przyjęciu do placówki na okres powyżej sześciu miesięcy, gmina pokrywa częściową odpłatność za ich pobyt. Równocześnie czynione są starania w kierunku pozyskania dla rodziny/osoby samodzielnego lokalu mieszkalnego na terenie Gminy. W 2016 roku z takiej formy pomocy skorzystała 1 osoba (matka z dwójką dzieci otrzymała lokal mieszkalny). Ponadto udzielana jest pomoc w postaci świadczeń pieniężnych (zasiłków celowych, zasiłków okresowych oraz dożywiania).

Województwo Kujawsko – Pomorskie

W celu podniesienia efektywności podejmowanych działań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie miasto **Toruń** realizowało następujące działania:

Z zakresu edukacji społecznej i promocji działań na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie:

1. Rozpowszechnianie materiałów edukacyjnych (broszur, ulotek, plakatów itp.) dotyczących zjawiska przemocy w rodzinie wśród lokalnej społeczności; dystrybucja plakatów i ulotek na terenie szkół, w rejonach pracy socjalnej, komisariatach Policji, Straży Miejskiej oraz podczas pikników osiedlowych. W 2016 r. rozdystrybuowano ponad 13 000 ulotek.
2. Rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach uzyskania pomocy w środowisku lokalnym podczas kampanii informacyjnych takich jak:
  - międzynarodowa Kampania „*Biała Wstążka*” realizowana przez Miejski Ośrodek Edukacji i Profilaktyki Uzależnień w Toruniu, a skierowana do mężczyzn; mająca na celu walkę z przemocą wobec kobiet - szacowana liczba odbiorców to ok. 100 000 osób,
  - akcja informacyjno-profilaktyczna „POM@GAMY” skierowana do uczniów szkół toruńskich organizowana przez Wydział Prewencji Komendy Miejskiej Policji w Toruniu,

- udział w 2016 r. w Światowej Kampanii „*Nazywam się Miliard*”, będącej protestem przeciwko molestowaniu seksualnemu kobiet i dziewcząt,
- „*Tydzień Pomocy Ofiarom Pokrzywdzonym Przepęstwem*” podczas którego odbywały się dyżury specjalistów we wszystkich Komisariatach Policji, w Prokuraturze Rejonowej oraz Miejskim Ośrodku Pomocy Rodzinie w Toruniu.

3. Opracowanie i realizacja na terenie toruńskich szkół programów profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Programy realizowane były przez szkoły, Miejski Ośrodek Edukacji i Profilaktyki Uzależnień, Stowarzyszenie „Zdrowa Rodzina”, Straż Miejską w Toruniu, Komendę Miejską Policji w Toruniu. W programach profilaktycznych wzięło udział ponad 6 000 uczniów.

Z zakresu współpracy międzyresortowej na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

1. Współpraca między instytucjami zaangażowanymi w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie w tym: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Toruniu, Miejski Ośrodek Edukacji i Profilaktyki Uzależnień, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Policja, Sąd, Prokuratura, placówki oświatowe, Wydział Zdrowia i Polityki Społecznej Urzędu Miasta Torunia oraz bieżąca współpraca przedstawicieli służb biorących udział w realizacji procedury „Niebieskie Karty”. W 2016 r. na terenie miasta wszczęto 302 procedury, odbyło się 610 spotkań grup roboczych.

2. Rozpowszechnianie informacji wśród specjalistów pracujących z dziećmi i rodzinami nt. zjawiska przemocy w rodzinie, procedury „Niebieskie Karty” oraz w instytucjach, które współpracują podczas prowadzenia tej procedury. Dodatkowo odbyły się szkolenia dla:

- szkolenie zorganizowane przez Zespół Interwencji Kryzysowej Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie skierowane do wszystkich pedagogów toruńskich szkół oraz asystentów rodziny pracujących na terenie miasta. Łącznie w szkoleniach udział wzięło 68 osób.

- cykl szkoleń dla przedstawicieli instytucji zaangażowanych w problematykę handlu Ludźmi oraz przeciwdziałanie przemocy w rodzinie z terenu Miasta Torunia oraz Gmin ościennych wchodzących w skład powiatu toruńskiego, przeprowadzony przez Miejski Ośrodek Edukacji i Profilaktyki Uzależnień. W szkoleniach wzięło udział 90 osób.

Z zakresu udzielania profesjonalnej pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą i świadkom przemocy.

1. Prowadzenie poradnictwa medycznego, psychologicznego, pedagogicznego, rodzinnego, prawnego udzielane przez:

- Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie (1931 porad)
- Miejski Ośrodek Edukacji i Profilaktyki Uzależnień (2509 porad),
- Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (103 porady),
- Toruńskie szkoły (5899 porad),
- Parafialny Oddział Akcji Katolickiej przy Parafii Św. Antoniego w Toruniu – punkt konsultacyjny dla osób uzależnionych, współuzależnionych i ofiar przemocy w rodzinie (z porad skorzystało 145 osób),
- Parafię Rzymskokatolicką p.w. NMP Częstochowskiej w Toruniu w ramach programu pn. „*Rozumiemy – Pomagamy*” (skorzystało 61 osób).

2. Działania w obszarze interwencji kryzysowej świadczone przez Zespół Interwencji Kryzysowej Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie, który koordynuje prace w ramach procedury „Niebieskie Karty” oraz podejmuje działania w sytuacjach w których występowała przemoc domowa. Podjęto 426 działań w sytuacjach kryzysowych spowodowanych przemocą w rodzinie.

3. Osoby i rodziny korzystały z porad indywidualnych oraz programów realizowanych przez Zespół Interwencji Kryzysowej takich jak:

- „*Program dla osób doświadczających przemocy domowej*”

Program skierowany do osób, które znalazły się w sytuacji kryzysowej spowodowanej przemocą w rodzinie. Obejmuje działania o charakterze wspierającym: psychologicznym, psychiatrycznym, prawnym terapeutycznym i edukacyjnym. Ponadto w ramach programu prowadzona jest grupa wsparcia dla kobiet doświadczających przemocy w rodzinie (uczestniczyło 25 kobiet).

- Program „*Konflikty w rodzinie – zagrożenia i szanse ich rozwiązania*”. Celem programu jest pomoc skonfliktowanym członkom rodzin w poszukiwaniu rozwiązań, które przyczyniłyby się do poprawy relacji między nimi, a tym samym przeciwdziałały zachowaniom patologicznym i przemocowym (skorzystało 55 osób).

Dodatkowo w gminie działał Telefon Zaufania. Ta forma pomocy skierowana jest do osób szukających wsparcia i pomocy w trudnych sytuacjach życiowych, które chcą zachować anonimowość (232 osoby korzystały z tej formy pomocy).

W Toruniu istnieje możliwość skorzystania z bezpiecznego schronienia przez kobiety i dzieci dotknięte przemocą. MOPR dysponuje 32 miejscami hostelowymi dla kobiet i dzieci pozostających w sytuacji kryzysowej z powodu przemocy czy bezdomności. Z miejsc hostelowych skorzystały 63 osoby, w tym 23 dzieci.

Z zakresu zapobiegania stosowaniu przemocy w rodzinie.

1. „*Program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie*”, realizowany przez MOPR (ukończyło 10 osób).
2. Zajęcia indywidualne i grupowe w zakresie radzenia sobie ze stresem, agresją i konfliktem dla uczniów szkół toruńskich (skorzystało 8287 osób).
3. Treningi umiejętności radzenia sobie ze stresem i agresją oraz treningi skoncentrowane na rozwiązywaniu konfliktów, realizowane przez Miejski Ośrodek Edukacji i Profilaktyki Uzależnień (konsultacje -1821 osób, zajęcia -3634 osoby).

Województwo Lubelskie

Miasto **Puławy** od 2006 r. rozpoczęła tworzenie gminnego system przeciwdziałania przemocy w rodzinie na podstawie „Gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie”. Gmina ogłasza co roku otwarte konkursy ofert na realizację zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, udzielając dotacji lokalnie działającym organizacjom pozarządowym. W Puławach realizowany jest „Program pomocy całodobowej dla osób doznających przemocy z możliwością udzielenia schronienia”, „Program korekcyjno-edukacyjny w formie indywidualnej”, „Program wsparcia dla osób doznających przemocy”. W 2011 r. został powołany zespół interdyscyplinarny, który realizuje procedurę „Niebieskie Karty” oraz podejmuje różnorodne inicjatywy propagujące życie bez przemocy wśród mieszkańców Puław. Jedną z najbardziej zaangażowanych instytucji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie miasta Puławy jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Puławach. W Ośrodku zatrudniono specjalistę ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie, co pozwoliło na podejmowanie szeregu nowatorskich działań w obszarze przeciwdziałania przemocy. Mają one kompleksowy charakter i prowadzone są na poziomie profilaktycznym, jak również interwencyjnym i pomocowym. Skierowane są do osób doznających przemocy, osób stosujących przemoc, a także do pracowników służb pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Oddziaływaniami w ramach edukacji społecznej objęci są mieszkańcy Puław z różnych grup wiekowych: dzieci, młodzież, osoby dorosłe, seniorzy. Dotychczas zrealizowano kampanię społeczną pn. „Rodzina bez przemocy - pragnienie wszystkich dzieci”.

Ścisła współpraca z lokalnymi mediami pozwala na cykliczne emitowanie programów, audycji i artykułów prasowych propagujących życie bez przemocy, edukujących społeczność lokalną oraz informacji z wydarzeń związanych z problematyką przeciwdziałania przemocy. Cyklicznie opracowywane są i publikowane materiały informacyjne rozpowszechniane wśród mieszkańców Puław. W latach 2014-2016 Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej zrealizował dwa projekty finansowane ze środków zewnętrznych, skierowane zarówno do osób uwikłanych w przemoc, jak również do pracowników służb. Projekt „Wiem, umiem, mogę przeciwdziałać przemocy”

współfinansowany ze środków norweskich wprowadził nowe narzędzia pracy. Kobiety doznające przemocy zostały objęte grupą wsparcia, terapią grupową i rodzinną. Mężczyźni stosujący przemoc uczestniczyli w programie korekcyjno – edukacyjnym prowadzonym metodą Duluth oraz w treningu kompetencji i umiejętności społecznych. W odpowiedzi na potrzeby beneficjentów Projektu uwikłanych w przemoc, MOPS wprowadził na stałe do oferty pomocowej grupowe oddziaływania psychologiczne dla osób stosujących przemoc, jak również grupę wsparcia dla kobiet doznających przemocy. Przedstawiciele służb podnosili swoje kompetencje zawodowe w ramach specjalistycznych szkoleń ukierunkowanych na różne aspekty pracy z problemem przemocy. Ponadto, po raz pierwszy, została zrealizowana superwizja indywidualna i grupowa dla pracowników MOPS zaangażowanych w procedurę „Niebieskie Karty”. Działania projektowe zostały podsumowane podczas uroczystej konferencji. Projekt „Budujemy przyszłość bez przemocy”, współfinansowany ze środków Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, dał kolejne możliwości na rozszerzenie oferty pomocowej dla osób uwikłanych w przemoc oraz pracowników służb. Po raz pierwszy kobiety uczestniczyły w „Warsztatach edukacji prawnej” oraz w szkoleniu „Wizaż i stylizacja”. Mężczyźni stosujący przemoc mieli możliwość wzięcia udziału w „Treningu Zastępowania Agresji ART”. Natomiast przedstawiciele służb uczestniczyli w specjalistycznych szkoleniach: „Terapia skoncentrowana na rozwiązaniach” oraz „Dialog motywujący w pracy z osobami uwikłanymi w przemoc”. Podnoszenie kompetencji służb stanowi dla Miasta Puławy jeden z głównych priorytetów, uznając że od wiedzy i umiejętności osób udzielających pomocy zależy efektywność i skuteczność działań podejmowanych wobec rodzin dotkniętych przemocą. Dlatego każdego roku realizowane są szkolenia dla osób zaangażowanych w procedurę „Niebieskie Karty”.

Województwo Lubuskie

Ciekawą i godną upowszechnienia praktyką w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest równoległe stosowanie działań nastawionych na udzielanie osobom doznającym przemocy interdyscyplinarnej, kompleksowej pomocy i wsparcia, działań ukierunkowanych na profilaktykę zjawiska adresowanych do społeczności lokalnej oraz profesjonalizację przedstawicieli służb i instytucji stykających się z tą problematyką w codziennej pracy. Taką praktykę stosuje się w gminie **Międzyrzecz**.

W pierwszym obszarze warto wskazać, że spośród 60 „Niebieskich Kart”, które wpłynęły w 2016 r. do Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, część z nich zostało wypełnionych przez przedstawicieli innych instytucji, niż tylko Policji, jak Ośrodek Pomocy Społecznej w Międzyrzeczu, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Międzyrzeczu oraz oświaty. W celu skoordynowania i zintensyfikowania działań służb w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej, w pracy z 52 rodzinami zostały powołane Grupy Robocze. W pięciu przypadkach Zespół Interdyscyplinarny powiadomił organy ścigania o podejrzeniu popełnienia przestępstwa z art. 207 kk., dwukrotnie osoby pokrzywdzone uzyskały w placówkach służby zdrowia zaświadczenia o obrażeniach ciała powstałych wskutek przemocy w rodzinie.

W celu poprawy funkcjonowania osób doznających przemocy, Zespołu prowadził Grupę Wsparcia dla osób dotkniętych problemem przemocy w rodzinie w okresie od marca 2016 r. do grudnia 2016 r. W 25 spotkaniach uczestniczyło 21 kobiet. Ponad 50 osób skorzystało z poradnictwa specjalistycznego (psychologicznego i prawnego) zorganizowanego dzięki współpracy z organizacją pozarządową, ponadto warty podkreślenia jest wolontariat pracowników socjalnych, gotowych do świadczenia poradnictwa i wsparcia osobom dotkniętym i zagrożonym przemocą w dni wolne od pracy.

W ramach działań profilaktycznych w zakresie identyfikowania i reagowania na zjawisko przemocy domowej podejmowanych na rzecz społeczności lokalnej przeprowadzono kampanię informacyjno – promocyjną finansowaną ze środków przeznaczonych na prace Zespołu interdyscyplinarnego, rozpowszechniano ulotki dot. przeciwdziałania przemocy w rodzinie, rozpowszechniano informacje o uruchomieniu punktu konsultacyjnego organizowanego w ramach Tygodnia Pomocy Ofiarom

Przestępstw. W kampanii wzięli udział przedstawiciele Zespołu Interdyscyplinarnego, przedstawiciele Policji oraz Sądu Rejonowego w Międzyrzeczu.

W ramach rozpowszechniania informacji nt. zjawiska przemocy w rodzinie i uwrażliwiania na krzywdzenie dzieci zarówno wśród społeczeństwa, jak i profesjonalistów, w listopadzie 2016 r. Przewodnicząca Zespołu wystąpiła z prelekcją podczas debaty pn. „Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży naszą wspólną sprawą” zorganizowanej w Starostwie Powiatowym w Międzyrzeczu dla m.in. dyrektorów i pedagogów szkół z terenu powiatu międzyrzeckiego. Prelekcja obejmowała sposób realizacji procedury „Niebieskie Karty” oraz specyfikę problemu przemocy w rodzinie na przykładzie Gminy Międzyrzecz. W październiku 2016 roku odbyło się szkolenie wyjazdowe dla członków Zespołu Interdyscyplinarnego sfinansowane ze środków przeznaczonych na działalność Zespołu.

Województwo Łódzkie

Doskonałym przykładem kompleksowego podejścia do rozwiązywania problemów związanych z przeciwdziałaniem przemocy był realizowany w 2016 r. przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w **Inowłodzu** projekt pt. „*Gmina bez przemocy – dobra tradycja*” w ramach programu osłonowego MRPiPS „*Wspieranie jednostek samorządu terytorialnego w tworzeniu systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie*”. Gmina Inowódz to licząca blisko 4 tys. mieszkańców niewielka Gmina o charakterze wiejskim borykająca się ze stereotypowym podejściem do działań pomocy społecznej oraz problemu przemocy. Jednym z głównych powodów, dla których podjęto realizację działań projektowych był fakt, że dotychczas na terenie Gminy Inowódz nie była przeprowadzana diagnoza dotycząca skali zjawiska przemocy oraz innych zagadnień związanych z tym problemem. Dotychczasowe posiadane dane były niekompletne i pochodziły od służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy: ośrodka pomocy społecznej, Policji oraz z placówek oświatowych.

Nie dawały one pełnego obrazu zjawiska przemocy. W małych środowiskach lokalnych, szczególnie wiejskich, do tej pory funkcjonują stereotypy dotyczące przemocy domowej, stosowania kar cielesnych oraz mała świadomość, co jest działaniem przemocowym. Liczba zakładanych w ostatnich latach procedur Niebieskie Karty była bardzo niska i zdaniem pracowników socjalnych oraz pedagogów szkolnych z terenu Gminy ich liczba była nieadekwatna do faktycznych rozmiarów zjawiska przemocy, ponieważ w codziennej pracy spotykali się oni ze zjawiskiem nie zgłaszania lub ukrywania przemocy spowodowanym najczęściej strachem przed sprawcą, obawą przed stygmatyzacją w społeczności lokalnej lub brakiem wiedzy na temat możliwości wsparcia i pomocy. Podjęcie próby stworzenia raportu miało na celu poznanie skali zjawiska przemocy na terenie Gminy oraz uszczegółowienie wiedzy w tym zakresie. Ponadto, w wyniku przeprowadzenia projektu zwiększyły się kompetencje rodziców, dzieci i młodzieży w zakresie radzenia sobie w sytuacjach trudnych. Przeprowadzone działania uwrażliwiły mieszkańców na problem przemocy i ułatwiły przełamywanie stereotypów dotyczących przemocy. Przeprowadzenie na terenie Gminy diagnozy oraz w lokalnych szkołach kampanii „*Szkoła bez przemocy*”, organizacja warsztatów dla rodziców, dzieci i młodzieży, opracowanie broszury informacyjnej, organizacja marszu przeciwko przemocy były odpowiedzią na sformułowane w *Gminnym programie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie na lata 2015 -2020* cele szczegółowe między innymi :

- diagnozowanie zjawiska przemocy w rodzinie w Gminie Inowódz,
- podnoszenie świadomości społecznej i wrażliwości na zjawiska związane z przemocą w rodzinie.

Jedną z zalet realizacji działań w małej społeczności lokalnej jest możliwość dotarcia do konkretnej grupy odbiorców. W związku z tym, że na terenie Gminy nie ma wyspecjalizowanych placówek działających w zakresie przeciwdziałania przemocy oraz wsparcia osób doświadczających przemocy ważne było dotarcie i pozyskanie do wspólnych działań partnerów i wykorzystanie zasobów lokalnych instytucji i organizacji. Całość projektu koordynował Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Inowłodzu, do realizacji poszczególnych działań zostały zaangażowane: Zespół Interdyscyplinarny, którego zadaniem było stworzenie formularza ankiety dot. zjawiska przemocy na terenie Gminy Inowódz, stworzenie raportu oraz opracowanie broszury informacyjnej na temat możliwości

uzyskania pomocy . Placówki oświatowe z terenu Gminy: Publiczna Szkoła Podstawowa w Inowłodzu, Publiczna Szkoła Podstawowa w Inowłodzu Brzustowie, Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Królowej Woli, Publiczne Gimnazjum w Inowłodzu. Ich zadaniem było przeprowadzenie na terenie każdej placówki działań projektowych tj.: zorganizowanie kampanii „Szkoła bez przemocy”. Wśród uczniów została przeprowadzona ankieta, ponadto uczniowie wzięli udział w marszu oraz podsumowaniu projektu. Na terenie szkół odbyły się warsztaty dla rodziców.

Gminne Koło Emerytów i Rencistów z Inowłodza zajmowało się rekrutacją seniorów na warsztaty pt. „Zdrowy i bezpieczny senior”. Przedstawiciele seniorów wzięli także udział w marszu, pomagali także w kolportażu ankiet i broszur. Partnerami w działaniach projektowych było także Sołectwo Inowłodz, które użyczyło pomieszczeń „Sołtysówki” na potrzeby realizacji działań dla seniorów oraz Gminne Centrum Kultury w Inowłodzu, które z kolei użyczyło pomieszczeń do przeprowadzenia podsumowania projektu. Rezultatem projektu było zwiększenie wiedzy, kompetencji i umiejętności przy rozwiązywaniu sytuacji trudnych i konfliktowych u beneficjentów projektu poprzez przeprowadzenie warsztatów profilaktycznych, które dotyczyły następujących zagadnień: zapobieganie zachowaniom agresywnym, wzmacnianie postaw asertywnych i empatycznych, wzmacnianie umiejętności z zakresu rozwiązywania konfliktów, radzenia sobie ze stresem, przejawami agresji i przemocy. W 4 placówkach oświatowych odbyły się w okresie wrzesień- listopad 2016 r. warsztaty dla rodziców, łącznie po 5 godzin w każdej placówce. W sumie w warsztatach dla rodziców uczestniczyły 102 osoby. W związku z trudną tematyką warsztatów i obawami o frekwencję, zgodnie z sugestią koordynatorów z poszczególnych szkół harmonogram warsztatów został dopasowany indywidualnie do potrzeb poszczególnych placówek np. terminów zebrań szkolnych. Z kolei, z warsztatów dla dzieci w okresie wrzesień – listopad 2016 r. skorzystało 191 uczniów.

W bloku warsztatów dla seniorów pt. „Zdrowy i bezpieczny senior” wzięło łącznie udział 41 osób. Blok obejmował takie zagadnienia, jak: czym jest przemoc i jakie są jej formy, od czego zależą dobre relacje w rodzinie, w społeczności lokalnej oraz zdrowy senior w zdrowym środowisku. Warsztaty były przeprowadzone przez 2 firmy szkoleniowe („Progress” z Koluszek, „Krokus Pracownia Szkoleniowa” z Krakowa) zajmujące się min. profilaktyką w zakresie przeciwdziałania przemocy, jak również indywidualnie przez specjalistów (psychologów, osoby z doświadczeniem pracy wolontariuszy z seniorami). Realizacja projektu odbiła się pozytywnym echem w społeczności lokalnej, pozytywnie wpłynęła na wizerunek oraz wiarygodność instytucji i organizacji biorących w niej udział i zmniejszyła anonimowość pracowników poszczególnych jednostek. Projekt dał możliwość zintegrowania społeczności i partnerów wokół problemu przemocy oraz uwidoczniał jego interdyscyplinarny charakter. Ponadto, pozyskana wiedza i doświadczenie dały podstawy do sformułowania nowych zadań i celów do realizacji w obszarze przeciwdziałania przemocy.

Województwo Małopolskie

Ośrodek Pomocy Społecznej w **Trzebini** prawidłowo i rzetelnie realizuje nie tylko zadania własne gminy, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, ale także wychodzi naprzeciw lokalnym problemom i zdiagnozowanym potrzebom mieszkańców gminy w tym zakresie.

Zadania realizowane są na podstawie *Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie*, zatwierdzonego Uchwałą nr LI/561/V/2010 Rady Miasta Trzebini z dnia 29 października 2010 r. w sprawie przyjęcia „Gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie (...)”. Program nawiązuje do Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2006 – 2013 oraz Gminnego Systemu Profilaktyki i Opieki nad Dzieckiem i Rodziną na lata 2006 – 2013. Diagnoza zawarta w Programie została sporządzona na podstawie danych własnych Ośrodka oraz pozyskanych z Komisariatu Policji w Trzebini. Wykorzystano także wyniki badania monitoringowego przeprowadzonego na potrzeby „*Diagnozy problemów Uzależnień i Innych Zagrożeń Społecznych Dla Miasta i Gminy Trzebinia*”.

W 2015 r. Gmina zleciła opracowanie aktualnej diagnozy dotyczącej występowania przemocy domowej na terenie Gminy Trzebinia oraz analizy struktury Niebieskich Kart. Na podstawie tej analizy oraz corocznych sprawozdań z działalności Zespołu Interdyscyplinarnego i realizacji dotychczasowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie, w roku 2016 sporządzony został nowy gminny program przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W realizacji programu udział biorą oprócz Ośrodka Pomocy Społecznej wszystkie placówki oświatowe, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Komisariat Policji, placówki wsparcia dziennego, fundacja *Dobry Start* i *Świetlica PLUS*.

Poza standardowymi działaniami wynikającymi z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie OPS w Trzebini realizuje szereg zadań mających na celu pomoc osobom dotkniętym przemocą oraz działań profilaktycznych mających na celu zmniejszenie skali zjawiska:

I. Poradnictwo specjalistyczne

W strukturach OPS w Trzebini funkcjonuje Zespół Profilaktyki i Terapii Rodzin (ZPiTR), do którego zadań m.in. należy praca z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie. W skład ZPiTR wchodzi: psycholog, certyfikowany specjalista terapii uzależnień, certyfikowany specjalista ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie, trzech pracowników socjalnych, konsultant ds. przemocy w rodzinie, doradca zawodowy oraz trzech asystentów rodziny. ZPiTR był przez wiele lat rozwijany. Specjaliści świadczą swoje usługi 5 dni w tygodniu także poza godzinami pracy OPS, tj. do godziny 19.00.

W ramach swoich dyżurów specjaliści obsługują również **telefon zaufania**, który traktowany jest jako pierwsza pomoc dla osób wymagających natychmiastowej interwencji lub porady w różnych sytuacjach kryzysowych. Porady udzielane w ramach telefonu obejmują problemy z zakresu uzależnień, przemocy domowej, jak i problemów związanych z mobbingiem w miejscu pracy, kryzysami małżeńskimi oraz stanami depresyjnymi i kryzysami osobowości. Prowadzona jest również baza danych o możliwościach korzystania z różnorodnej pomocy fachowej w najbliższej okolicy. Czasami osoby dzwoniące na numer Telefonu Zaufania umawiają się na bezpośredni kontakt lub terapię do pracowników zatrudnionych w OPS. Telefon spełnia pożyteczną rolę w profilaktyce i upowszechnianiu pomocy psychologicznej. Często osoby, które doświadczają trudności w życiu emocjonalnym i rodzinnym, niechętnie zgłaszają się bezpośrednio do psychologa lub psychiatry, ponieważ boją się, że zostanie im nadana etykieta osoby chorej psychicznie. Anonimowy kontakt telefoniczny oprócz bezpośredniej interwencji, pomaga w zmniejszeniu tego rodzaju oporów do skorzystania z bezpośredniej wizyty u specjalisty. Kontakt telefoniczny pozwala rozmówcy na poruszanie tematów ogólnie uważanych za wstydlive, intymne. Czasami są to pierwsze rozmowy na tematy związane z problemami seksualnymi. Rozmowa telefoniczna jest w tym przypadku sprawdzianem dla osób dzwoniących czy ich problemy są godne uwagi i czy warto o nich rozmawiać. Osoba udzielająca porad w sytuacjach, gdy problem jest na tyle skomplikowany, że wymaga innej porady specjalistycznej - kieruje i zachęca rozmówcę do wizyty u specjalisty lub podaje numer specjalistycznego telefonu zaufania. Częstotliwość rozmów telefonicznych jest bardzo różnorodna: od kilku telefonów dziennie do sytuacji kiedy w ciągu dnia telefon milczy. Rozmówcy mieszkają w różnych miejscach w kraju, a nawet za granicą.

Od kilku lat wyznaczany jest również osobny pracownik socjalny do pracy z rodzinami, w których wszczęto procedurę Niebieskie Karty. Daje to lepszą możliwość wglądu w sytuację rodziny, a w związku z tym, że pracownik ten jest również osobą, która często prowadzi posiedzenie grup roboczych ograniczono liczbę osób zaangażowanych w pracę z rodziną i zminimalizowano ryzyko wtórnej wiktyimizacji. Praca z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie odbywa się w osobnych pomieszczeniach z poszanowaniem prywatności i godności klientów. W ramach pracy z rodziną dotkniętą przemocą, świadczona jest również pomoc osobom stosującym przemoc w rodzinie. Najczęściej osoby te korzystają z konsultacji indywidualnych, ale od wielu lat w ofercie Ośrodka jest również program psychoedukacyjny w formie grupy otwartej, do którego mogą takie osoby być skierowane. Do tej pory odbyły się dwie edycje zajęć grupy. Ze względu na małą liczbę

zainteresowanych, w większości przypadków, osoby stosujące przemoc korzystają z pomocy indywidualnej.

Do zadań ZPiTR oprócz ww. należą:

- udzielanie porad dotyczących problemów osobistych,
- prowadzenie terapii indywidualnej i rodzinnej,
- udzielanie porad i konsultacji w sprawach osobistych młodzieży,
- praca terapeutyczna z rodziną dotkniętą problemem alkoholowym, współuzależnieniem,
- udzielanie informacji o możliwościach i sposobach leczenia uzależnień,
- działalność profilaktyczno-edukacyjna w zakresie uzależnień,
- udzielanie informacji o możliwościach i sposobach leczenia zaburzeń psychicznych,
- prowadzenie terapii osób z zaburzeniami nerwicowymi,
- stała współpraca z Zespołem Leczenia Środowiskowego Szpitala Powiatowego w Chrzanowie pracowników socjalnych Ośrodka w celu omówienia pracy socjalnej prowadzonej z osobami chorymi psychicznie i ich rodzinami objętymi oparciem społecznym.

W ramach pracy OPS, raz w tygodniu strony mają również możliwość skorzystania z nieodpłatnych porad prawnych. Na terenie Gminy funkcjonuje również Punkt Konsultacyjny dla współuzależnionych i ofiar przemocy w rodzinie. Porady są tam udzielane przez psychologa i prawnika dwa razy w tygodniu.

II. Grupa edukacyjno-samopomocowa dla matek

W ramach działań edukacyjnych w 2016 r. kontynuowano spotkania „Grupy edukacyjno – samopomocowej dla matek”. Uczestniczkami spotkań były matki, często młode, samotnie wychowujące dzieci, mające trudności w pełnieniu ról rodzinnych i prowadzeniu gospodarstwa domowego ze środowisk zagrożonych występowaniem przemocy domowej. Powyższe trudności spowodowane były między innymi brakiem właściwego przygotowania do życia w rodzinie oraz odpowiednich wzorców pełnienia ról rodzinnych. W ubiegłym roku odbyły się dwie edycje takich spotkań. Łącznie w spotkaniach uczestniczyło 18 kobiet.

Przedmiotem zajęć było m.in.:

1. Podniesienie poziomu wiedzy z zakresu:
  - a/ wychowania i opieki nad dzieckiem,
  - b/ organizacji wypoczynku w rodzinie,
  - c/ roli matki i ojca w wychowaniu dziecka.
2. Nauka umiejętności nawiązywania życzliwych, ciepłych relacji z dziećmi i właściwego okazywania uczuć.
3. Przewyciężenie poczucia bezradności (np.: wynikającego z samotnego rodzicielstwa).
4. Praca nad rozbudzeniem ambicji, budowanie pozytywnego obrazu samego siebie i własnej rodziny.
5. Rozpoznawanie własnych zachowań i praca nad emocjami.
6. Nabywanie umiejętności rozwiązywania konfliktów.
7. Trening umiejętności społecznych (trening budżetowy).
8. Trening umiejętności kulinarnych i trening umiejętności dbania o własny wygląd.

Zajęcia te przyczyniły się m. in. do:

- podniesienia wiary we własne siły i możliwości oraz zwiększenia poczucia ich własnej wartości,
- pogłębienia wiedzy w zakresie wychowania i opieki nad dziećmi (stosowania kar i nagród wobec dzieci) oraz komunikacji interpersonalnej,
- nabycia umiejętności radzenia sobie z negatywnymi emocjami,
- nabycia umiejętności organizacji czasu wolnego i prowadzenia zdrowego stylu życia,

- zwiększenia umiejętności i zaradności prowadzenia gospodarstwa domowego, a zwłaszcza przygotowywania we własnym zakresie zdrowych i tanich posiłków dla całej rodziny, a także gospodarowanie budżetem domowym, przygotowania stroików i ozdób świątecznych,
- poprawy relacji między członkami rodzin,
- pogłębienia wiedzy z zakresu przemocy domowej i jej przeciwdziałania,
- zwiększenia umiejętności w zakresie dbania o własny wygląd,
- nawiązaniu nowych znajomości i kontaktów z innymi matkami o podobnych problemach.

Jak wynika z ankiet ewaluacyjnych przeprowadzonych na zakończenie realizacji działań, dla matek ważne były zajęcia warsztatowe, w tym: kulinarne, fryzjerskie, warsztaty wykonywania ozdób świątecznych np.: pisanek, stroików, bombek oraz choinek. Matki wyrażały zadowolenie z możliwości uczestnictwa w zajęciach grupowych.

III. Realizacja cyklu konferencji „Jedna sytuacja wiele spojrzeń”

W 2011 r. odbyła się pierwsza konferencja. Od tamtej pory Ośrodek Pomocy Społecznej, Zespół Interdyscyplinarny i Gminna Komisja Rozwiązywania problemów Alkoholowych zorganizowały już 3 edycje konferencji. Ostatnia w 2016 r. nosiła podtytuł: „Sytuacja prawna dziecka w rodzinie wieloprotoblemowej”. Konferencja miała za zadanie zintegrowanie i ujednolicenie podejścia różnych instytucji z terenu powiatu chrzanowskiego zaangażowanych w pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie. W trakcie konferencji wyjaśniano wątpliwości co do sposobu postępowania w przypadku przemocy, definiowano i integrowano wspólne podejście do problemu. Tak postawione cele konferencji były odpowiedzią na wcześniejsze wątpliwości lub różnice w podejściu do problemu przemocy w rodzinie różnych służb z obszaru prawnego, psychologicznego i interwencyjnego.

IV. Współpraca z Holenderską Fundacją Pomocy Dzieciom w Polsce

24 marca 2016 r. zostało zawarte porozumienie pomiędzy Gminą Trzebinia a holenderską Fundacją Pomocy Dzieciom w Polsce w zakresie organizacji wypoczynku letniego dla dzieci z Gminy w Holandii. Efektem podjętej współpracy był pobyt wakacyjny dla dzieci z Trzebini w zaprzyjaźnionych rodzinach holenderskich. Zdobyte w ten sposób doświadczenia miały stać się motywacją do polepszenia własnej sytuacji i budowania dla siebie lepszej przyszłości poprzez kontynuowanie nauki. W ramach realizacji porozumienia Ośrodek Pomocy Społecznej wyznaczył 10 osobową grupę dzieci w wieku od 9 do 12 lat, spośród rodzin objętych wsparciem pomocy społecznej i zagrożonych występowaniem przemocy w rodzinie. Dzieci wraz z opiekunem wyznaczonym przez Gminę wyjechały na 2 tygodnie w sierpniu, w okolice Helmond, gdzie nocowały u zaprzyjaźnionych holenderskich rodzin. Dzieci wraz z holenderskimi rodzinami spotykały się na wspólnych zajęciach m.in. w Parku Zabaw w Helmond, na zamku w Helmond, parku rozrywki De Efteling, obiekcie sportowym skautów. Całość kosztów pobytu wraz z przejazdem i ubezpieczeniem pokrywała holenderska Fundacja. Pobyt w Holandii był bardzo udany, dzieci pozytywnie oceniły wyjazd, od goszczących ich rodzin otrzymały szereg prezentów. Dla niektórych dzieci był to pierwszy wyjazd wakacyjny w życiu. Należy nadmienić, że w grudniu 2016 r. Fundacja dodatkowo dla wszystkich dzieci przygotowała bogate paczki mikołajkowe, które w jej imieniu zostały wręczone przez pracowników Ośrodka. Realizacja porozumienia wpisała się także w działania podejmowane przez OPS w zakresie wsparcia rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczej, w ramach ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

IV. Realizacja programu „Szkoła dla rodziców”

W 2016 r. we współpracy z Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych zrealizowano jedną edycję szkoły dla rodziców, w której wzięto udział 11 osób. Kwalifikacje do programu (spośród rodzin zagrożonych przemocą domową), przeprowadzali pracownik socjalny i asystenci rodzin. Szkoła dla rodziców obejmowała 7 spotkań, które odbywały się na przełomie listopada i grudnia 2016 r.

V. Działania profilaktyczne

Oprócz rozlicznych działań profilaktycznych realizowanych szczególnie przez palcówki oświatowe z terenu gminy i mających swoje odzwierciedlenie w corocznym sprawozdaniu z realizacji Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar w Rodzinie – OPS w Trzebini prowadził szeroko zakrojone akcje informacyjno-edukacyjne, w tym m.in. opracował plakaty i ulotki profilaktyczno-informacyjne, kolportowane w miejscach ogólnodostępnych na terenie gminy. Ponadto w 2016 r. nawiązano współpracę z dwoma parafiami w gminie, w których udostępniono ww. materiały informacyjno-edukacyjne oraz wydrukowano artykuł informacyjny w gazetkach parafialnych. Od kilku lat korzystając z możliwości gminy, we współpracy z Trzebińskim Centrum Kultury Ośrodek organizuje Wigilię dla członków grup wsparcia i adresatów projektów. Wigilia jest organizowana w pięknym budynku Dworku Zieleniewskich. W ubiegłym roku oprócz tradycyjnego poczęstunku, do dzieci biorących udział w spotkaniu przybył Święty Mikołaj z upominkami. Był też czas na występy i kolędowanie. W spotkaniu brali również udział przedstawiciele władz gminy i ksiądz Proboszcz. W ten sposób podsumowano całoroczną pracę grup wsparcia i projektowych, dając tym samym do zrozumienia klientom, że są ważni, a obecność ważnych osób uświadamia im, że ich problemy są dostrzegane.

Województwo Mazowieckie

Gmina **Bulkowo** jest gminą wiejską położoną w powiecie płońskim. Liczba mieszkańców gminy wynosi 5 734 mieszkańców. Na terenie gminy zadania realizowane w zakresie przeciwdziałania przemocy Społecznej w rodzinie realizuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej oraz Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, w skład którego wchodzi osoby zaangażowane Społecznej w kształtowanie lokalnej polityki w tym zakresie, tj. przedstawiciele:

1. Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bulkowie,
2. Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych przy Wójcie Gminy Bulkowo,
3. Placówek oświatowych Gminy Bulkowo,
4. Posterunku Policji w Bodzanowie,
5. Kuratorskiej Służby Sądowej,
6. Ośrodków zdrowia,
7. Prokuratury,
8. Organizacji pozarządowych.

W okresie od 2011 r. do końca 2016 r. odbyły się 22 posiedzenia Zespołu Interdyscyplinarnego, założono 34 Niebieskie Karty. Grupy robocze pracowały podczas 229 spotkań. Celem wspierania w Gminie Bulkowo działań realizowanych w ramach ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie zostały powołane:

- Punkt Poradnictwa Psychologicznego - w 2016 r. 45 mieszkańców Gminy Bulkowo, skorzystało z konsultacji psychologicznych, terapii rodzinnych w tym małżeńskich.
- Punkt Konsultacyjny ds. Uzależnień w 2016 r. z konsultacji terapeuty ds. uzależnień (na 116 spotkaniach), skorzystały 32 osoby uzależnione oraz współuzależnione.

Do w/w punktów kierowani są sprawcy przemocy oraz osoby doznające przemocy domowej. Ponadto, działania Zespołu Interdyscyplinarnego oraz instytucji działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie były kompatybilne z Gminnym Programem Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2011-2016, przyjętym przez Radę Gminy Bulkowo. Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na terenie Gminy Bulkowo obejmuje różne formy działań profilaktycznych i pomocy świadczonej na rzecz rodzin zagrożonych problemem przemocy, zakładając zintegrowanie i synchronizację zadań samorządu lokalnego z działaniami innych podmiotów, w tym organizacji pozarządowych, kościołów, fundacji, stowarzyszeń i innych, które działają na rzecz rodzin i dzieci. Cele określone w programie wynikają z przeprowadzonej analizy sytuacji i diagnozy potrzeb w zakresie problematyki przemocy domowej.

Dostosowanie rozwiązań programowych do faktycznie występujących problemów, z jakimi borykają się rodziny zagrożone kryzysem, jest jednym z podstawowych założeń Programu. Dzięki temu jego realizacja w znacznym stopniu zwiększy efektywność działań profilaktycznych oraz wspierających w sytuacjach problemowych, podejmowanych przez różne podmioty na rzecz przeciwdziałania dysfunkcjom i przywrócenia rodzinie możliwości prawidłowego funkcjonowania. Sprawne funkcjonowanie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie zakłada koordynację i spójność działań, w tym dobry przepływ informacji między partnerami – jednostkami pomocy społecznej, ochrony zdrowia, wymiaru sprawiedliwości, policją, instytucjami oświaty, kultury, sportu, organizacjami pozarządowymi i innymi zajmującymi się przemocą w rodzinie. Pełna realizacja wyznaczonych celów jest uzależniona od stopnia zaangażowania tych podmiotów w stworzenie systemu umożliwiającego rodzinie uzyskanie specjalistycznego wsparcia i niezbędnej pomocy, by sama stawała się niezależna, wydolna i zaradna. Mając na względzie powyższe, duży nacisk w gminie położony został na integrację osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, a także podniesienie kwalifikacji tych osób. Członkowie Zespołu Interdyscyplinarnego oraz instytucji które zapraszane zostają do prac w grupach roboczych uczestniczą w szkoleniach, konferencjach, seminariach aby podwyższyć swoje kompetencje. W Gminie Bulkowo zorganizowano:

- konferencję „W małej Ojczyźnie przeciwko cywilizacji przemocy”,
- seminarium „Portret krzywdzonej rodziny”,
- coroczne szkolenia z ekspertami w zakresie prawa rodzinnego,
- projekt pn. „Jakość pomocy przeciw przemocy” dofinansowany w ramach Programu Ochrony „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie” realizowanego przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Projekt skierowany był do osób działających w obszarze przeciwdziałania przemocy oraz osób dotkniętych przemocą i stosujących przemoc w rodzinie. Główny cel projektu to podniesienie jakości usług w obszarze pomocy społecznej, a tym samym zmniejszenie ryzyka pogłębiania się czynników podtrzymujących mechanizmy zachowań przemocowych w rodzinie i wypalenia zawodowego u osób udzielających jej wsparcia.

Działania zrealizowane w ramach projektu:

1. Szkolenie dla Zespołu Interdyscyplinarnego (dla 16 osób).
2. Szkolenie-warsztat dla pracowników GOPS (8 osób).
3. Szkolenie dla nauczycieli (60 osób).
4. Grupowe warsztaty komunikacyjne dla dorosłych, osób dotkniętych przemocą i osób stosujących przemoc (20 osób).
5. Konferencja z udziałem służb społecznych, instytucji i organizacji działających na terenie gminy, zaproszonych gości oraz ekspertów (dla 120 osób).
6. „Spotkanie Rodzin” o charakterze edukacyjno – integracyjnym.

Poprzez realizowany projekt osiągnięto następujące rezultaty:

- zwiększenie świadomości osób działających w obszarze pomocy, jak i ofiar przemocy na temat nieprawidłowych mechanizmów i schematów poznawczych podtrzymujących zachowania przemocowe,
- zwiększenie umiejętności komunikacyjnych wszystkich odbiorców projektu, zwłaszcza w zakresie porozumiewania bez przemocy i wyposażenie w praktyczne „narzędzia” pozwalające na utrzymanie prawidłowej relacji z odbiorcami działań pomocowych,
- wzmocnienie umiejętności intrapsychicznych i interpersonalnych pracowników GOPS, stanowiących swoiste zabezpieczenia przed zjawiskiem wypalenia zawodowego,
- zwiększenie współpracy różnych służb społecznych działających na rzecz rodzin doświadczających przemocy,
- poprawa sytuacji rodzin zagrożonych i dotkniętych zjawiskiem przemocy w rodzinie,
- podniesienie jakości usług kierowanych do osób zagrożonych i dotkniętych przemocą w rodzinie,
- zwiększenie zaufania ofiar przemocy do służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie,
- zwiększenie edukacji i integracji mieszkańców z terenu gminy Bulkowo.

Realizacja projektu przyczyniła się do zmniejszenia różnic pomiędzy środowiskiem wiejskim a środowiskiem miejskim. Realizacja tego projektu to kompleksowe wsparcie skierowane do osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz mieszkańców na terenie Gminy Bulkowo.

Województwo Opolskie

W województwie opolskim na uwagę zasługują projekty realizowane przez gminę **Kędzierzyn-Koźle** z uwagi na ich zasięg oddziaływania, szeroki wachlarz oferowanego wsparcia, a także nowatorskie podejście do przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Wśród zrealizowanych przedsięwzięć, na szczególne wyróżnienie zasługują:

1. Realizacja projektu socjalnego pn. „Historyczna podróż Odrą” dla rodzin objętych asystenturą, w których stwierdzono występowanie lub zagrożenie zjawiskiem przemocy domowej.
2. Realizacja zadania publicznego pn. „Lepsze jutro” w ramach Programu Ostonowego „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie” w okresie wrzesień-grudzień 2016 r.

Wydarzenie projektu socjalnego pn. „Historyczna podróż Odrą” dla rodzin objętych asystenturą, zostało współfinansowane przez Gminę Kędzierzyn-Koźle, a zorganizowane i zrealizowane przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kędzierzynie-Koźlu w październiku 2016 r. Założeniem projektu było połączenie promocji wspólnego aktywnego spędzania czasu przez rodziny z edukacją przyrodniczo–historyczną. Do uczestnictwa zakwalifikowano rodziny objęte asystenturą rodzinną, w których występuje problem przemocy domowej lub obserwuje się zagrożenie takim zjawiskiem w najbliższej przyszłości. W projekcie wzięły udział 42 osoby. Rodziny w towarzystwie asystentów rodzin i pracowników Punktu Pomocy Rodzinie, poprzez wspólne uczestnictwo w rejsie uzyskały informacje w zakresie sposobów organizacji życia rodzinnego, znaczenia wspólnych przeżyć oraz budowania rodzinnych wspomnień. Spędzony wspólnie dzień, relaks i wrażenia podczas rejsu, spowodowały redukcję stresu i napięć, a w ich miejscu zaistniały nowe wzorce relacji oraz odpowiedniej komunikacji pomiędzy członkami rodziny. Najlepszą rekomendacją znaczenia i sensu realizacji tego typu projektu były prace wykonane przez dzieci w ramach konkursu plastycznego „Moje wrażenia z wycieczki”. W opinii organizatorów przedsięwzięcia, metoda dyskretnej pomocy, motywowania do zmiany poprzez wskazywanie pozytywnych zachowań w codziennych sytuacjach, okazała się najbardziej skuteczną, opartą na obustronnej chęci współpracy, metodą przeciwdziałania negatywnym skutkom przemocy w rodzinie.

Projekt „Lepsze jutro” realizowany w ramach *Programu Ostonowego „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”, Priorytet II. Zwiększenie jakości i dostępności usług świadczonych na rzecz osób zagrożonych i doznających przemocy w rodzinie* - współfinansowany przez Gminę Kędzierzyn-Koźle, zrealizowany został również przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kędzierzynie-Koźlu w okresie wrzesień-grudzień 2016 r. W projekcie uczestniczyło 10 kobiet i 10 mężczyzn z rodzin dotkniętych zjawiskiem przemocy w rodzinie i objętych procedurą „Niebieskie Karty”. Wsparcia udzielono zarówno osobom doznającym przemocy ze strony najbliższych, jak i stosującym przemoc. Uczestnicy projektu wymagali wielokierunkowej pomocy w formie indywidualnego i grupowego wsparcia. W ramach zadania zrealizowano następujące działania:

- a) warsztaty wspierająco-rozwojowe dla kobiet, które doświadczają przemocy ze strony najbliższych „W kręgu kobiet”, ukierunkowane na uświadomienie poziomu poczucia własnej wartości, umożliwienie lepszego wglądu w siebie, spowodowanie realnej oceny swoich możliwości i ograniczeń. Podczas warsztatów zastosowano takie techniki pracy jak: mini wykłady, dyskusja grupowa, burza mózgów, odgrywanie scenek, techniki relaksacyjne, ćwiczenia;
- b) warsztaty psycho-edukacyjne dla osób stosujących przemoc w rodzinie „Zgodna Rodzina”, których celem było powstrzymanie osoby stosującej przemoc przed dalszymi zachowaniami

agresywnymi wobec najbliższych, rozwinięcie umiejętności samokontroli i współzycia w rodzinie, kształtowanie umiejętności wychowywania dzieci bez przemocy, uświadomienie sprawstwa przemocy i odpowiedzialności za jej stosowanie, budowanie umiejętności komunikacji, rozwiązywania konfliktów oraz ukierunkowanie na dalszą pracę nad sobą;

- c) pomoc psychologiczna, stanowiąca najbardziej oczekiwaną formę wsparcia, polegającą na usystematyzowaniu podłoża problemu przemocy, motywowaniu do zmiany myślenia (Wskazanie uczestnikom projektu sposobów wyjścia z problemu w formie procesu terapeutycznego okazało się jednym z najbardziej skutecznych form przeciwdziałania przemocy w rodzinach objętych wsparciem);
- d) pomoc prawna w formie konsultacji indywidualnych, porad prawnych, pomocy w sporządzeniu pism i wniosków, pomocy prawnej w sprawach rodzinnych, w szczególności w postępowaniach związanych z przemocą w rodzinie;
- e) pomoc pedagogiczna w tych rodzinach, w których stwierdzono deficyty w zakresie pełnienia funkcji rodzicielskich, tj.: budowania prawidłowych relacji rodzinnych, autorytetu rodzica, właściwego nagradzania i karania, poszanowania praw dziecka.

Poza udzielonym beneficjentom projektu wsparciem, realizacja tego działania umożliwiła, po raz pierwszy w Gminie Kędzierzyn-Koźle, dokonanie profesjonalnej diagnozy zjawiska przemocy oraz lokalnych potrzeb w obszarze jej przeciwdziałania. Opracowanie takiego dokumentu wraz z wnioskami i rekomendacjami stanowi punkt wyjścia dla planowania działań w zakresie profilaktyki i zapobiegania zjawisku przemocy dla wielu instytucji funkcjonujących w Gminie Kędzierzyn-Koźle. Innym działaniem projektowym, ukierunkowanym na zwiększenie poziomu profesjonalizacji pomocy na rzecz osób uwikłanych w przemoc domową, było wzmocnienie kompetencji zawodowych 3 członków Zespołu Interdyscyplinarnego poprzez ukończenie przez nich Studium Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (Instytut Psychologii Zdrowia PTP oraz Niebieska Linia IPZ). Działanie to wniosło trwałe zmiany, przekładające się bezpośrednio na jakość oferowanego wsparcia w ramach realizacji procedur „Niebieskie Karty”. Dzięki projektowi „Lepsze jutro” opracowano i rozpowszechniono materiały o charakterze edukacyjnym i promocyjnym (plakaty, ulotki, kalendarze, informatory) mające na celu: niwelowanie deficytów w zakresie świadomości mieszkańców w obszarze istoty zjawiska przemocy, możliwości uzyskania wsparcia instytucjonalnego, promowanie reagowania na przemoc, uwrażliwienie na zjawisko przemocy domowej.

Województwo Podkarpackie

W związku z realizacją zadań wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, która nałożyła obowiązek pracy z osobami doświadczającymi przemocy oraz osobami podejrzanymi o stosowanie przemocy w rodzinie Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w **Rzeszowie** powołał Zespół Pracowników Socjalnych do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, jako samodzielną komórkę Pracownicy Zespołu, będący jednocześnie członkami Miejskiego Zespołu Interdyscyplinarnego do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Koordynatorami Grup Roboczych, realizując zadania wynikające z procedury „Niebieskiej Karty”, świadczą również opartą na metodycznym postępowaniu pracę socjalną, kierowaną do osób doświadczających przemocy oraz osób, co do których istnieje podejrzenie o stosowanie przemocy.

Praca w Zespole oparta jest na szeroko rozumianej interdyscyplinarności poprzez tworzenie wspólnego systemu wsparcia opartego na platformach współpracy podmiotów publicznych jak i niepublicznych, działający w obszarze przemocy w rodzinie. Na szczególną uwagę zasługuje wypracowany system współpracy pomiędzy pracownikami socjalnymi a przedstawicielami policji, który polega na wspólnym monitorowaniu środowisk dotkniętych problemem przemocy oraz zagrożonych wystąpieniem przemocy. W 2016 r., w sytuacjach zagrażających pracownikom socjalnym, Grupy Robocze z udziałem sprawców przemocy odbywały się na komisariacie Policji.

W ramach działalności statutowej, Ośrodek Poradnictwa Specjalistycznego i Interwencji Kryzysowej Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rzeszowie, każdego roku prowadzi po dwie edycje

Programu Korekcyjno-Edukacyjnego dla mężczyzn stosujących przemoc w rodzinie. Program prowadzony jest z uwzględnieniem standardów pracy metodą Duluth (dwa spotkania indywidualne z każdym uczestnikiem programu i 24 spotkania grupowe, prowadzone przez dyplomowanych ekspertów programu Duluth, kobietę i mężczyznę). Osoby biorące udział w spotkaniach kierowane są do udziału w programie przez Sąd, Policję, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej i Miejski Zespół Interdyscyplinarny.

W ramach bieżącej działalności Miejskiego Zespołu Interdyscyplinarnego we współpracy z pracownikiem Ośrodka Poradnictwa Specjalistycznego i Interwencji Kryzysowej MOPS w Rzeszowie, w 2016 r. realizowano dwie edycje szkoleń dla ratowników Pogotowia Ratunkowego w Rzeszowie (łącznie około 100 osób) z zakresu obowiązków służby zdrowia w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Realizując ideę interdyscyplinarności, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rzeszowie w 2016 r. był realizatorem projektu pt. „**Skutecznie przeciw przemocy**”, współfinansowanego ze środków Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w ramach Programu Ochronowego „*Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie*” - Edycja 2016. Głównym celem projektu było podniesienie jakości usług świadczonych przez instytucje realizujące zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie z terenu Miasta Rzeszowa oraz zapewnienie większej dostępności do usług przez nich świadczonych na rzecz osób zagrożonych i doznających przemocy w rodzinie. W ramach projektu zrealizowane zostały następujące działania:

1. Dwudniowe szkolenie wyjazdowe dla Członków Miejskiego Zespołu Interdyscyplinarnego w Rzeszowie/ Członków Grup Roboczych, które odbyło się w dniach 20-21 października 2016 r. w Polańczyku. Tematyka szkolenia obejmowała następujące zagadnienia:

- podstawy prawne zjawiska przemocy w Polsce;
- specyfika pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie;
- praca z osobami stosującymi przemoc w rodzinie;
- motywowanie do współpracy, dialog motywujący, oddziaływania korekcyjno- edukacyjne i terapeutyczne dla sprawców przemocy.

2. Cykl szkoleń dla Członków Grup Roboczych. Tematyka szkolenia obejmowała następujące zagadnienia:

- pointerywencyjne radzenie sobie ze stresem i wypaleniem zawodowym (2 spotkania x 6 godzin),
- Interwencja wobec przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym lub chorobą psychiczną (1 spotkanie x 6 godzin),
- przemoc seksualna wobec dorosłych i dzieci (1 spotkanie x 6 godzin),
- dopalacze i narkotyki – problem nierozwiązany (1 spotkanie x 6 godzin).

łącznie w szkoleniach wzięło udział 30 Członków Grup Roboczych, w tym 18 dzielnicowych i 12 pracowników Ośrodka.

3. Cykl superwizji pracy dla Zespołu Pracowników Socjalnych ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Superwizje prowadzone były w okresie od września 2016 r. do grudnia 2016 r.

4. Cykl warsztatów terapeutycznych dla dzieci i młodzieży oraz grupy wsparcia dla rodziców.

4.1 Warsztaty dla dzieci i młodzieży

łącznie w warsztatach wzięło udział 18 dzieci i młodzieży w wieku od 7 do 13 lat. Warsztaty prowadzone były w cyklu 5 spotkań po 3 godziny zegarowe, w okresie od września 2016 r. do listopada 2016 r. w salach Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Rzeszowskiego. Zajęcia prowadzili pracownicy Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Rzeszowskiego. W realizację warsztatów zaangażowani byli również pracownicy Zespołu Pracowników Socjalnych do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz studenci Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Rzeszowskiego.

Uzupełnieniem realizacji warsztatów dla dzieci i młodzieży były spotkania z udziałem znanych mistrzów sportu – Ambasadorów Rzeszowa pn. „ *I Ty możesz zostać mistrzem!* ”, zorganizowane przy wsparciu Wydziału Kultury, Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Rzeszowa. W ramach tej części projektu odbyły się spotkania ze znanymi sportowcami.

4.2 grupy wsparcia dla rodziców

Spotkania Grupy Wsparcia odbywały się równolegle z warsztatami dla dzieci i młodzieży. Łącznie zrealizowano 6 spotkań.

5. Punkty konsultacyjno-informacyjne adresowane do osób doświadczających przemocy w rodzinie oraz mieszkańców Miasta Rzeszowa. Łącznie utworzono trzy punkty konsultacyjno-informacyjne w siedzibach:

- Centrum Kulturalno-Handlowego Millenium Hall w Rzeszowie, w dniu 30 września 2016 roku;
- Kina Helios na terenie Galerii Rzeszów, w ramach tzw. Kina Kobiet w dniu 6 października 2016 roku;
- Kina Helios na terenie Galerii Rzeszów, w ramach tzw. Kina Kobiet w dniu 17 listopada 2016 roku.

6. Spotkania „otwarte” dla kobiet z ekspertami z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Pierwsze spotkanie odbyło się w dniu 19 października 2016 roku w Siedzibie Rzeszowskiego Domu Kultury - Filia Zalesie, ul. Wieniawskiego 84. Drugie spotkanie odbyło się w dniu 23 listopada 2016 r. w Siedzibie Rzeszowskiego Domu Kultury - Filia Staromieście, ul. Staromiejska 43a. Spotkania poprowadził przedstawiciel Wydziału Prewencji Komendy Miejskiej Policji w Rzeszowie.

7. Spotkania dla mężczyzn pn. *Jak zakończyć procedurę „Niebieskie Karty”*.

Łącznie w ramach projektu zrealizowano 3 spotkania dla mężczyzn. Pierwsze spotkanie odbyło się w dniu 22 września 2016 r., drugie w dniu 10 października 2016 r., a trzecie w dniu 14 listopada 2016 r. Spotkania prowadzone były przez psychologa z Ośrodka Poradnictwa Specjalistycznego i Interwencji Kryzysowej w Rzeszowie.

Województwo Podlaskie

Na terenie gminy **Sokółka** funkcjonuje Zespół Interdyscyplinarny do spraw przemocy w rodzinie, w skład którego wchodzi przedstawiciele instytucji pracujących na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, tj. Ośrodka Pomocy Społecznej, Policji, oświaty, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, ochrony zdrowia, prokuratury, organizacji pozarządowej.

Udział prokuratora w pracach Zespołu ułatwia działania podejmowane w ramach procedury „Niebieskie Karty”. Ponadto, udział prezes Fundacji „Sokółski Fundusz Lokalny” jako przedstawiciela organizacji pozarządowej zwiększa dostęp do oferty pomocowej osobom dotkniętym przemocą. Organizacja prowadzi Ośrodek Wsparcia Rodziny – punkt konsultacyjny dla osób uzależnionych i współuzależnionych od alkoholu oraz dla ofiar przemocy w rodzinie.

Do każdej wdrożonej procedury „Niebieskie Karty” Zespół Interdyscyplinarny powołuje grupy robocze, które zajmują się rozwiązywaniem problemów związanych z występowaniem przemocy w indywidualnych przypadkach, opracowują i realizują plan pomocy rodzinie, monitorują sytuację rodzin, w których dochodzi do przemocy, dokumentują działania podejmowane wobec tych rodzin, informują przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego o efektach działań grup roboczych. W skład grup wchodzi pracownicy socjalni Ośrodka Pomocy Społecznej w Sokółce, dzielnicowi, w których rewirze zamieszkuje dana rodzina, kuratorzy zawodowi, pedagodzy, przedstawiciele placówek oświatowych do których uczęszczają dzieci, psychologowie. Praktyka ta umożliwia szybkie i kompleksowe działanie na rzecz rodzin uwikłanych w przemoc.

Ośrodek Pomocy Społecznej w Sokółce realizował w okresie od 17 sierpnia 2016 r. do 31 grudnia 2016 r. projekt pt. „Stop przemocy w rodzinie”, na który otrzymał dofinansowanie z Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w ramach Programu Ochrony „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie” - Edycja

2016. W ramach projektu Ośrodek prowadził Punkt Konsultacyjny dla osób doznających przemocy w rodzinie, w którym osoby doświadczające przemocy otrzymały profesjonalną pomoc specjalistów: psychologa, pedagoga, psychiatry, prawnika.

Konsultacje cieszyły się ogromnym zainteresowaniem. Dzięki realizacji projektu:

- nastąpił rozwój poradnictwa specjalistycznego dla ofiar przemocy,
- nastąpiło zwiększenie jakości usług i oferty profesjonalnej pomocy skierowanej do osób dotkniętych przemocą w rodzinie,
- uczestnicy nabyli umiejętności rozwiązywania problemów i konfliktów w rodzinie oraz zwiększyli swoje szanse na zmianę sytuacji życiowej,
- wzrosła skuteczność ochrony ofiar przemocy w rodzinie,
- członkowie Zespołu Interdyscyplinarnego i grup roboczych oraz pracownicy socjalni OPS poprzez uczestnictwo w szkoleniach podnieśli wiedzę z zakresu kontaktu z członkami rodziny, w której występuje problem przemocy oraz wzmocnili kompetencje oraz umiejętności potrzebne w pracy z osobami doświadczającymi przemocy w rodzinie,
- zmieniło się postrzeganie Ośrodka Pomocy Społecznej w Sokółce i Zespołu Interdyscyplinarnego w Sokółce jako placówki bezpośredniego kontaktu i pomocy w rozwiązywaniu zjawiska przemocy w rodzinie,
- utworzono grupę wsparcia dla kobiet doznających przemocy – 1 grupa wsparcia (20 kobiet), którym zorganizowano wyjazd do Teatru Dramatycznego im. Aleksandra Węgierki w Białymstoku na spektakl „Miriam” oraz zorganizowano wyjście do pizzerii w Sokółce, co przyczyniło się do większej integracji kobiet,
- zorganizowano szkolenie pt. „Praktyczne metody pracy z ofiarami i sprawcami przemocy” - 1 szkolenie w dwóch etapach oraz pt. „Regulacje prawne w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie” - 1 etap szkolenia.

Specjaliści objęli pomocą osoby doświadczające przemocy, świadków przemocy, a także osoby zagrożone przemocą. Liczba osób, które otrzymały wsparcie w formie poradnictwa: psychologicznego- 23 osoby, prawnego-31 osób, pedagogicznego-14 osób, z zakresu ochrony zdrowia- 12 osób.

Ośrodek Pomocy Społecznej w Sokółce opracował ulotkę informacyjną na temat funkcjonowania Zespołu Interdyscyplinarnego w Gminie Sokółka wraz z wykazem instytucji i danymi teleadresowymi instytucji działającymi na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie; w ramach wcześniej opisanego projektu opracował ulotkę „STOP przemocy w rodzinie” zawierającą informacje o działalności Punktu, godzinach przyjęć specjalistów.

W 2016 r. Ośrodek brał udział w kampanii „Reaguj na przemoc!”, w ramach której zakupiono materiały informacyjne oraz ulotki, które rozpowszechniono w Ośrodku Pomocy Społecznej w Sokółce, NZOZ Medyk w Sokółce, Starostwie Powiatowym w Sokółce, Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Sokółce, Sądzie Rejonowym w Sokółce, Komendzie Powiatowej Policji w Sokółce, Gminnym Punkcie Pomocy Rodzinie w Sokółce, Ośrodku Pomocy dla Osób Pokrzywdzonych Przestępstwem Filia w Sokółce.

Województwo Pomorskie

System przeciwdziałania przemocy w rodzinie w **Sopocie** zaczął powstawać już w 2001 r. od utworzenia Punktu Interwencji Kryzysowej, który od razu uruchomił wsparcie psychologiczne, pedagogiczne i prawne dla osób uwikłanych w przemoc w rodzinie. Obecnie prowadzona jest grupa wsparcia dla osób doświadczających przemocy w rodzinie, przez dwóch psychologów – kobietę i mężczyznę oraz grupa korekcyjno-edukacyjna dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Podejmowane są działania interwencyjne, których celem jest zatrzymanie sytuacji kryzysowych: przeprowadzane są one w środowisku w rodzinach uwikłanych w przemoc. Praca na bieżąco oparta jest o kontakt z różnymi instytucjami wspierającymi, udział w spotkaniach grup roboczych, zespołu

interdyscyplinarnego oraz tworzenie indywidualnych planów pomocy, prowadzone są konsultacje i terapia indywidualna dla osób stosujących przemoc. Udzielane jest poradnictwo prawne z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego i ochrony praw lokatorów. Ważne działania dla ograniczenia zjawiska przemocy w rodzinie realizuje Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Wyodrębnił on ze swoich członków tzw. Mały Zespół w celu usprawnienia bieżących działań i kolegiального decydowania o składzie powoływanej grupy roboczej, o zasadności podejmowania działań w zakresie prowadzonych Niebieskich Kart, o kontynuowaniu lub zakończeniu procedury Niebieskie Karty, a także umożliwieniu konsultowania się członków grup roboczych w zakresie prowadzenia procedury Niebieskie Karty.

Zespół nawiązał stałą współpracę z kancelarią prawną i umożliwił poradnictwo prawne osobom doświadczającym przemocy w rodzinie oraz wsparcie członków Zespołu Interdyscyplinarnego oraz grup roboczych w prawidłowym prowadzeniu procedury Niebieskie Karty oraz przygotowywaniu wniosków do Sądu, Prokuratury i Policji. Stałą praktyką jest sukcesywne delegowanie osób zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie na specjalistyczne szkolenia, takie, jak Studium Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie organizowane przez Stowarzyszenie na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie Niebieska Linia.

Miasto w celu zabezpieczenia wysokiej jakości pracy osób zajmujących się problematyką przemocy w rodzinie na terenie Sopotu - członków grup roboczych: przedstawicieli Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Komendy Miejskiej Policji, Oświaty, Ochrony zdrowia, Sądu oraz Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych umożliwiło dostęp do regularnej, profesjonalnej grupy superwizyjnej. Zadbano również o systematyczne podwyższanie kompetencji osób zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie poprzez organizowanie szkoleń z zakresu: prawnych aspektów przeciwdziałania przemocy, pracy z małoletnią ofiarą przemocy, prowadzenie dokumentacji procedury Niebieskie Karty, pracy z osobą stosującą przemoc. W związku z nawiązaniem współpracy z różnymi organizacjami pozarządowymi oraz Uniwersytetem SWPS w Sopocie corocznie organizowane są konferencje poświęcone zjawisku przemocy w rodzinie i różnym aspektów pracy z osobami uwikłanymi w przemoc w rodzinie.

Województwo Śląskie

W województwie śląskim gminą, która kompleksowo realizuje działania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, wykorzystując również innowacyjne metody w tym zakresie, jest miasto na prawach powiatu **Bytom**. Innowacyjne, wykraczające poza standardowe ramy działania instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie prowadzone były w Bytomiu w ramach projektu „*Drogowskaz dla rodzin*”, na realizację którego miasto pozyskało w 2016 r. środki w ramach Programu Ochronowego „*Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie*”. Projekt ten został również dodatkowo wyróżniony przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej i otrzymał nagrodę pieniężną.

Projekt „*Drogowskaz dla rodzin*” obejmował działania profilaktyczne z elementami psychoedukacji skierowane do rodziców i opiekunów dzieci, mające na celu podnoszenie kompetencji wychowawczych i zwiększenie świadomości społecznej dotyczącej skutków przemocy oraz do świadków przemocy w zakresie właściwego i skutecznego reagowania na to zjawisko. Głównym realizatorem zaplanowanych działań był Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Bytomiu, ale w ich realizację zaangażowano także wiele podmiotów i instytucji działających na terenie Miasta, co w efekcie przyczyniło się również do wzmocnienia współpracy pomiędzy partnerami projektu, którymi były służby zajmujące się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. Partnerami Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w realizacji działań projektowych był między innymi Urząd Miasta w Bytomiu, Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, Towarzystwo Rozwijania Aktywności Dzieci „*Szansa*”, Centrum Interwencji Kryzysowej i Przeciwdziałania Uzależnieniom oraz placówki służby zdrowia i Policja.

W ramach projektu przeprowadzono: badania ankietowe środowisk zagrożonych przemocą i rozprowadzono w tym celu 250 sztuk anonimowej ankiety dla rodziców dzieci bytomskich 17 szkół podstawowych i 25 gimnazjów oraz rodziców korzystających z pomocy Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej, Centrum Interwencji Kryzysowej i Przeciwdziałania Uzależnieniom oraz Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie. Ankieta dotyczyła postaw rodzicielskich, metod i stylów wychowania, sposobów porozumiewania się, komunikowania z dziećmi oraz potrzeb rodziców w zakresie umiejętności wychowawczych. Następnie na podstawie przeprowadzonej przez realizatorów analizy ankiet opracowano tematy, które zostały omówione podczas sześciu „Spotkań z ekspertem” adresowanych dla rodziców oraz opiekunów. Na spotkaniach omawiano zagadnienia dotyczące świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa, w tym efektywnych metod komunikowania się z dzieckiem, radzenia sobie z agresywnymi zachowaniami za pomocą Treningu Zastępowania Agresji, przeciwdziałania uzależnieniom i innym zachowaniom zagrażającym życiu oraz zdrowiu dzieci i młodzieży, w tym kwestii zabiegania i reagowania na dokonywane przez nie samouszkodzenia oraz stosowanie dopalaczy.

W ramach projektu przeprowadzona została także kampania społeczna skierowana do rodziców i opiekunów, mająca na celu podnoszenie kompetencji wychowawczych i zwiększenie świadomości społecznej dotyczącej skutków przemocy „Chcę być dobrym rodzicem”. W ramach kampanii przygotowano również przekaz informacyjny skierowany do świadków przemocy, w zakresie właściwego i efektywnego reagowania na to zjawisko. Kampania objęła publikację materiałów informacyjnych na 21 wielkopowierzchniowych reklamach. Przygotowano także i rozprowadzono 1 000 plakatów oraz 10 000 ulotek w Urzędzie Miejskim, Miejskim Ośrodku Pomocy Rodzinie, Centrum Interwencji Kryzysowej i Przeciwdziałania Uzależnieniom; Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej, Sądzie Rejonowym, jednostkach Policji, podmiotach leczniczych w tym poradniach pediatrycznych, jednostkach oświaty, organizacjach pozarządowych oraz lokalnych sieciach handlowych. Ponadto, opublikowano sześć ogłoszeń prasowych zawierających materiały informacyjne skierowane do rodziców, opiekunów oraz świadków, a także rozpowszechniono 1 000 bloczków informacyjnych oraz 700 toreb lnianych i 200 kalendarzy.

Kolejnym działaniem w projekcie „Drogowskaz dla rodzin” było przeprowadzenie spotkań grupowych dla rodziców zastępczych spokrewnionych i niezawodowych oraz rodziców biologicznych. Spotkania warsztatowe dotyczyły kwestii potrzeb dziecka i możliwości ich zaspokajania z uwzględnieniem etapów rozwojowych, wzmacniania poczucia własnej wartości poprzez „dyscyplinę z sercem”, przyczyn niebezpiecznych zachowań dzieci, czynników zwiększających u nich ryzyko uzależnień oraz umiejętności rozpoznawania przez rodziców niepokojących symptomów. Rodzice poznawali także sposoby radzenia sobie z własnymi emocjami: złością, gniewem, rozczarowaniem, by nie wchodzić w rolę osoby stosującej przemoc wobec dziecka oraz metody konstruktywnego rozwiązywania sytuacji konfliktowych. Łącznie w dwóch grupach warsztatowych wzięło udział 50 uczestników, w tym 26 rodziców biologicznych oraz 24 rodziców zastępczych spokrewnionych. Ponadto, 32 osoby otrzymały dyplom za szczególne zaangażowanie w pracę grupową.

Województwo Świętokrzyskie

Miasto **Ostrowiec Świętokrzyski** aktywnie przeciwdziałają przemocą w rodzinie. Działania w zakresie rozwijania systemu przeciwdziałania przemocą w rodzinie znajdują poparcie i zrozumienie wśród lokalnych władz samorządowych. Wyrazem tego jest rozwinięta infrastruktura pomocowa, działająca na rzecz osób doznających przemocy: fakultatywnie funkcjonujący w Gminie Ośrodek Interwencji Kryzysowej z całodobową bazą hostelową, Zespół Interdyscyplinarny oraz zawiązane przez ZI Stowarzyszenie „NIGDY WIĘCEJ na Rzecz Osób Dotkniętych Przemocą” będące głównym realizatorem działań ukierunkowanych na podnoszenie świadomości społecznej nt. przemocy w rodzinie. Stowarzyszenie co roku organizuje na terenie Miasta Ostrowca obchody Kampanii Białej Wstążki. W ostatnich latach Zespół Interdyscyplinarny Miasta Ostrowiec Świętokrzyski podjął działania na rzecz wzmacniania kompetencji zawodowych przedstawicieli służb odpowiedzialnych za realizację procedury Niebieskie Karty. W 2016 roku Zespół był inicjatorem i realizatorem cyklu szkoleń, których adresatami byli przedstawiciele ochrony zdrowia oraz oświaty. Członkowie Zespołu przeszkolili 32

pielęgniarki środowiskowe i 11 nauczycieli. Stowarzyszenie „NIGDY WIĘCEJ na Rzecz Osób Dotkniętych Przemocą” współpracuje również z lokalnym Uniwersytetem Trzeciego Wieku oraz Wyższą Szkołą Biznesu i Przedsiębiorczości w Ostrowcu Świętokrzyskim, m. in. prowadząc na rzecz słuchaczy w/w instytucji zajęcia i wykłady dot. zjawiska przemocy wobec osób starszych. W ubiegłym roku Zespół zaangażował się w pomoc kobiecie i jej małoletnim dzieciom. Mimo ustania przemocy w rodzinie ze względu na śmierć sprawcy, sytuacja rodziny nadal była trudna ze względu na warunki mieszkaniowe. Członkowie Zespołu zgłosili rodzinę do jednego z programów TV, dzięki czemu w krótkim czasie dom został wyremontowany, a rodzina odzyskała godne warunki życia. Zespół Interdyscyplinarny współpracuje również z lokalną prasą i TV realizując cyklicznie akcje informacyjne, kampanie społeczne upowszechniające informacje na temat zjawiska przemocy w rodzinie.

Województwo Warmińsko – Mazurskie

Gmina miejska **Kętrzyn** podejmuje działania w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kętrzynie i Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie z udziałem jednostek kultury i oświaty samorządu terytorialnego. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej zgodnie z programowymi założeniami w sposób ciągły zapewnia osobom doświadczającym przemocy dostęp do poradnictwa prawnego, wsparcia psychologicznego i terapeutycznego między innymi w ramach Punktu Konsultacyjnego dla Osób i Rodzin w Kryzysie.

W ramach działalności ww. Punktu Zespół Interdyscyplinarny prowadził grupę wsparcia dla kobiet doświadczających przemocy w rodzinie pn. „*Krok po pomoc*”. Do uczestnictwa w grupie przystąpiło 5 osób, a systematycznie uczestniczyły i ukończyły program realizowany przez grupę 3 osoby. Od marca 2016 r., w każdy poniedziałek do chwili obecnej w MOPS, dwóch specjalistów przeszkolonych do prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych metodą Duluth, prowadzi indywidualne konsultacje dla osób stosujących przemoc w rodzinie, finansowane ze środków Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Zajęcia są przeznaczone dla osób oczekujących na uruchomienie oddziaływań grupowych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej przy współpracy z Komendą Powiatową Policji po raz trzeci realizował projekt socjalny pn. „**Mój bezpieczny świat**” w ramach Ogólnoświatowej Kampanii „Biała Wstążka”. Podjęte działania profilaktyczne obejmowały konkurs plastyczny wśród uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych. Wpłynęły 132 prace konkursowe. Natomiast uczniowie szkół ponadgimnazjalnych uczestniczyli w konkursie na spot profilaktyczny pn. „**Mój świat bez używek**”. Powstało 5 spotów, w które zaangażowanych było 20 uczniów. Najlepsza praca była prezentowana przed seansem filmowym w Kinie „Gwiazda” w Kętrzynie. Uczniowie Gimnazjum nr 2 im. Jana Pawła II (11 osób) w ramach ww. kampanii przygotowali spektakl profilaktyczny pt. „**Klaunada**” obejmujący problem przemocy, uzależnienia i zaniedbań rodziców względem dzieci. Spektakl obejrzało ok. 150 osób.

Członkowie Zespołu Interdyscyplinarnego przeprowadzili w szkołach gimnazjalnych pogadanki informacyjno-edukacyjne z zakresu przemocy domowej. W spotkaniach uczestniczyło ok. 120 uczniów. Funkcjonariusze Komendy Powiatowej Policji ww. działania przeprowadzili w szkołach ponadgimnazjalnych. Odbył się również Marsz Przeciwko Przemocy pod hasłem „Kochaj, szanuj, nie krzywdź, nie bij...”. Podstawowym celem marszu było wyrażenie sprzeciwu wobec stosowania przemocy. W powyższe przedsięwzięcie zaangażowały się stowarzyszenia, placówki publiczne, służby mundurowe oraz lokalne media. Działanie skierowane było do lokalnej społeczności, wzięło w nim udział ok. 500 osób. Ponadto członkowie Zespołu Interdyscyplinarnego i specjaliści z zakresu przeciwdziałania przemocy pełnili dyżury w ramach Ogólnoświatowej Kampanii Biała Wstążka pn. „Otwarte drzwi”, udzielając wsparcia i pomocy.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kętrzynie prowadzi działania profilaktyczno-edukacyjne skierowane do rodzin dysfunkcyjnych i osób starszych. W ramach działalności Klubu Integracji Społecznej prowadzi:

- „Akademię Uśmiechu”, w ramach której są prowadzone grupy zabawowe dla rodzin z dziećmi do lat 5, dysfunkcyjnych, w tym zagrożonych przemocą. Realizację działania nadzoruje konsultant – pedagog.
- Korepetycje dla dzieci z rodzin dysfunkcyjnych, w tym zagrożonych lub uwikłanych w problem uzależnień i przemocy domowej oraz rówieśniczej. Korepetycje są udzielane przez wolontariuszy szkół ponadgimnazjalnych w Kętrzynie.
- Ogólnopolski projekt pn. „Bezpieczne Wakacje”, którego celem było zapoznanie 196 dzieci z zagrożeniami, jakie niesie wakacyjny wypoczynek. Podczas spotkań w trakcie wypoczynku letniego wskazanej grupie dzieci uświadomiono między innymi zagrożenia wynikające z użycia przemocy oraz możliwości wsparcia i pomocy.
- „Bezpieczny senior” - projekt realizowany od listopada 2016 r., dwa spotkania zorganizowane w roku 2016 obejmowały tematy: bezpieczeństwa seniora w domu, które zostały przeprowadzone z udziałem Komendy Powiatowej Policji w Kętrzynie oraz bezpieczne finanse seniora, z udziałem przedstawicieli banków i pełnomocnika starosty ds. konsumenta.

Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie:

- utworzył pocztę elektroniczną: reagujenaprzemoc@gmail.com dla mieszkańców miasta, w celu możliwości powiadamiania Zespołu Interdyscyplinarnego o przemocę w rodzinie.
- opracował informator dot. przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla lekarzy pierwszego kontaktu z terenu Miasta Kętrzyn.
- spośród 14 lekarzy rodzinnych Przewodnicząca Zespołu Interdyscyplinarnego przeprowadziła bezpośrednio rozmowy z 8 lekarzami, z czterech głównych ośrodków zdrowia. Spotkanie obejmowało rozmowy wskazujące znaczenie aktywnego współdziałania przedstawicieli ochrony zdrowia z Zespołem Interdyscyplinarnym/grupami roboczymi na rzecz osób doświadczających przemocy ze szczególnym wskazaniem sytuacji dzieci.
- Przewodnicząca Zespołu Interdyscyplinarnego – specjalista z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w każdy wtorek tygodnia, w godzinach 15:30 do 16:30, pełniła w 2016 r. dyżur, w trakcie którego osoby doznające przemocy w rodzinie oraz osoby stosujące przemoc mogły uzyskać pomoc indywidualną.

Województwo Wielkopolskie

Realizacja zadania własnego gminy miejskiej **Kościan** nakierowanego na tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie przebiegała w oparciu o:

- diagnozę problemu przemocy w rodzinie, przeprowadzoną na terenie miasta Kościana w 2015 r.,
- cele szczegółowe, nakreślone w „Programie przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar przemocy w rodzinie w Gminie Miejskiej Kościan na lata 2016-2025”.

Cel 1. Zapewnienie skutecznej i profesjonalnej pomocy ofiarom przemocy - zwiększono dostępność pomocy specjalistów, w tym:

- motywowano do skorzystania z porad specjalistów w Zespole Doradztwa Rodzinnego - w 2016 r. z porad skorzystało 68 ofiar przemocy;
- wskazywano instytucje udzielające pomocy osobom uzależnionym i współuzależnionym - w 2016 r. wydano 23 skierowań do Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych;
- utworzono grupy wsparcia „Akademia świadomego rodzica”, w których uczestniczyło 5 osób oraz przeprowadzano rozmowy z wszystkimi osobami doznającymi przemocy;
- udzielono pomocy materialnej 24 osobom;
- informowano o miejscach i instytucjach udzielających wsparcia ofiarom przemocy;
- monitorowano sytuację rodzin dotkniętych problemem przemocy.

Cel 2. Zmiana postaw społecznych, uwrażliwienie na temat zjawiska przemocy. Zainicjowano kampanię społeczną pn. „Otwórz oczy-stop przemocy!”, której termin realizacji przewidziano na lata 2016-2017, której celem jest między innymi:

- edukacja uczniów wszystkich szkół na terenie miasta Kościana w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- uświadomienie konieczności reagowania na przemoc,
- zwiększenie umiejętności odpowiedniego reagowania w sytuacjach konfliktowych,
- poszerzenie wiedzy w zakresie profilaktyki uzależnień i przemocy w rodzinie,
- promocja postaw nieagresywnych.

W 2016 r. przeprowadzono następujące działania:

- opracowano scenariusz i harmonogram kampanii,
- przeprowadzono i rozstrzygnięto konkurs dla uczniów klas I-III pn. „Jak pomagam w szkole i w rodzinie”;
- rozpowszechniano ulotkę informacyjną o instytucjach wspierających i udzielających pomocy ofiarom przemocy w rodzinie (szkoły, przychodnie, urzędy, itp.);
- współpracowano z mediami w zakresie informowania o działaniach podejmowanych przez Zespół Interdyscyplinarny (ukazały się 2 publikacje prasowe w tygodniku „Gazeta Kościańska”),
- współpracowano z pedagogami szkolnymi w zakresie podnoszenia wiedzy o problemie przemocy w rodzinie (wychowawcy klas przeprowadzili pogadanki dla dzieci i młodzieży).

Cel 3. Sprawne diagnozowanie zjawiska przemocy

1) współpraca różnych instytucji w sytuacji podejrzenia wystąpienia przemocy w rodzinie , tworzenie grup roboczych i zapewnienie rodzinom wsparcia,

2) podnoszenie kwalifikacji kadr zajmujących się zjawiskiem przemocy poprzez szkolenia pn.:

- „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć”,
- „Wielkopolska świadoma zjawiska przemocy w rodzinie”,
- „Skuteczna realizacja procedury „Niebieskie karty”. Kontakt z osobą pokrzywdzoną i osobą stosującą przemoc- strategię działania”.

Cel 4. Oddziaływanie na sprawców przemocy.

1) motywowanie sprawców przemocy uzależnionych od alkoholu do zachowania absencji;

2) kierowanie osób uzależnionych do Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych;

3) wskazywanie instytucji udzielających pomocy osobom uzależnionym i współuzależnionym.

Opis kampanii społecznej pn. „OTWÓRZ OCZY - STOP PRZEMOCY !”

W marcu 2016 r. członkowie Zespołu Interdyscyplinarnego zaproponowali przeprowadzenie kampanii społecznej dla społeczności lokalnej, uświadamiającej jak można przeciwdziałać przemocy i uwrażliwić na krzywdę innych. Postanowiono, że kampania zostanie przeprowadzona przy udziale Centrum Wolontariatu działającego przy Ośrodku Pomocy Społecznej w Kościanie. Organizatorzy kampanii zdecydowali, aby zaangażować w nią uczniów, wychodząc z założenia, że edukacja w tym zakresie winna przebiegać od najmłodszych lat. Zaproszono do współpracy wszystkich pedagogów kościańskich placówek oświatowych. Odbyły się cztery spotkania, na których wspólnie opracowano plan kampanii oraz czas jej trwania. Ogłoszono konkurs we wszystkich placówkach oświatowych na logo i hasło kampanii, które przez okres jej trwania będzie promowało to wydarzenie i zostanie umieszczone na plakatach. Konkurs został rozstrzygnięty w czerwcu 2016 r. Dzięki pracy uczniów kampania zyskała nazwę „OTWÓRZ OCZY - STOP PRZEMOCY!” i logo :

Na spotkaniu z przedstawicielami oświaty 31 maja 2016 r. zdecydowano, że dalszy przebieg kampanii również będzie miał charakter konkursu - będzie to konkurs plastyczno – literacko - filmowy na temat przeciwdziałania przemocy w szkołach działających na terenie miasta Kościana oraz happening promujący postawy nieagresywne. Wspólnie z pedagogami opracowano regulamin konkursu, w którym uwzględniono trzy kategorie wiekowe uczestników:

- uczniów klas I-III szkół podstawowych zaproszono do wykonania prac plastycznych nt. „ **Jak pomagam w szkole i w rodzinie**”;
- uczniom klas IV-VI szkół podstawowych zaproponowano napisanie pracy literackiej w dowolnej formie nt.: „ **W krainie wrażliwości i życzliwości**”,
- klasom gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym zaproponowano nagranie 10-minutowego filmu nt. „**Jeśli siła to tylko siła przyjaźni**”.

Warunkiem uczestnictwa w konkursie było zaangażowanie całej klasy. Dla uczestników przewidziano atrakcyjne nagrody.

We wrześniu 2016 r. organizatorzy przekazali regulamin oraz materiały pomocnicze dla poszczególnych kategorii wiekowych. Przed przystąpieniem do konkursu we wszystkich klasach przeprowadzono lekcję wychowawczą na temat przemocy. Celem pogadank było zwiększenie wiedzy z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w szkole, w najbliższym otoczeniu, wśród wszystkich uczniów znajdujących się na terenie miasta Kościan. Pogadanki miały także na celu zwiększenie umiejętności reagowania w sytuacjach konfliktowych i stanowiły wstęp do zrozumienia tematu konkursu i kampanii.

Województwo Zachodniopomorskie

Głównym celem w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie miasta **Świdwin** jest realizacja działań podnoszących świadomość społeczną w zakresie przyczyn i skutków przemocy oraz integrowanie i koordynowanie działań w tym obszarze. Zespół Interdyscyplinarny opracował indywidualną ulotkę gminną dotyczącą zjawiska przemocy i miejsc uzyskania wsparcia specjalistów na terenie miasta Świdwin. Ulotka została rozpropagowana podczas kampanii ulotkowo-plakatowej w placówkach oświatowych, ochrony zdrowia, Policji, Poradni Uzależnień, Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej. Ponadto Zespół zorganizował na terenie placówek oświatowych konkurs plastyczny pod hasłem „Przemoc oczami dziecka”. Nagrody rzeczowe i dyplomy dla laureatów konkursu zostały przekazane do placówek biorących udział w konkursie. Przekazano również raport zachęcający placówki do prowadzenia warsztatów psychologicznych dla dzieci przy współpracy Komendy Powiatowej Policji, pedagogów szkolnych, psychologa oraz Poradni Pedagogiczno-Psychologicznej.

Warto podkreślić, iż w 2016 r. Zespół zredagował i rozpowszechnił zestaw wiadomości z obszaru krzywdzenia dzieci skierowany do nauczycieli. Informacja przedstawiała obszary zjawiska, cechy charakterystyczne dzieci krzywdzonych, czynniki ryzyka krzywdzenia dzieci oraz zachowanie dziecka krzywdzonego. Dodatkowo Zespół opracował zestaw pytań ujętych w Quizie na temat wiedzy z obszaru przeciwdziałania przemocy dla uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, w celu zdobycia wiedzy o tym, jaka jest skala wiadomości na temat przemocy i gdzie można uzyskać pomoc.

Na przełomie 2016/2017 r. członkowie grupy roboczej zrealizowali projekt socjalny „Rodzina razem”, który adresowany był do rodzin wielodzietnych korzystających ze świadczeń pomocy społecznej i w których występuje problem alkoholowy. Głównym celem projektu była poprawa funkcjonowania rodzin z problemem alkoholowym oraz wzmocnienie więzi rodzinnych. Zorganizowano cykl spotkań z rodzinami, którym przedstawiono alternatywne formy spędzania czasu wolnego i pokazano, w jaki sposób można organizować czas atrakcyjnie dla każdego członka rodziny oraz rodziny jako całości.

Członkowie Zespołu brali również udział w szkoleniach i konferencjach podnoszących poziom kompetencji zawodowych: w konferencji profilaktycznej „Bezpieczne i zdrowe wakacje”, spotkaniach z członkami Stowarzyszenia Niewidomych pod hasłem „Bezpieczny senior”, międzynarodowej konferencji „Świat wobec przemocy”, superwizji pracy zespołu interdyscyplinarnego prowadzonej

przez Stowarzyszenie Wolontariatu „Dadu” ze Szczecina. W ramach edukacji i wzmocnienia współpracy zorganizowano spotkanie informacyjne na temat procedury „Niebieskiej Karty” dla pielęgniarek zrzeszonych w niepublicznych placówkach służby zdrowia. Funkcjonariusze Komendy Powiatowej Policji prowadzili w placówkach oświatowych i stowarzyszeniach działania profilaktyczne i prewencyjne na temat nieprawidłowych zachowań w rodzinie oraz konsekwencji prawnych wobec takich sytuacji. Tego rodzaju formy spotkań były okazją do przekazania uczestnikom wiedzy na temat toku postępowania instytucji powołanych do przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz wymaganych kryteriów do wszczęcia procedury „Niebieskiej Karty”.

Biorąc pod uwagę wieloletnie doświadczenie w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, dostrzeżono, iż duży problem stanowią konflikty rodzin o różnym podłożu. Trwające i nierozwiązane przekształcają się w przemoc domową. Dlatego też Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w ramach swojej działalności proponuje nową formę pomocy jaką jest postępowanie mediacyjne. Mediator - członek Zespołu pomaga wypracować porozumienie, które będzie satysfakcjonujące dla każdej ze stron. Postępowanie mediacyjne umożliwi stronom wzajemne wysłuchanie się, przedstawienie własnych racji, odnalezienie wspólnych interesów oraz wypracowanie możliwych rozwiązań. Mediator jest osobą bezstronną, niezaangażowaną w konflikt, która nie reprezentuje interesów żadnej ze stron i nie narzuca swoich rozwiązań. Sama obecność osoby niezwiązanej z konfliktem powoduje, że rozmowa staje się bardziej stonowana i merytoryczna.

1.2.2. Współpraca pomiędzy organami samorządu terytorialnego a kościołami lub związkami wyznaniowymi na danym terenie, w celu wprowadzenia elementów edukacji na temat zjawiska przemocy w rodzinie w ramach działania poradni prowadzonych przez kościoły lub związki wyznaniowe lub do programów nauk przedmatżeńskich (art. 9 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel powiatowy i gminny we współpracy z kościołami i związkami wyznaniowymi oraz organizacjami pozarządowymi.

Wskaźniki:

- liczba podjętych inicjatyw;
- liczba osób, którym udzielono informacji dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Termin realizacji: 2014-2020.

W ramach współpracy pomiędzy organami samorządu terytorialnego, a kościołami lub związkami wyznaniowymi na danym terenie, w celu wprowadzenia elementów edukacji na temat zjawiska przemocy w rodzinie w ramach działania poradni prowadzonych przez kościoły lub związki wyznaniowe lub do programów nauk przedmatżeńskich podjęto ogółem w Polsce **1282 inicjatywy**, w tym 724 w gminach i 558 w powiatach. **Łącznie udzielono informacji 11 123 osobom**, w tym w gminach 7 736 osobom oraz w powiatach 3 387 osobom.

Kierunki działań:

1.3. Ograniczenie zjawiska przemocy w rodzinie w mediach

Rodzaje działań:

1.3.1. Promowanie w środkach masowego przekazu programów skierowanych do dzieci i młodzieży pozbawionych treści przemocowych

Realizatorzy zadania: Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji.

Wskaźniki:

- liczba programów dla dzieci i młodzieży, w których nie występuje przemoc;
- liczba programów w środkach masowego przekazu promujących pozbawione treści przemocowych programy kierowane do dzieci i młodzieży.

Termin realizacji: 2014-2020.

W 2016 roku, na podstawie polskiej koncesji, nadawcy rozpowszechniali **637** programów radiowych i telewizyjnych, z czego **11** było skierowanych do dzieci lub młodzieży:

- 2 telewizyjne programy naziemne: TVP ABC i TV 6;
- 5 telewizyjnych programów satelitarnych: Mini Mini+, teleTOON+, Nickelodeon Polska, Bajka oraz TOP KIDS;
- 4 radiowe programy naziemne: Radio Bajka Warszawa, Radio Bajka Kraków, Radio Jard II (Białystok) oraz Bayer Fm (Ełk i Suwałki).

Poza ww. jedenastoma programami dedykowanymi dzieciom lub młodzieży, w 2016 r. nadawanych było **236** programów radiowych i telewizyjnych o różnorodnym charakterze, które zgodnie z obowiązkami wynikającymi z koncesji, nadawały audycje dla dzieci lub młodzieży. Programy te można podzielić na:

- 40 naziemnych lub satelitarnych programów telewizyjnych z deklarowanym udziałem audycji dla dzieci i młodzieży w wymiarze kilku procent w tygodniowym czasie nadawania (poza Telewizją Puls, dla której deklaracje takie sięgały 20%);
- 22 programy telewizyjne nadawane w sieciach kablowych z deklarowanym udziałem audycji skierowanych do dzieci w wymiarze 1 – 10% czasu nadawania;
- 174, w większości naziemnych, programów radiowych z deklarowanym udziałem audycji dla dzieci i młodzieży w wymiarze 0,25-11% w tygodniowym czasie nadawania.

Ponadto, w 2016 r. na terytorium Polski dostępnych było **10** polskojęzycznych programów satelitarnych nadawanych z zagranicy o specjalizacji dziecięcej lub młodzieżowej. Programy te są koncesjonowane w innych krajach i w zakresie ochrony dzieci i młodzieży podlegają jurysdykcji tych krajów, natomiast w Polsce obowiązuje je wpis do rejestru prowadzonego przez Przewodniczącego KRRiT.

W ramach misji nadawców publicznych TVP, Polskie Radio oraz Rozgłośnie Regionalne Polskiego Radia tworzą i rozpowszechniają programy, które zgodnie z ustawą o radiofonii i telewizji powinny służyć umacnianiu rodziny, kształtowaniu postaw prozdrowotnych oraz zwalczaniu patologii społecznych. W 2016 roku były to: **4** programy Telewizji Polskiej (TVP 1, TVP 2, TVP 3 i TVP Polonia), **5** programów Polskiego Radia (Program 1, Program 2, Program 3, Program 4, Polskie Radio dla Zagranicy) oraz **17** programów Rozgłośni Regionalnych Polskiego Radia.

1.3.2. Ograniczanie zjawiska przemocy w rodzinie w środkach masowego przekazu.

Realizatorzy zadania: Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji.

Wskaźniki:

- liczba wystąpień Przewodniczącego do nadawców wzywające do zaniechania naruszenia prawa,
- liczba wszczętych postępowań na skutek wystąpień i skarg składanych do KRRiT dotyczących emisji w mediach programów zawierających treści przemocowe.

Termin realizacji: 2014-2020.

Z założenia, we wszystkich audycjach dla dzieci i młodzieży nadawanych w programach radiowych i telewizyjnych w Polsce nie może występować przemoc. Nadawców tych programów obowiązuje art. 18 ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz. U. z 2017 r. poz.1414), w którym ustalono, że audycje lub inne przekazy nie mogą propagować działań sprzecznych z prawem, postaw i poglądów sprzecznych z moralnością i dobrem społecznym, nie mogą też sprzyjać zachowaniom zagrażającym zdrowiu lub bezpieczeństwu. Ponadto, zabronione jest rozpowszechnianie audycji lub innych przekazów zagrażających fizycznemu, psychicznemu lub moralnemu rozwojowi małoletnich, w szczególności zawierających treści pornograficzne lub w sposób nieuzasadniony eksponujących przemoc, a audycje lub inne przekazy, zawierające sceny lub treści mogące mieć negatywny wpływ na prawidłowy fizyczny, psychiczny lub moralny rozwój małoletnich. Inne niż te wymienione powyżej, mogą być rozpowszechniane wyłącznie w godzinach od 23.00 do 6.00 po opatrzeniu ich odpowiednim symbolem graficznym przez cały czas ich emisji telewizyjnej lub zapowiedzią słowną, informującą o zagrożeniach wynikających z treści emisji radiowej.

KRRiT prowadzi regularny monitoring realizacji przez nadawców ww. obowiązków oraz rozpatruje skierowane do niej skargi, interweniując w uzasadnionych przypadkach poprzez wezwanie nadawców do zaniechania działań sprzecznych z ustawą lub poprzez nałożenie kar finansowych.

W 2016 r. do Krajowej Rady Radiofonii wpłynęło 10 skarg dotyczących obecności przemocy w programach telewizyjnych, z czego wszczętych zostało 5 postępowań wyjaśniających. W wyniku trzech postępowań Przewodniczący KRRiT skierował do nadawców wystąpienia:

- Postępowanie w związku ze skargą w sprawie filmu pt. *Ludzkie dzieci* (emisja: Ale Kino+, 24 stycznia 2016 r., godz. 14:00) – zarzut dotyczył niewłaściwej, ze względu na obecne w filmie sceny przemocy, kwalifikacji filmu do kategorii „od lat 12” oraz pory emisji w niedzielne popołudnie o godz. 14:00. Analiza treści filmu wykazała, że chociaż uzasadnione fabułą, to niektóre sceny przemocy były dość drastyczne i mogły u odbiorców wywoływać silne emocje. Przewodniczący KRRiT skierował do nadawcy wystąpienie, w którym zwrócił się o rozważenie w przyszłości zmiany kwalifikacji wiekowej filmu *Ludzkie dzieci* na kategorię „od lat 16” i przesunięcia pory jego emisji na pasmo wieczorne po godz. 20:00.
- Postępowanie w związku ze skargą w sprawie filmu pt. *Niepokój* (emisja: TVN, 8 lutego 2016 r., godz. 22:30) – zarzut dotyczył niewłaściwej kwalifikacji filmu do kategorii „od lat 12” ze względu na sceny przemocy. Analiza treści filmu wykazała, że sceny przemocy zostały wyemitowane już po północy, jednak kategoria „od lat 12” jest w przypadku tego filmu za niska. Przewodniczący KRRiT skierował do nadawcy wystąpienie, w którym zwrócił się o rozważenie w przyszłości zmiany kwalifikacji wiekowej filmu na wyższą, co przy ewentualnych emisjach powtórkowych uniemożliwi nadanie go przed godz. 20:00.
- Postępowanie w związku ze skargą w sprawie odcinka serialu *Wspaniałe stulecie: Sułtanka Kösem* (emisja: TVP 1, 28 września 2016 r., godz. 18:35) – zarzut dotyczył zbyt niskiej („od lat 12”) kwalifikacji wiekowej serialu oraz zbyt wczesnej pory emisji, ze względu na dość brutalne sceny zawierające przemoc. Nadawca przyznał, że kwalifikacja wiekowa i pora emisji tego akurat odcinka serialu nie była właściwa. Przewodniczący skierował do nadawcy wystąpienie, w którym zobowiązał publicznego nadawcę do dokonywania przed emisją szczegółowej oceny kwalifikacyjnej treści programowych pod kątem ochrony małoletnich widzów.

W 2016 r. zakończone zostało postępowanie wszczęte w 2015 roku, dotyczące skargi w sprawie treści filmu pt. *Savages: ponad bezprawiem* (emisja: TV Puls, 15 listopada 2015 r., godz. 20:00) – zarzut

dotyczył wyemitowania w programie telewizyjnym o zbyt wczesnej porze filmu zawierającego naturalistyczne sceny seksu i przemocy. Na nadawcę została nałożona kara pieniężna w wysokości 50 tys. zł, w związku z naruszeniem art. 18 ust. 5 ustawy o radiofonii i telewizji oraz § 2 i § 5 ust. 3 rozporządzenia KRRiT z dnia 23 czerwca 2005 r. w sprawie kwalifikowania audycji lub innych przekazów mogących mieć negatywny wpływ na prawidłowy fizyczny, psychiczny lub moralny rozwój małoletnich oraz audycji lub innych przekazów przeznaczonych dla danej kategorii wiekowej małoletnich, stosowania wzorów symboli graficznych i formuł zapowiedzi (Dz. U. z 2014 r. poz.311 (Decyzja nr 1/DPz/2016 z 20 lipca 2016 r.; nadawca pismem z 14 sierpnia 2016 r. złożył wniosek o uchylenie decyzji do Sądu Okręgowego - Sądu Gospodarczego w Warszawie).

Kierunki działań:

1.4. Poprawa jakości systemu działań profilaktycznych.

Rodzaje działań:

1.4.1. Opracowanie programów osłonowych oraz edukacyjnych i prowadzenie działań, dotyczących zapobiegania przemocy w rodzinie, w szczególności wobec dzieci, kobiet, osób starszych lub z niepełnosprawnościami.

Realizatorzy zadania: ministrowie właściwi do spraw: zabezpieczenia społecznego, oświaty i wychowania.

Wskaźniki:

- liczba programów osłonowych oraz edukacyjnych;
- liczba osób, w stosunku do których prowadzono działania.

Termin realizacji: 2014-2020.

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej realizuje Program Osłonowy „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”.

Program ten po raz pierwszy został opracowany w 2011 r., zgodnie z art. 8 pkt 6 i 7 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Przedmiotem jest dofinansowanie samorządów gminnych, powiatowych i województwa w tworzeniu zintegrowanego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w 2016 r. określił cztery cele, w ramach, których mogły być dofinansowane działania:

Cel I. Rozwój działań profilaktycznych mających na celu, podniesienie świadomości społecznej na temat zjawiska przemocy w rodzinie;

Cel II. Zwiększenie jakości i dostępności usług świadczonych na rzecz osób zagrożonych i doznających przemocy w rodzinie;

Cel III. Dostosowanie istniejącej infrastruktury instytucjonalnej do potrzeb osób dotkniętych przemocą w rodzinie;

Cel IV. Zintensyfikowanie pomocy dla dzieci i młodzieży z rodzin zagrożonych i dotkniętych przemocą w rodzinie.

Szczegółowe działania wynikające z powyższych priorytetów, na realizację których podmioty uprawnione mogły aplikować o dofinansowanie, zawarte były w Programie Osłonowym „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”, Edycja 2016.

Na Program w roku 2016 zaplanowano kwotę **3 mln zł**, a wydatkowano kwotę 2 mln 959 tys. zł., tj. na poziomie 98,6% planu. W ramach Programu udzielono wsparcia **107** podmiotom wszystkich szczebli samorządu), z tego: gminy – 1 mln 943 tys. zł, powiaty – 846 tys. zł a samorządy województw – 170 tys. zł. Liczba osób, w stosunku do których prowadzono działania wyniosła **1 500** osób.

Realizacja zadań wynikających z Programu Osłonowego przyczynia się do zbudowania lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie i do realizacji szeroko zakrojonych działań profilaktycznych. Dzięki otrzymanym środkom finansowym pochodzącym z dotacji, a także środkom z wkładu własnego podmiotów realizujących Program istnieje możliwość między innymi rozpowszechniania wiedzy w środowisku lokalnym na temat działań realizowanych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Ze sprawozdawczości wynika, że liczba programów osłonowych oraz edukacyjnych wskazanych przez **Ministerstwo Edukacji Narodowej** wyniosła 586, które skierowane były do 942 360 osób w 2016 r.

Ministerstwo Edukacji Narodowej realizowało działania w ramach Rządowego Programu na lata 2014-2016 „Bezpieczna i przyjazna szkoła” przez:

1. Działania zrealizowane w ramach Rządowego programu na lata 2014-2016 „Bezpieczna i przyjazna szkoła” w 2016 r.:

- 1) *Prowadzenie przez specjalistów ogólnopolskiej infolinii interwencyjno-informacyjnej dla uczniów, w tym ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, ich rodziców, nauczycieli oraz innych podmiotów działających na rzecz bezpieczeństwa dzieci i młodzieży.*

Zadanie publiczne kontynuowane było przez organizację pozarządową, którą wybrano do współpracy w wyniku rozstrzygnięcia otwartego konkursu ofert.

Celem realizacji zadania było:

- Zapewnienie wsparcia dzieciom i młodzieży przeżywającym kłopoty i trudności, przywrócenie i wzmocnienie ich poczucia bezpieczeństwa oraz zmniejszenie zjawiska wykluczenia społecznego uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi,
- Podnoszenie kompetencji wychowawczych rodziców i nauczycieli;
- Zwiększanie otwartości szkół lub placówek na współpracę z instytucjami i podmiotami, które mogą wspierać ich działania lokalnie.

Cele zostały zrealizowane poprzez świadczone usługi w ramach:

- Telefonu zaufania dla dzieci i młodzieży numer 116 111 i świadczonej pomocy online, dostępnego codziennie w godz. 12.00-22.00, z wyłączeniem dni wolnych od pracy;
- Telefonu numer 800 100 100 dla rodziców i nauczycieli w sprawie bezpieczeństwa dzieci oraz dla przedstawicieli podmiotów działających na rzecz bezpieczeństwa dzieci i młodzieży, a także świadczonej pomocy online dostępnej od poniedziałku do piątku w godz. 12.00-18.00, z wyłączeniem dni ustawowo wolnych od pracy;
- Prowadzenie merytorycznych serwisów internetowych www.116111.pl dla dzieci i młodzieży i www.800100100.pl dla rodziców i nauczycieli.

W czasie realizacji zadania obsługiwano 9 stanowisk konsultanckich, przygotowywano raporty i analizy z prowadzonych rozmów, świadczonej pomocy online i przeprowadzonych interwencji. Prowadzono także działania edukacyjne i informacyjne dla uczniów i wychowanków, rodziców i nauczycieli dotyczące: oferty pomocy, sposobów rozwiązywania problemów, przeciwdziałania zagrożeniom, obowiązujących przepisów prawa i procedur.

W ramach realizacji zadania podejmowano interwencje:

- Interwencje edukacyjne obejmujące: poradnictwo dla osób dzwoniących lub piszących w zakresie rozpoznawania i unikania zagrożeń; dokonywanie racjonalnych wyborów, przeciwdziałanie problemom i zachowaniom ryzykownym dzieci i młodzieży, podnoszenie świadomości o możliwości współpracy szkoły lub placówki z instytucjami lub podmiotami, które mogą wspierać ich działania w środowisku lokalnym;

- Interwencje lokalne, które obejmowały zgłaszanie spraw lokalnym instytucjom i służbom² jeśli wymagała tego sytuacja przedstawiana przez osobę kontaktującą się telefonicznie lub online. Warunkiem podjęcia interwencji lokalnej było uzyskanie niezbędnych danych do zainicjowania działań;
- Interwencje kryzysowe, które uruchamiano w sytuacji bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia osób kontaktujących się z numerem telefonu zaufania 116 111.

Najczęściej zgłaszane problemy obejmowały: relacje rówieśnicze, zdrowie psychiczne i psychospołeczne, w tym relacje w rodzinie, kłótnie rodziców, agresja, przemoc, seksualność i dojrzewanie, przemoc i krzywdzenie - (doświadczanie wielokrotnej przemocy psychicznej, doświadczenie wielokrotnej przemocy fizycznej, doświadczenie przemocy seksualnej, dziecko świadek przemocy).

W okresie sprawozdawczym konsultanci infolinii:

- odebrali łącznie 87 937 połączeń i odpowiedzieli na 5 562 wiadomości online,
- przeprowadzili 35 964 interwencje edukacyjne i kryzysowe.
- odnotowano 952 295 odsłon serwisów merytorycznych: www.116111.pl i www.800100100.pl,
- wydano 950 000 ulotek edukacyjnych i 80 000 ulotek informacyjnych dotyczących oferty działania infolinii.

2) *Bezpieczna i przyjazna szkoła – ocena szkół i placówek systemu oświaty realizujących politykę ochrony dzieci przed agresją i przemocą*

Zadanie publiczne kontynuowane było przez organizację pozarządową, którą wybrano do współpracy w wyniku rozstrzygnięcia otwartego konkursu ofert. Organizacja realizowała to zadanie poprzez autorski program „Chronimy dzieci”.

Celem zadania publicznego było:

- Zwiększanie skuteczności działań wychowawczych i profilaktycznych na rzecz bezpieczeństwa i tworzenia przyjaznego środowiska w szkołach i placówkach, w szczególności przeciwdziałanie krzywdzeniu dzieci zarówno w świecie realnym, jak i w Internecie;
- Przeciwdziałanie agresji i przemocy ze strony dorosłych,
- Wprowadzenie w szkole lub placówce, która zgłosiła się do projektu stałych mechanizmów polityki ochrony dzieci przed agresją i przemocą.

W 2016 r. zrealizowano następujące działania:

a) Lokalne konferencje inauguracyjne Programu:

Odbyło się kolejnych 8 konferencji³, których celem było przekazanie informacji o możliwości udziału szkół i placówek w Programie, a także prezentacja dostępnych narzędzi edukacyjnych i metod pracy. Uczestnikami konferencji byli: przedstawiciele środowiska oświatowego, organizacji społecznych, samorządu oraz lokalnych służb i instytucji. Podczas konferencji uczestnicy otrzymywali bezpłatne materiały konferencyjne – ulotkę informującą o Programie, kwartalnik „Dziecko krzywdzone”, Ogólnopolską diagnozę problemu przemocy wobec dzieci, „Bezpieczeństwo dzieci online, Compendium dla rodziców i profesjonalistów”, informację o dostępnych infoliniach.

b) Szkolenia startowe i problemowe dla przedstawicieli szkół i placówek:

Przeprowadzono 200 godz. szkolenia startowego dla 25 grup przedstawicieli szkół i placówek, które podjęły decyzję o realizacji Programu. Celem szkolenia było zapoznanie uczestników ze standardami

² Szkoła, placówka oświatowa, ośrodek pomocy społecznej, Policja, sądy dla nieletnich, kuratoria oświaty, Wydziały Spraw Społecznych Urzędów Wojewódzkich itp.

³ Konferencje odbyły się w: Sosnowcu, Opolu, Lublinie, Zielonej Górze, Poznaniu, Ławie, Kielcach i Rzeszowie.

ochrony dzieci przed krzywdzeniem i wyposażenie uczestników w wiedzę z zakresu tworzenia polityki ochrony dzieci przed przemocą i rozwój umiejętności z zakresu tworzenia systemowych rozwiązań.

c) Przeprowadzono 640 godz. szkoleń problemowych skierowanych do dyrektorów szkół i placówek, nauczycieli, wychowawców. W poszczególnych województwach przy planowaniu tematów szkoleń uwzględniono potrzeby pracowników szkół wynikające z badania sondażowego przeprowadzonego w 2014 r. Szkolenia obejmowały, m.in. zagadnienia dotyczące identyfikacji czynników i symptomów krzywdzenia dzieci, podejmowania interwencji w przypadku krzywdzenia dzieci, przemocy rówieśniczej, profilaktyki przemocy i wykorzystywania seksualnego dzieci, bezpieczeństwa dzieci i młodzieży w Internecie, profilaktyki cyberprzemocy i prawnych aspektów ochrony dzieci przed krzywdzeniem. Wybrane szkolenia problemowe przygotowywały realizatorów do przeprowadzenia zajęć edukacyjnych dla uczniów i wychowanków.

łącznie w okresie sprawozdawczym przeprowadzono 840 godzin szkoleń startowych i problemowych dla 105 grup i 1882 osób, przedstawicieli szkół i placówek.

d) Organizacja sieci jednostek wspierających działania lokalne.

Na poziomie lokalnym organizacja zainicjowała powstanie sieci jednostek wspierających szkoły do której zaproszono instytucje i podmioty mające doświadczenie i aktywnie działające na rzecz przeciwdziałania agresji i przemocy wśród dzieci, m.in. organizacje pozarządowe, poradnie psychologiczno-pedagogiczne w regionie. Odbędzie się jedna edycja szkolenia w której udział wzięło 20 osób.

e) Pikniki edukacyjne dla dzieci i młodzieży na temat bezpieczeństwa.

W okresie sprawozdawczym w: Gdańsku w Starogardzie Gdańskim, Olsztynie, Iławie i Poznaniu dla szkół, które szczególnie angażowały się w realizację programu „Chronimy dzieci” zorganizowano lokalne pikniki edukacyjne dla 4000 uczniów. Podczas pikników uczestnicy mogli zdobyć wiedzę z zakresu profilaktyki agresji i przemocy.

W latach 2014-2016 3 686 szkół i placówek oświatowych podjęło działanie wprowadzenia u siebie stałych mechanizmów polityki ochrony dzieci przed krzywdzeniem, w tym wdrożenia standardów tej ochrony.

Portale: www.chronimydzieci.pl i www.edukacja.fdds.pl w dalszym ciągu są dostępne dla nauczycieli, rodziców i innych odbiorców z pełną ofertą edukacyjną i możliwością realizacji programu przez kolejne szkoły i placówki.

3) *Zorganizowanie ośmiu wojewódzkich konferencji informacyjno – konsultacyjnych pt. Program wychowawczy i działania profilaktyczne realizowane w szkołach i placówkach systemu oświaty. Rekomendowane kierunki działań.*

Celem zorganizowanych konferencji było zwrócenie uwagi uczestników na wzmocnienie wychowawczej funkcji szkoły w aspekcie integralnego rozwoju i wychowania uczniów i wychowanków. Jeden z modułów konferencji dotyczył problematyki kreowania zdrowego, bezpiecznego i przyjaznego środowiska szkoły i placówki. Zaproszeni wykładowcy - pracownicy naukowcy oraz specjaliści zajmujący się tematyką wychowania, profilaktyki zachowań problemowych dzieci i młodzieży, omawiali ważne dla przedstawicieli szkół i placówek oświatowych kierunki działań wychowawczo-profilaktycznych i prezentowali praktyczne rozwiązania.

W poszczególnych sesjach zostały wygłoszone liczne wykłady, odbyły się debaty, które dotyczyły m.in. problematyki przeciwdziałania agresji i przemocy.

- Wykład pt. „Wychowanie – wiedza o człowieku i wartościach”

W wykładzie zostały rozwinięte trzy główne zagadnienia: wychowanie i jego wybrane aspekty, człowiek jako podmiot wychowania oraz wartości i ich znaczenie w procesie wychowawczym. W treści wykładu zwrócono uwagę na: poszanowanie godności człowieka, podmiotowego

traktowania uczniów, zagadnienia dotyczące tworzenia odpowiednich warunków dla kształtowania prawidłowych postaw społecznych wśród uczniów i wychowanków. W wykładzie podkreślono, że w centrum wychowania powinien być uczeń i jego harmonijny rozwój, który dokonuje się w świecie wartości.

- Wykład pt. „Wartości - program wychowawczy szkoły - integralne wychowanie” poruszał zagadnienia związane z wychowaniem ku wartościom. W wykładzie podjęto temat wartości jako istotnego elementu w programie wychowawczym szkoły. Zwrócono uwagę na odpowiedni sposób przekazywania treści metodami i formami dającymi młodzieży możliwość do wdrażania w życie wartości. Podjęto także analizę wartości, które są ważne w integralnym rozwoju ucznia. Zaznaczono, że w celu integralnego ujęcia kwestii wychowawczych i profilaktycznych w szkole ważne jest w tworzenie programu wychowawczego-profilaktycznego zaangażowanie wszystkich nauczycieli.

- Panel dyskusyjny: „Wychowanie i wartości w szkole – w stronę praktycznych rozwiązań”. Podkreślono tutaj znaczenie poszukiwania różnych form komunikacji z uczniami, rodzicami, osobami ze społeczności lokalnej, w którym szkoła funkcjonuje oraz wspólne określenie wartości, które będą wyznacznikami w wychowaniu dzieci i młodzieży. Uczestnicy zgodzili się, że wspólne wartości to podstawa w budowaniu programu wychowawczo-profilaktycznego w szkole.

- „Jak skutecznie ograniczać przemoc w szkole”. Podczas wykładu zaprezentowano podstawowe zagadnienia związane z agresją i przemocą rówieśniczą, m.in. charakterystykę zjawiska, skutki przemocy, sposoby jej zapobiegania, podejmowanie interwencji w przypadku jej wystąpienia. Podczas wykładu, jako metodę przeciwdziałania przemocy szkolnej, podkreślono potrzebę tworzenia dobrego klimatu szkoły, zintegrowanie klasy, monitorowanie tego zjawiska i reagowanie w razie potrzeby. Zaprezentowano „Metodę wspólnej sprawy”, jako skuteczne narzędzie przeciwdziałania zjawisku agresji i przemocy rówieśniczej. Po konferencji sformułowano rekomendacje dla działań wychowawczych i profilaktycznych, w których szczególnie położono nacisk na wzmacnianie wychowawczej funkcji szkoły w aspekcie integralnego rozwoju i wychowania uczniów i wychowanków. W konferencjach udział wzięło 1749 uczestników z całego kraju. Uczestnikom zostały przekazane materiały edukacyjno-informacyjne dotyczące problematyki konferencji. Ponadto, na stronie internetowej ORE zostały udostępnione nagrania wykładów i materiały konferencyjne dla rodziców i nauczycieli.

4) *Przeprowadzenie badania jakościowego wśród dzieci, których rodzice wyjechali za granicę w celach zarobkowych. Przygotowanie zaleceń do działań wspierających, w tym wychowawczych i profilaktycznych wobec tych dzieci w szkole.*

Celem badania było rozpoznanie skutków rozwojowych u ucznia, których rodzice wyjechali do pracy za granicę w celach zarobkowych i przygotowanie rekomendacji do działań wspierających, wychowawczych i profilaktycznych z tymi uczniami w szkole. Badanie umożliwiło oszacowanie skutków rozwojowych i edukacyjnych uczniów wynikających z rozłąki z jednym lub obojgiem rodziców, w związku z wyjazdem do pracy. Wyniki badania pozwoliły na wskazanie zakresu adekwatnych działań zaradczych: wychowawczych, profilaktycznych, opiekuńczych skierowanych do uczniów, wychowanków, rodziców lub opiekunów. W podsumowaniu wniosków wynikających z badania została przygotowana elektroniczna wersja ulotki edukacyjnej, która została zamieszczona na stronie ORE do pobrania przez nauczycieli i innych pracowników szkół i placówek.

2.Realizacja programu pt. „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców”

Ośrodek Rozwoju Edukacji (dalej: ORE) w ramach zadania dotyczącego opracowania i realizacji programów edukacyjnych zapobiegania przemocy w rodzinie, w szczególności wobec dzieci, upowszechniał program pt. „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców”. Jest to program wspierania i podnoszenia kompetencji wychowawczych rodziców, opiekunów i nauczycieli. Program składa się z trzech części po 40 godzin każda:

- część I podstawowa „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców”,
- część II „Rodzeństwo bez Rywalizacji”

- część III pt. „Nastolatek” przeznaczona dla rodziców i wychowawców młodzieży w wieku dojrzwania.

Wiedza zdobyta w programie oraz podejmowane praktyczne działania służą budowaniu silnej więzi pomiędzy rodzicami lub wychowawcami a dziećmi - najważniejszego czynnika chroniącego przed zachowaniami problemowymi. Program uczy odbiorców wprowadzania zdrowej dyscypliny i właściwego reagowania na nieprawidłowe zachowania dziecka. Kładzie nacisk na eliminowanie kar, w tym fizycznych. Każda część programu ma wbudowany moduł pt. „Nagrody i kary”, dotyczący konsekwencji stosowania przemocy fizycznej i emocjonalnej wobec dziecka.

Program jest upowszechniany kaskadowo na terenie kraju poprzez sieć wojewódzkich koordynatorów/edukatorów oraz ponad 560 certyfikowanych realizatorów.

W okresie sprawozdawczym w ramach upowszechniania programu „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców” w szkoleniach uczestniczyły łącznie 3 641 osoby w:

- 2500 placówkach oświatowych, w których zorganizowano 243 grupy, z udziałem 2 900 osób, w tym: 2 583 rodziców i 317 nauczycieli.
- 500 placówkach oświatowych, w których zorganizowano 59 grupy, z udziałem 741 osób (realizatorów programu).

Odbiorcy szkoleń wyposażeni zostali w materiały metodyczne do prowadzenia zajęć, tj. Zeszyty metodyczne dla uczestników warsztatów:

- cz. 1 - „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców. Niezbędnik dla uczestników warsztatów”;
- cz. 2 - „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców. Cz. II Rodzeństwo bez rywalizacji. Niezbędnik dla uczestników warsztatów”;
- cz. 3. - „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców. Cz. III Nastolatek. Niezbędnik dla uczestników warsztatów”.

Nauczyciele i rodzice w trakcie szkoleń w programie „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców” otrzymali informacje na temat publikacji internetowych, w tym m.in. na temat poradnika pt. „Jak kochać i wymagać”. Publikacja zawiera najważniejsze wskazania, praktyczne podpowiedzi zachowań, ćwiczenia do autorefleksji nt.: określania granic w relacjach z dzieckiem, zachęcania dziecka do współpracy i samodzielności, metod dyscyplinowania, stosowania pochwał i innych pozytywnych wzmocnień. Edukatorzy programu przeprowadzili 16 superwizji, w których uczestniczyło 26 realizatorów programu. Realizatorzy programu w 21 grupach wsparcia objęli swoją pomocą 172 absolwentów warsztatów. ORE przeprowadził także szkolenie dla 30 edukatorów - koordynatorów programu „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców” programu nt. „Jak wspierać rodziców w trudnych sytuacjach rodzinnych?” Na stronie internetowej www.ore.edu.pl udostępnione są materiały programu oraz wykaz certyfikowanych realizatorów programu „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców”. Wykaz zawiera dane teledadresowe osób uprawnionych do prowadzenia szkoleń na terenie kraju, z którymi szkoła lub placówka może nawiązać współpracę.

Działania podejmowane przez **Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji** na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie mają charakter wieloaspektowy i są realizowane w sposób ciągły od wielu lat. Z Krajowym Programem Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie 2014-2020 komplementarny jest Program ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań Razem bezpieczniej im. Władysława Stasiaka na lata 2016 i 2017⁴, przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 8 marca 2016 roku. *Program ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań Razem bezpieczniej na lata 2016 i 2017*, który jest kontynuacją realizowanego w latach 2007–2015 programu „Razem bezpieczniej” w zakresie budowy zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa, a także wspierania i rozwoju działań tej wspólnoty na rzecz bezpieczeństwa i porządku publicznego. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji jest głównym koordynatorem działań realizowanych

---

⁴ Uchwała nr 23 Rady Ministrów z dnia 8 marca 2016 r. w sprawie „Programu ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań Razem bezpieczniej im. Władysława Stasiaka na lata 2016 i 2017” (M.P. poz. 293)

w ramach programu „Razem bezpieczniej”. Program ma charakter interdyscyplinarny i opiera się na współpracy z organami administracji rządowej, samorządowej i z organizacjami pozarządowymi, zainteresowanymi poprawą bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Program „Razem bezpieczniej” na lata 2007-2015 zawierał 7 obszarów bezpieczeństwa, w tym również „przemoc w rodzinie”. Celem uniknięcia powielania się działań poszczególnych ministerstw i dążąc do zachowania linii demarkacyjnej (obligatoryjne zalecenie Ministerstwa Finansów) nowa edycja programu „Razem bezpieczniej” (na lata 2016 i 2017) nie zawiera, co do zasady „obszaru przemocy w rodzinie”, zawiera jednak cel główny, określony jako *wspieranie działań na rzecz bezpieczeństwa społeczności lokalnych*, który jest realizowany przez trzy cele szczegółowe, a które z założenia nie powinny powielać zaplanowanych zadań w programach krajowych o charakterze profilaktycznym – prewencyjnym innych ministerstw. Są to:

- Bezpieczeństwo w miejscach publicznych ze szczególnym uwzględnieniem tworzenia lokalnych systemów bezpieczeństwa,
- Przeciwdziałanie zjawiskom patologii oraz ochrona dzieci i młodzieży,
- Edukacja dla bezpieczeństwa.

Program jako realizację celów szczegółowych zakłada m.in. działania profilaktyczne mające na celu ograniczenie m.in. przemocy, w tym przemocy w rodzinie, a także inicjowanie i przeprowadzanie przedsięwzięć zmierzających do przeciwdziałania przemocy w szerszym zakresie:

Cel szczegółowy nr 2: *Przeciwdziałanie zjawiskom patologii oraz ochrona dzieci i młodzieży* realizowany jest m.in. za pomocą następujących działań:

- Organizowanie akcji i inicjatyw ukierunkowanych na zagospodarowanie czasu wolnego (zajęcia pozaszkolne, przedsięwzięcia edukacyjne, zajęcia plenerowe, zajęcia sportowe itp.) mających na celu przeciwdziałanie agresji, przemocy i patologii wśród dzieci i młodzieży.
- Inicjowanie i realizacja przedsięwzięć zmierzających do przeciwdziałania przemocy, ograniczenia dostępu dzieci i młodzieży do alkoholu, papierosów, środków odurzających, w tym przeciwdziałanie narkomanii oraz ograniczanie dostępu do substancji psychoaktywnych, tzw. dopalaczy.

Planowane rezultaty do osiągnięcia celu szczegółowego to realizacja działań profilaktycznych mających na celu ograniczenie patologii, w tym uzależnień wśród osób małoletnich oraz przemocy, w tym przemocy w rodzinie.

Natomiast w ramach Programu „Razem bezpieczniej” w latach **2007–2015** w obszarze dotyczącym *przemocy w rodzinie* najczęściej realizowano wszelkiego rodzaju działania edukacyjne skierowane do dorosłych – zarówno ofiar i sprawców przemocy, jak i osób pracujących z ofiarami przemocy. Ponadto, organizowano konferencje, szkolenia i seminaria, działania informacyjne i promocyjne oraz poradnictwo. Realizatorzy projektów współpracowali przede wszystkim z Policją oraz z ekspertami – prawnikami, psychologami i trenerami wyspecjalizowanymi w tym temacie.

W ramach obszaru „Przemoc w rodzinie” przeprowadzono 103 projekty lokalne na łączną kwotę 6.522.975 zł. Projekty te najczęściej dotyczyły podnoszenia niskiej świadomości społecznej i braku wiedzy o zachowaniach i działaniach, jakie są przejawami przemocy w rodzinie. Podejmowano w nich również tematy braku reakcji, bierności i tolerancji dla przemocy w rodzinie i zachowań patologicznych, często wynikające z braku wiedzy, czym jest przemoc. Program był przede wszystkim skuteczny, jeśli chodzi o rozwiązywanie problemu niskiej świadomości społecznej i wiedzy. Do rozwiązania tego problemu przyczyniły się m.in. szeroko zakrojone działania edukacyjne. Dzięki Programowi rozwinęła się także w dużym stopniu współpraca instytucji odpowiedzialnych za zwalczanie przemocy w rodzinie.⁵

---

⁵ Raport końcowy „Badanie ewaluacyjne programu ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań „Razem bezpieczniej” za okres 2007-2015, Warszawa 2016

W 2016 r. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji zarekomendował udzielenie wsparcia finansowego w ramach programu „Razem bezpiecznie” im. Władysława Stasiaka na lata 2016 i 2017 w sumie dla 52 najlepszych inicjatyw lokalnych o charakterze profilaktyczno-prewencyjnym, które w części również zawierały elementy działań zapobiegawczych w zakresie przeciwdziałania przemocy, przede wszystkim *przemocy rówieśniczej*.

1.4.2. Opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie. (art. 6 ust. 3 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel powiatowy.

Wskaźniki:

- liczba opracowanych programów;
- liczba zrealizowanych programów;
- liczba uczestników programów.

Termin realizacji: 2014-2020.

W 2016 r. znacząco wzrosła liczba opracowanych programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie. W roku 2016 opracowano 361 programy, z czego zrealizowano 329 programów, a udział w nich wzięło 61 563 osoby.

Tabela 1. Liczba programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie

Liczba programów	2011	2012	2013	2014	2015	2016
	277	252	220	264	330	361

1.4.3. Prowadzenie poradnictwa, w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych, alternatywnych wobec stosowania przemocy metod i kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie (art. 6 ust. 2 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie) **oraz w stosunku do grup ryzyka, np. małych dzieci w ciąży.**

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny, Ministerstwo Zdrowia.

Wskaźniki:

- liczba placówek prowadzących poradnictwo w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- liczba programów;
- liczba osób, którym udzielono porady;
- liczba wizyt patronażowych prowadzonych przez położne podstawowej opieki zdrowotnej.

Termin realizacji: 2014-2020.

Artykuł 6 ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie koncentruje się na utworzeniu przez gminę systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Na system ten mają składać się: program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie, poradnictwo i interwencja, zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia oraz zespoły interdyscyplinarne. W ramach poradnictwa gmina ma za zadanie prowadzić również działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie. W przepisach położono szczególny nacisk na rozwój profilaktyki jako skutecznej formy pomocy w sytuacjach, gdy w rodzinie nie występuje jeszcze zjawisko przemocy, ale może być tym zjawiskiem zagrożona. W latach 2011-2016 liczba placówek prowadzących poradnictwo, w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych, alternatywnych wobec stosowania przemocy metod i kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie wynosiła pomiędzy 1 866 a 967. Największy spadek zanotowano w 2015 r.⁶ W roku 2016 nastąpił wzrost tych placówek. Największy wzrost w stosunku do roku 2015 odnotowano w województwach: kujawsko-pomorskim, podkarpackim, pomorskim i zachodniopomorskim. W 967 placówkach zrealizowano 1 027 programów. Ogółem udzielono porad 46 225 osobom: 33 836 kobietom (w tym 906 niepełnosprawnym i 1 100 starszym) oraz 12 389 mężczyznom (w tym 581 niepełnosprawnym i 655 starszym).

Tabela 2. Liczba placówek prowadzących poradnictwo, w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych, alternatywnych wobec stosowania przemocy metod i kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie

Liczba placówek	2011	2012	2013	2014	2015	2016
	1 866	1 836	1 551	967	849	967

Kwestię wizyt patronażowych regulują rozporządzenia Ministra Zdrowia: z dnia 24 września 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej (Dz.U. z 2016 r. poz. 86 z późn. zm.) oraz z dnia 20 września 2012 r. w sprawie standardów postępowania medycznego przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych z zakresu opieki okołoporodowej sprawowanej nad kobietą w okresie ciąży, fizjologicznego porodu, połogu oraz opieki nad noworodkiem (Dz. U. z 2016 r. poz. 1132 t. j.). Według Głównego Urzędu Statystycznego zarejestrowano w 2016 r. 385 tysięcy urodzeń żywych. Wśród dzieci zarejestrowanych położne podstawowej opieki zdrowotnej przeprowadziły łącznie **1 214 707** wizyt patronażowych. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 20 września 2012 r. w sprawie standardów postępowania medycznego przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych z zakresu opieki okołoporodowej sprawowanej nad kobietą w okresie ciąży, fizjologicznego porodu, połogu oraz opieki nad noworodkiem położna powinna wykonać nie mniej niż 4 wizyty (pierwsza wizyta odbywa się nie później niż w ciągu 48 godzin od otrzymania przez położną zgłoszenia urodzenia dziecka. Oprócz obserwacji i oceny rozwoju fizycznego noworodka, w kompetencjach położnej znajduje się również ocena relacji rodzinnych, identyfikacja czynników ryzyka w rodzinie i interwencja w przypadku zaobserwowania przemocy lub innych nieprawidłowości lub zaniedbań w opiece nad dzieckiem.

⁶ Od 2011 r. odnotowuje się spadek liczby placówek prowadzących poradnictwo (największy w 2015 r.). Spowodowane jest między innymi tym, iż tworzenie i prowadzenie tych placówek jest zadaniem własnym samorządu gminnego. Samorządy te po sporządzeniu diagnozy zjawiska samodzielnie decydują o potrzebie tworzenia i sposobie prowadzenia tego rodzaju placówek biorąc pod uwagę potrzeby występujące na danym terenie. Infrastruktura placówek zapewniających pomoc osobom dotkniętym przemocą jest zatem na terenie kraju zróżnicowana i dostosowana do potrzeb występujących na obszarze danej gminy. Realizacja tego zadania w znacznej mierze jest więc uzależniona od wielkości środków finansowych zaplanowanych w corocznych budżetach gmin. Jak wynika z informacji uzyskanych z wydziałów polityki społecznej drugim powodem spadku oprócz ograniczonych środków finansowych gmin jest zbyt mała liczba lub brak specjalistów na danym terenie do prowadzenia poradnictwa w tym zakresie.

Kierunki działań:

1.5. Realizacja programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie (art. 6 ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Rodzaje działań:

1.5.1. Opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie (art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny.

Wskaźniki:

- liczba opracowanych i realizowanych gminnych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie;
- liczba uchylonych przez wojewodę uchwał w sprawie przyjęcia gminnych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

Termin realizacji: 2014-2020.

Na przełomie lat 2011-2016 liczba opracowanych w gminach gminnych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie kształtuje się w granicach pomiędzy 2 040 (rok 2011) a 2 339 (rok 2013). Na przestrzeni lat zanotowano wzrost realizowanych programów. Spadek w 2014 r. i w 2015 r. prawdopodobnie wynikał z opracowania programów w pewnej perspektywie czasowej i braku podjęcia nowych uchwał w tym zakresie. W 2016 r. odnotowano wzrost liczby opracowanych programów (2 322). 157 uchwał w sprawie przyjęcia gminnych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie zostało uchylonych przez wojewodów.

Tabela 3. Liczba opracowanych i realizowanych gminnych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie

Liczba gminnych programów	2011	2012	2013	2014	2015	2016
	2 040	2 304	2 399	2 307	2 303	2 322

1.5.2. Opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie (art. 6 ust. 3 pkt 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel powiatowy.

Wskaźniki:

- liczba opracowanych i realizowanych powiatowych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie;
- liczba uchylonych przez wojewodę uchwał w sprawie przyjęcia powiatowych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

Termin realizacji: 2014-2020.

Powiaty w 2016 r. opracowały **297** powiatowych programów i w porównaniu z rokiem 2015 nastąpił wzrost opracowanych programów o 8. Spadek w latach 2014-2015 był prawdopodobnie spowodowany istnieniem opracowanych programów dla pewnej perspektywy czasowej i braku podjęcia nowych uchwał w tym zakresie. 22 uchwały w sprawie przyjęcia powiatowych programów

przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie zostały uchylone przez wojewodów.

Tabela 4. Liczba opracowanych i realizowanych powiatowych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie

Liczba powiatowych programów	2011	2012	2013	2014	2015	2016
	270	323	344	296	289	297

1.5.3. Opracowanie i realizacja wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ramowego programu ochrony ofiar przemocy w rodzinie (art. 6 ust. 6 pkt 1 i 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Realizatorzy zadania: samorząd województwa.

Wskaźniki:

- liczba opracowanych i realizowanych wojewódzkich programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz opracowanie ramowych programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie;
- liczba uchylonych przez wojewodę uchwał w sprawie przyjęcia wojewódzkich programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Termin realizacji: 2014-2020.

We wszystkich samorządach wojewódzkich w 2016 r. realizowano programy przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ramowe programy ochrony ofiar przemocy w rodzinie. W 13 województwach opracowano nowe programy.

Tabela 5. Liczba opracowanych i realizowanych wojewódzkich programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Liczba wojewódzkich programów	2011	2012	2013	2014	2015	2016
	13	14	15	22	16	16

Obszar:

2. **Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie (art. 10 ust. 1 pkt 1 i 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)**

Cel: Zwiększenie dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

Kierunki działań:

2.1. **Rozwój infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie oraz wypracowanie zasad współpracy**

Rodzaje działań:

2.1.1. **Utworzenie i funkcjonowanie zespołów interdyscyplinarnych (art. 6 ust. 2 pkt 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)**

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny.

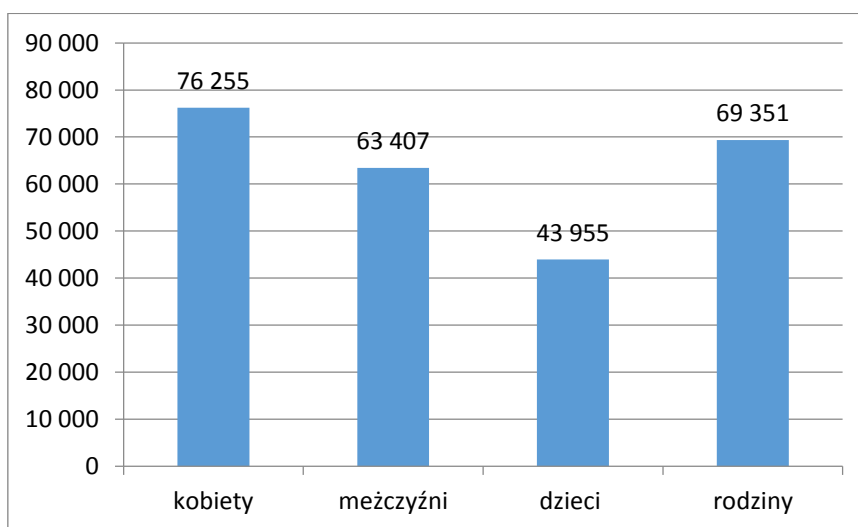
Wskaźniki:

- liczba utworzonych zespołów interdyscyplinarnych;
- liczba posiedzeń zespołów interdyscyplinarnych;
- liczba osób objętych pomocą zespołów interdyscyplinarnych;
- liczba rodzin objętych pomocą zespołów interdyscyplinarnych;
- liczba utworzonych grup roboczych;
- liczba posiedzeń grup;
- liczba osób objętych pomocą grup roboczych;
- liczba rodzin objętych pomocą grup roboczych.

Termin realizacji: 2014-2020.

W 2016 r. funkcjonowało w gminach **2 505** zespołów interdyscyplinarnych ⁷. Liczba osób objętych pomocą zespołów interdyscyplinarnych wyniosła **183 617**, w tym **76 255** kobiet (**4 212** niepełnosprawnych i **8 432** starszych) oraz **63 407** mężczyzn (**2 917** niepełnosprawnych i **4 800** starszych), a także **43 955** dzieci, w tym **1 317** niepełnosprawnych. Zespoły interdyscyplinarne objęły swoją pomocą **69 360** rodzin, a Członkowie Zespołów w całej Polsce odbyli **16 922** posiedzeń. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zebrało dane teledadresowe zespołów interdyscyplinarnych. Baza teledadresowa jest zamieszczona na stronie internetowej Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej www.mrpips.gov.pl w zakładce przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

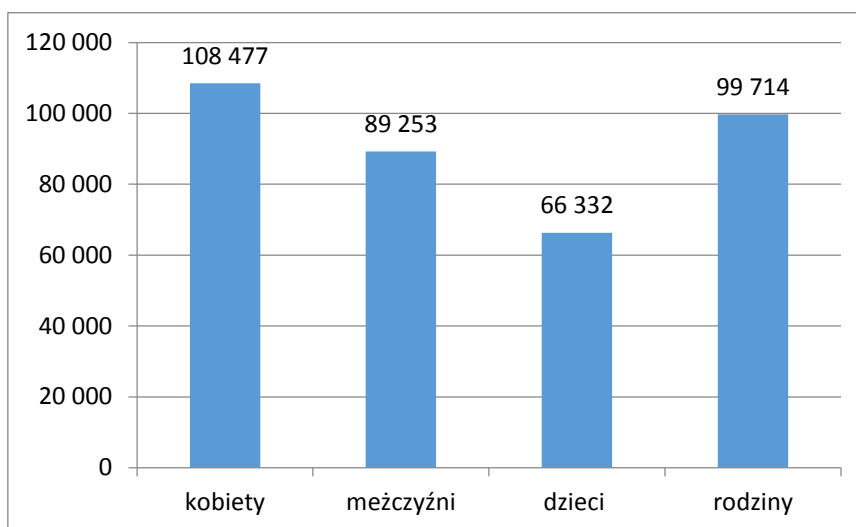
Wykres 1. Liczba osób oraz rodzin objętych pomocą zespołów interdyscyplinarnych w 2016 r.

W roku 2016 na terenie Polski zostało utworzonych **74 506** grup roboczych. Odbyły się **255 732** posiedzenia grup roboczych. Grupy robocze pracowały z **264 062** osobami, w tym z **108 477** kobietami (**6 995** niepełnosprawnymi i **12 443** starszymi) oraz **89 253** mężczyznami (**4 282** niepełnosprawnymi i **6 973** starszymi), a także z **66 332** dziećmi, w tym z **2 134** niepełnosprawnymi. Grupy robocze objęły pomocą **99 714** rodzin.

⁷ Liczba zespołów dyscyplinarnych jest mniejsza w stosunku do 2015 r. gdyż w województwie lubelskim gminy wypełniając w CAS-ie sprawozdanie błędnie w zeszłym roku zawyżyły liczbę tych zespołów. Wydział Polityki Społecznej dopiero w tym roku odkrył błąd. Gminy skorygowały dane dotyczące liczby zespołów. Z informacji uzyskanych z Wydziału Polityki Społecznej w Lublinie wynika, że dane za 2016 r. są zgodne z rzeczywistością.

Wykres 2. Liczba osób oraz rodzin objętych pomocą grup roboczych w 2016 r.

Krajowy Program, wśród realizatorów powyższego działania nie wskazuje resortu sprawiedliwości, a jedynie jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny. Tym niemniej należy wskazać na udział kuratorów sądowych, a także służby więziennej w pracach zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych.

Zgodnie z art. 9a ust. 4 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2015 r. poz. 1390), w skład zespołu interdyscyplinarnego, oprócz innych przedstawicieli służb, wchodzi także kuratorzy sądowi: zawodowi i społeczni. Mogą to być zarówno kuratorzy dla dorosłych, jak i kuratorzy rodzinni.

W myśl art. 9a ust. 8 cytowanej wyżej ustawy, zespół interdyscyplinarny działa na podstawie porozumień zawartych między wójtem, burmistrzem albo prezydentem miasta a podmiotami, o których mowa w ust. 3 lub 5. Inna procedura może być zastosowana wobec kuratorów sądowych, których ustawodawca nie wymienia jako strony przedmiotowego porozumienia.

Wskazanie kuratora do prac zespołu interdyscyplinarnego uzależnione jest od formy ustalonej pomiędzy wójtem, burmistrzem albo prezydentem miasta a prezesem sądu rejonowego. Zgodnie ze *stanowiskiem Ministerstwa Sprawiedliwości w sprawie sposobu powoływania kuratorów sądowych do uczestnictwa w zespołach interdyscyplinarnych*⁸, w celu zapewnienia kuratorom sądowym uczestnictwa w pracach zespołu interdyscyplinarnego, wystarczającym jest zwrócenie się przez wójta, burmistrza albo prezydenta miasta do właściwego prezesa sądu rejonowego o wyznaczenie kuratora lub kierownika zespołu kuratorskiej służby sądowej do uczestnictwa w zespole. Do lokalnych uzgodnień należy również ustalenie czy w skład zespołu interdyscyplinarnego będą wchodził - zarówno kurator rodzinny, jak i kurator dla dorosłych, czy tylko jeden przedstawiciel kuratorskiej służby sądowej.

Wprawdzie *ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* nie określa zadań lub działań kuratora sądowego uczestniczącego w pracach zespołu, jednakże z punktu widzenia posiadanych kompetencji ustawowych, udział kuratora sądowego w zespole interdyscyplinarnym polega w szczególności na:

- udzielaniu członkom zespołu interdyscyplinarnego informacji o obowiązującym stanie prawnym w zakresie oddziaływania prawnego na osoby stosujące przemoc w rodzinie,

⁸ Stanowisko Ministerstwa Sprawiedliwości w sprawie sposobu powoływania kuratorów sądowych do uczestnictwa w zespołach interdyscyplinarnych dostępne na stronie internetowej : <https://www.ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie/sluzby/informacje-i-wzory-wnioskow-dla-kuratorow-sadowych/>

zwłaszcza na etapie postępowania wykonawczego (w szczególności w trakcie sprawowania dozoru lub postępowania wykonawczego w sprawach rodzinnych);

- uzyskiwaniu diagnozy problemu przemocy w rodzinie na terenie właściwości sądu lub zespołu kuratorskiej służby sądowej;
- pozyskiwaniu informacji dotyczących funkcjonowania i realizacji gminnego i powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar przemocy w rodzinie;
- pozyskiwaniu informacji dotyczących wszystkich jednostek świadczących pomoc ofiarom przemocy w rodzinie na terenie właściwości sądu lub zespołu kuratorskiej służby sądowej;
- pozyskiwaniu informacji dotyczących placówek realizujących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc w rodzinie;
- ustalaniu z przedstawicielami pomocy społecznej lub organizacji pozarządowych zasad kierowania (umawiania) osób dotkniętych przemocą w rodzinie wymagających pomocy, z którymi kuratorzy współpracują w ramach prowadzonych dozorów, nadzorów lub innych czynności, do właściwych jednostek pomocowych w celu udzielenia im właściwej pomocy;
- ustalaniu zasad sprawnego powoływania kuratorów sądowych do poszczególnych grup roboczych.

O składzie osobowym grup roboczych decyduje kolegialnie zespół interdyscyplinarny. Na mocy art. 9a ust. 12 *ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*, udział kuratora sądowego w pracach grupy roboczej nie jest obligatoryjny. Zgodnie ze *stanowiskiem Ministerstwa Sprawiedliwości w sprawie udziału kuratorów sądowych w grupach roboczych*⁹, każdy skład grupy roboczej powinien być dostosowany do sprawy i mieć na względzie dobro osób i rodzin dotkniętych przemocą ze strony sprawcy wcześniej dopuszczającego się podobnych czynów. Udział kuratora sądowego w grupie roboczej należy traktować jako obowiązek w sprawach osób lub rodzin, które jednocześnie pozostają pod dozorem lub nadzorem kuratora. W pozostałych sprawach, które nie dotyczą bezpośrednio osób pozostających pod dozorem lub nadzorem kuratora sądowego – ich udział nie jest obowiązkowy.

Kuratorzy sądowi mogą być członkami grup roboczych także wówczas, gdy wobec członków rodziny wykonywane jest jakiegokolwiek orzeczenie sądu:

- kuratorzy rodzinni, gdy sprawują nadzór nad władzą rodzicielską, nieletnim lub osobą dorosłą, zobowiązaną do podjęcia leczenia odwykowego
- kuratorzy dla dorosłych, gdy sprawują dozór nad skazanym członkiem rodziny.

Art. 11 *ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych* (Dz. U. z 2014 r. poz. 795, z późn. zm.) stanowi iż, zawodowy kurator sądowy obowiązany jest m.in. do współpracy z właściwym samorządem i organizacjami społecznymi, które statutowo zajmują się opieką, wychowaniem, resocjalizacją, leczeniem i świadczeniem pomocy społecznej w środowisku otwartym.

Przepis ten został doprecyzowany rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 czerwca 2003 roku w *sprawie szczegółowego sposobu wykonywania uprawnień i obowiązków kuratorów sądowych* (Dz.U. z 2014r. poz. 989), które w § 3 ust. 1 pkt 8 ogranicza działania rodzinnego kuratora sądowego do spraw podopiecznych albo ich rodzin, pozostających pod nadzorem. Ponadto, zgodnie z § 16 ust. 1 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 czerwca 2016 r. w *sprawie sposobu i trybu wykonywania czynności przez kuratorów sądowych w sprawach karnych wykonawczych* (Dz. U. z 2016 r. poz. 969), w przypadku orzeczonego dozoru wobec sprawcy przemocy w rodzinie, do obowiązków kuratora zawodowego należy uczestniczenie w posiedzeniach

---

⁹ Stanowisko Ministerstwa Sprawiedliwości w sprawie udziału kuratorów sądowych w grupach roboczych dostępne na stronie internetowej : <https://www.ms.gov.pl/dzialalnosc/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie/sluzby/informacje-i-wzory-wnioskow-dla-kuratorow-sadowych/>

zespołu interdyscyplinarnego i grupy roboczej, o których mowa w *ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*. Udział kuratora w grupie roboczej jest niezwykle korzystny z punktu widzenia zarówno możliwości uzyskania przez niego informacji od innych służb w zakresie konkretnej rodziny lub dozorowanego sprawcy przemocy, jak również w zakresie pomocy i zapewnienia poczucia bezpieczeństwa osoby dotkniętej przemocą w rodzinie. Spotkanie ze sprawcą przemocy w rodzinie w ramach grupy roboczej jest pomocne w celu późniejszego wyegzekwowania od niego nałożonych zobowiązań. Znajomość opracowanego uprzednio przez grupę roboczą indywidualnego planu pomocy, zawierającego m.in. konkretne działania poszczególnych służb, w celu poprawy sytuacji życiowej osoby dotkniętej przemocą w rodzinie, stanowi dla kuratora sądowego duże ułatwienie w wykonywaniu zadań. Poniżej przedstawione zostały dane zbiorcze dotyczące licznego udziału kuratorów w zespołach interdyscyplinarnych oraz grupach roboczych, zebrane na podstawie danych dostarczonych z poszczególnych okręgów sądowych¹⁰.

Tabela 6. Udział kuratorów sądowych (zawodowych i społecznych) w wykonywaniu ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie:

Wyszczególnienie		Ogółem	Kuratorzy	
			dla dorosłych	rodzinnych
Liczba kuratorów sądowych, którzy w okresie statystycznym wchodziłi w skład	zespołów interdyscyplinarnych	3.091	1.609	1.482
	grup roboczych	5.756	2.070	3.686
Liczba kuratorów sądowych, którzy w ostatnim dniu okresu statystycznego wchodziłi w skład	zespołów interdyscyplinarnych	3.018	1.561	1.457
	grup roboczych	3.851	1.308	2.543

Tabela 7. Liczba zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych, w których kuratorzy sądowi (zawodowi i społeczni) wykonują czynności w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie:

Wyszczególnienie		Ogółem	Kuratorzy		
			dla dorosłych	rodzinnych	
Liczba	posiedzeń zespołów interdyscyplinarnych z udziałem kuratorów w okresie statystycznym		10.336	5.627	5.225
	grup roboczych, w skład których wchodziłi kuratorzy sądowi	w okresie statystycznym	13.021	5.091	9.896
		stan w ostatnim dniu okresu statystycznego	7.321	2.816	5.009
	spotkań grup roboczych z udziałem kuratorów w okresie statystycznym		20.463	7.342	14.431

¹⁰ Dane pochodzą ze sprawozdania z działalności kuratorskiej służby sądowej MS-S40r za rok 2016

W 2016 r. na obszarze działania podległych jednostek organizacyjnych prokuratur funkcjonowały programy ochrony ofiar przemocy, które realizowane były przede wszystkim przez organy samorządowe - powiatowe centrum pomocy rodzinie, miejskie i gminne ośrodki pomocy społecznej, a także komisje rozwiązywania problemów alkoholowych oraz ośrodki interwencji kryzysowej. Prokuratorzy w szerokim zakresie angażowali się w wykonanie zadań objętych tymi programami współpracując z Miejskimi lub Gminnymi Ośrodkami Pomocy Społecznej. Miejskimi lub Gminnymi Ośrodkami Pomocy Rodzinie oraz biorąc udział w pracach Zespołów Interdyscyplinarnych do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, z których czerpali wiedzę m.in. na temat zjawiska przemocy w rodzinie, pozyskując także ważne informacje przydatne w bieżącej praktyce w zakresie przygotowania oraz przeprowadzenia przesłuchań małoletnich. skrzywdzonych przestępstwem, funkcjonujących w patologicznym środowisku lub w dysfunkcyjnej rodzinie.

Prokuratorzy z różnych szczebli jednostek prokuratury uczestniczyli aktywnie w pracach lokalnych zespołów interdyscyplinarnych, których głównym zadaniem było udzielanie pomocy psychologicznej, a także pomocy medycznej i socjalnej. Członkowie zespołów interdyscyplinarnych mieli bieżący kontakt z wyznaczonymi prokuratorami właściwych miejscowo prokuratur rejonowych oraz prokuratorami niektórych prokuratur okręgowych (np. z Prokuratury Okręgowej w Radomiu. Prokuratury Okręgowej w Poznaniu). W obszarze poszczególnych prokuratur współpraca ta przebiegała różnorodnie, od utrzymywania stałych kontaktów roboczych z m.in. z Centrum Pomocy Dziecku i Poradnictwa Rodzinnego, Towarzystwem Wspierania Potrzebujących „Przystań”. Specjalistycznymi Ośrodkami Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie, Poradniami Psychologicznymi. Stowarzyszeniem na rzecz Osób Doświadczających Przemocy Domowej „Tarcza”, Stowarzyszeniem Opieki nad Dziećmi „Oratorium”, Stowarzyszeniem „SOS dla Rodziny”, po bieżącą współpracę z Radami Miasta, Urzędami Miasta realizującymi Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, instytucjami działającymi w ramach programu gminnego oraz organizacjami działającymi w ramach projektu „Program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie”.

Najczęściej w ramach kontynuowanej od szeregu lat współpracy, prokuratorzy pełnili dyżury w Miejskich, Gminnych i Powiatowych Ośrodkach Pomocy Społecznej, w trakcie, których udzielali informacji oraz porad prawnych w zakresie objętym zadaniami Prokuratury. Dla przykładu należy wspomnieć m.in. o udziale prokuratora z Prokuratury Rejonowej w Działdowie w spotkaniu związanym z problematyką przemocy pt. „Przemoc w sztuce”, a także w spotkaniu organizowanym przez Wojewodę Warmińsko - Mazurskiego z organizacjami pozarządowymi pt. „Praca nad zmianą osoby stosującej przemoc w rodzinie”, udziale Prokuratora Rejonowego w Żywcu w spotkaniu zorganizowanym przez Kuratora Wojewódzkiego z kuratorami społecznymi i przedstawicielami Miejskiego Ośrodka Pomocy w Żywcu oraz Zespołu Interdyscyplinarnego do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Żywcu, czy też udziale prokuratorów w IX Społecznej Kampanii „Białej Wstążki”. Prokuratorzy jednostek okręgu szczecińskiego natomiast wsparli inicjatywę Stowarzyszenia „SOS dla Rodziny” opracowania schematu współpracy między jednostkami prokuratury tegoż okręgu i Ośrodkiem Pomocy dla Osób Pokrzywdzonych Przemocy w zakresie pomocy osobom pokrzywdzonym, członkom ich rodzin i ochrony przed wtórną wiktymizacją, organizując w Prokuraturze Rejonowej u Goleniowie pilotażowe spotkanie w tej sprawie. Powodzenie tej inicjatywy zaowocowało zaleceniem organizacji takich spotkań w pozostałych jednostkach rejonowych prokuratur okręgu szczecińskiego.

Wyznaczeni prokuratorzy uczestniczyli także w posiedzeniach Komisji Bezpieczeństwa i Porządku, działających przy Urzędach Miejskich, w trakcie, których omawiana była problematyka zwalczania przemocy w rodzinie oraz udzielania pomocy osobom pokrzywdzonym. Przykładowo można wskazać posiedzenie Komisji z udziałem Prokuratora Rejonowego w Kartuzach, na którym omówiono sprawozdanie z realizacji „Programu przeciwdziałania przemocy i uzależnieniom wśród dzieci i młodzieży mieszkańców Powiatu Kartuskiego” oraz przyjęto założenia takiego programu na 2017 r.

2.1.2. Ewidencjonowanie istniejącej infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie

Realizatorzy zadania: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, wojewodowie.

Wskaźniki:

- a) coroczne aktualizowane na stronach internetowych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej bazy teleadresowe podmiotów realizujących zadania zleczone z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- b) coroczne aktualizowane na stronach internetowych wojewodów bazy teleadresowe podmiotów oraz organizacji pozarządowych świadczących usługi dla osób i rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie,
- c) coroczne aktualizowanie rejestru placówek zapewniających miejsca noclegowe oraz rejestru specjalistycznego poradnictwa.

Termin realizacji:

- punkty a) i b)-zewidencjonowanie: 2014-2015,
- punkty a) i b)-aktualizacja: 2014-2020,
- punkt c): 2014-2020.

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej rokrocznie dokonuje aktualizacji bazy teleadresowej specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie. Baza teleadresowa jest umieszczona na stronie internetowej www.mrpips.gov.pl / przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

Zgodnie z art. 22 pkt 4 ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2014 r. (Dz.U. z 2016 r. poz. 930, z późn. zm.) do zadań wojewody należy prowadzenie rejestru domów pomocy społecznej placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, w tym prowadzonych na podstawie przepisów o działalności gospodarczej, placówek zapewniających miejsca noclegowe oraz jednostek specjalistycznego poradnictwa. We wszystkich województwach są ogłoszone i opublikowane na stronach internetowych rejestry jednostek specjalistycznego poradnictwa i rejestry placówek zapewniających miejsca noclegowe. We wszystkich województwach zaktualizowano na stronach internetowych bazy danych podmiotów oraz organizacji pozarządowych świadczących usługi dla osób i rodzin dotkniętych przemocą oraz zaktualizowano rejestr placówek zapewniających miejsca noclegowe oraz rejestry specjalistycznego poradnictwa.

2.1.3. Przesyłanie zaktualizowanych baz danych z danego województwa, o których mowa w pkt 2.1.2. prezesowi sądu apelacyjnego, prokuratorowi apelacyjnemu, komendantowi wojewódzkiemu Policji, kuratorowi oświaty oraz organom samorządu terytorialnego do dnia 15 lipca każdego kolejnego roku

Realizatorzy zadania: wojewodowie.

Wskaźniki:

- liczba przekazanych ww. podmiotom aktualnych baz danych w wersji elektronicznej.

Termin realizacji: 2014-2020.

Wojewodowie przesłali do dnia 15 lipca 2016 r. w wersji elektronicznej **120** baz zaktualizowanych danych dotyczących istniejącej infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie prezesom sądów apelacyjnych, prokuratorom apelacyjnym, komendantom wojewódzkim Policji, kuratorom oświaty oraz organom samorządu terytorialnego.

2.1.4. Upowszechnienie baz danych przez podmioty, o których mowa w pkt 2.1.3. w podległych im pionach organizacyjnych

Realizatorzy zadania: prezesi sądów apelacyjnych, prokuratorzy apelacyjni, komendanci wojewódzcy Policji, kuratorzy oświaty.

Wskaźniki:

– liczba przekazanych ww. podmiotom aktualnych baz danych w wersji papierowej i elektronicznej.

Termin realizacji: 2014-2020.

W Krajowym Programie ujęto mechanizmy, dzięki którym sądy będą informowane przez wojewodów o funkcjonującej na ich terenie infrastrukturze instytucji, a także o podmiotach udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.

Zgodnie z Działaniem 2.1.2. wojewoda ma obowiązek zewidencjonowania, corocznej aktualizacji oraz umieszczenia na stronach internetowych urzędu wojewódzkiego bazy teleadresowej podmiotów oraz organizacji pozarządowych świadczących usługi dla osób i rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie.

Ponadto, zgodnie z Działaniem 2.1.3., do dnia 15 lipca każdego kolejnego roku, wojewoda ma obowiązek przesyłania w wersji elektronicznej w/w zaktualizowanych baz danych z danego województwa prezesowi sądu apelacyjnego, prokuratorowi apelacyjnemu, komendantowi wojewódzkiemu Policji, kuratorowi oświaty oraz organom samorządu terytorialnego, celem upowszechnienia w podległych im pionach organizacyjnych.

Obowiązkiem prezesa sądu apelacyjnego, zgodnie z omawianym działaniem, jest upowszechnienie w/w bazy danych w podległych sądach okręgowych i rejonowych zarówno w wersji elektronicznej, jak i papierowej. W praktyce, prezes sądu apelacyjnego powinien przekazać prezesom podległych sądów okręgowych wersje papierowe oraz elektroniczne w/w baz danych, z poleceniem podobnego upowszechnienia w podległych sądach rejonowych.

Przedmiotowe działanie wiąże się ściśle z realizacją Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej *ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępującej decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW¹¹*, nakładającą na właściwe organy (w tym sądy) obowiązek przedstawienia osobie pokrzywdzonej w zrozumiałym przez nią języku i formie informacji dotyczących dostępnego pokrzywdzonym wsparcia i pomocy (art. 4 ust. 1 lit. a Dyrektywy).

Wskaźnikiem obrazującym realizację przedmiotowego zadania jest liczba przekazanych przez prezesów sądów apelacyjnych aktualnych baz danych do sądów okręgowych i rejonowych w wersji papierowej lub elektronicznej. Liczba ta powinna być zgodna z liczbą wszystkich sądów okręgowych i rejonowych na terenie poszczególnych apelacji.

---

¹¹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012 r. *ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępująca decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW* (Dz. Urz. UE L 315 z 14.11.2012, str. 57)

W 2016 r. liczba przekazanych baz danych wyniosła **288** i w porównaniu z poprzednim latami znacząco wzrosła (2015 r. - 229, 2014 r. – 158).

Rodzaj działania	Wskaźnik	Wartość wskaźnika wskazana przez prezesów sądów apelacyjnych
2.1.4 Upowszechnienie baz danych uzyskanych od wojewodów, zawierających ewidencję istniejącej infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, w sądach	liczba przekazanych aktualnych baz danych do sądów okręgowych i rejonowych w wersji papierowej lub elektronicznej	288

W 2016 r. Komendy Wojewódzkie Policji otrzymały z urzędów wojewódzkich łącznie 111 baz danych zawierających ewidencję istniejącej infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom doznającym przemocy w rodzinie. Powyższe bazy najczęściej przekazywane były w wersji elektronicznej. Ponadto, w ciągu roku dokonywano ich aktualizacji.

2.1.5. Rozbudowa sieci i poszerzenie oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, w tym:

- **punktów konsultacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie;**
- **ośrodków wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie;**
- **specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;**
- **domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży;**
- **ośrodków interwencji kryzysowej;**
- **innych placówek świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie.**

Realizatorzy zadania: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny i powiatowy.

Wskaźniki:

- liczba utworzonych w danym roku punktów konsultacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie, ośrodków wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie, specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, ośrodków interwencji kryzysowej, innych placówek świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie,
- zakres i rodzaj świadczonych usług przez ww. placówki,
- liczba osób korzystających z oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.

Termin realizacji: 2014-2020.

W ramach poszerzenia oferty placówek udzielających pomocy w 2016 r. **powstało 59 punktów konsultacyjnych, 2 ośrodki wsparcia oraz 24 ośrodków interwencji kryzysowej (w tym 9 punktów**

interwencji kryzysowej oraz 16 innych placówek świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie). Szczegółowe informacje dotyczące liczby osób korzystających z oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie zostały opisane w działaniu 2.3.2.

Krajowy Program nie wskazuje Ministerstwa Sprawiedliwości jako realizatora niniejszego działania, tym niemniej należy wskazać na podejmowaną przez resort sprawiedliwości metodyczną rozbudowę infrastruktury pomocowej dla osób pokrzywdzonych przestępstwem, w tym także skierowaną do osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy - Kodeks karny wykonawczy oraz ustawy – Prawo ochrony środowiska¹², powołała do życia z dniem 1 stycznia 2012 roku Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej, zwany dalej *Funduszem*, będący państwowym funduszem celowym, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości. Przychodami *Funduszu* są m.in. orzeczone przez sądy nakładki i świadczenia pieniężne.

Dotacja została przeznaczona na udzielanie pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem oraz osobom im najbliższym, zwłaszcza pomoc medyczną, psychologiczną, rehabilitacyjną, prawną oraz materialną, udzielaną przez jednostki niezaliczane do sektora finansów publicznych i nie działające w celu osiągnięcia zysku, w tym stowarzyszenia, fundacje, organizacje i instytucje (dalej - „podmiot”), poprzez:

- 1) organizowanie i finansowanie pomocy prawnej, w tym alternatywnych metod rozwiązywania konfliktów;
- 2) organizowanie i finansowanie pomocy tłumacza w celu udzielenia pomocy prawnej osobie uprawnionej, jeżeli nie włada w wystarczającym stopniu językiem polskim, do czasu wszczęcia postępowania przygotowawczego;
- 3) organizowanie i finansowanie pomocy tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika w celu udzielenia pomocy prawnej;
- 4) pokrywanie kosztów związanych z psychoterapią lub pomocą psychologiczną, w tym organizowanie i finansowanie pomocy przez osobę pierwszego kontaktu;
- 5) pokrywanie kosztów świadczeń zdrowotnych, lekarstw w zakresie, w którym lek nie podlegałby refundacji lub w części, w której nie jest refundowany, wyrobów medycznych, w tym materiałów opatrunkowych, przedmiotów ortopedycznych oraz środków pomocniczych, w zakresie niezbędnym w procesie leczniczym doznanego uszczerbku na zdrowiu wynikającego z przestępstwa lub jego następstw, przy czym nie pokrywa się tych kosztów jeżeli mogą być one pokryte na zasadach określonych w ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2016 r. poz. 1793, z późn. zm.), chyba że otrzymanie tych świadczeń jest niemożliwe albo napotyka na szczególne trudności;
- 6) pokrywanie kosztów związanych z kształceniem w szkołach publicznych, w tym w ramach indywidualnego nauczania, a także w przypadku realizacji obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki poza szkołą na podstawie art. 16 ust. 8 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2016 r. poz. 1943, z późn. zm.), odpowiednio do wieku i potrzeb edukacyjnych osób uprawnionych;
- 7) organizowanie i finansowanie szkoleń i kursów podnoszących kwalifikacje zawodowe oraz pokrywanie kosztów egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe;
- 8) pokrywanie kosztów czasowego zakwaterowania lub udzielania schronienia;
- 9) finansowanie okresowych dopłat do bieżących zobowiązań czynszowych i opłat za energię cieplną, energię elektryczną, gaz, wodę, opał, odbiór nieczystości stałych i płynnych za lokal

---

¹² Ustawa z dnia 12 lutego 2010 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy - Kodeks karny wykonawczy oraz ustawy – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. poz. 227, z późn. zm.).

- mieszkalny lub dom jednorodzinny, do którego osoba uprawniona posiada tytuł prawny, proporcjonalnie do liczby osób stale zamieszkujących w tym lokalu lub domu;
- 10) usługę dostosowania lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego do potrzeb osoby pokrzywdzonej przestępstwem w przypadku, gdy utrata sprawności fizycznej nastąpiła w wyniku przestępstwa;
  - 11) finansowanie przejazdów środkami komunikacji publicznej lub pokrywanie kosztów transportu związanych z uzyskiwaniem świadczeń i regulowaniem spraw określonych w pkt 1-9;
  - 12) pokrywanie kosztów żywności lub bonów żywnościowych;
  - 13) pokrywanie kosztów zakupu odzieży, bielizny, obuwia, środków czystości i higieny osobistej;
  - 14) finansowanie kosztów zorganizowanego wyjazdu uprawnionego małoletniego;
  - 15) finansowanie kosztów wyjazdu:
    - a) osoby uprawnionej wraz z małoletnim, nad którym sprawuje pieczę,
    - b) uprawnionego małoletniego wraz z osobą, pod której pieczę pozostaje - podczas którego udzielana będzie pomoc, o której mowa w pkt 4.

Ministerstwo Sprawiedliwości w 2016 r. realizowało edycję XI otwartego konkursu ofert na uzyskanie dotacji z *Funduszu* na pomoc pokrzywdzonym przestępstwem, w tym przemocą w rodzinie, dla jednostek niezaliczanych do sektora finansów publicznych i niedziałających w celu osiągnięcia zysku. Wybranych 26 organizacjom przyznano dotację na łączną kwotę 19.715.182,00 zł. Ponadto w dniu 31 października 2016 r. ogłoszono konkurs na XII edycję ofert na uzyskanie dotacji z *Funduszu* na pomoc pokrzywdzonym przestępstwem na rok 2017. Rozstrzygnięcie XII edycji konkursu nastąpiło 13 stycznia 2017 r. Należy wskazać, że znaczny odsetek osób pokrzywdzonych, zgłaszających się po pomoc do w/w podmiotów to osoby dotknięte przemocą domową.

2.1.6. Nawiązywanie i wzmacnianie współpracy pomiędzy instytucjami rządowymi i samorządowymi oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie

Realizatorzy zadania: minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, wojewodowie, jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny i powiatowy, we współpracy z podmiotami lub organizacjami pozarządowymi.

Wskaźniki:

- liczba zleczanych lub wspólnie realizowanych projektów.

Termin realizacji: 2014-2020.

Nawiązanie i wzmacnianie współpracy pomiędzy instytucjami rządowymi i samorządowymi oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie na szczeblu Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej odbywa się przede wszystkim poprzez wspólne działania realizowane w oparciu o funkcjonowanie Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Ówczesny Minister Pracy i Polityki Społecznej dokonał w 2014 r. wyboru Członków Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie – II kadencja, w związku z rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 28 stycznia 2011 r. w sprawie Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (Dz. U. poz. 146), które jest wypełnieniem upoważnienia zawartego w art. 10f ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Zespół Monitorujący do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie jest organem opiniodawczo-doradczym ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego.

Zgodnie z art. 10b ust. 1 ww. ustawy w skład Zespołu Monitorującego wchodzi:

- 1) **Krajowy Koordynator** Realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie – obecnie Pani Elżbieta Bojanowska Podsekretarz Stanu w MRPiPS;
  - 2) **Siedmiu przedstawicieli** organów administracji rządowej i jednostek im podległych lub przez nie nadzorowanych;
  - 3) **Pięciu przedstawicieli** jednostek samorządu terytorialnego powołanych spośród osób zgłoszonych przez stronę samorządową w Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego;
  - 4) **Dziesięciu przedstawicieli** organizacji pozarządowych, związków i porozumień organizacji pozarządowych oraz kościołów i związków wyznaniowych;
- Dodatkowo zespół powołał dwóch ekspertów z Centralnego Zarządu Służby Więziennej i Prokuratury Krajowej.

Zadania Zespołu Monitorującego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, to:

- 1) inicjowanie i wspieranie działań mających na celu przeciwdziałanie przemocy w rodzinie;
- 2) monitorowanie działań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- 3) wyrażanie opinii w sprawach stosowania ustawy oraz inicjowanie zmian przepisów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- 4) wyrażanie opinii w przypadku sporów między organami administracji publicznej a organizacjami pozarządowymi realizującymi zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- 5) wyrażanie opinii w sprawach zadań publicznych w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz w sprawach zlecenia tych zadań;
- 6) opracowanie standardów pomocy ofiarom przemocy w rodzinie i pracy z osobami stosującymi przemoc w rodzinie;
- 7) tworzenie, we współpracy z podmiotami mechanizmów informowania o standardach udzielania pomocy ofiarom przemocy w rodzinie i pracy z osobami stosującymi przemoc w rodzinie;
- 8) upowszechnianie wyników monitoringu działań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Główne tematy i prace Zespołu w 2016 r.:

W roku 2016 odbyło się jedno dwudniowe posiedzenie Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Prace Zespołu dotyczyły głównie:

- opiniowania wniosków w ramach Programu Ostonowego „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”.
- analizowania przepisów prawa w zakresie przeciwdziałania przemocy.

Wojewodowie realizowali zadanie dotyczące współpracy pomiędzy instytucjami rządowymi i samorządowymi oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, realizując wspólnie lub zlecając **18** projektów. Ponadto na szczeblu gminnym realizowano **358** projektów, a na szczeblu powiatowym **151**.

Kierunki działań:

2.2. Upowszechnianie informacji i edukacja w zakresie możliwości i form udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie (art. 10 ust. 1 pkt 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Rodzaje działań:

2.2.1. Upowszechnianie informacji w zakresie możliwości i form uzyskania m.in. pomocy: medycznej, psychologicznej, prawnej, socjalnej, zawodowej i rodzinnej

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny, powiatowy i wojewódzki we współpracy z mediami o zasięgu regionalnym oraz organizacjami pozarządowymi.

Wskaźniki:

- liczba opracowanych i upowszechnianych materiałów informacyjnych;
- liczba lokalnych kampanii społecznych.

Termin realizacji: 2014-2020.

W ramach upowszechniania informacji i edukacji w zakresie możliwości i form uzyskania m.in. pomocy: medycznej, psychologicznej, prawnej, socjalnej, zawodowej i rodzinnej opracowano i upowszechniono **233 866 materiałów informacyjnych**, w tym w samorządach gminnych – 151 314, w samorządach powiatowych – 81 971, a w samorządach województw - 601. **Przeprowadzono 1 056 lokalnych kampanii społecznych.**

Ministerstwo Sprawiedliwości, choć nie jest wskazane w Krajowym Programie jako realizator niniejszego działania, podejmuje w tym zakresie następujące inicjatywy:

- **Strony internetowe**

W 2016 roku Ministerstwo Sprawiedliwości systematycznie aktualizowało zakładki na stronie internetowej resortu poświęcone pomocy pokrzywdzonym przestępstwem. Dotyczą one w szczególności:

- placówek świadczących pomoc na terenie całego kraju ze szczególnym uwzględnieniem podmiotów realizujących pomoc pokrzywdzonym finansowaną z Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym i Pomocy Postpenitencjarnej;
- pomocy udzielanej osobom dotkniętym przemocą w rodzinie w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego.

Nadmienić trzeba, że zakładka dotycząca przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest dostosowywana treścią i formą do obszarów opisanych w Krajowym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Jest przez to czytelniejsza i zawiera pogrupowane treści osobno dla różnych kręgów użytkowników, tj. materiały ogólne, materiały dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie, materiały dla sprawców tego rodzaju przemocy oraz informacje i materiały dla służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

W 2013 r. utworzona została także osobna strona internetowa¹³ poświęcona projektowi „Wzmocnienie działań na rzecz ofiar przemocy w rodzinie”, realizowanemu przez Ministerstwo Sprawiedliwości w ramach Programu Operacyjnego „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć”, współfinansowanemu ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego na lata 2009-2014. Na stronie tej zawarto informacje poświęcone bezpośrednio projektowi oraz informacje skierowane do pokrzywdzonych dotkniętych przemocą w rodzinie.

---

¹³ <http://www.pomocofiarom.ms.gov.pl/>.

W 2016 r. strona była zaktualizowana, w szczególności w zakresie opisu działań realizowanych w ramach projektu oraz materiałów informacyjnych.

Na powyższej stronie internetowej przedstawiono dane dotyczące przeprowadzonej w dniu 21 marca 2016 r. w siedzibie Ministerstwa Sprawiedliwości konferencji podsumowującej projekt „Wzmocnienie działań na rzecz ofiar przemocy w rodzinie” współfinansowanego ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego na lata 2009-2014. W trakcie powyższej konferencji przedstawione zostały prezentacje poświęcone prawom osób pokrzywdzonych przemocą w rodzinie oraz ich dochodzeniu, a także działaniom organów ścigania i orzecznictwu sądów powszechnych w zakresie przeciwdziałania przemocy. Materiały z powyższej konferencji zostały umieszczone na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości.

2.2.2. Opracowanie i realizacja zajęć edukacyjnych kierowanych do osób dotkniętych przemocą w rodzinie w zakresie podstaw prawnych i zagadnień psychologicznych dotyczących reakcji na przemoc w rodzinie

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny i powiatowy.

Wskaźniki:

- liczba zajęć dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie;
- liczba osób uczestniczących w zajęciach.

Termin realizacji: 2014-2020.

W ramach upowszechniania zajęć edukacyjnych kierowanych do osób dotkniętych przemocą w rodzinie w zakresie podstaw prawnych i zagadnień psychologicznych dotyczących reakcji na przemoc w rodzinie jednostki samorządu terytorialnego opracowały i zrealizowały 6 238 zajęć (3 955 w gminach i 2 283 w powiatach), w których w całej Polsce uczestniczyło 23 130 osób.

W sierpniu 2013 r. Ministerstwo Sprawiedliwości podpisało z Ministerstwem, Pracy i Polityki Społecznej, Porozumienie o realizacji projektu „Wzmocnienie działań na rzecz ofiar przemocy w rodzinie” współfinansowanego ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego na lata 2009-2014. Projekt zakłada przeprowadzenie około **120** działań, na które składać się będą m.in. spotkania edukacyjne dla osób pokrzywdzonych. Przeprowadzone w 2014 roku postępowanie przetargowe na realizację spotkań edukacyjnych dla osób pokrzywdzonych przemocą w rodzinie doprowadziło do wyboru wykonawcy działania, który jednak nie zrealizował umowy. Tym samym działanie to zostało przesunięte do realizacji na rok 2015.

W roku 2015 został wyłoniony wykonawca spotkań edukacyjnych dla osób pokrzywdzonych przemocą w rodzinie- PM GROUP LAAX Sp. z o.o. Sp.k z Białegostoku, który w ramach umowy do lutego 2016 r. przeprowadził 110 spotkań edukacyjnych, w których udział wzięło 2 100 osób. Spotkania odbywały się w 16 miastach wojewódzkich. Wykonawca zorganizował i przeprowadził jednodniowe spotkania edukacyjne dla osób pokrzywdzonych przemocą w rodzinie wraz z zapewnieniem dla grupy docelowej bazy lokalowej, wyżywienia, zwrotu kosztów dojazdu, materiałów szkoleniowych oraz opieki nad dziećmi. Każde spotkanie trwało 5 godzin po 60 minut, w tym:

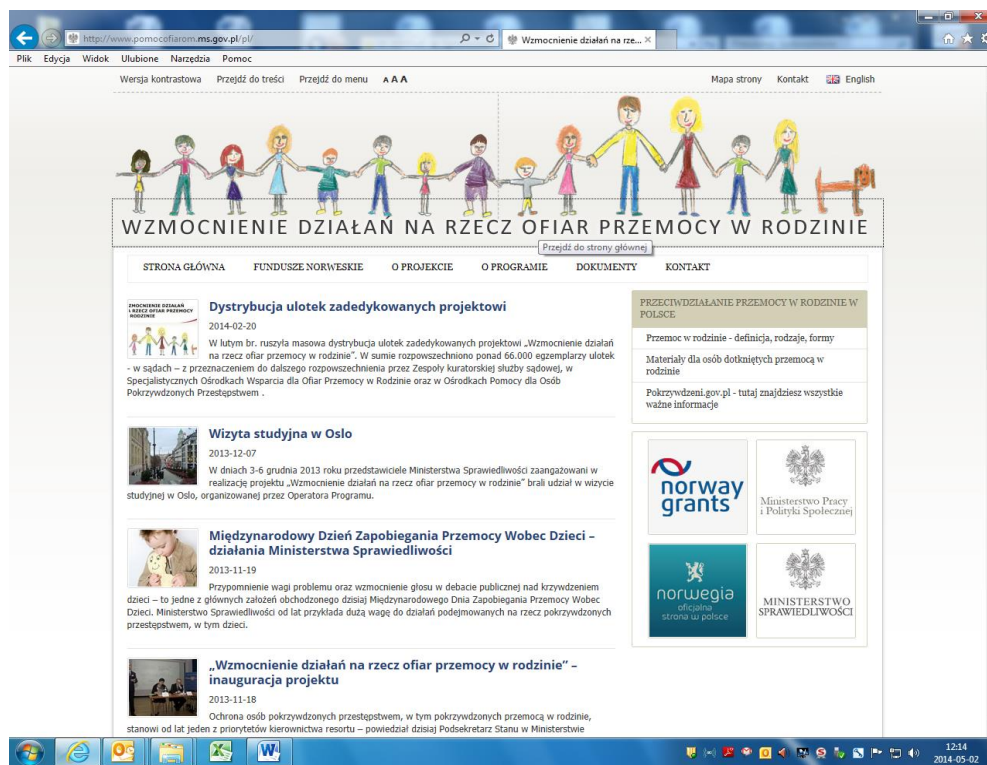
- a) 4 godziny lekcyjne (tj. 4x 45 minut) na tematykę spotkania,
- b) 2 godziny po 60 minut na koniec każdego spotkania przeznaczone były na udzielenie indywidualnych porad prawnych w zakresie spraw dotyczących przemocy w rodzinie.

Program spotkań zawierał tematy dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie, form tej przemocy, sposobów reagowania na przemoc i zapobiegania przemocy, praw przysługujących osobie pokrzywdzonej przemocą w rodzinie w postępowaniu karnym, cywilnym, rodzinnym.

W dniu 21 marca 2016 r. w siedzibie Ministerstwa Sprawiedliwości miała miejsce konferencja podsumowująca projekt „Wzmocnienie działań na rzecz ofiar przemocy w rodzinie”, współfinansowanego ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego na lata 2009-2014.

W konferencji udział wzięli przedstawiciele Ambasady Królestwa Norwegii, Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwa Sprawiedliwości, Komendy Głównej Policji, Centralnego Zarządu Służby Więziennej, Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, pracownicy urzędów wojewódzkich, prokuratury, prasy oraz przedstawiciele organizacji pozarządowych, do których zadań należy m.in. przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

W ramach projektu, w 2016 roku, aktualizowano stronę internetową www.pomocofiarom.ms.gov.pl

Kierunki działań:

2.3. Udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą w rodzinie

Rodzaje działań:

2.3.1. Realizowanie przez instytucje publiczne zajmujące się pomocą osobom dotkniętym przemocą w rodzinie pomocy w formie poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego

Realizatorzy zadania: instytucje państwowe, samorządowe przy współpracy z organizacjami pozarządowymi i innymi.

Realizowanie wskazanych zadań odbywać się będzie przez pracowników socjalnych, w razie potrzeby całodobowo.

Wskaźniki:

- liczba osób objętych pomocą w formie poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego w danej instytucji.

Termin realizacji: 2014-2020.

W 2016 r. objęto pomocą w formie **poradnictwa ogółem 225 164 osoby**, w tym w gminach 162 096 osób, a w powiatach 63 068 osób.

Z poradnictwa **medycznego** skorzystało **ogółem 4 476 osób**, w tym 3 125 w gminach i 1 351 w powiatach.

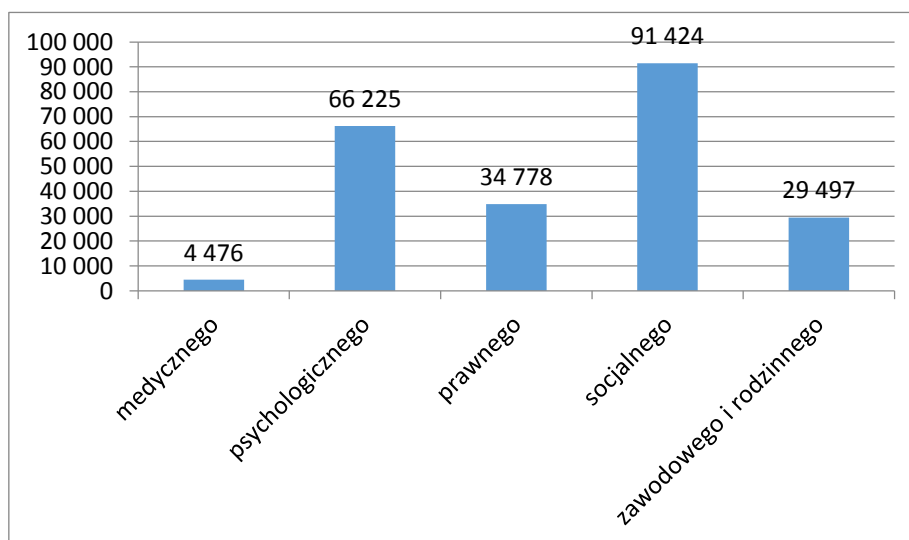
Z poradnictwa **psychologicznego** skorzystało **ogółem 66 225 osób**, w tym 42 712 w gminach i 23 513 w powiatach.

Z poradnictwa **prawnego** skorzystało ogółem **34 778 osób**, w tym 23 371 w gminach i 11 407 w powiatach.

Z poradnictwa **socjalnego** skorzystało ogółem **91 424 osoby**, w tym 75 449 w gminach i 15 975 w powiatach.

Z poradnictwa **zawodowego i rodzinnego** skorzystało **ogółem 29 497 osób**, w tym 20 327 w gminach i 9 170 w powiatach.

Wykres 3. Liczba osób objętych pomocą w formie poradnictwa w 2016 r.

Jak już wspomniano powyżej, Ministerstwo Sprawiedliwości realizuje projekt pt. „Wzmocnienie działań na rzecz ofiar przemocy w rodzinie”, współfinansowany ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego na lata 2009-2014. Jednym z elementów niniejszego projektu jest pomoc psychologiczna osobom dotkniętym przemocą w rodzinie. W I kwartale 2016 r. kontynuowano działania zapoczątkowane w 2015 r. w ramach wyżej wymienionego projektu. Na zlecenie Ministerstwa Sprawiedliwości przeprowadzone zostały spotkania psychoedukacyjne dla łącznie 16 grup, po jednej, w każdym województwie. Spotkania psychoedukacyjne organizowane były przez Centrum Rozwiązywania Problemów Społecznych Rafał Gorczowski z siedzibą w Warszawie. Umowa z wykonawcą zakładała, że grupy będą miały charakter stały, a każdy uczestnik będzie miał możliwość uczestnictwa w 15 spotkaniach. Według raportu ewaluacyjnego sporządzonego przez Wykonawcę w spotkaniach udział wzięły 192 osoby.

2.3.2. Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc całodobowych w ośrodkach wsparcia oraz w ośrodkach interwencji kryzysowej (art. 6 ust. 2 pkt 3 i ust. 3 pkt 3 i 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny i powiatowy.

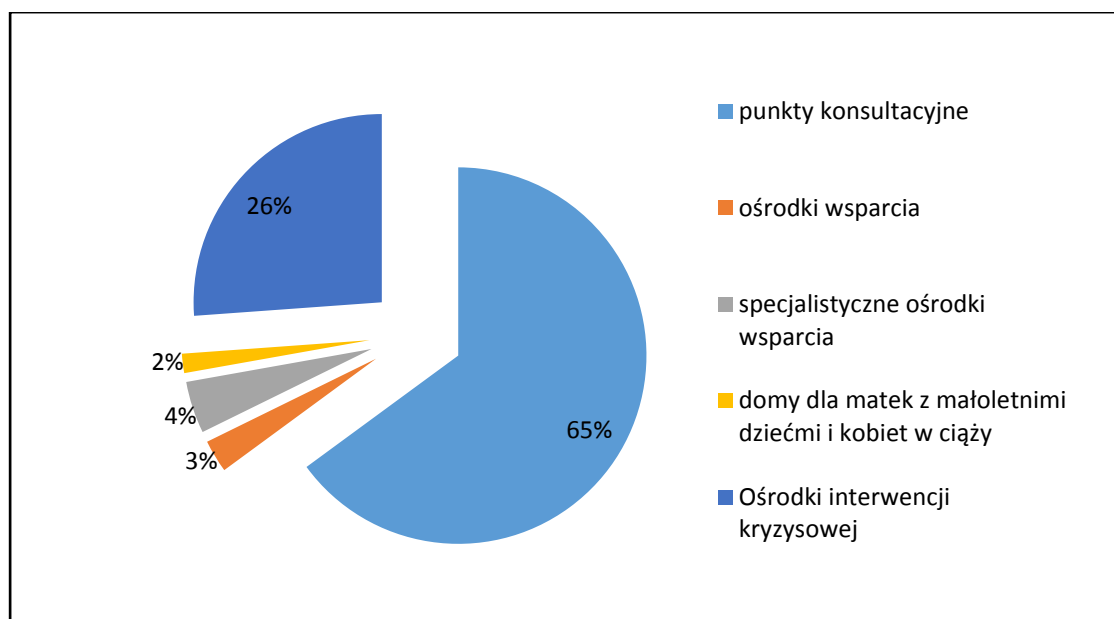
Wskaźniki

- liczba gminnych ośrodków wsparcia;
- liczba miejsc w gminnych ośrodkach wsparcia;
- liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc w gminnych ośrodkach wsparcia;
- liczba powiatowych ośrodków wsparcia;
- liczba miejsc w powiatowych ośrodkach wsparcia;
- liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc w powiatowych ośrodkach wsparcia;
- liczba ośrodków interwencji kryzysowej;
- liczba miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej;
- liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej.

Termin realizacji: 2014-2020.

W całej Polsce w ramach instytucji pomagających ofiarom przemocy w rodzinie funkcjonował w 2016 r. **784 jednostki**, w tym **540 instytucji prowadzonych przez gminy oraz 244 instytucji prowadzonych przez powiaty**. Wśród instytucji zdecydowaną większość stanowią **punkty konsultacyjne - 509 (65%)**, a następnie **ośrodki interwencji kryzysowej - 205 (26% - w tym 51 punkty interwencji kryzysowej)**, **specjalistyczne ośrodki wsparcia - 35 (4%)** **ośrodki wsparcia - 22 (3%)** oraz **domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży - 13 (2 %)**.

Wykres 4. Struktura instytucji pomagających ofiarom przemocy w rodzinie w 2016 r.

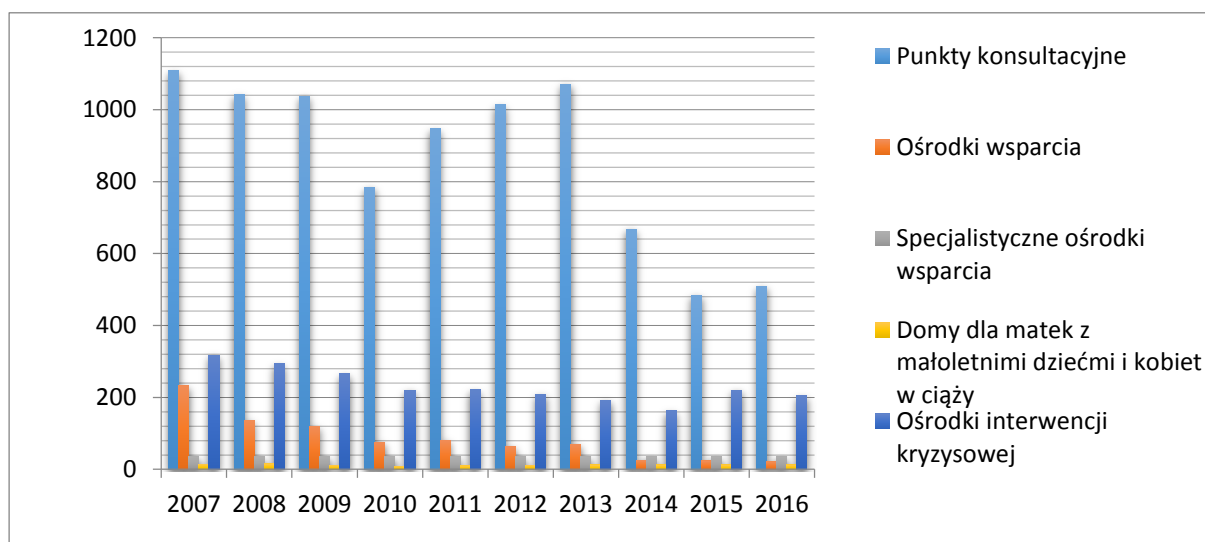
W 2016 r. w całej Polsce przybyło 7 jednostek w stosunku do roku ubiegłego (777 jednostek pomocowych w 2015 r.). Od 2007 r. odnotowuje się spadek liczby ośrodków wsparcia (w 2016 r.

ubyło 2) oraz ośrodków interwencji kryzysowej (ubyło 15 w 2016 r.). Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej nie ma wpływu na zwiększenie liczby ośrodków wsparcia i ośrodków interwencji kryzysowej na terenie kraju, gdyż zgodnie z obowiązującym prawodawstwem placówki te są wypełnieniem zadania własnego samorządu gminnego i powiatowego. Dlatego też samorząd gminny i powiatowy po dokonaniu oszacowania potrzeb oraz uwzględniając posiadane środki finansowe, decyduje bezpośrednio o utworzeniu tego typu ośrodków. Jednakże należy zauważyć, iż w 2016 r. funkcjonowały również 64 placówki świadczące specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie innego typu, z których to pomocy skorzystało ponad 3 945 osób. Liczba specjalistycznych ośrodków wsparcia i domów dla matek z małoletnimi dziećmi pozostaje od kilku lat taka sama.

Należy wskazać, że w każdym województwie w Polsce funkcjonują placówki zapewniające pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie. Najwięcej takich placówek jest w województwie śląskim, najmniej w województwie podlaskim. Ponieważ prowadzenie takich placówek z wyłączeniem specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie jest zadaniem własnym samorządu gminnego i powiatowego należy położyć nacisk na rozwój tego typu placówek i rozszerzanie oferty pomocy w tym zakresie.

Wykres 5. Infrastruktura instytucji pomagających ofiarom przemocy w rodzinie od 2007 r.

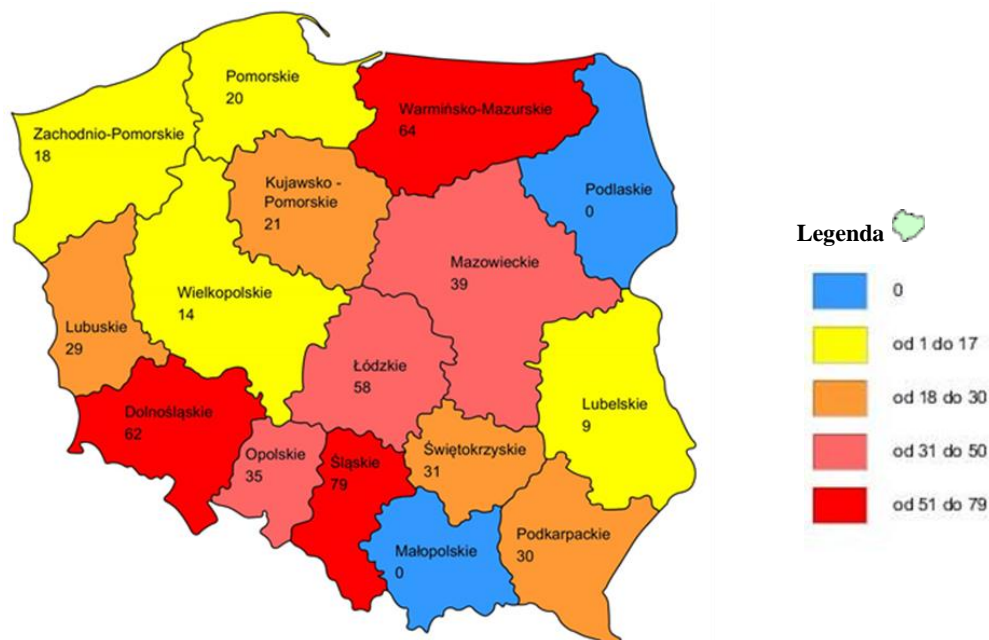

Liczba osób korzystających z pomocy instytucji udzielających pomocy ofiarom przemocy spadła z poziomu 68 181 osób w 2015 r. do 57 928 osób w 2016 r., co wskazuje na popularyzację działań pomocowych realizowanych w samorządach lokalnych np. w ramach prac zespołów interdyscyplinarnych/grup roboczych.

Punkty konsultacyjne

W stosunku do roku 2015 przybyły 24 punkty konsultacyjne prowadzone przez gminy. W całej Polsce z punktów konsultacyjnych skorzystało 26 458 osób. Statystycznie z jednego punktu konsultacyjnego skorzystały w 2016 r. w całej Polsce średnio 52 osoby. Punkty konsultacyjne aktywnie realizują zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie udzielając różnego rodzaju pomocy i wsparcia doraźnie w formie np. poradnictwa prawnego, rodzinnego, socjalnego, zawodowego.

Mapa 2. Liczba punktów konsultacyjnych w 2016 r.

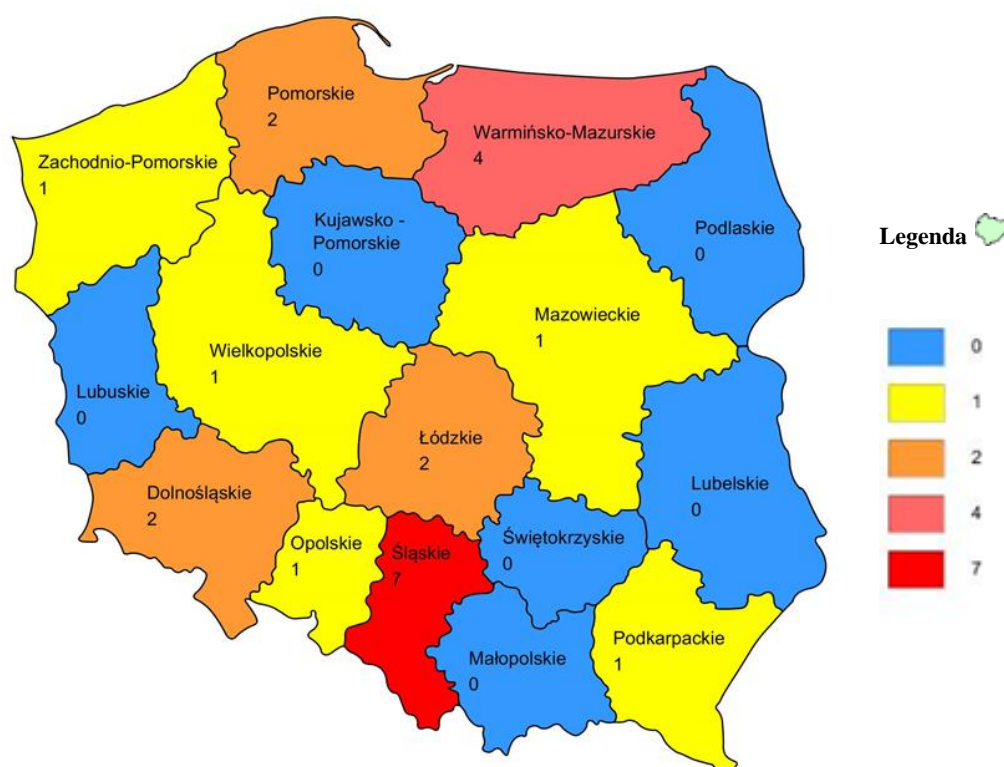
W stosunku do roku 2015 r. przybyły 24 punkty konsultacyjne prowadzone przez gminy. W całej Polsce z punktów konsultacyjnych skorzystało 26 458 osób. Statystycznie z jednego punktu konsultacyjnego skorzystały w 2016 r. w całej Polsce średnio 52 osoby. Punkty konsultacyjne aktywnie realizują zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie udzielając różnego rodzaju pomocy i wsparcia doraźnie w formie np. poradnictwa prawnego, rodzinnego, socjalnego, zawodowego.

Ośrodki wsparcia

W całej Polsce działa 22 ośrodków wsparcia (14 gminnych i 8 powiatowych), z pomocy których skorzystało 2 286 osób. W stosunku do roku 2015 liczba ośrodków zmalała o 2 jednostki. Statystycznie z jednego ośrodka skorzystało średnio 104 osoby. 16 ośrodków dysponowało 387 miejscami całodobowymi, z których skorzystało 279 osób.

W województwie śląskim funkcjonuje najwięcej ośrodków wsparcia -7. Natomiast w województwach podlaskim, świętokrzyskim, lubelskim, małopolskim, lubuskim, kujawsko-pomorskim takich placówek nie ma. Ponieważ jest to zadanie samorządu lokalnego należy zwrócić szczególną uwagę na rozwój działalności takich placówek, w szczególności w województwach, które takimi placówkami nie dysponują.

Mapa 3. Liczba ośrodków wsparcia w 2016 r.

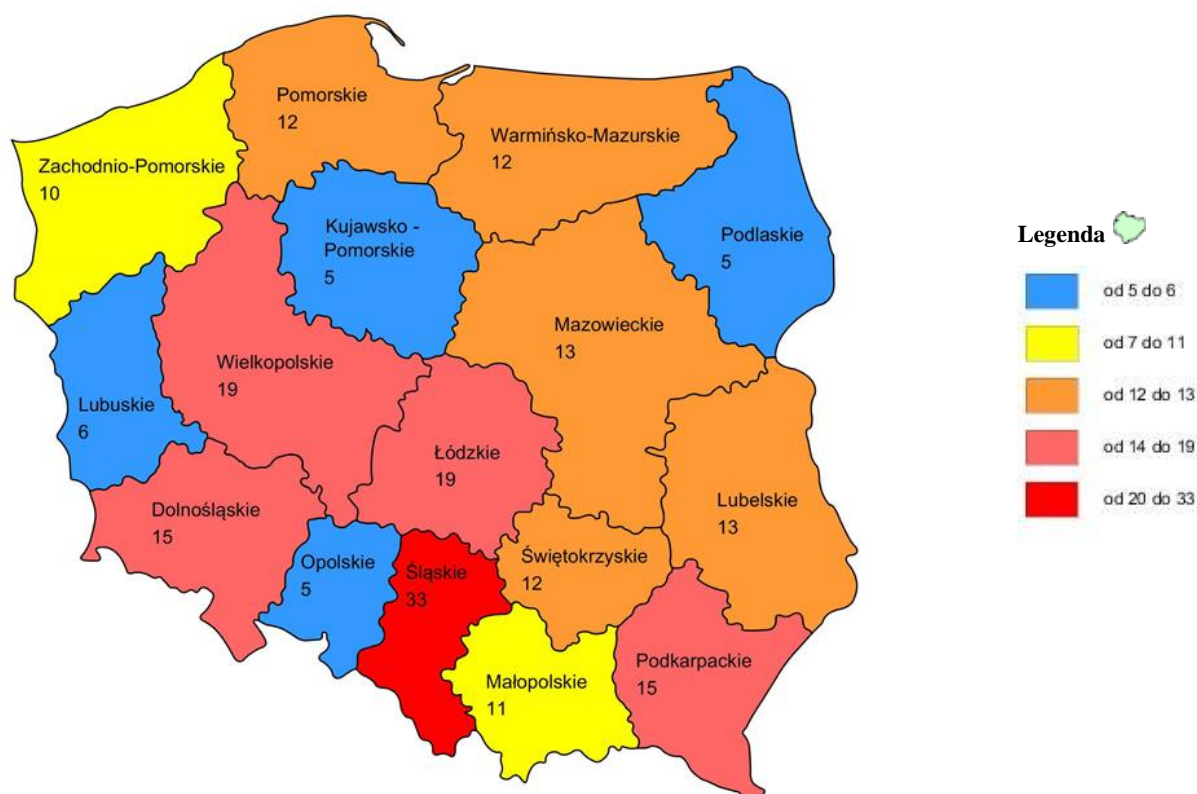

Ośrodki interwencji kryzysowej

W całej Polsce 18 006 osób skorzystało z **205 ośrodków interwencji kryzysowej** (tym 51 z punktów interwencji kryzysowej), co daje średnią 88 osób na 1 ośrodek. 130 ośrodków interwencji kryzysowej dysponowało 1 353 miejscami całodobowymi, z których skorzystało 2 129 osób. W każdym województwie istnieje rozbudowana sieć ośrodków interwencji kryzysowej.

Najwięcej ośrodków interwencji kryzysowej jest w województwie śląskim (33 OIK), wielkopolskim i łódzkim (19 OIK) a najmniejszą liczbą dysponują województwa opolskie, kujawsko-pomorskie i podlaskie (po 5 OIK). Ośrodki interwencji kryzysowej są placówkami, które rozmieszczone są w każdym województwie i które najaktywniej w kontekście udzielania pomocy całodobowej wraz ze specjalistycznymi ośrodkami wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie wpisują się w realizację zadań na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Placówki te zabezpieczają głównie sytuację osób doświadczających przemocy w rodzinie, ale pełnią także inne funkcje dla osób, które doznały innej sytuacji kryzysowej np. straciły dom w pożarze, są ofiarami handlu ludźmi.

Mapa 4. Liczba ośrodków interwencji kryzysowej w 2016 r.

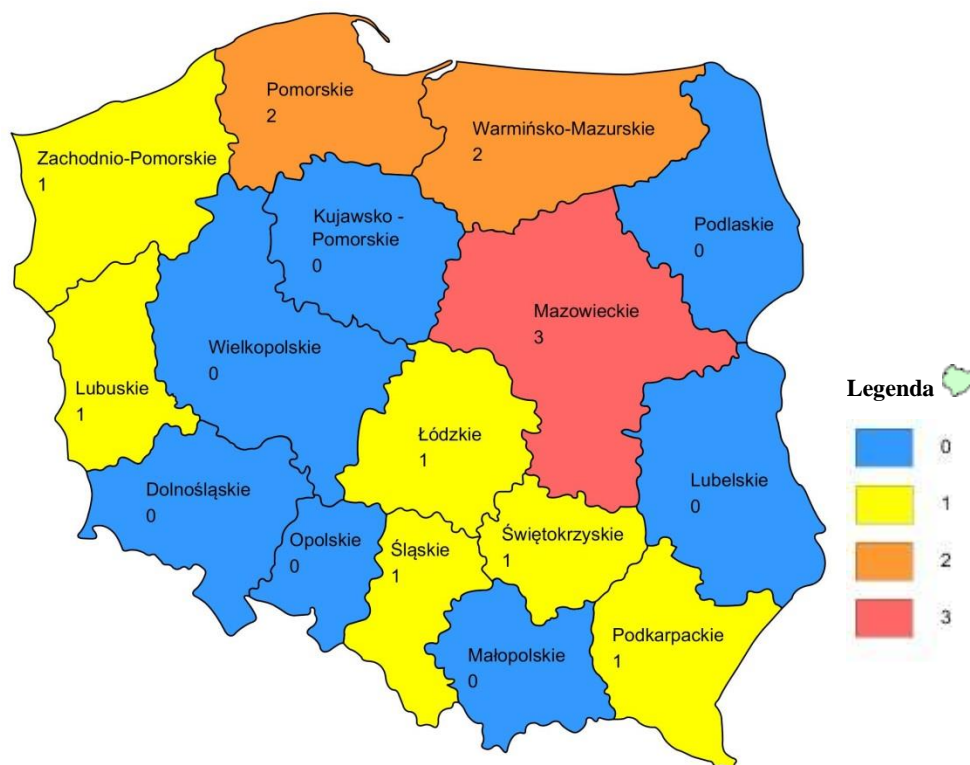
Domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży

Z 13 domów¹⁴ dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży prowadzonych przez powiat, które dysponowały 282 miejscami, skorzystało 229 osób co oznacza, że z każdego domu skorzystało średnio 18 osób. W 2016 r. ogółem 229 osób skorzystało z miejsc całodobowych w domach dla matek z małoletnimi dziećmi (w tym: 97 kobiet oraz 132 dzieci).

Liczba domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży utrzymuje się od kilku lat na tym samym poziomie. Województwa wyszczególnione na mapie, w których nie ma tego typu placówek, powinny mobilizować samorządy powiatowe do otwierania takich domów celem zabezpieczenia sytuacji osób doznających przemocy w rodzinie.

¹⁴ W sprawozdawczości z realizacji programu wykazywane są tylko te domy świadczące specjalistyczną pomoc dla ofiar przemocy. Nie uwzględnia się liczby innych pozostałych domów dla matek z małoletnimi dziećmi, do których trafiają samotne matki i kobiety w ciąży z innych powodów. Wszystkich domów wykazywanych w sprawozdaniu MPiPS-03 jest 26 (w tym 13 tzw. „przemocowych”).

Mapa 5. Liczba domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży w 2016 r.

2.3.3. Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie całodobowych miejsc w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel powiatowy.

Wskaźniki:

- liczba specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;
- liczba miejsc w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;
- liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie.

Termin realizacji: 2014-2020.

Na terenie kraju w 2016 r. funkcjonowało **35 specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie**. Prowadzenie ośrodków jest zadaniem zleconym samorządom powiatowym, a środki finansowe na ich utrzymanie zapewnia budżet państwa. Koszt utrzymania specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w 2016 r. wyniósł **12 mln 660 tys. zł**. W specjalistycznych ośrodkach wsparcia, obok zapewnienia podstawowych potrzeb, ofiary przemocy w rodzinie otrzymują profesjonalne wsparcie medyczne, socjalne, psychologiczne oraz prawne. Specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie funkcjonują w oparciu o standardy zawarte w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r. *w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w*

rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne (Dz. U. poz. 259). Priorytetowym zadaniem specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie jest zabezpieczenie ofiary przemocy w rodzinie i udzielenie jej profesjonalnej pomocy i wsparcia.

Specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w zakresie **interwencyjnym** zapewniają:

- schronienie ofiarom przemocy w rodzinie, bez skierowania i bez względu na dochód, na okres do trzech miesięcy z możliwością przedłużenia w przypadkach uzasadnionych sytuacją ofiary przemocy w rodzinie,
- ochronę ofiar przemocy w rodzinie przed osobą stosującą przemoc w rodzinie, udzielanie natychmiastowej pomocy psychologicznej, medycznej i wsparcia,
- rozpoznanie sytuacji ofiary przemocy w rodzinie i opracowanie planu pomocy.

Specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w zakresie **terapeutyczno-wspomagającym** zapewniają:

- a) opracowanie indywidualnego planu pomocy ofierze przemocy w rodzinie uwzględniającego: potrzeby, cele, metody i czas pomocy,
- b) udzielanie poradnictwa:
  - medycznego,
  - psychologicznego,
  - prawnego,
  - socjalnego,
- c) prowadzenie terapii indywidualnej ukierunkowanej na wsparcie ofiary przemocy w rodzinie oraz nabycie umiejętności ochrony przed osobą stosującą przemoc w rodzinie
- d) prowadzenie grup wsparcia i grup terapeutycznych dla ofiar przemocy w rodzinie,
- e) prowadzenie terapii indywidualnej ukierunkowanej na wsparcie ofiary przemocy w rodzinie oraz nabycie umiejętności ochrony przed osobą stosującą przemoc w rodzinie,
- f) zapewnienie dostępu do pomocy medycznej,
- g) ocenę sytuacji dzieci na podstawie przeprowadzonego w tej rodzinie rodzinnego wywiadu środowiskowego,
- i) udzielanie konsultacji wychowawczych.

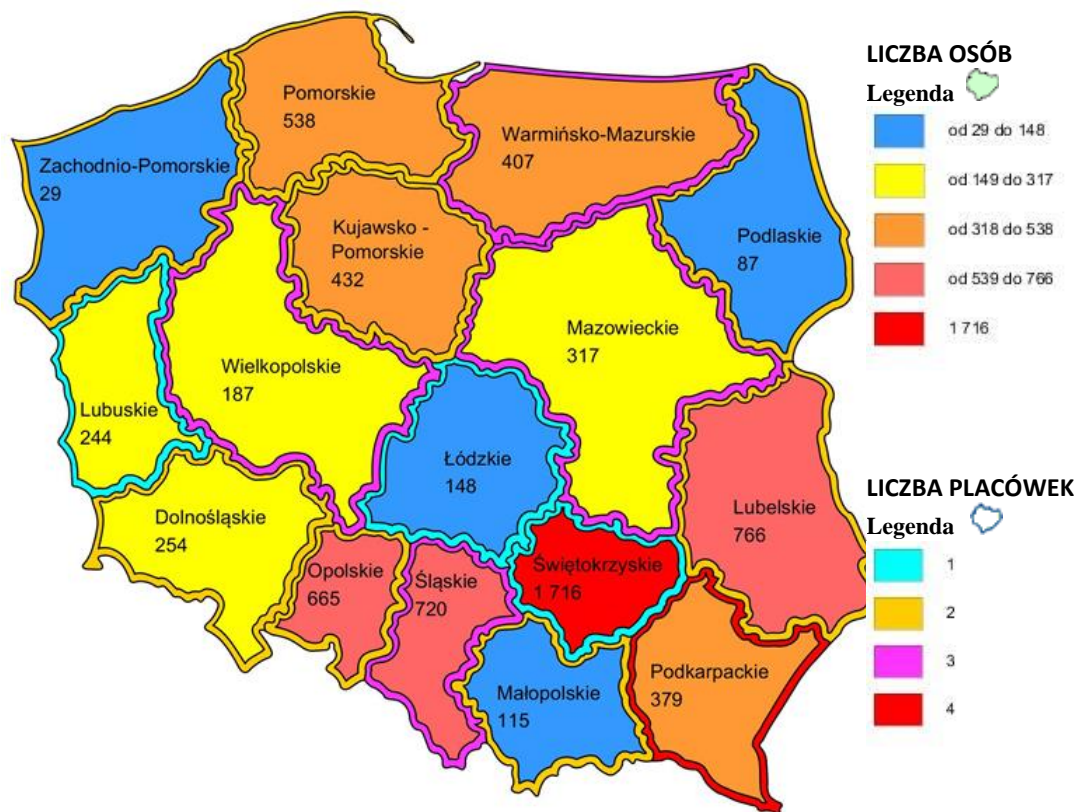
W zakresie **potrzeb bytowych** zapewniają:

- całodobowy okresowy pobyt dla nie więcej niż trzydziestu osób (jednak liczba ta może ulec zwiększeniu, zależnie od możliwości specjalistycznego ośrodka wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie);
- pomieszczenia do spania przeznaczone maksymalnie dla pięciu osób, z uwzględnieniem sytuacji rodzinnej ofiary przemocy w rodzinie;
- wspólne pomieszczenia do pobytu dziennego, z miejscem zabaw dla dzieci i miejscem do nauki;
- ogólnodostępne łazienki, wyposażone w sposób umożliwiający korzystanie zarówno przez osoby dorosłe, jak i dzieci, odpowiednio jedna łazienka na pięć osób;
- ogólnodostępne kuchnie;
- miejsce do prania i suszenia;
- wyżywienie, odzież i obuwie;
- środki higieny osobistej i środki czystości.

W całej Polsce w 2016 r. działało 35 specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie prowadzonych przez powiaty, z których skorzystało **7 004** osoby, co daje średnią 201 osób na 1 ośrodek. W 35 specjalistycznych ośrodkach wsparcia było 591 miejsc całodobowych, z których w 2016 r. skorzystało 1 729 osób.

Mapa 6. Liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały ze specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w 2016 r. w porównaniu do liczby specjalistycznych ośrodków wsparcia.

W specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w 2016 r. udzielono różnorodnych form pomocy **7 004** ofiarom przemocy w rodzinie, w tym: 4 671 kobietom, 867 mężczyznom oraz 1 466 dzieciom. Ponadto, udzielono pomocy 501 osobom starszym – ofiarom przemocy w rodzinie, w tym: 346 kobietom i 157 mężczyznom, a także 538 osobom niepełnosprawnym – ofiarom przemocy w rodzinie, w tym: 346 kobietom, 138 mężczyznom oraz 54 dzieciom. Z pomocy całodobowej skorzystało 1 729 osób, w tym: 758 kobiet (w tym 90 niepełnosprawnych i 40 starszych), 21 mężczyzn (w tym 5 niepełnosprawnych i 1 starszy) oraz 952 dzieci (w tym 35 niepełnosprawnych).

Wysoki odsetek liczby osób, które skorzystały ze specjalistycznego ośrodka wsparcia na terenie województwa świętokrzyskiego w porównaniu do liczby osób, które były objęte wsparciem SOW na terenie pozostałych województw wynika przede wszystkim z odmiennej infrastruktury instytucji pomagających osobom dotkniętym przemocą na terenie tego województwa. Odnosząc się do powyższych danych, warto podkreślić, że w województwie świętokrzyskim liczba instytucji pomagających osobom dotkniętym przemocą jest zdecydowanie mniejsza niż w województwach sąsiadujących tj. województwie łódzkim (93 instytucje), śląskim (133 instytucji), mazowieckim (72 instytucje), podkarpackim (57 instytucji). Ponadto z uwagi na zróżnicowaną liczbę miejsc w funkcjonujących na terenie poszczególnych województw placówkach występują różnice

w zakresie rotacji oraz liczby osób korzystających z pomocy tych placówek. Dodatkowo wysoka liczba osób korzystających z SOW w województwie świętokrzyskim, w porównaniu do innych województw, spowodowana jest także brakiem na terenie tego województwa ośrodków wsparcia, które również dysponują miejscami całodobowymi dla osób dotkniętych przemocą. Dla porównania w województwie śląskim jest 7 takich ośrodków, w województwie łódzkim- 2 ośrodki i mazowieckim - 2 ośrodki. Różnice w liczbie osób korzystających z SOW na terenie poszczególnych województw wynikają także z różnego podejścia przez te województwa do systemu pomocy tj. nie wszystkie województwa od razu kwalifikują osobę potrzebującą pomocy do wsparcia instytucjonalnego. Część województw promuje model polegający na działaniach w najbliższym środowisku osoby dotkniętej przemocą. Zależy to jednak od indywidualnych potrzeb osoby dotkniętej przemocą i możliwości samorządu terytorialnego.

Tabela 8. Ogółem liczba osób korzystających z pomocy w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w latach 2006-2016.

2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
916*	4 944	7 590	7 554	8 676	8 727	8 302	7 373	7 717	7 454	7 004

* w 2006 r. specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie powstawały od IV kwartału 2006 r.

W specjalistycznych ośrodkach wsparcia, obok zapewnienia podstawowych potrzeb, ofiary przemocy w rodzinie otrzymują profesjonalne wsparcie medyczne, socjalne, psychologiczne i prawne. W tabeli powyżej zawarte są informacje o liczbie osób objętych pomocą przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie od 2006 r.

Wszystkie specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie nawiązały współpracę z instytucjami zajmującymi się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. Specjalistyczne ośrodki współpracują głównie z ośrodkami pomocy społecznej, powiatowymi centrami pomocy rodzinie, Policją, sądami, prokuraturą, strażą miejską, zakładami opieki zdrowotnej, poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, szkołami, przedszkolami, kościołem, organizacjami pozarządowymi, gminnymi komisjami rozwiązywania problemów alkoholowych, wydziałami do spraw mieszkalnictwa, rodzinnymi ośrodkami diagnostyczno-konsultacyjnymi, powiatowymi urzędami pracy, mediami lokalnymi itp.

W celu dostosowania zakresu pomocy do sytuacji oraz potrzeb ofiar przemocy w rodzinie specjalistyczny ośrodek wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie monitoruje sytuację osób przebywających w ośrodkach przez pół roku po jego opuszczeniu, poprzez utrzymywanie kontaktu telefonicznego, korespondencję lub nawiązanie współpracy z instytucjami zajmującymi się pomocą ofiarom przemocy.

Z przekazanych przez Wydziały Polityki Społecznej Urzędów Wojewódzkich raportów wynika, że większość ośrodków spełnia standardy wynikające z ww. rozporządzenia. W niektórych ośrodkach w wyniku przeprowadzonych kontroli stwierdzono następujące uchybienia i nieprawidłowości.

Pracownicy Wydziału Polityki Społecznej Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp., w związku z anonimową skargą, w dniu 12 grudnia 2016 r. przeprowadzili w Specjalistycznym Ośrodku Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gorzowie Wlkp. kontrolę doraźną w zakresie zbadania sposobu realizacji usług na rzecz klientki, w sprawie której wpłynęła do Wydziału interwencja. Czynności kontrolne wykazały, że świadczone usługi terapeutyczno – wspomagające nie zostały w pełni zrealizowane w obszarze dogłębnego zdiagnozowania sytuacji psychospołecznej klientki, opracowania szczegółowego indywidualnego planu pomocy, jak również prowadzenia terapii indywidualnej ukierunkowanej na wsparcie. Nie stwierdzono w badanej dokumentacji innych poza planowanymi na terenie Ośrodka i w ramach istniejących zasobów form wsparcia. Nie wykorzystano pełnego materiału diagnostycznego w ramach współpracy z innymi instytucjami, brak potwierdzonych kwalifikacji osoby zatrudnionej na stanowisku pedagoga. Stwierdzono ponadto

zatrudnianie osób na stanowiskach nie wskazanych w przedmiotowych przepisach, a nie posiadających pełnych kwalifikacji do pełnienia roli specjalisty. Personel nie radzi sobie z egzekwowaniem ustalonych w Ośrodku zasad zachowania czystości i higieny, co może wpływać negatywnie na proces terapeutyczny klientek.

W związku z powyższym zalecono:

1. W zakresie realizacji usług terapeutyczno-wspomagających – dogłębne diagnozowanie sytuacji psychospołecznej klientów i opracowywanie adekwatne do nich indywidualnych planów pomocy, jak również prowadzenie terapii indywidualnej ukierunkowanej na wsparcie (zgodnie z §1. ust.1 pkt 2 lit. a, b, e rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia **dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne (Dz. U. z 2011 r. nr 50 poz. 259).**
2. Potwierdzenie kwalifikacji osoby zatrudnionej na stanowisku pedagoga, dostosowanie zatrudnienia w placówce do obowiązujących przepisów oraz realizowanie w tym zakresie zalecenia pokontrolnego wydanego w 2015 r., dotyczącego skutecznego zabezpieczenia kadrowego pracowników realizujących usługi świadczone przez SOW (zgodnie z § 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r.).
3. Korzystanie przy planowaniu klientom form wsparcia także z dostępnych poza Ośrodkiem zasobów, zgodnie ze stwierdzonymi potrzebami (zgodnie z § 1. ust. 1 pkt 2 lit. a i b, § 3 pkt 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r.).
4. Wykorzystywanie pełnego materiału diagnostycznego, w ramach współpracy z innymi instytucjami, w celu dokonania dogłębnej analizy możliwości i szans klientów, w celu unikania pogłębiania się ich sytuacji kryzysowej (zgodnie z § 1 ust.1 pkt 2 lit. a i b, § 3 pkt 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r.)
5. Podjęcie działań w kierunku poprawy skuteczności egzekwowania przez personel ustalonych w Ośrodku zasad zachowania czystości i higieny w celu zapewnienia pozytywnego wpływu na proces terapeutyczny klientów (zgodnie z § 1 ust.1 pkt 2 lit. b, e cyt. rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r.).

Po przeprowadzonych kontrolach w ośrodkach w Olecku, Olsztynie i Białogardzie stwierdzono, że wszystkie działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie realizowane były bez uchybień i nieprawidłowości. Natomiast przeprowadzone kontrole w Świnoujściu i Lublinie wykazały, że w Świnoujściu, pomimo iż organizacyjnie standard usług terapeutyczno-wspomagających był zapewniony, jednak wątpliwość budziła jakość niektórych usług i dlatego wydano w tym zakresie zalecenie pokontrolne: diagnozować sytuację klientów, opracowywać plany pomocy uwzględniające zdiagnozowane potrzeby i dokumentować podejmowane działania. W Lublinie natomiast w trakcie przeprowadzonej kontroli stwierdzono niewywiązywanie się specjalistów ze swoich obowiązków, nieprawidłową jakość świadczenia pomocy prawnej, psychologicznej oraz pedagogicznej, nierzetelne prowadzenie dokumentacji, zatrudnienie osoby niespełniającej wymagania kwalifikacyjne, tj. pedagoga. Stwierdzono brak dokumentacji potwierdzającej monitorowanie sytuacji osób przebywających w SOW oraz brak podejmowanych działań ewaluacyjnych efektów działalności Ośrodka. Wydano decyzję o nałożeniu kary finansowej, jednakże ze względów formalnych została ona umorzona przez MRPiPS.

Ponadto w zakresie bytowym w Piastowie i Warszawie z powodu warunków lokalowych stwierdzono zbyt małą ilość łazienek. Zgodnie ze standardem bytowym jedno WC przeznaczony jest dla 5 osób. Natomiast Ośrodek Wsparcia przeznaczony jest dla 30 osób. W Ośrodku w Warszawie funkcjonują 4 WC. Nie ma możliwości przebudowy ośrodka celem zwiększenia liczby dostępnych WC.

W zakresie terapeutyczno-wspomagającym w Wodzisławiu Śląskim ośrodek prowadzi grupę wsparcia, jednak nie prowadzi grupy terapeutycznej z powodu braku osób chętnych do uczestniczenia. Podobnie jest w Tarnowie. Dodatkowo w Tarnowie w zakresie udzielania poradnictwa medycznego (brak kadry medycznej - możliwość natychmiastowej pomocy medycznej w sąsiadujących z Ośrodkiem placówkach ochrony zdrowia). W Gorzowie w zakresie terapeutyczno-wspomagającym przyczyną nieprawidłowości był brak skutecznego zabezpieczenia kadrowego pracowników realizujących usługi świadczone przez SOW.

Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia spełniają bardzo ważną funkcję w udzielaniu kompleksowej pomocy. Są to placówki, w których zatrudniona jest wyspecjalizowana kadra pracownicza mająca duże doświadczenie w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz wdrażania nowatorskich rozwiązań w zakresie pracy z ofiarami przemocy, ale również z osobami będącymi sprawcami. Działalność ośrodków jest wielowymiarowa i nastawiona na udzielanie profesjonalnej pomocy.

2.3.4. Tworzenie i zwiększanie zakresu działania oraz dostępności do ogólnopolskich całodobowych telefonów zaufania, interwencyjnych (dotyczących zgłoszeń alarmowych o wystąpieniu lub podejrzeniu wystąpienia nagłego zagrożenia dla życia, zdrowia, środowiska, mienia oraz zagrożeń dla bezpieczeństwa i porządku publicznego, przekazana na numery alarmowe obsługiwane w centrum powiadamiania ratunkowego, z zewnętrznych systemów monitoringu albo przy wykorzystaniu innych środków komunikacji, które umożliwiają niezwłoczne przekazanie tej informacji do centrum powiadamiania ratunkowego) **lub informacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie oraz utworzenie całodobowej bezpłatnej ogólnopolskiej linii telefonicznej dla ofiar przemocy w rodzinie i ze względu na płeć.**

Realizatorzy zadania: minister właściwy do spraw zdrowia przy wsparciu Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, minister właściwy do spraw wewnętrznych, minister właściwy do spraw administracji publicznej, organizacje pozarządowe.

Wskaźniki:

- liczba ogólnopolskich telefonów zaufania;
- czas dostępności telefonu;
- liczba rozmów i interwencji.

Termin realizacji: 2014-2020.

W zakresie działania, na zlecenie PARPA (Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, jednostki podległej Ministrowi Zdrowia) kontynuowało swoją pracę Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie "**Niebieska Linia**".

W Pogotowiu "Niebieska Linia" działał telefon dla ofiar przemocy w rodzinie (801-12-00-02), który funkcjonował od poniedziałku do soboty w godz. 8.00-22.00 a w niedzielę i święta w godz. 8.00-16.00. W poniedziałki i wtorki w godz. 17.00-21.00 (pod numerem telefonu 22 6662850), a w środy w godz. 18.00-22.00 (**801-12-00-02**) działała telefoniczna poradnia prawna, a w środy w godz. 10.00-13.00 (pod numerem telefonu 22 2506312) prowadzone były telefoniczne konsultacje dla przedstawicieli służb, które w środowiskach lokalnych napotykały trudności związane z ochroną rodzin przed przemocą. Pod numerem 801-12-00-02 poniedziałki w godz. 18.00-22.00 można było rozmawiać z konsultantem w języku angielskim, a we wtorki w godz. 18.00-22.00 – w języku rosyjskim. W Pogotowiu „Niebieska Linia” funkcjonowała także poradnia (e-mailowa: niebieskalinia@niebieskalinia.info) oraz baza danych placówek udzielających pomocy ofiarom przemocy w rodzinie.

**ZMIEN SWOJE ŻYCIE
POMOŻEMY CI W TYM**

WSPARCIE JEST BLIŻEJ NIŻ MYŚLISZ
dzięki nowym zasadom współpracy z Policją i kuratorami sądowymi

**JEŚLI JESTEŚ
OFIARĄ PRZEMOCY DOMOWEJ
LUB JEJ ŚWIADKIEM
ZADZWOŃ**

801 12 00 02

OGÓLNOPOLSKIE POGOTOWIE
DLA OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE
„NIEBIESKA LINIA”

niebieskalinia@niebieskalinia.info   www.niebieskalinia.info

W omawianym okresie w telefonie „Niebieska Linia” przeprowadzono **10 310** rozmów, które dotyczyły problemów rodzinnych, głównie związanych z przemocą domową, a także nadużywaniem alkoholu i innych środków psychoaktywnych oraz uzależnienia. Udzielono także **534** telefoniczne porady i konsultacje prawne oraz **169** telefonicznych porad dla służb. Pracownicy Pogotowia „Niebieska Linia” podjęli **281** interwencji w sprawach przemocy w rodzinie, odpowiedzieli na 877 listów i e-maili. Na stronie internetowej: www.niebieskalinia.info zamieszczono 101 informacji dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Dodatkowo od sierpnia 2016 roku w Pogotowiu "Niebieska Linia" można było skorzystać z konsultacji udzielanych z wykorzystaniem komunikatora Skype (pogotowie.niebieska.linia). Konsultacje Skype były dostępne także dla osób głuchych i niedosłyszących - konsultant posługiwał się językiem migowym.

W Wydziale Prewencji Biura Prewencji KGP obsługiwany jest Policyjny Telefon Zaufania **800 120 226** wymieniony jako jeden z dwóch numerów telefonów w formularzu „Niebieska Karta-B”. Jest to telefon bezpłatny, obsługiwany przez oficerów Policji pełniących służbę w KGP. Z możliwości zadzwonienia na powyższy numer telefonu korzysta bardzo wiele osób, tym bardziej, że rozmowy są całkowicie bezpłatne. Jednakże w 2016 r. tylko 12 rozmów dotyczyło przemocy w rodzinie. Stąd zdaniem Komendy Głównej Policji warto zastanowić się nad sensem i ekonomią funkcjonowania powyższego telefonu w strukturach Komendy Głównej Policji.

2.3.5. Tworzenie i zwiększanie zakresu działania oraz dostępności do lokalnych telefonów zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny, powiatowy i wojewódzki; organizacje pozarządowe.

Wskaźniki:

- liczba lokalnych telefonów zaufania;
- czas dostępności telefonu;
- liczba rozmów i interwencji.

Termin realizacji: 2014-2020.

W całym kraju liczba **lokalnych telefonów zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych wyniosła 611**, z czego **aż 142 było całodobowych, a 469 było dostępnych w określonych godzinach funkcjonowania**. Przeprowadzono 63 067 rozmów, a liczba podjętych interwencji na szczeblu lokalnym w ciągu roku wyniosła 9 430. Baza telefonów dla osób doznających przemocy w rodzinie funkcjonujących na terenie kraju została zamieszczona między innymi na stronie internetowej MRiPS w zakładce: *przeciwdziałanie przemocy w rodzinie/ Osoby dotknięte przemocą w rodzinie/Telefony alarmowe (interwencyjne)*.

2.3.6. Wzmacnianie ochrony osób dotkniętych przemocą w rodzinie w toku postępowania karnego poprzez przesłuchiwanie dzieci w przyjaznych pokojach przesłuchań oraz tworzenie odpowiednich warunków do przesłuchiwania dorosłych osób dotkniętych przemocą w rodzinie

Realizatorzy zadania: Minister Sprawiedliwości, minister właściwy do spraw wewnętrznych, sądy powszechne, Komenda Główna Policji, jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny i powiatowy we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Wskaźniki:

- liczba przyjaznych pokoi przesłuchań,
- liczba dzieci przesłuchanych w przyjaznych pokojach przesłuchań.

Termin realizacji: 2014-2020.

Zgodnie z przepisami Kodeksu postępowania karnego¹⁵, (zwanego dalej kpk) przesłuchania małoletnich pokrzywdzonych lub małoletnich świadków przestępstw w określonych rodzajach spraw odbywają się w specjalnym trybie określonym przepisami art. 185a kpk (pokrzywdzony) i art. 185b kpk¹⁶ (świadek).

---

¹⁵ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku *Kodeks postępowania karnego* (Dz. U. z 2016 r. poz. 1749, z późn. zm.), zwana dalej „kpk”.

¹⁶ Art. 185a § 1 kpk. W sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub określone w rozdziałach XXIII, XXV i XXVI Kodeksu karnego pokrzywdzonego, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat, przesłuchuje się w charakterze świadka tylko wówczas, gdy jego zeznania mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, i tylko raz, chyba że wyjdą na jaw istotne okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania, lub żąda tego oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania pokrzywdzonego.

§ 2. Przesłuchanie przeprowadza sąd na posiedzeniu z udziałem biegłego psychologa. Prokurator, obrońca oraz pełnomocnik pokrzywdzonego mają prawo wziąć udział w przesłuchaniu. Osoba wymieniona w art. 51 § 2 lub osoba pełnoletnia wskazana przez pokrzywdzonego, o którym mowa w § 1, ma prawo również być obecna przy przesłuchaniu, jeżeli nie ogranicza to swobody wypowiedzi przesłuchiwanego. Jeżeli oskarżony zawiadomiony o tej czynności nie posiada obrońcy z wyboru, sąd wyznacza mu obrońcę z urzędu.

§ 3. Na rozprawie głównej odtwarza się sporządzony zapis obrazu i dźwięku przesłuchania oraz odczytuje się protokół przesłuchania.

§ 4. W sprawach o przestępstwa wymienione w § 1 małoletniego pokrzywdzonego, który w chwili przesłuchania ukończył 15 lat, przesłuchuje się w warunkach określonych w § 1–3, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że przesłuchanie w innych warunkach mogłoby wywrzeć negatywny wpływ na jego stan psychiczny.

Art. 185b. § 1. W sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub określone w rozdziałach XXV i XXVI Kodeksu karnego świadka, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat, przesłuchuje się w warunkach określonych w art. 185a § 1–3, jeżeli zeznania tego świadka mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy.

§ 2. W sprawach o przestępstwa wymienione w § 1 małoletniego świadka, który w chwili przesłuchania ukończył 15 lat, przesłuchuje się w trybie określonym w art. 177 § 1a, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że bezpośrednia obecność oskarżonego przy przesłuchaniu mogłaby oddziaływać krępująco na zeznania świadka lub wywierać negatywny wpływ na jego stan psychiczny.

§ 3. Przepisów § 1 i 2 nie stosuje się do świadka współdziałającego w popełnieniu czynu zabronionego, o który toczy się postępowanie karne, lub świadka, którego czyn pozostaje w związku z czynem, o który toczy się postępowanie karne.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a-185c Kodeksu postępowania karnego (Dz. U. z 2013 r. poz. 1642) reguluje sposób przygotowania przesłuchania przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a-185c ustawy z dnia 6 czerwca 1997r. - Kodeks postępowania karnego, oraz warunki, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia przeznaczone do przeprowadzania przesłuchania.¹⁷

Art. 185c. § 1. W sprawach o przestępstwa określone w art. 197–199 Kodeksu karnego zawiadomienie o przestępstwie, jeżeli składa je pokrzywdzony, powinno ograniczyć się do wskazania najważniejszych faktów i dowodów.

§ 2. Przesłuchanie pokrzywdzonego w charakterze świadka przeprowadza sąd na posiedzeniu, w którym mają prawo wziąć udział prokurator, obrońca oraz pełnomocnik pokrzywdzonego. Na rozprawie głównej odtwarza się sporządzony zapis obrazu i dźwięku przesłuchania oraz odczytuje się protokół przesłuchania.

§ 3. Jeżeli zajdzie konieczność ponownego przesłuchania pokrzywdzonego w charakterze świadka, na jego wniosek przesłuchanie przeprowadza się w sposób wskazany w art. 177 § 1a, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że bezpośrednia obecność oskarżonego przy przesłuchaniu mogłaby oddziaływać krępująco na zeznania pokrzywdzonego lub wywierać negatywny wpływ na jego stan psychiczny.

§ 4. Jeżeli przesłuchanie odbywa się z udziałem biegłego psychologa, należy zapewnić, na wniosek pokrzywdzonego, aby był on osobą tej samej płci co pokrzywdzony, chyba że będzie to utrudniać postępowanie.

Art. 185d. § 1. Przesłuchania w trybie określonym w art. 185a–185c przeprowadza się w odpowiednio przystosowanych pomieszczeniach w siedzibie sądu lub poza jego siedzibą.

§ 2. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, sposób przygotowania przesłuchania w trybie, o którym mowa w § 1, oraz warunki, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia przeznaczone do przeprowadzania takich przesłuchań, w tym ich wyposażenie techniczne, mając na względzie konieczność zapewnienia swobody wypowiedzi i poczucia bezpieczeństwa osób przesłuchiowanych.

¹⁷ § 1. 1. Rozporządzenie określa:

1) sposób przygotowania przesłuchania przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a-185c ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego, zwanego dalej "przesłuchaniem";

2) warunki, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia przeznaczone do przeprowadzania przesłuchania.

2. Ilekroć w rozporządzeniu wskazuje się numer artykułu bez przywołania tytułu ustawy, rozumie się przez to artykuł ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego.

3. Ilekroć w rozporządzeniu mowa o świadku, rozumie się przez to również pokrzywdzonego przesłuchiwanego w charakterze świadka.

4. Przepisy niniejszego rozporządzenia dotyczące biegłego psychologa stosuje się, jeżeli prokurator wydał postanowienie o dopuszczeniu dowodu z jego opinii.

§ 2. Jeżeli świadek jest małoletnim, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat, planowana pora i czas przesłuchania powinny uwzględniać potrzeby wynikające z jego wieku, potrzebę nawiązania z nim kontaktu przez biegłego psychologa przed przystąpieniem do przesłuchania oraz potrzebę ewentualnych przerw w prowadzonej czynności.

§ 3. 1. Przed rozpoczęciem przesłuchania małoletniego, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat, lub osoby cierpiącej na upośledzenie umysłowe, a także w innych wypadkach uzasadnionych stanem emocjonalnym lub właściwościami osobistymi świadka, sędziego, prokuratora, obrońcy i pełnomocnika pokrzywdzonego mogą uzgodnić z biegłym psychologiem sposób formułowania zadawanych świadkowi pytań, w szczególności dotyczących sfery intymnej.

2. Sędzia poucza o sposobie prowadzenia przesłuchania, określonym w niniejszym rozporządzeniu, osobę, o której mowa w art. 51 § 2, oraz wskazaną przez pokrzywdzonego osobę pełnoletnią, o której mowa w art. 185a § 2.

§ 4. 1. Przed rozpoczęciem przesłuchania biegły psycholog przeprowadza ze świadkiem wstępną rozmowę w celu obniżenia poziomu lęku i niepokoju świadka.

2. Jeżeli świadek jest małoletnim, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat, lub osobą cierpiącą na upośledzenie umysłowe, biegły psycholog w miarę potrzeby udziela sędziemu pomocy w wyjaśnieniu w sposób zrozumiały dla świadka zasad przesłuchania, w tym prawa odmowy składania zeznań, o ile prawo to świadkowi przysługuje, obowiązku mówienia prawdy i faktu utrwalania czynności w formie zapisu na nośnikach.

§ 5. 1. Na potrzeby prowadzenia przesłuchania wyodrębnia się pokój przesłuchań i pokój techniczny.

2. Pokój przesłuchań służy do przeprowadzenia przesłuchania świadka przez sędziego w obecności i z udziałem biegłego psychologa oraz tłumacza, jeżeli został powołany.

3. Pokój techniczny jest to:

1) pomieszczenie przylegające do pokoju przesłuchań i oddzielone od niego lustrem obserwacyjnym, albo

2) pomieszczenie połączone z pokojem przesłuchań za pomocą środków technicznych umożliwiających przeprowadzenie przesłuchania na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku; w takim wypadku pokój techniczny może znajdować się w innym budynku niż pokój przesłuchań.

4. Pokój techniczny umożliwia uczestniczenie w przesłuchaniu osobom, o których mowa w § 3; w pokoju tym przebywa również protokolant.

5. Za zgodą sędziego, w pokoju przesłuchań może przebywać podczas przesłuchania osoba, o której mowa w art. 51 § 2, albo osoba pełnoletnia wskazana przez pokrzywdzonego, o której mowa w art. 185a § 2.

§ 6. 1. Pokój przesłuchań może znajdować się w siedzibie sądu, prokuratury, Policji, instytucji państwowej lub samorządowej albo podmiotu, do którego zadań należy pomoc małoletnim lub ofiarom przestępstwa zwałcenia.

Przesłuchania w toku postępowania przygotowawczego dokonuje sędzia z udziałem psychologa w warunkach, umożliwiających małoletniemu komfort rozmowy. Przesłuchanie jest co do zasady jednorazowe choć ustawa dopuszcza w tym zakresie wyjątki. Nagranie z przesłuchania, o ile zajdzie taka konieczność procesowa, jest odtwarzane na rozprawie.

W 2016 r. na terenie całego kraju istniało 616 miejsc przyjaznych przesłuchiwanemu dziecku, z czego w sądach rejonowych 241 i sądach okręgowych 17 miejsc¹⁸. Ponadto przyjazne pokoje przesłuchań znajdują się także w budynkach komisariatów Policji, prokuratur, organizacji pozarządowych. Do dnia 31 grudnia 2016 r. na 616 miejsc **126** z nich otrzymało certyfikaty przyjaznych pokoi przesłuchań. Liczbę przyznanych certyfikatów przyjaznych pokoi przesłuchań w latach 2008-2016 przedstawia wykres na następnej stronie.

---

2. W przypadku gdy żaden podmiot wskazany w ust. 1 nie posiada na obszarze właściwości sądu pokoju przesłuchań spełniającego warunki określone w rozporządzeniu lub pokój taki nie jest dostępny, przesłuchanie można przeprowadzić w pokoju przesłuchań spełniającym te warunki udostępnionym przez inny podmiot.

§ 7. 1. Jeżeli warunki lokalowe to umożliwiają:

1) pokój przesłuchań znajdujący się w budynku sądu, prokuratury lub Policji powinien posiadać odrębne wejście lub być zlokalizowany w taki sposób, aby dojście do niego nie prowadziło przez części budynku, gdzie przebywają oskarżeni, zatrzymani lub pokrzywdzeni innymi czynami;

2) w bezpośrednim sąsiedztwie pokoju przesłuchań powinien znajdować się ustęp;

3) możliwie najbliżej pokoju przesłuchań należy wyodrębnić poczekalnię.

2. Poczekalnia zapewnia możliwość oczekiwania świadka na przesłuchanie w miejscu, do którego nie mają wstępu osoby nieuprawnione do udziału w przesłuchaniu.

3. Poczekalnia wyposażona jest w książki, czasopisma, kredki, papier i inne przedmioty zapewniające świadkowi, w tym również będącemu małoletnim poniżej lat 15, możliwość aktywnego spędzenia czasu oczekiwania. W poczekalni nie umieszcza się materiałów edukacyjnych i informacyjnych na temat przemocy i wykorzystywania seksualnego.

§ 8. 1. Pokój przesłuchań powinien być izolowany od odgłosów dobiegających z zewnątrz w stopniu wystarczającym, by zapewnić należyłą jakość zapisu dźwięku.

2. Kolorystyka pokoju przesłuchań powinna być utrzymana w barwach jasnych i stonowanych.

3. Pokój przesłuchań wyposaża się w meble dostosowane dla osób dorosłych oraz meble dostosowane dla dzieci, a podłogę wykłada się miękką wykładziną.

§ 9. 1. Pokój przesłuchań wyposaża się w środki techniczne umożliwiające:

1) utrwalanie obrazu i dźwięku z przebiegu przesłuchania;

2) obserwowanie i słuchanie przebiegu przesłuchania przez uczestników czynności przebywających w pokoju technicznym;

3) przekazywanie sędziemu prowadzącemu przesłuchanie oraz biegłemu psychologowi pytań do świadka oraz wypowiedzi kierowanych przez uczestników czynności przebywających w pokoju technicznym;

4) utrwalanie, w formie zapisu dźwięku, pytań i wypowiedzi, o których mowa w pkt 3.

2. W miarę potrzeby, dźwięk z przebiegu przesłuchania może być utrwalany na dodatkowym nośniku.

3. Jeżeli przesłuchanie odbywa się w siedzibie podmiotu innego niż organ procesowy, po zakończeniu przesłuchania należy zapewnić, aby pracownicy tego podmiotu lub inne nieupoważnione osoby nie miały dostępu do utrwalonego obrazu i dźwięku, o których mowa w ust. 1 i 2.

§ 10. 1. Środki techniczne instaluje się w pokoju przesłuchań w sposób umożliwiający uczestnikom znajdującym się w pokoju technicznym ogląd pokoju przesłuchań oraz mimiki twarzy świadka, również gdy świadek opuszcza głowę.

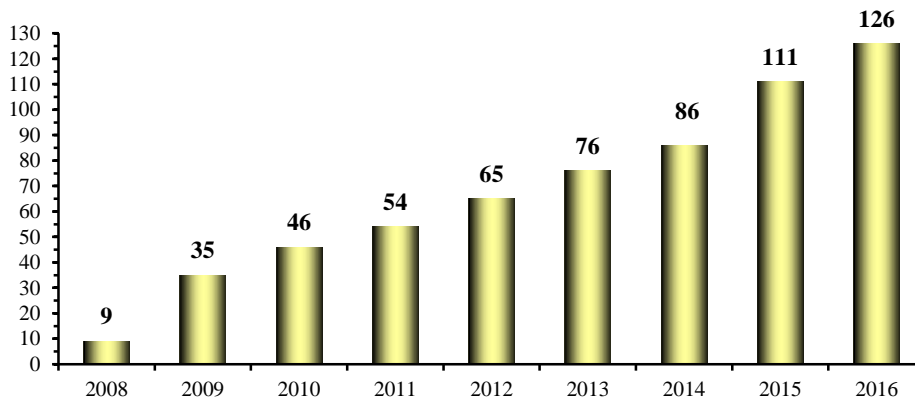
2. Urządzenia służące do utrwalania obrazu i dźwięku z przebiegu przesłuchania umieszcza się w pokoju przesłuchań, jeżeli ich rozmiary i sposób pracy umożliwiają nagrywanie w sposób, który nie będzie rozpraszał uwagi świadka; w innym wypadku umieszcza się je w pokoju technicznym.

§ 11. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 27 stycznia 2014 r.

¹⁸ Dane pochodzą z MS Sądy Rejonowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za 2016 rok oraz MS Sądy Okręgowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za 2016

Wykres 6. Liczba przyznanych certyfikatów przyjaznych pokoi przesłuchań w latach 2008-2016

Certyfikaty otrzymać mogą podmioty spełniające standardy rekomendowane przez Ministerstwo Sprawiedliwości i Fundację Dajemy Dzieciom Siłę (dawniej Fundacja Dzieci Niczyje) współpracujące w ramach Koalicji na Rzecz Przyjaznego Przesłuchiwanie Dzieci¹⁹. W 2016r. certyfikaty przyjaznych pokoi przesłuchań otrzymały pokoje zlokalizowane na terenie Sądów Rejonowych: w Bolesławcu, Sosnowcu, Ławie, Kluczborku, Wałbrzychu, Częstochowie, Pruszkowie, Olecku, Kolbuszowej, Kraśniku, Biłgoraju, Gorlicach, Nowym Sączu, Koninie oraz w Sądzie Rejonowym Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu. Uroczyste wręczenie certyfikatów nastąpiło w trakcie 13 Ogólnopolskiej Konferencji „Pomoc dzieciom-ofiarom przestępstw”, która odbyła się w dniach 24-25 października 2016 r. w Warszawie. Ministerstwo Sprawiedliwości na mocy porozumienia z Fundacją Dajemy Dzieciom Siłę z siedzibą w Warszawie było współorganizatorem powyższej konferencji, której uczestnikami byli między innymi, sędziowie, prokuratorzy oraz kuratorzy sądowi. Dodać trzeba, że w 2016 roku w sądach powszechnych wzrosła liczba utworzonych przyjaznych pokoi przesłuchań, których było 258 (w 2015 r. było ich 245, w 2014 r. - 192, w 2013 r. - 170), w tym 241 pokoi w sądach rejonowych i 17 w sądach okręgowych.

Nowelizacja Kpk²⁰ i wydane na jej podstawie rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a-185c Kodeksu postępowania karnego²¹, przewiduje, iż jednorazowe przesłuchanie w przyjaznych pokojach ma zastosowanie wobec konieczności przesłania dzieci do 15 roku życia, ale także małoletnich pokrzywdzonych do 18 roku życia, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że przesłuchanie w innych warunkach mogłoby wywrzeć negatywny wpływ na ich stan psychiczny.

Nadto w sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub określone w rozdziałach XXIII (przestępstwa przeciwko wolności), XXV (przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności) i XXVI (przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece) Kodeksu karnego²² małoletniego świadka, który w chwili przesłuchania ukończył 15 lat, przesłuchuje się w trybie określonym w art. 177 § 1a kpk (w trybie wideokonferencji), gdy zachodzi uzasadniona obawa, że bezpośrednia obecność oskarżonego przy przesłuchaniu mogłaby oddziaływać krępująco na zeznania świadka lub wywierać negatywny wpływ na jego stan psychiczny.

Jednorazowym przesłuchaniem dokonywanym przez sąd w przyjaznym pokoju przesłuchań objęci są również pokrzywdzeni przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności (art. 197-199 Kodeksu karnego) w każdym wieku. Zgodnie z obowiązującą procedurą karną przyjęcie

¹⁹ <http://ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/przeciwdzialanie-przemocy-wobec-dzieci/przyjazne-przesluchanie-dziecka/>.

²⁰ Ustawa z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. poz. 849).

²¹ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2013 r., w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a-185c Kodeksu postępowania karnego (Dz.U. poz. 1642).

²² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz. U. z 2016 r., poz. 1137, z późn. zm.).

zawiadomienia o możliwości popełnienia przestępstwa zgodnie z art. 185c § 1. kpk w sprawach o przestępstwa określone w art. 197-199 kk , jeżeli składa je pokrzywdzony, powinno ograniczyć się do wskazania najważniejszych faktów i dowodów. Nadto, jeżeli przesłuchanie odbywa się z udziałem biegłego psychologa, należy zapewnić, na wniosek pokrzywdzonego, aby był on osobą tej samej płci co pokrzywdzony, chyba że będzie to utrudniać postępowanie. Przepisy k.p.k. i rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości są wypełnieniem wspomnianej już uprzednio Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej *ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępująca decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW*, a w szczególności przepisów art. 23 (prawo do ochrony ofiar o szczególnych potrzebach w zakresie ochrony podczas postępowania karnego) i art. 24 (prawo do ochrony dzieci będących ofiarami podczas postępowania karnego).

Dane te gromadzone są przez Ministerstwo Sprawiedliwości od 2011 r. w nowym ujęciu, umożliwiającym badanie rzeczywistej liczby przesłuchanych dzieci, zarówno w charakterze pokrzywdzonych (art. 185a kpk), jak i w charakterze świadka (art. 185b kpk).

Poniższa tabela przedstawia liczbę przesłuchanych dzieci w charakterze pokrzywdzonego, na przestrzeni kilku ostatnich lat w trybie art. 185a kpk.

Tabela 8. Liczba przesłuchanych dzieci w charakterze pokrzywdzonego w trybie art. 185a kpk w latach 2012-2016

Przesłuchano dzieci	w trybie art. 185a kpk														
	w sądach rejonowych					w sądach okręgowych					Razem				
	2012	2013	2014	2015	2016	2012	2013	2014	2015	2016	2012	2013	2014	2015	2016
jeden raz	5.270	5.514	7.132	7.103	7584	68	64	151	150	145	5.338	5.578	7.283	7.253	7729
więcej razy z powodu wyjścia na jaw istotnych okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania	58	113	170	70	76	2	5	4	2	7	60	118	174	72	83
gdy zażądał tego podejrzany, oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania	27	48	72	51	71	1	3	6	3	5	28	51	78	54	76
RAZEM	5355	5675	7374	7224	7731	71	72	161	155	157	5426	5747	7535	7379	7888

Powyższe dane wskazują na wzrost liczby przesłuchiwanego dzieci w charakterze pokrzywdzonych w stosunku do roku 2015. W blisko 98 % przypadków dzieci słuchane były tylko jeden raz, zaś jedynie sporadycznie więcej razy (2,01%).

Tabela 9. Liczba przesłuchanych dzieci w charakterze świadków w latach 2013-2016.

Przesłuchano dzieci	w trybie art. 185 b k.p.k.											
	w sądach rejonowych				w sądach okręgowych				Razem			
	2013	2014	2015	2016	2013	2014	2015	2016	2013	2014	2015	2016
jeden raz	1169	1682	1696	1862	24	34	39	55	1193	1716	1735	1917
więcej razy z powodu wyjścia na jaw istotnych okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania	22	93	28	11	11	0	0	0	23	93	28	11
gdy zażądał tego podejrzany, oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania	14	29	11	22	22	2	3	3	14	31	13	25
RAZEM	1205	1804	1735	1895	25	36	25	58	1230	1840	1776	1953

Podobnie jak w przypadku poprzedniej tabeli, w przypadku dzieci słuchanych w charakterze świadków zauważalny jest wzrost liczby przesłuchań przeprowadzanych, zarówno przez sądy rejonowe, jak i okręgowe. Tu także dzieci słuchane są tylko raz w ponad 98,2% przypadków. Jedynie odsetek około 1,8%, to przypadki, gdy dzieci słuchane są po raz kolejny. Podsumowując powyższe dane, należy stwierdzić, że w 2016 roku przesłuchano w obu trybach 9 841 dzieci (2015 r.– 9 155, 2014 r. – 9 375, 2013 r. – 6 977), co stanowi wzrost w porównaniu do zeszłego roku o 7%. Należy zwrócić uwagę, iż pomimo wzrostu liczby przesłuchanych dzieci ogółem, dzieci słuchane są tylko jeden raz (98% przypadków), zaś sporadycznie więcej razy (2%). Od 2014 r. Ministerstwo Sprawiedliwości gromadzi także dane dotyczące przesłuchania w w/w trybie, w rozbiciu na płeć dzieci. Poniższa tabela zawiera liczbę dzieci przesłuchanych w charakterze osób pokrzywdzonych.

Tabela 10. Liczba przesłuchanych dzieci w charakterze osób pokrzywdzonych w 2016 r.

Przesłuchano dzieci	w trybie art. 185a kpk								
	w sądach rejonowych			w sądach okręgowych			Razem		
	razem	dziewczynki	chłopcy	razem	dziewczynki	chłopcy	razem	dziewczynki	chłopcy
jeden raz	7584	4568	3016	145	106	39	7729	4674	3055
więcej razy z powodu wyjścia na jaw istotnych okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania	76	59	17	7	5	2	83	64	19
gdy zażądał tego podejrzany, oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania	71	39	32	5	3	2	76	42	34
RAZEM	7731	4666	3065	157	114	43	7888	4780	3108

łącznie zatem w sądach powszechnych, w charakterze pokrzywdzonych, przesłuchano 7 888 dzieci, w tym 4 780 dziewczynki (60 %) i 3 108 chłopców (40 %). Tabela poniżej zawiera natomiast dane dotyczące liczby przesłuchanych dzieci w rozbiciu na płeć, w charakterze świadków.

Tabela 11. Liczba przesłuchanych dzieci w rozbiciu na płeć w charakterze świadków

Przesłuchano dzieci	w trybie art. 185b kpk								
	w sądach rejonowych			w sądach okręgowych			razem		
	razem	dziewczynki	chłopcy	razem	dziewczynki	chłopcy	razem	dziewczynki	chłopcy
jeden raz	1862	972	890	55	34	21	1917	1006	911
więcej razy z powodu wyjścia na jaw istotnych okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania	11	4	7	0	0	0	11	4	7
gdy zażądał tego podejrzany, oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania	22	11	11	3	2	1	25	13	12
RAZEM	1895	987	908	58	36	22	1953	1023	930

Z w/w danych wynika, że w sądach powszechnych, w charakterze świadków, przesłuchano 1953 dzieci, w tym 1023 dziewczynki (52,3%) i 930 chłopców (47,7%).

Podsumowując łącznie w/w dane dotyczące płci dzieci przesłuchiwanym w sądach w charakterze pokrzywdzonych i świadków należy wskazać, że na 9841 dzieci, 5803 stanowiły dziewczynki (59%), zaś 4038 - chłopcy (41%). Poniżej zamieszczono także informacje dotyczące liczby przesłuchanych dzieci w przyjaznych pokojach przesłuchań²³ mieszczących się w sądzie, jak i poza jego siedzibą.

Tabela 12. Liczba przesłuchanych dzieci w przyjaznych pokojach przesłuchań

Przesłuchano dzieci	w trybie art. 185a kpk			w trybie art. 185b kpk		
	w sądach rejonowych	w sądach okręgowych	razem	w sądach rejonowych	w sądach okręgowych	razem
w przyjaznym pokoju przesłuchań w sądzie	5165	102	5267	1220	49	1269
poza sądem	1775	41	1816	452	9	461
RAZEM	6940	143	7083	1672	58	1730

Podsumowując powyższe dane należy wnioskować, że z 9 841 dzieci przesłuchanych w 2016 r. w obu trybach (w charakterze świadków oraz pokrzywdzonych), 6 536 zostało przesłuchanych w przyjaznych pokojach przesłuchań w sądach 66,4 % (2015 r. - 52,5%), poza sądem zostało przesłuchanych 2 277 dzieci - 23,13 % (2015 r. - 25,6%), tym samym 1 028 dzieci zostało przesłuchanych w innych miejscach aniżeli przyjazny pokój przesłuchań 10,44 % (2015 r. - 21,8%).

²³ W formularzach wskazano, że przyjazny pokój przesłuchań to wyodrębnione pomieszczenie lub pomieszczenia, przeznaczone do przesłuchiwanie dzieci lub innych wrażliwych grup pokrzywdzonych w warunkach niwelujących stres, wyposażone w urządzenie rejestrujące obraz i dźwięk, w myśl art. 147 § 2 pkt 2 kpk.

Zgodnie z art. 185d kpk przesłuchania w trybie określonym w art. 185a-185c kpk przeprowadza się w odpowiednio przygotowanych pomieszczeniach w siedzibie sądu lub poza jego siedzibą.

Z przyjaznych pokoi przesłuchań umieszczonych w sądach korzystają także coraz częściej sędziowie rodinni, wykonując czynności z udziałem małoletnich świadków lub pokrzywdzonych.

Rodzaj działania	Wskaźnik		Wartość wskaźnika wskazana przez sądy powszechne
2.3.6. Wzmacnianie ochrony osób dotkniętych przemocą w rodzinie w toku postępowania karnego poprzez przesłuchiwanie dzieci w przyjaznych pokojach przesłuchań oraz tworzenie odpowiednich warunków do przesłuchiwania dorosłych osób dotkniętych przemocą w rodzinie	liczba przyjaznych pokoi przesłuchań w sądach		258
	liczba dzieci przesłuchanych w przyjaznych pokojach przesłuchań	ogółem	9626
		chłopcy	3973
		dziewczynki	5653

W jednostkach organizacyjnych **Policji** znajduje się **170** przyjaznych pokoi przesłuchań. Należy jednak zaznaczyć, że większość z pokoi nie spełnia wymagań umożliwiających wykonanie czynności przesłuchania w sposób wskazany w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzonego w trybie określonym w art. 185a-185c Kodeksu postępowania karnego (Dz. U. z 2013 r. poz. 1642). Przepisy art. 185a § 2, art. 185b § 1 oraz art. 185c § 2 kpk wskazują, że przesłuchania pokrzywdzonych lub świadków w tym trybie przeprowadza sąd na posiedzeniu, a nie Policja, stąd to przede wszystkim sądom powinno zależeć na dostępie do przyjaznych pokoi przesłuchań. Zgodnie z art. 185d kpk pokoje takie powinny znajdować się w siedzibie sądu lub poza jego siedzibą. Na podstawie upoważnienia ustawowego wynikającego z art. 185d § 2 kpk, Minister Sprawiedliwości wydał rozporządzenie z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzonego w trybie określonym w art. 185a – 185c kpk z którego wynika, że pokój przesłuchań może znajdować się w siedzibie sądu, prokuratury, Policji, instytucji państwowej lub samorządowej albo podmiotu, do którego zadań należy pomoc małoletnim lub ofiarom przestępstwa zgwałcenia (§ 6 ust. 1).

Ponadto, należy wskazać, że w obecnym stanie prawnym żaden przepis nie obliguje Policji do tworzenia przyjaznych pokoi przesłuchań. Funkcjonujące dotychczas w strukturach Policji pomieszczenia mają zróżnicowany standard. Jednocześnie określenia wymaga, że tworzenie przyjaznych pokoi przesłuchań, jak również wykonywanie czynności procesowych z ich wykorzystaniem, nie należy do ustawowych zadań Policji.

W wytycznych nr 3 Komendanta Głównego Policji z dnia 30 lipca 2013 r. w sprawie standardów technicznych, funkcjonalnych i użytkowych obowiązujących w obiektach służbowych (niepublikowane) wskazane są standardy jakim powinien odpowiadać pokój przesłuchań małoletnich ofiar i świadków przestępstw – tzw. „Przyjazny Pokój Przesłuchań Dzieci” (pkt 4.2.3.) oraz pokój przesłuchań ofiar i świadków przestępstw (pkt 4.2.2.). Standardy zawarte w wytycznych należy stosować przy projektowaniu i realizacji zamierzeń związanych z poprawą i dostosowywaniem do potrzeb bazy lokalowej jednostek Policji zarówno w nowo wznoszonych, jak i przebudowywanych oraz remontowanych budynkach już istniejących.

Wobec powyższego, brak jest mechanizmów prawnych oraz środków finansowych, które pozwalałyby Biuru Prewencji KGP obligować jednostki organizacyjne Policji, w budynkach których

znajdują się pomieszczenia pełniące funkcję przyjaznych pokoi przesłuchań, do dostosowywania ich do wymogów wynikających z rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzonego w trybie określonym w art. 185a-185c kpk.

W roku 2016 w samorządach gminnych i powiatowych funkcjonowało 205 przyjaznych pokoi przesłuchań, w tym w gminach było ich 109, a w powiatach 96.

2.3.7. Zapewnianie bezpieczeństwa krzywdzonym dzieciom w trybie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny i powiatowy.

Wskaźniki:

- liczba dzieci, które zostały odebrane z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie.

Termin realizacji: 2014-2020.

Na podstawie art. 12a. ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie pracownik socjalny wykonujący obowiązki służbowe ma prawo odebrać dziecko z rodziny i umieścić je u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rozumieniu art. 115 § 11 kk, w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

Decyzję tę pracownik socjalny podejmuje wspólnie z funkcjonariuszem Policji, a także z lekarzem, lub ratownikiem medycznym, lub pielęgniarzką. Tryb umieszczania dzieci w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej regulują przepisy ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697, z późn. zm.). Pracownik socjalny ma obowiązek niezwłocznego powiadomienia sądu opiekuńczego, nie później niż w ciągu 24 godzin, o odebraniu dziecka z rodziny i umieszczeniu go u niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

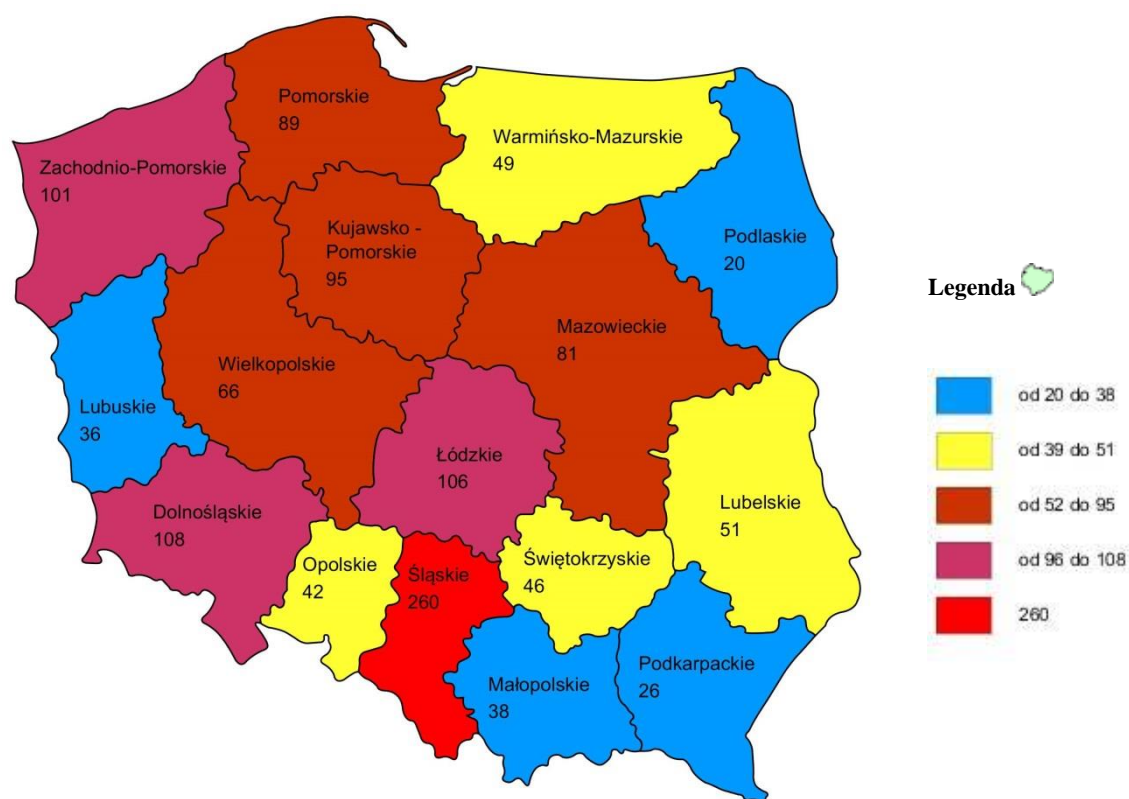
Jak wynika z zebranych najnowszych danych statystycznych w 2016 r. na podstawie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie **odebrano 1 214* dzieci**, w tym: 627 chłopców i 587 dziewczynek. Liczba dzieci umieszczonych u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rozumieniu art. 115 § 11 kk w 2016 r. wyniosła **324**. Liczba dzieci umieszczonych w rodzinie zastępczej wyniosła **485**. Liczba dzieci umieszczonych w placówce opiekuńczo-wychowawczej wyniosła: **453**. Najwięcej takich przypadków zanotowano w województwie śląskim a najmniej w województwie podlaskim i podkarpackim.

Tabela 12. Liczba dzieci odebranych na podstawie art.12 a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

Liczba dzieci odebranych przez pracownika socjalnego	2011	2012	2013	2014	2015	2016
	474	500	571	1 359	1 158	1 214

* Dane dotyczące umieszczania dzieci w różnych formach opieki nie sumują się do liczby ogółem odebranych dzieci z rodziny - 1 214, ponieważ w niektórych przypadkach odebrane dzieci były umieszczane w danym roku kalendarzowym w więcej niż jednej formie opieki (np. placówka opiekuńczo-wychowawcza, a następnie rodzina zastępcza).

Mapa 7. Liczba dzieci, które zostały odebrane z rodziny w 2016 r. w sytuacji bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie na podstawie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

Rodzicom, opiekunom prawnym lub faktycznym przysługuje zażalenie do sądu opiekuńczego na odebranie dziecka, o którym mowa w art. 12a. ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. W zażaleniu można domagać się zbadania zasadności i legalności odebrania dziecka oraz prawidłowości jego dokonania. Zażalenie może być wniesione za pośrednictwem pracownika socjalnego lub funkcjonariusza Policji, którzy dokonali odebrania dziecka. W takim przypadku zażalenie podlega niezwłocznemu przekazaniu do sądu opiekuńczego. Sąd rozpatruje zażalenie niezwłocznie, nie później jednak niż w ciągu 24 godzin. W razie uznania bezzasadności lub nielegalności odebrania dziecka sąd zarządza natychmiastowe przekazanie dziecka rodzicom, opiekunom prawnym lub faktycznym, od których dziecko zostało odebrane. Do sądów w 2016 r. wpłynęło ogółem **24 zażaleń**, o których mowa powyżej. Sądy rozpatrzyły wszystkie 24 zażaleń z tego uwzględniono w całości lub w części 9 zażaleń. Oddalono 9 zażaleń, odrzucono 3 zażalenie, w 3 przypadkach wskazano inne rozstrzygnięcie, np. przekazanie sprawy do innego sądu.

Dla potrzeb poniższej informacji dokonano analizy sytuacji odebranych dzieci z rodzin uwzględniając liczbę wszystkich dzieci zamieszkujących w Polsce oraz w kontekście wszczętej procedury „Niebieska Karta-A”. W 2016 r. na podstawie art. 12a ustawy odebrano ogółem 1 214` dzieci, co stanowiło **0,022%** ogólnej liczby 5 415 834 dzieci zamieszkałych na terenie kraju. Największą liczbę dzieci odebrano w województwie śląskim tj. **260** dzieci, co stanowiło **0,039%** ogólnej liczby 668 304 dzieci zamieszkałych na terenie tego województwa. Najmniejszą liczbę odebranych dzieci odnotowano natomiast w województwie podlaskim, w którym odebrano **20** dzieci, co stanowiło **0,013%** ogólnej liczby 157 206 dzieci zamieszkałych na terenie tego województwa. W skali kraju stosunek procentowy liczby 1 214 odebranych dzieci do liczby 97 224 sporządzonych formularzy „Niebieska Karta - A” wyniósł ogółem **1,25%**. Najwyższy odsetek liczby odebranych dzieci w stosunku do liczby sporządzonych formularzy „Niebieska Karta - A” odnotowano w województwie śląskim – **2,54%**, a najniższy w województwie podlaskim – 0,50%. Zróżnicowanie wielkości liczby dzieci odebranych

w trybie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w poszczególnych województwach wynika z różnej liczby dzieci jakie zamieszkują na terenie danego województwa.

Z danych statystycznych Departamentu Świadczeń Rodzinnych MRPiPS wynika, że w całej Polsce w I połowie 2016 r. z rodzin biologicznych do rodzinnych form pieczy zastępczej skierowanych zostało 3 638 dzieci (wobec 3 727 dzieci w I poł. 2015 r.), natomiast do form instytucjonalnych 2 266 dzieci (wobec 2 410 dzieci w I poł. 2015 r.). W II połowie 2016 r. z rodzin biologicznych w rodzinnej pieczy zastępczej umieszczono 3 723 dzieci (wobec 3 907 dzieci w II poł. 2015 r.), natomiast w formach instytucjonalnych – 2 186 (wobec 2 640 dzieci w II poł. 2015 r.) Dane powyższe obejmują wszystkie umieszczenia z rodziny biologicznej w pieczy zastępczej w danym roku bez względu na czas przebywania w pieczy (tzw. umieszczenie po raz pierwszy z punktu widzenia definicji zawartych w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej).

2.3.8. Opracowanie i realizacja programów terapeutycznych i pomocy psychologicznej dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny i powiatowy przy współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Wskaźniki:

- liczba programów terapeutycznych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie;
- liczba uczestniczących w programie terapeutycznym osób dotkniętych przemocą w rodzinie;
- liczba osób, które ukończyły programy terapeutyczne;
- liczba grup terapeutycznych;
- liczba grup wsparcia.

Termin realizacji: 2014-2020.

Osoby doświadczające różnych form krzywdzenia zazwyczaj zwracają się o pomoc w stanie ostrego kryzysu, wtedy gdy przemoc ta zagraża ich zdrowiu i życiu. Osoby, które są krzywdzone, odczuwają silny lek przed sprawcą. Obawiają się, że szukając pomocy, mogą pogorszyć jedynie sytuację, w której się znalazły. Szczególnie ważną rolę w procesie pomocy odgrywa wsparcie, którego osoby doznające przemocy w rodzinie potrzebują. Temu też służą programy terapeutyczne i grupy wsparcia. Nawet niewielka, ale adekwatna pomoc udzielona w odpowiednim momencie może być bardziej pomocna, niż wszechstronna pomoc dostarczona w późniejszym czasie. W całym kraju opracowano i realizowano **252** programy terapeutyczne dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie (111 powiatowych i 141 gminnych). Z tej formy skorzystało **4 717** osoby. Zdecydowaną największą grupę stanowiły kobiety 3 429, dzieci uczestniczących w programie terapeutycznym było 920, a mężczyzn tylko 368. **3 255 osób** ukończyło programy terapeutyczne, w tym 2 282 kobiet, 220 mężczyzn i 753 dzieci. W całym kraju funkcjonowało **286** grup terapeutycznych i 456 grup wsparcia.

2.3.9. Tworzenie warunków umożliwiających osobom dotkniętym przemocą w rodzinie otrzymanie w pierwszej kolejności mieszkań socjalnych

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny.

Wskaźniki:

- liczba opracowanych uregulowań prawnych (przepisów prawa miejscowego, regulaminów, etc.) umożliwiających pomoc osobom dotkniętym przemocą w uzyskaniu mieszkania;

- liczba mieszkań socjalnych przyznanych osobom dotkniętym przemocą w rodzinie w pierwszej kolejności.

Termin realizacji: 2014-2020.

Samorządy gminne w 96 przypadkach w 2016 r. przyznały w pierwszej kolejności mieszkania socjalne osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.

Ponadto, w gminach zostało opracowanych 47 uregulowań prawnych (przepisów prawa miejscowego, regulaminów, etc.) umożliwiających pomoc osobom dotkniętym przemocą w uzyskaniu mieszkania.

Kierunki działań:

2.4. Monitoring skuteczności działań pomocowych

Rodzaje działań:

2.4.1. Badanie skuteczności pomocy udzielanej rodzinom dotkniętym przemocą

Realizatorzy zadania: minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, wojewodowie, jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny i powiatowy.

Wskaźniki:

- liczba zakończonych procedur „Niebieskie Karty” z uwagi na ustanie przemocy w rodzinie;
- liczba osób monitorowanych po opuszczeniu specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, u których przemoc w rodzinie ustała;
- liczba corocznych raportów i analiz czynników sprzyjających i utrudniających skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.

Termin realizacji: 2014-2020.

W 2016 r. nastąpiło zakończenie procedury „Niebieskie Karty” z powodu ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy w **50 537 przypadkach** (w 2015 r. - 49 514).

W 2016 r. w stosunku do **3 785 osób** była monitorowana sytuacja po opuszczeniu specjalistycznego ośrodka wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, u których przemoc w rodzinie ustała.

Opracowano **201 corocznych raportów i analiz** czynników sprzyjających i utrudniających skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, w tym 172 opracowano w samorządach gminnych, 17 w powiatowych i 12 opracowali wojewodowie.

Obszar:

3. Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie

Cel: Zwiększenie skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

Kierunki działań:

-
- #### **3.1. Tworzenie i rozszerzanie ofert oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, realizowanych przez instytucje rządowe i samorządowe, a także podmioty oraz organizacje pozarządowe, a także wypracowanie zasad współpracy pomiędzy tymi instytucjami i podmiotami oraz organizacjami pozarządowymi**

Rodzaje działań:

3.1.1. Ewidencjonowanie instytucji rządowych i samorządowych, podmiotów oraz organizacji pozarządowych, które realizują oferty dla osób stosujących przemoc w rodzinie, a w szczególności realizujących programy korekcyjno-edukacyjne

Realizatorzy zadania: minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, jednostki samorządu terytorialnego – szczebel powiatowy we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Wskaźniki:

- a) corocznie aktualizowane na stronach internetowych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej bazy teleadresowe podmiotów realizujących programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie,
- b) corocznie aktualizowane na stronach internetowych powiatów bazy teleadresowe podmiotów oraz organizacji pozarządowych realizujących oddziaływanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie,
- c) liczba informatorów opracowanych przez jednostki samorządu terytorialnego zawierających dane teleadresowe podmiotów oraz organizacji pozarządowych, a także zakres realizowanych przez nie oddziaływań w szczególności korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

Termin realizacji:

- punkty a) i b) - zewidencjonowanie: 2014-2015,
- punkty a) i b) - aktualizacja: 2014-2020,
- punkt c): 2014-2020.

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej rokrocznie dokonuje aktualizacji bazy teleadresowej podmiotów realizujących programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Baza teleadresowa jest umieszczona na stronie internetowej: www.mrpips.gov.pl w zakładce przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

W 2016 r. jednostki samorządu terytorialnego we współpracy z organizacjami pozarządowymi zaktualizowały 610 baz teleadresowych podmiotów oraz organizacji pozarządowych realizujących oddziaływanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie (164 powiatowe i 446 gminnych). Opracowano 1 599 informatorów (966 powiatowych i 633 gminne) zawierających dane teleadresowe podmiotów oraz organizacji pozarządowych, a także zakres realizowanych przez nie oddziaływań w szczególności korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

3.1.2. Przesyłanie zaktualizowanych informatorów z danego powiatu, o których mowa w pkt. 3.1.1. właściwym miejscowo prezesom sądów rejonowych, prokuratorom rejonowym, komendantom powiatowych/miejskich Policji oraz wchodzącym w obręb powiatu gminom do dnia 15 lipca każdego kolejnego roku

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel powiatowy.

Wskaźniki:

- przekazanie w/w podmiotom aktualnego informatora w wersji elektronicznej.

Termin realizacji: 2014-2020.

Samorządy powiatowe w 2016 r. przekazały 1 762 zaktualizowanych informatorów właściwym miejscowo prezesom sądów rejonowych, prokuratorom rejonowym, komendantom powiatowych /miejskich Policji oraz wchodzącym w obręb powiatu gminom do dnia 15 lipca 2016 r. W stosunku do roku ubiegłego nastąpił znaczący wzrost przekazanych informatorów (w 2015 r. przekazano 1 184) co świadczy o zintensyfikowaniu działań w tym zakresie, na dążeniu do dobrej współpracy pomiędzy służbami realizującymi zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

3.1.3. Rozpowszechnienie informatorów, przez podmioty o których mowa w pkt 3.1.2. w podległych im pionach organizacyjnych

Realizatorzy zadania: prezesi sądów rejonowych, prokuratorzy rejonowi, komendanci powiatowi/miejscy Policji, organy samorządu terytorialnego - szczebel gminny.

Wskaźniki:

- liczba przekazanych ww. podmiotom aktualnych informatorów w wersji papierowej i elektronicznej;
- umieszczenie informatorów na stronach internetowych w/w podmiotów do dnia 15 sierpnia każdego kolejnego roku.

Termin realizacji: 2014-2020.

W celu uzyskania wiedzy na temat programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, jak i ich realizacji w terenie, Krajowy Program przewiduje mechanizm, za pomocą którego sędziowie uzyskają takie informacje prosto ze źródła.

Zgodnie z działaniem 3.1.1. samorząd powiatowy jest zobowiązany do zewidencjonowania i corocznej aktualizacji na stronach internetowych powiatów bazy teleadresowej podmiotów oraz organizacji pozarządowych realizujących oddziaływanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, w tym programy korekcyjno-edukacyjne. Ponadto, powiatowe jednostki samorządu terytorialnego opracowują informatory zawierające dane teleadresowe podmiotów oraz organizacji pozarządowych, a także zakres realizowanych przez nie oddziaływań, w szczególności korekcyjno-edukacyjnych, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

Informatory te są każdego roku, do dnia 15 lipca, przesyłane przez starostę powiatowego, właściwemu prezesowi sądu rejonowego, prokuratorowi rejonowemu oraz komendantowi powiatowemu/miejskiemu Policji.

Prezes sądu rejonowego ma, zgodnie z omawianym działaniem 3.1.3., obowiązek rozpowszechnienia do dnia 15 sierpnia każdego roku ww. informatorów wszystkim sędziom oraz zespołom kuratorskiej służby sądowej w wersji papierowej i elektronicznej – do wiadomości. Dodatkowo, przedmiotowy informator jest umieszczany na stronie internetowej sądu rejonowego.

Wskaźnikami przyjętymi do oceny realizacji tego zadania są: liczba przekazanych sędziom oraz zespołom kuratorskiej służby sądowej aktualnych informatorów w wersji papierowej i elektronicznej oraz umieszczenie informatorów na stronach internetowych sądów rejonowych do 15 sierpnia każdego kolejnego roku.

Liczba w pierwszym wskaźniku powinna wskazywać liczbę wszystkich sędziów orzekających w sprawach karnych wraz z liczbą zespołów kuratorskiej służby sądowej w danym sądzie rejonowym. W drugim zaś, liczbę wszystkich sądów rejonowych, jako potwierdzenie umieszczenia informatora na stronach internetowych sądów.

W 2016 r. przekazano 2 802 informatorów sędziom oraz zespołom kuratorskiej służby sądowej, zaś w 221 sądach rejonowych umieszczono je na stronach internetowych, co przedstawia poniższa tabela.

Tabela 13. Liczba przekazanych informatorów sędziom oraz zespołom kuratorskiej służby sądowej w 2016 r.

Rodzaj działania	Wskaźnik	Wartość wskaźnika wskazana przez prezesów sądów rejonowych
3.1.3. Rozpowszechnienie informatorów uzyskanych od powiatowych jednostek samorządu terytorialnego, zawierających dane teleadresowe podmiotów oraz organizacji pozarządowych, a także zakres realizowanych przez nie oddziaływań, w szczególności korekcyjno-edukacyjnych, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie wśród sędziów orzekających w sprawach karnych oraz w zespołach kuratorskiej służby sądowej	liczba przekazanych sędziom oraz zespołom kuratorskiej służby sądowej aktualnych informatorów w wersji papierowej lub elektronicznej	2802
	umieszczenie informatorów na stronach internetowych sądów rejonowych do dnia 15 sierpnia każdego kolejnego roku	221

Ponadto, prokuratorom przekazano 842 aktualne informatory.

Powiatowe jednostki samorządu terytorialnego, w 2016 r. przekazały do Komend Powiatowych /Miejskich/Rejonowych Policji ogółem **30 159 informatorów** zawierających dane teleadresowe podmiotów oraz organizacji pozarządowych i zakres ich oddziaływań, w szczególności korekcyjno-edukacyjnych, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie. Z tego: do Komend Powiatowych Policji przekazały 9 230 informatorów, do Komend Miejskich Policji - 18 943 informatory, a do Komend Rejonowych Policji - 1 986. Informatory były przekazywane zarówno w formie papierowej, jak i elektronicznej. Do dnia 15 sierpnia 2016 r. na stronach internetowych Komend Powiatowych Policji umieszczono 186 takich informatorów, na stronach Komend Miejskich Policji – 50, a na stronach Komend Rejonowych Policji - 7.

Ponadto do dnia 15 sierpnia 2016 r. w **259** gminach umieszczono informatory na stronach internetowych.

Kierunki działań:

3.2. Interweniowanie oraz reagowanie właściwych służb na stosowanie przemocy w rodzinie

Rodzaje działań:

3.2.1. Stosowanie procedury „Niebieskie Karty” przez uprawnione podmioty

Realizatorzy zadania: przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, Policji, ochrony zdrowia, oświaty, gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych, zespoły interdyscyplinarne/grupy robocze, jednostki organizacyjne Policji, jednostki oświaty podległe Ministerstwu Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Wskaźniki:

- liczba sporządzonych formularzy „Niebieskich Kart – A” przez przedstawicieli poszczególnych podmiotów wszczynających procedurę;
- liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty”;
- liczba spraw zakończonych w wyniku ustania przemocy w rodzinie;
- liczba spraw zakończonych w wyniku braku zasadności podejmowanych działań;

- liczba zakończonych procedur „Niebieskie Karty”, na skutek ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy;
- liczba wszczętych postępowań oraz odmów wszczęcia w sprawach związanych z przemocą w rodzinie;
- liczba zakończonych postępowań w sprawach związanych z przemocą w rodzinie poprzez sporządzenie aktu oskarżenia;
- liczba zakończonych postępowań w sprawach związanych z przemocą w rodzinie poprzez umorzenie postępowania.

Termin realizacji: 2014-2020.

Od 1 sierpnia 2010 r. wprowadzono zmiany do ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w zakresie realizacji procedury „Niebieskie Karty”. Wprowadzone zmiany zdefiniowały procedurę „Niebieskie Karty” oraz określiły jej realizatorów, do których należą przedstawiciele:

- jednostek organizacyjnych pomocy społecznej;
- gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych;
- Policji;
- oświaty;
- ochrony zdrowia.

Zgodnie z delegacją ustawową zostało opracowane rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. poz. 1245). Wejście w życie przepisów rozporządzenia w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” nałożyło na służby i przedstawiciele zajmujących się zawodowo problematyką przeciwdziałania przemocy w rodzinie obowiązek współpracy oraz wypracowywania konkretnych rozwiązań pomocowych skierowanych do osób dotkniętych przemocą w rodzinie, jak również w odniesieniu do realizowanych zadań z osobami stosującymi przemoc w rodzinie. Rozporządzenie szczegółowo wyznacza terminy, zadania oraz cele do realizacji. Jego konstrukcja przede wszystkim sformalizowała oraz ujednoliciła standardy pracy osób uprawnionych do wszczęcia procedury, jak również profesjonalistów pracujących bezpośrednio z indywidualnymi przypadkami przemocy w rodzinie.

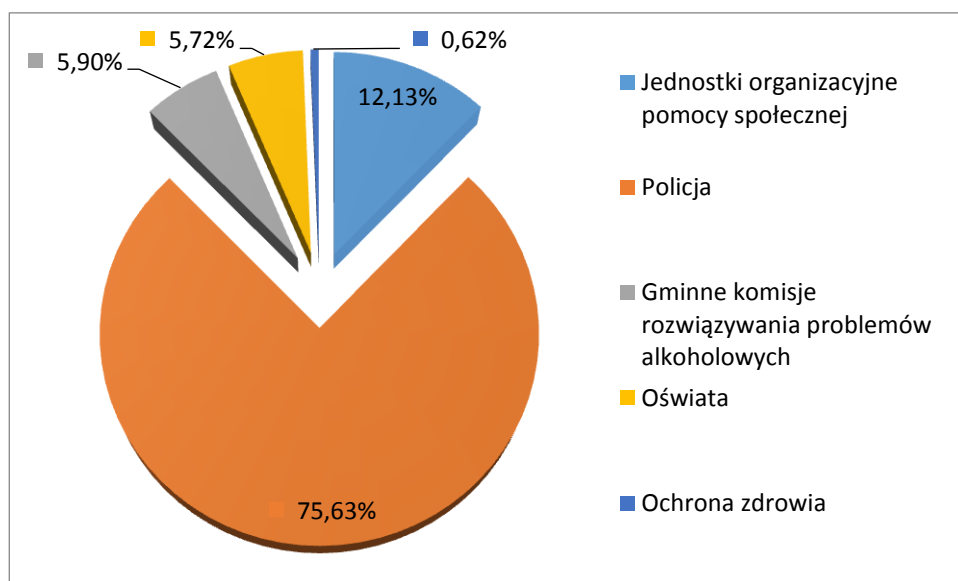
Procedura „Niebieskie Karty” ma charakter zarówno interwencyjny, jak również opierający się na pracy długoterminowej, uwzględniającej konkretne rozwiązania prawne, pomocowe oraz monitorujące, dzięki którym jest szansa na zniwelowanie zjawiska przemocy w rodzinie. Dokumentacja gromadzona w ramach procedury „Niebieskie Karty” niejednokrotnie stanowi dowód w sprawie w sądzie, dlatego też zawarty jest w niej między innymi opis zdarzenia z uwzględnieniem stosowanych form przemocy w rodzinie, czasu trwania takich zachowań, podejmowanych działań w sprawie itd. Procedura „Niebieskie Karty” to także procedura zawierająca konkretny plan pomocy w stosunku do osób doznających przemocy w rodzinie, jak również realizowanych oddziaływań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie.

Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” w 2016 r. sporządzonych formularzy „Niebieska Karta – A” przez przedstawiciele poszczególnych podmiotów wszczynających procedurę **było 97 224** w tym przez przedstawiciele:

- jednostek organizacyjnych pomocy społecznej - **11 789**;
- Policji - **73 531**;
- gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych **5 736**;
- oświaty - **5 547**;
- ochrony zdrowia - **607**;

Sporządzonych formularzy „Niebieska Karta – C” było **62 671**, a formularzy „Niebieska Karta – D” było **46 543**. Zanotowano także wzrost liczby zakończonych procedur „Niebieskie Karty”, na skutek ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy. W 2016 r. odnotowano **50 537** takich przypadków. Wzrost do roku 2015 o 2%. (w 2015 r. odnotowano 49 514). Natomiast liczba procedur „Niebieskie Karty”, zakończonych w przypadku rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań wyniosła **18 891**.

Wykres 7. Udział przedstawicieli poszczególnych służb w wypełnianiu formularzy „Niebieska Karta-A” w 2016 r.

Należy odnotować, że liczba sporządzonych formularzy „Niebieska Karta – A” systematycznie spada od roku 2014. W porównaniu z 2015 r. oznacza spadek o **2,53 %**, a w porównaniu do roku 2014 to spadek już o **5,43 %** (2015 r. -99 749, 2014 r. - 102 811). Instytucją, która najczęściej uruchamiała procedurę „Niebieskie Karty” była Policja (75,63%), na drugim miejscu procedurę uruchamiali przedstawiciele pomocy społecznej (12,13 %). Do sporadycznych przypadków należało uruchomienie procedury przez pracowników ochrony zdrowia (0,62%).

Tabela 14. Liczba sporządzonych formularzy „Niebieska Karta – A” przez przedstawicieli poszczególnych podmiotów wszczynających procedurę w latach 2011-2016.

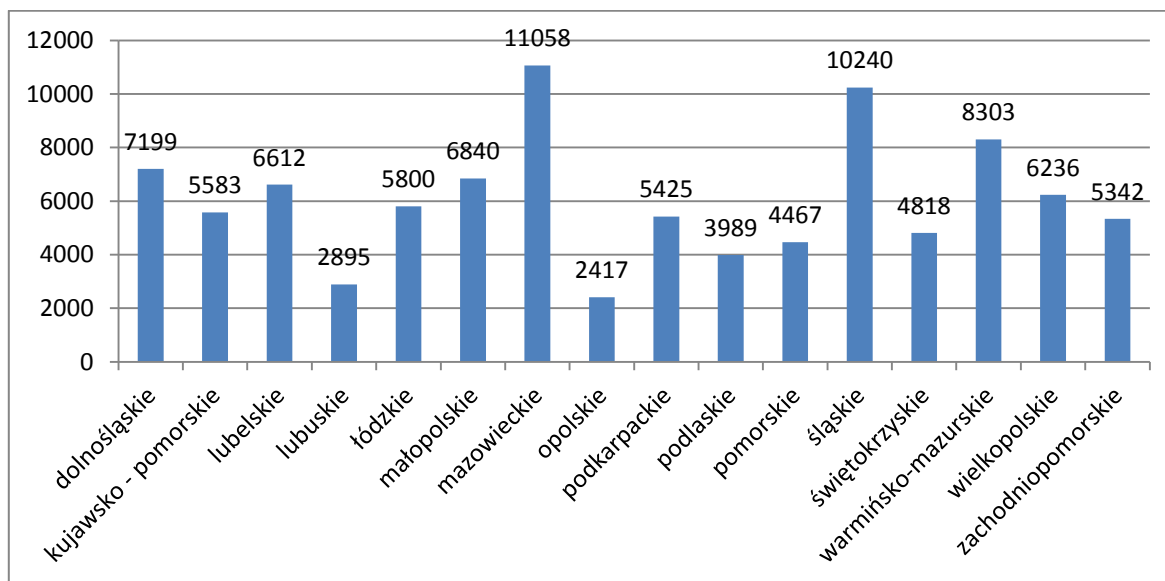
Lata	2011*	2012	2013	2014	2015	2016
Jednostki organizacyjne pomocy społecznej		10 800	12 114	13 606	12 743	11 789
Policja		50 236	57 902	77 808	75 495	73 531
Gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych		3 961	3 819	4 412	4 788	5 736
Oświata		1 473	1 671	6 358	6 166	5 547
Ochrona zdrowia		491	619	627	557	607
Razem	18 857	66 961	76 125	102 811	99 749	97 210

*W roku 2011 dane dotyczące formularzy „Niebieska Karta-A” były wypełnione tylko przez przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej.

Najwięcej sporządzonych formularzy „Niebieska Karta – A” w roku 2016 odnotowano w województwach mazowieckim i śląskim a najmniej w opolskim i lubuskim co pokazuje poniższy wykres.

Wykres 8. Liczba sporządzonych formularzy „Niebieska Karta – A” w poszczególnych województwach w 2016 r.

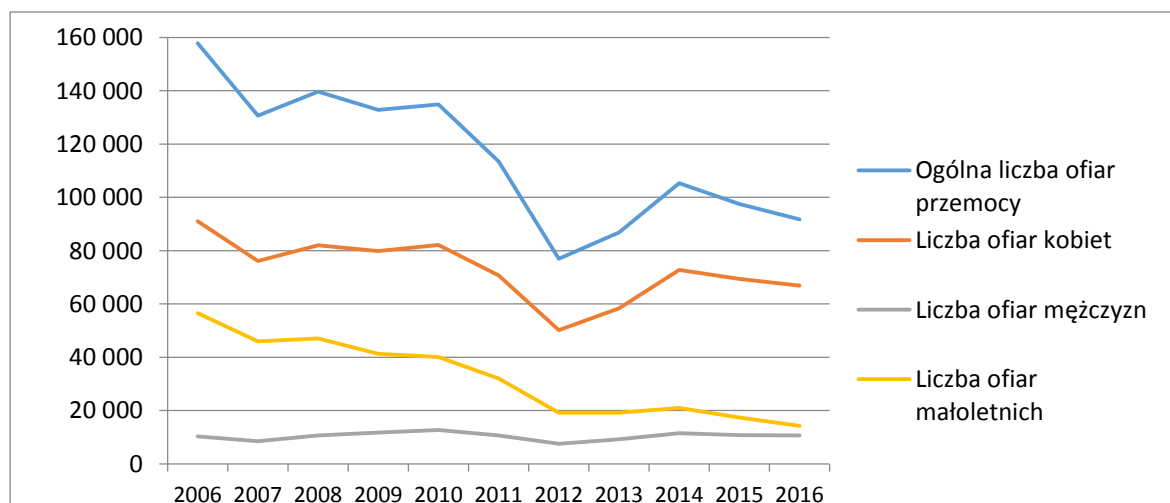
W 2016 roku policjanci wypełnili **73 531** formularzy „Niebieska Karta–A”, z czego **59 590** były to formularze wszczynające procedurę. Liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta–A” była o **2,6%** mniejsza w stosunku do wypełnionych formularzy „Niebieska Karta–A” w 2015 roku (75 495). Liczba formularzy „Niebieska Karta–A”, wypełnionych w miastach w 2016 r. wynosiła **42 130** (2015 rok – 43 440, spadek o 3,02%), natomiast na terenach wiejskich – **31 401** (2015 r. – 32 055, spadek o 2,04%). Sporządzone formularze „Niebieska Karta–A” **w miastach stanowiły 57,30%**, a **na terenach wiejskich 42,70%** ogólnej liczby sporządzonych formularzy na terenie całego kraju. Oznacza to spadek udziału procentowego liczby wypełnionych formularzy „Niebieska Karta–A” w miastach o 0,24 p. p. oraz wzrost na terenach wiejskich o 0,24 p. p., gdyż w 2015 r. proporcje te wynosiły odpowiednio – 57,54% oraz 42,46%. W ogólnej liczbie wypełnionych formularzy „Niebieska Karta–A” przez policjantów w 2016 r. 81,04% stanowią formularze wszczynające procedurę, a 18,96% formularze, dotyczące kolejnych przypadków przemocy w rodzinie w trakcie trwającej procedury. W 2016 r. osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą w rodzinie było ogółem **91 789**, z czego **72,91%** stanowiły kobiety; **15,50%** małoletni i **11,59%** mężczyźni. Zarówno w ogólnej liczbie, jak i we wszystkich kategoriach pokrzywdzonych, w porównaniu do 2015 r., odnotowano spadek wartości liczbowych. Ogólna liczba osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą w rodzinie **spadła o 5,86%** (2015 r. – 97 501; 2016 r. – 91 789), w tym kobiet **o 3,53%** (2015 r. – 69 376; 2016 r. – 66 930); mężczyzn **o 0,90%** (2015 r. – 10 733; 2016 r. – 10 636), małoletnich **o 18,22%** (2015 r. – 17 392; 2016 r. – 14 223). Wśród osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą w rodzinie w 2016 r. w wieku do 65 lat było **60 981 kobiet, 9 169 mężczyzn**, natomiast powyżej 66 roku życia kobiet było – **5 949**, mężczyzn – **1 467**. Wśród osób małoletnich, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą w rodzinie w 2016 roku było 7 074 dziewcząt oraz 7 149 chłopców.

W 2016 r. najczęściej przemocy wobec osób najbliższych dopuszczali się mężczyźni, **92,13%** ogólnej liczby osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie, która wynosiła **74 155**. Z kolei liczba kobiet, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie stanowiła łącznie **7,37%** ogólnej liczby osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie, a nieletni sprawcy **0,50%**. Porównując odnotowane dane statystyczne do 2015 r. zauważa się tendencję spadkową w ogólnej liczbie osób, wobec których istnieje podejrzenie,

że stosują przemoc w rodzinie o **2,47%** (2015 r. – 76 034; 2016 r. – 74 155) oraz o **3,07 %** w liczbie mężczyzn będących jej sprawcami (2015 r. – 70 484; 2016 r. – 68 321). Natomiast, porównując odnotowane dane statystyczne do 2015 r. zauważa się tendencję wzrostową w liczbie kobiet dopuszczających się przemocy o **4,14%** (2015 r. – 5 244; 2016 r. – 5 461) oraz o **21,50%** w liczbie nieletnich stosujących przemoc wobec osób najbliższych (2015 r. – 306; 2016 r. – 373). Wśród osób nieletnich, co do których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie 29,76% stanowiły dziewczęta (111), a 70,24% chłopcy (262). W 2016 roku liczba osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie będących pod wpływem alkoholu wynosiła łącznie 46 537 (co oznacza, że 62,76% osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie znajdowała się pod wpływem alkoholu), co w porównaniu z 2015 r. oznacza spadek o 4,72% (2015 rok – 48 841). W omawianej liczbie 95,62% stanowili mężczyźni (2015 r. – 46 830; 2016 r. – 44 499, spadek o 4,98%), 4,28% kobiety (2015 r. – 1 972; 2016 r. – 1 993; wzrost o 1,06%), a 0,10% osoby nieletnie (2015 r. - 39; 2016 r. - 45; wzrost o 15,38%). W ogólnej liczbie nieletnich, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie będących pod wpływem alkoholu 8 to dziewczęta, a 37 chłopcy.

Spośród wszystkich osób, wobec których istniało podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie będących pod wpływem alkoholu 16,65%, tj. 7 748 zostało doprowadzonych do izb wytrzeźwień lub innych tego typu placówek (w 2015 r. – 18,45%, 9 013), w tym 7 366. mężczyzn (2015 r. – 8 549), 378 kobiet (2015 r. - 413) oraz 4. nieletnich (2015 r. - 6), w tym 0 dziewcząt i 4. chłopców. Do policyjnych pomieszczeń dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia zostało doprowadzonych 31,07% osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie będących pod wpływem alkoholu. Liczba tych osób spadła o 11,25% w porównaniu do 2015 r. (2015 r. – 16 292; 2016 r. – 14 459). Spośród sprawców umieszczonych we wspomnianych pomieszczeniach – 13 954 to mężczyźni (2015 r. – 15 744), 494 to kobiety (2015 r. - 539), a 11 nieletni (2015 r. - 9), w tym 2. dziewczyny i 9. chłopców. W sytuacji, gdy przemoc w rodzinie wyczerpuje znamiona przestępstwa z art. 207 kk wszczęte zostaje postępowanie przygotowawcze. Na podstawie danych zgromadzonych w Statystyce Przemocowości według jednostek organizacyjnych Policji generowanej w systemie analitycznym, w 2016 r. na terenie całego kraju wszczęto 26 633 takich postępowań, co w porównaniu do 2015 r. (27 642) oznacza spadek o **3,65%**. Natomiast stwierdzono łącznie 15 002 przestępstwa (2015 r. – 14 789), wzrost o **1,44%** oraz zakończono 28 232 wszczęte postępowania (2015 r. – 28 878), spadek o **2,24%**.

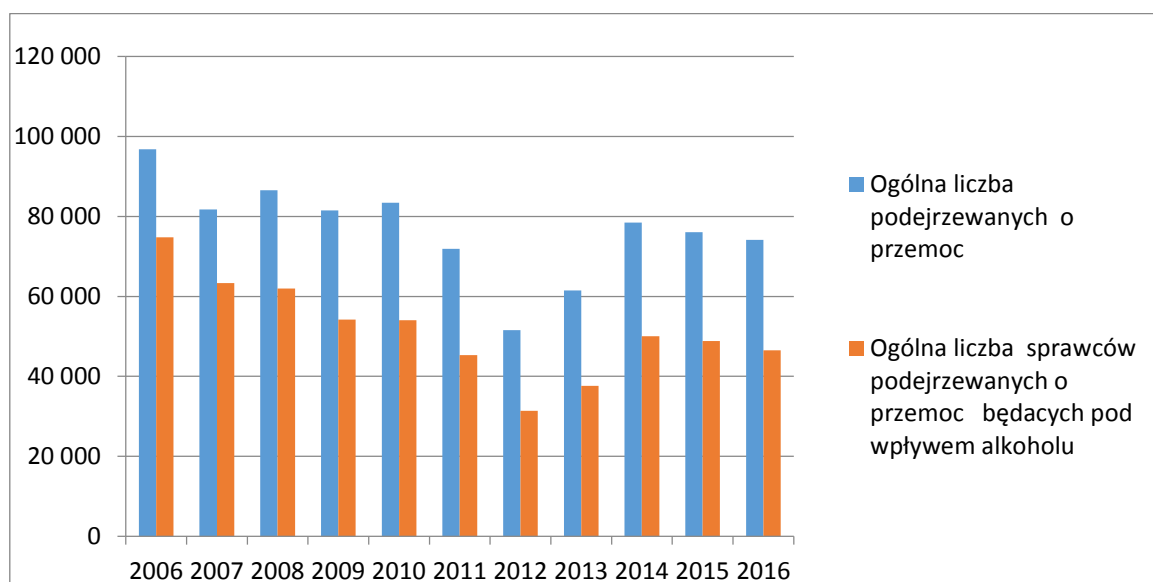
Wykres 9. Liczba i płeć osób pokrzywdzonych przemocą w rodzinie

Źródło: Opracowanie na podstawie danych pochodzących ze strony internetowej: www.statystyka.policja.pl.

Niezwykle ważne są także dane policyjne dotyczące liczby i płci osób pokrzywdzonych przemocą w rodzinie. Pozwala to na zbadanie zarówno liczby, jak i odsetka osób pokrzywdzonych, przez pryzmat płci i wieku. Przedstawione dane pokazują liczby osób pokrzywdzonych w poszczególnych latach, co daje pewien obraz skali przemocy w rodzinie w Polsce. O ile bowiem dane w zakresie interwencji, czy też liczby wypełnionych formularzy „Niebieska Karta -A” dotyczą całych rodzin, to liczby pokrzywdzonych ukazują osoby rzeczywiście dotknięte tego rodzaju przemocą. Z punktu widzenia badawczego, cenne jest także zwrócenie uwagi na zmieniający się odsetek poszczególnych grup pokrzywdzonych, z punktu widzenia płci i wieku. Obserwując trendy wynikające z powyższego wykresu, należy wskazać, że od 2006 r., tj. od wejścia w życie ustawy *o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*, a następnie noweli do tej ustawy z 2010 r., wprowadzającej w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym zakaz stosowania kar cielesnych wobec dzieci, systematycznie spada liczba dzieci, jako osób pokrzywdzonych przemocą w rodzinie. Poniższy wykres ukazuje także znaną prawidłowość współwystępowania problemu alkoholowego z „zachowaniami przemocowymi”.

Wykres 10. Liczba sprawców przemocy w rodzinie

Źródło: Opracowanie na podstawie danych pochodzących ze strony internetowej: www.statystyka.policja.pl.

3.2.2. Zapobieganie kontaktowania się osób stosujących przemoc w rodzinie z osobami dotkniętymi przemocą poprzez:

- zatrzymywanie osób stosujących przemoc w rodzinie,
- stosowanie przez prokuratora oraz występowanie do sądu o zastosowanie wobec osoby stosującej przemoc w rodzinie środków zapobiegawczych, w szczególności w przedmiocie dozoru policji z zakazem kontaktowania z osobą dotkniętą przemocą w rodzinie, a także nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, ewentualnie tymczasowego aresztowania,
- występowanie do sądu o zastosowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie środków karnych lub probacyjnych polegających na obowiązku powstrzymywania się od przebywania w określonych miejscach, kontaktowania się lub zbliżania do pokrzywdzonego, zakazie przebywania w określonych miejscach, opuszczenia przez sprawcę lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym.

Realizatorzy zadania: minister właściwy do spraw wewnętrznych, Minister Sprawiedliwości, Prokurator Generalny, jednostki organizacyjne Policji, jednostki prokuratury, zespoły kuratorskiej służby sądowej.

Wskaźniki:

- liczba zatrzymań sprawców przemocy w rodzinie;
- liczba zastosowanych ww. środków zapobiegawczych;
- liczba złożonych wniosków do sądu o zastosowanie w/w środków zapobiegawczych;
- liczba wniosków, w tym z art. 335 § 1 kpk, do sądu w przedmiocie zastosowania ww. środków karnych lub probacyjnych;
- liczba wniosków kuratorów sądowych o zastosowanie przez sąd w/w środków probacyjnych na etapie postępowania wykonawczego;
- liczba orzeczeń sądowych uwzględniających ww. wnioski w postępowaniu wykonawczym.

Termin realizacji: 2014-2020.

Na gruncie obowiązujących uregulowań prawnych izolacja sprawcy przemocy domowej jest możliwa na każdym etapie postępowania przygotowawczego. W fazie postępowania przygotowawczego co do zasady organem podejmującym decyzje w zakresie środka zapobiegawczego jest prokurator. Środki zaskarżenia na decyzję prokuratora rozpoznaje sąd. Szczególnego podkreślenia wymaga okoliczność, iż najsurowszy środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania jest stosowany przez sąd a prokurator posiada jedynie uprawnienie do złożenia wniosku o zastosowanie tego najsurowszego środka zapobiegawczego. W czasie postępowania jurysdykcyjnego decyzje w zakresie środków zapobiegawczych są podejmowane przez sąd.

W stosunku do sprawców przemocy w rodzinie najistotniejszymi środkami zapobiegawczymi są:

- tymczasowe aresztowanie,
- dozór Policji z zakazem kontaktowania się z osobą pokrzywdzoną (art. 275 § 2 kpk),
- dozór Policji w miejsce niezastosowanego tymczasowego aresztowania, na podstawie art. 275 § 3 kpk,
- nakaz opuszczenia lokalu mieszkalnego (art. 275a kpk).

Nowelizacja do ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z 2010 roku²⁴ wprowadziła do kpk przepis art. 275a, przewidujący środek zapobiegawczy w postaci nakazania oskarżonemu o przestępstwo popełnione z użyciem przemocy na szkodę osoby wspólnie zamieszkującej opuszczenie lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, jeżeli zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony ponownie popełni przestępstwo z użyciem przemocy wobec tej osoby, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa grozi.

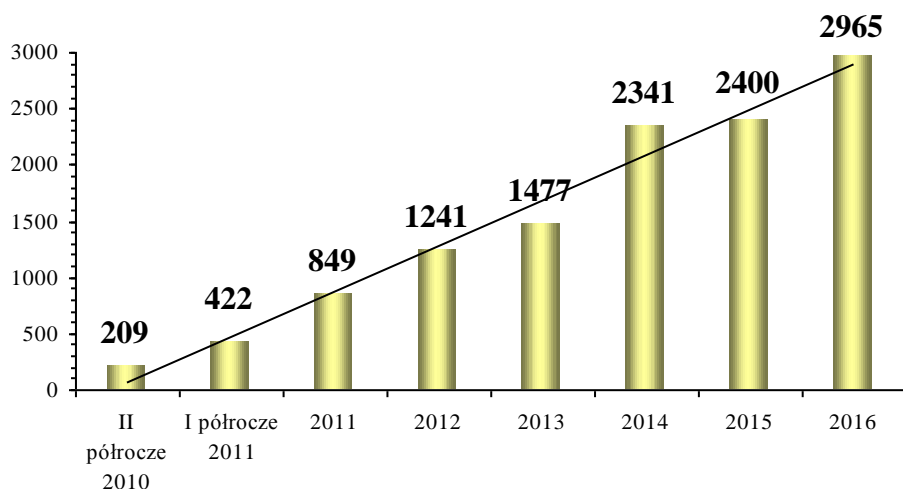
Powyższy środek jest stosowany na okres nie dłuższy niż 3 miesiące. Sąd pierwszej instancji właściwy do rozpoznania sprawy, jeżeli nie ustały przesłanki jego stosowania, może na wniosek prokuratora, przedłużyć jego stosowanie na dalsze okresy, nie dłuższe niż 3 miesiące (art. 275a § 4 kpk). W 2016 r., wg danych uzyskanych z Prokuratury Generalnej, liczba podejrzanych, wobec których zastosowano w/w środek zapobiegawczy w postaci nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 275a § 1 kpk), wyniosła 2 965²⁵.

---

²⁴ Ustawa z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz. U z 2010 r. poz. 842).

²⁵ Dane uzyskane z Prokuratury Generalnej (z Wydziału Organizacji Pracy Prokuratury, Departamentu Organizacji Pracy, Wizytacji i Systemów Informatycznych Prokuratury).

Wykres 11. Liczba podejrzanych, wobec których zastosowano w/w środek zapobiegawczy w postaci nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym w latach 2010-2016

Podane powyżej dane statystyczne wskazują, iż powyższy środek zapobiegawczy jest stosowany w praktyce prokuratorskiej. Na uwagę zasługuje także znaczący w skali roku przyrost liczbowy wydawanych postanowień.

Prokuratura składała także do sądu wnioski o przedłużenie nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym na dalsze okresy (art. 275a § 1 i 4 kpk). Z danych Prokuratury Generalnej wynika, że w 2016 r. zostały złożone 103 (2015 r.-72, 2014 r. - 64) tego rodzaju wnioski. Warto w tym zakresie zwrócić uwagę na znacząco wyższą liczbę złożonych przez prokuratora wniosków do sądu o zastosowanie środka zapobiegawczego w postaci nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym.

Z dostępnych danych statystycznych wynika, iż w całym 2016 r. sądy rejonowe w postępowaniu sądowym wydały ogólnie 1868 decyzji w przedmiocie zastosowania środka zapobiegawczego w postaci nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego, na okres nie dłuższy niż 3 miesiące (art. 275a § 4 kpk). Ponadto wydano 199 postanowień w zakresie przedłużenia nakazu zastosowanego przez prokuratora lub sąd nakazu opuszczenia na dalsze okresy. Powyższe dane uwzględniają również liczbę środków zapobiegawczych, które wpłynęły do sądu wraz z aktem oskarżenia.

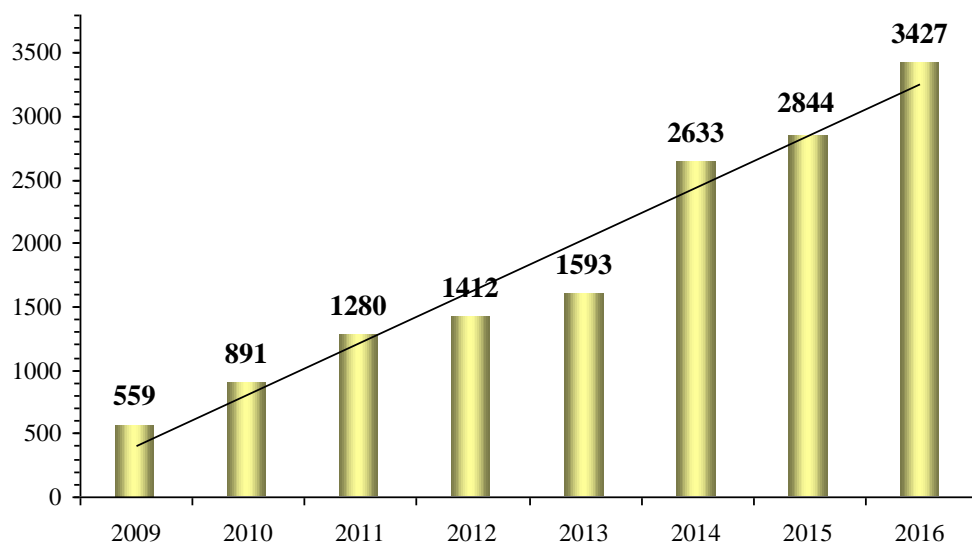
Zgodnie z obowiązującymi przepisami, prokurator, już po złożeniu aktu oskarżenia mógł wnioskować do sądu o zastosowanie tego rodzaju środków zapobiegawczych w czasie trwania postępowania rozpoznawczego. Z danych Prokuratury Generalnej wynika, że w 2016 r. złożono 792 (2015 r. -583, 2014 r. - 444) wnioski o zastosowanie nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym.

Z danych Prokuratury Generalnej²⁶ wynika ponadto, że w roku 2016:

- liczba podejrzanych o przestępstwa z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej wobec członka rodziny, wobec których zastosowano dozór Policji pod warunkiem opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 275 § 3 kpk) – wyniosła 760 (2015 r.-761, 2014 r. - 695, 2013 r. - 588, 2012 r. - 627, 2011r. - 505, 2010 r. - 337),
- liczba podejrzanych o wymienione wyżej przestępstwa, wobec których zastosowano dozór Policji z jednoczesnym zobowiązaniem do powstrzymania się od kontaktu z pokrzywdzonym (art. 275 § 2 kpk) - wyniosła 3427 (2015 r. - 2844, 2014 r. - 2.633, 2013 r. - 1.593, 2012 r. - 1.412, 2011 r.- 1.280, 2010 r. - 891),

²⁶ Dane uzyskane z Prokuratury Generalnej (z Wydziału Organizacji Pracy Prokuratury, Departamentu Organizacji Pracy, Wizytacji i Systemów Informatycznych Prokuratury).

Wykres 12. Liczba podejrzanych, wobec których zastosowano dozór Policji z jednoczesnym zobowiązaniem do powstrzymania się od kontaktów z pokrzywdzonym w latach 2010-2016

- liczba podejrzanych o wymienione wyżej przestępstwa, wobec których prokurator skierował wnioski do sądu o zastosowanie tymczasowego aresztowania – 1862 (2015 r.- 1.479, 2014 r. - 2.285, 2013 r. - 1.753, 2012 r. - 1.745, 2011 r. - 2.002, 2010 r. - 1.800),
- liczba osób tymczasowo aresztowanych w wyniku złożenia w/w wniosków – 1759 (2015 r.- 1.398, 2014 r. - 2174, 2013 r. - 1.635, 2012 r. - 1.679, 2011 r. - 1.895, 2010 r. - 1.699),
- liczba osób tymczasowo aresztowanych wobec których prokurator skierował do sądu wnioski o przedłużenie trwania tymczasowego aresztowania - 464 (2015 - 350, 2014 - 459),
- w 2016 r. prokuratorzy wnieśli przeciwko osobom o zarzucane im przestępstwa przemocy w rodzinie : 12 759 aktów oskarżenia, 3226 wniosków wskazanych w art. 335 § 1 k.p.k., 1565 wniosków w trybie art. 335 § 1 k.p.k. oraz 475 wniosków o warunkowe umorzenie postępowanie.

W stosunku do sprawców przestępstw zakwalifikowanych jako przemoc w rodzinie („rodz”) w 2016 r. sąd uwzględnił 784 wnioski prokuratura w zakresie tymczasowego aresztowania. Jak już wspomniano uprzednio, nakaz opuszczenia lokalu mieszkalnego, jako środek zapobiegawczy, sąd zastosował ogółem w 1674 przypadkach, a nadto 200 postanowień dotyczyło przedłużenia nakazu zastosowanego przez prokuratora lub sąd na dalsze okresy (art. 275a § 4 kpk) - łącznie sądy wydały 1874 postanowień w tym zakresie²⁷

Tabela 15. Liczba podjętych przez sąd decyzji w przedmiocie nakazania opuszczenia lokalu lub zastosowanie tymczasowego aresztowania

Rodzaj działania	Wskaźnik		Wartość wskaźnika wskazana przez sądy powszechne
3.2.2 Zapobieganie kontaktowania się osób stosujących przemoc w rodzinie z osobami	liczba podjętych przez sąd decyzji o uwzględnieniu wniosków	zastosowanie nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	1674

²⁷ Ibidem.

dotkniętymi przemocą poprzez występowanie do sądu o zastosowanie lub przedłużenie stosowania wobec osoby stosującej przemoc w rodzinie środków zapobiegawczych w przedmiocie nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, ewentualnie tymczasowego aresztowania	prokuratora o:	przedłużenie nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym na dalsze okresy	200
		zastosowanie tymczasowego aresztowania	784

- **występowanie do sądu o zastosowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie środków karnych lub obowiązków probacyjnych polegających na obowiązku powstrzymywania się od przebywania w określonych miejscach, kontaktowania się lub zbliżania do pokrzywdzonego, zakazie przebywania w określonych miejscach, opuszczenia przez sprawcę lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym**

Krajowy Program, jako wskaźniki ww. zadania, wymienia działania prokuratora w postępowaniu rozpoznawczym (wnioski do sądu w trybie art. 335 § 1 k.p.k. oraz 335 § 2 k.p.k.) oraz działania kuratora sądowego w postępowaniu wykonawczym. Wnioski prokuratora w trybie art. 335 § 1 i § 2 i kpk²⁸ do sądu mogą dotyczyć m.in. orzeczenia wobec oskarżonych o czyny stanowiące przemoc w rodzinie środków karnych lub obowiązków probacyjnych. Wnioski prokuratora do sądu w zakresie orzeczenia wobec oskarżonych o czyny stanowiące przemoc w rodzinie środków karnych²⁹:

- obowiązku powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach (art. 39 pkt 2b kk) – 38 (2015 r.-10, 2014 r. - 14),
- zakazu kontaktowania się z określonymi osobami (art. 39 pkt 2b kk) – 118 (2015 r.-140, 2014 r. - 69),
- zakazu zbliżania się do określonych osób (art. 39 pkt 2b kk) -169, (2015 r.-112, 2014 r. - 66),

²⁸ Art. 335 § 1. Jeżeli oskarżony przyznaje się do winy, a w świetle jego wyjaśnień okoliczności popełnienia przestępstwa i wina nie budzą wątpliwości, a postawa oskarżonego wskazuje, że cele postępowania zostaną osiągnięte, można zaniechać przeprowadzenia dalszych czynności. Jeżeli zachodzi potrzeba oceny wiarygodności złożonych wyjaśnień, czynności dowodowych dokonuje się jedynie w niezbędnym do tego zakresie. W każdym jednak wypadku, jeżeli jest to konieczne dla zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa przed ich utratą, zniekształceniem lub zniszczeniem, należy przeprowadzić w niezbędnym zakresie czynności procesowe, a zwłaszcza dokonać oględzin, w razie potrzeby z udziałem biegłego, przeszukania lub czynności wymienionych w art. 74 § 2 pkt 1 w stosunku do osoby podejrzanej, a także przedsięwziąć wobec niej inne niezbędne czynności, nie wyłączając pobrania krwi, włosów i wydzielin organizmu. Prokurator, zamiast z aktem oskarżenia, występuje do sądu z wnioskiem o wydanie na posiedzeniu wyroku skazującego i orzeczenie uzgodnionych z oskarżonym kar lub innych środków przewidzianych za zarzucany mu występki, uwzględniających również prawnie chronione interesy pokrzywdzonego. Uzgodnienie może obejmować także wydanie określonego rozstrzygnięcia w przedmiocie poniesienia kosztów procesu. § 1a. Do wniosku, o którym mowa w § 1, stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące aktu oskarżenia zawarte w rozdziale 40, z wyjątkiem art. 344a.

§ 2. Prokurator może dołączyć do aktu oskarżenia wnioski o wydanie na posiedzeniu wyroku skazującego i orzeczenie uzgodnionych z oskarżonym kar lub innych środków przewidzianych za zarzucany mu występki, uwzględniających też prawnie chronione interesy pokrzywdzonego, jeżeli okoliczności popełnienia przestępstwa i wina oskarżonego nie budzą wątpliwości, oświadczenia dowodowe złożone przez oskarżonego nie są sprzeczne z dokonanyimi ustaleniami, a postawa oskarżonego wskazuje, że cele postępowania zostaną osiągnięte. Do wniosku stosuje się odpowiednio przepisy § 1 zdanie piąte i § 3 zdanie drugie. Do aktu oskarżenia nie stosuje się przepisów art. 333 § 1 i 2.

§ 2a. Prokurator, uzgadniając z oskarżonym treść wniosku, o którym mowa w § 1 lub 2, poucza go o treści art. 447 § 5. O pouczeniu zamieszcza się adnotację w aktach sprawy.

§ 3. Wniosek, o którym mowa w § 1, powinien zawierać dane wskazane w art. 332 § 1. Uzasadnienie wniosku ogranicza się do wskazania dowodów świadczących o tym, że okoliczności popełnienia czynu i wina oskarżonego nie budzą wątpliwości oraz że cele postępowania zostaną osiągnięte bez przeprowadzenia rozprawy. Przepisy art. 333 § 3 i art. 334 stosuje się odpowiednio. Stronom, obrońcom i pełnomocnikom przysługuje prawo do przejrzenia akt sprawy, o czym należy ich pouczyć.

§ 4. W wypadku gdy sąd, nie uwzględniając wniosku, o którym mowa w § 1, zwrócił sprawę prokuratorowi, ponowne wystąpienie z takim wnioskiem jest możliwe, jeżeli zwrot nastąpił z przyczyn wskazanych w art. 343 § 1, 2 lub 3. Zwrot sprawy nie stoi też na przeszkodzie wystąpieniu następnie z wnioskiem, o którym mowa w § 2.

²⁹ Dane uzyskane z Prokuratury Krajowej Tabela 3.2

- nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 39 pkt 2e kk) – 106 (2015 r.-148, 2014 r. - 62).

Wnioski prokuratora do sądu w zakresie orzeczenia wobec oskarżonych o czyny stanowiące przemoc w rodzinie obowiązków probacyjnych³⁰:

- powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach (art. 72 § 1 pkt 7 kk) – 29 (2015 r.-15, 2014 r. - 14),
- powstrzymania się od kontaktowania się z pokrzywdzonymi lub innymi osobami w określony sposób (art. 72 § 1 pkt 7a kk) – 129 (2015 r.-106, 2014 r. - 98),
- powstrzymania się od zbliżania się do pokrzywdzonego lub innych osób (art. 72 § 1 pkt 7a kk) – 116 (2015 r.- 81, 2014 r. - 39),
- opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 72 § 1 pkt 7b kk) – 91 (2015 r.- 94, 2014 r. - 91),
- uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych (art. 72 § 1 pkt 6b kk) – 396 (2015 r.- 411, 2014 r. - 369).

Powyższe dane świadczą o utrwalonej tendencji wzrostu aktywności prokuratorów w zakresie wnioskowania do sądu o wymierzenie wobec sprawców przemocy w rodzinie właściwych środków karnych bądź nałożenie odpowiednich obowiązków probacyjnych. Analiza powyższych danych w kontekście treści zapadających wyroków uwzględniających wnioski prokuratora w trybie art. 335 § 1 i 2 k.p.k. pozwala na wysunięcie domniemania, iż powyższe dane są zaniżone. Na uwagę zasługuje, iż skierowanie wniosku w trybie art. 335 § 1 kpk wpływa na kształt orzecznictwa, jego struktury, rodzajów kar i ich wymiaru. Konsensualny sposób kończenia spraw sądowych, poprzez zastosowanie instytucji wniosku prokuratora o wydanie wobec sprawcy wyroku skazującego i orzeczenie uzgodnionej z oskarżonym kary lub środka karnego (art. 335 § 1 kpk i art. 335 § 2 kpk), a także wniosek oskarżonego o wydanie wyroku skazującego i wymierzenie mu określonej kary lub środka karnego (art. 387 § 1 kpk³¹) skraca długość postępowania przed sądem oraz umożliwia rozpoznanie sprawy w rozsądnym terminie. Na uwagę zasługuje także funkcjonowanie nowej instytucji prawa karnego w postaci art. 338a k.p.k która umożliwia oskarżonemu, któremu zarzucono przestępstwo zagrożone karą nieprzekraczającą 15 lat pozbawienia wolności, przed doręczeniem mu zawiadomienia o terminie rozprawy, złożenie wniosku o wydanie wyroku skazującego i wymierzenie mu określonej kary lub środka karnego, orzeczenie przepadku lub środka kompensacyjnego bez przeprowadzenia postępowania dowodowego.

W 2016 r. sądy, uwzględniając wnioski prokuratora z art. 335 § 1 i 2 kpk za przestępstwo znęcania się z art. 207 § 1 kk, skazały w 2016 r. – 3204 (2015 r. - 3.744, 2014 r. - 3.672; 2013 r. - 3.256) osób, a z art. 387 § 1 kpk 1593, (2015 r. - 2.512, 2014 r. - 2.966, 2013 r. - 2.585), oraz z art. 338a kpk, 21 osób co łącznie stanowi w 2016 r. - 4818 skazań (2015 r. - 6.256, 2014 r. - 6.638, 2013 r. - 5.841 skazań). Wszystkich skazań w 2016 r. było 9133. Tym samym zakończeń postępowania w trybach konsensualnych wskazanych w art. 335§ 1 i 2, kpk, art. 387 § 1 kpk oraz 338a k.p.k było 52,40% wszystkich skazań z art. 207 § 1 kk (2015 r.- 52,41, 2014 r. - 52,27%, 2013 r. - 49,1%).

³⁰ Ibidem,

³¹ Art. 387. § 1. Do chwili zakończenia pierwszego przesłuchania wszystkich oskarżonych na rozprawie głównej oskarżony, któremu zarzucono przestępstwo zagrożone karą nieprzekraczającą 15 lat pozbawienia wolności, może złożyć wniosek o wydanie wyroku skazującego i wymierzenie mu określonej kary lub środka karnego, orzeczenie przepadku lub środka kompensacyjnego bez przeprowadzania postępowania dowodowego. Wniosek może również dotyczyć wydania określonego rozstrzygnięcia w przedmiocie poniesienia kosztów procesu. Jeżeli oskarżony nie ma obrońcy z wyboru, sąd może, na jego wniosek, wyznaczyć mu obrońcę z urzędu.

§ 1a. Przed uwzględnieniem wniosku o wydanie wyroku skazującego sąd poucza oskarżonego o treści art. 447 § 5.

§ 2. Sąd może uwzględnić wniosek o wydanie wyroku skazującego, gdy okoliczności popełnienia przestępstwa i wina nie budzą wątpliwości, a cele postępowania zostaną osiągnięte mimo nieprzeprowadzenia rozprawy w całości; uwzględnienie wniosku jest możliwe jedynie wówczas, gdy nie sprzeciwia się temu prokurator, a także pokrzywdzony należycie powiadomiony o terminie rozprawy oraz pouczony o możliwości zgłoszenia przez oskarżonego takiego wniosku.

§ 3. Sąd może uzależnić uwzględnienie wniosku oskarżonego od dokonania w nim wskazanej przez siebie zmiany. Przepis art. 341 § 3 stosuje się odpowiednio.

§ 4. (uchylony).

§ 5. Przychylając się do wniosku, sąd może uznać za ujawnione dowody wymienione w akcie oskarżenia lub dokumenty przedłożone przez stronę.

Powyższe dane świadczą o stałym wysokim odsetku spraw z art. 207 § 1 kk, które kończą się wyrokiem skazującym, zapadłym w wyniku uwzględnienia wniosku w trybie konsensualnym w szczególności przy zastosowaniu instytucji wskazanej w art. 335 § 1 i 2, kpk, art. 387 § 1 kpk. Instytucja wskazana w art. 338a k.p.k. na płaszczyźnie art. 207 k.k. funkcjonowała w 2016 r. w ograniczony zakresie. Wobec sprawców przemocy w rodzinie, skazanych uprzednio na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem, można w okresie próby stosować (nakładać, modyfikować bądź uchylać) obowiązki probacyjne. W razie sprawowania dozoru nad sprawcą przemocy w rodzinie, kurator sądowy ma uprawnienie do składania do sądu wniosków w tym przedmiocie w toku postępowania wykonawczego. Sąd może taki wniosek uwzględnić i wydać postanowienie w przedmiocie nałożenia obowiązku bądź też wniosku nie uwzględnić. W 2016 roku zawodowi kuratorzy sądowi dla dorosłych składali do sądu wnioski w przedmiocie:

- powstrzymania się od przebywania w określonych miejscach (art. 72 § 1 pkt 7 kk) - 35 wniosków, z czego sąd rozpoznał 32, zaś uwzględnił 31 wniosków;
- powstrzymania się od kontaktowania się z pokrzywdzonymi lub innymi osobami w określony sposób (art. 72 § 1 pkt 7a kk) - 25 wniosków, z czego sąd rozpoznał 21, a uwzględnił 18 wniosków;
- powstrzymania się od zbliżania się do pokrzywdzonego lub innych osób (art. 72 § 1 pkt 7 a kk) - 22 wnioski, z czego sąd rozpoznał 18 i uwzględnił 18 wniosków;
- opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 72 § 1 pkt 7b kk) - 54 wnioski, z czego sąd rozpoznał 42, natomiast uwzględnił 34 wnioski.

Tabela 16. Zapobieganie kontaktowania się osób stosujących przemoc w rodzinie z osobami dotkniętymi przemocą. Dane Ministerstwa Sprawiedliwości za 2016 r.

Rodzaj działania	Wskaźnik	Wartość wskaźnika wskazana przez			
		Sądy powszechne	zespoły kuratorskiej służby sądowej		
3.2.2. Zapobieganie kontaktowania się osób stosujących przemoc w rodzinie z osobami dotkniętymi przemocą poprzez: występowanie do sądu o zastosowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie środków probacyjnych polegających na obowiązku powstrzymywania się od przebywania w określonych miejscach, kontaktowania się lub zbliżania do pokrzywdzonego, zakazie przebywania w określonych miejscach, opuszczenia przez sprawcę lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	liczba wniosków kuratorów sądowych o zastosowanie przez sąd w postępowaniu wykonawczym środków probacyjnych polegających na:	obowiązku powstrzymywania się od przebywania w określonych miejscach		35	
		obowiązku powstrzymywania się od kontaktowania się z pokrzywdzonym		25	
		obowiązku powstrzymywania się od zbliżania do pokrzywdzonego		22	
		obowiązku opuszczenia przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym		54	
	liczba orzeczeń sądowych uwzględniających wnioski kuratorów sądowych o zastosowanie przez sąd środków probacyjnych polegających na:	obowiązku powstrzymywania się od przebywania w określonych miejscach	31		
		obowiązku powstrzymywania się od kontaktowania się z pokrzywdzonym	18		
		obowiązku powstrzymywania się od zbliżania do pokrzywdzonego	18		
		obowiązku opuszczenia przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	34		

Tabela 17. Zapobieganie kontaktowania się osób stosujących przemoc w rodzinie z osobami dotkniętymi przemocą. Dane statystyczne z Prokuratury Krajowej za 2016 r.

Rodzaj działania	Wskaźnik		Podmiot odpowiedzialny	
			Jednostki prokuratury	
<p>3.2.2. Zapobieganie kontaktowania się osób stosujących przemoc w rodzinie z osobami dotkniętymi przemocą poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zatrzymywanie osób stosujących przemoc w rodzinie - występowanie do sądu o zastosowanie lub przedłużenie stosowania wobec osoby stosującej przemoc w rodzinie środków zapobiegawczych w przedmiocie nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, ewentualnie tymczasowego aresztowania - występowanie do sądu o zastosowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie środków probacyjnych polegających na obowiązku powstrzymania się od przebywania w określonych miejscach, kontaktowania się lub zbliżania do pokrzywdzonego, zakazie przebywania w określonych miejscach, opuszczenia przez sprawcę lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym 	liczba zastosowanych przez prokuratora środków zapobiegawczych w przedmiocie:	dozoru Policji z zakazem kontaktowania z osobą dotkniętą przemocą w rodzinie (art. 275 § 2 kpk)	3 427	
		dozoru Policji pod warunkiem opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 275 § 3 kpk)	760	
		nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą (art. 275a kpk)	2 965	
	liczba złożonych przez prokuratora wniosków do sądu o zastosowanie lub przedłużenie środków zapobiegawczych w przedmiocie:	zastosowania nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	792	
		przedłużenia nakazu opuszczania lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym na dalsze okresy	103	
		zastosowania tymczasowego aresztowania	1 862	
	liczba wniosków, w tym z art. 335 § 1 kpk, do sądu w przedmiocie zastosowania środków karnych lub probacyjnych w przedmiocie:	obowiązku powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach	środki karne	38
			środki probacyjne	29
		zakazu kontaktowania się z określonymi osobami	środki karne	118
			środki probacyjne	129
		zakazu zbliżania się do określonych osób	środki karne	169
			środki probacyjne	116
		nakazu opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	środki karne	0
			środki probacyjne	106
		uczestnictwa w programach korekcyjno-edukacyjnych	środki probacyjne	91

Jednostki prokuratur na terenie kraju współdziałały z właściwymi służbami zajmującymi się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w celu zwiększenia wykrywalności przestępstw tego rodzaju, skuteczności ich ścigania oraz maksymalnego wykorzystania środków pomocowych dla ofiar przestępstw. Osoby pokrzywdzone, ustalone w toku prowadzonych postępowań karnych, były

informowane przez prokuratorów o możliwości i sposobie korzystania z pomocy właściwych organów i instytucji. Wykorzystywano także materiały uzyskane w ramach programu „Niebieska karta”, które niejednokrotnie po przeprowadzeniu analizy zawartych w nich informacji były podstawą do wdrożenia postępowania karnego.

Nadto prokuratorzy w zakresie zadań i kompetencji Prokuratury udzielali informacji osobom zgłaszającym się do jednostek prokuratur w godzinach urzędowania, także poza dniami objętymi inicjatywą „Tygodnia Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przesłaniem”.

Nadmienić należy także o działaniach prokuratorów ściśle związanych z prowadzonymi lub nadzorowanymi postępowaniami przygotowawczymi, w toku których w razie potrzeby podejmowane były działania interwencyjne, zmierzające do zapobieżenia kontaktowania się sprawców z ofiarami przemocy poprzez stosowanie odpowiednich środków zapobiegawczych, udzielanie wsparcia ofiarom przemocy w przewyższaniu sytuacji kryzysowych i kierowanie do właściwych instytucji pomocowych, edukację w zakresie możliwości i form korzystania / takiej pomocy poprzez wykorzystywanie dostępnych publikacji, broszur i ulotek, a w postępowaniu sądowym, występowanie z wnioskami o orzeczenie obowiązków określonych w art. 72 § 1 pkt 5 – 8 k.k. Istotnym wkładem prokuratorów w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie były także przeprowadzane analizy akt spraw karnych, w celu ewentualnego podjęcia działań w kierunku ustalenia przesłanek do występowania m.in. z wnioskami: w trybie art. 11a ustawy z dnia 25 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, o podjęcie działań w kierunku wydania zarządzeń opiekuńczo wychowawczych, o ograniczenie lub pozbawienie praw rodzicielskich, o wdrożenie leczenia odwykowego sprawców przemocy w rodzinie oraz informowanie właściwych służb o potrzebie działań pozostających w zakresach ich kompetencji.

Ogólna liczba zatrzymanych przez Policję osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie wzrosła w 2016 r. o **8,63%**, osiągając wartość **16 881** (2015 r. – 15 540). Wśród wszystkich zatrzymanych sprawców mężczyźni stanowili **96,23%**, kobiety **3,56%** a nieletni **0,21%**. W porównaniu do 2015 r. wzrosła o **29,03%** liczba zatrzymanych kobiet (z 465. osób w 2015 r. do 600. w 2016 r.), o **8,06%** liczba mężczyzn zatrzymanych jako sprawców przemocy (z 15 034. osób w 2015 roku do 16 245. w 2016 roku). Natomiast liczba zatrzymanych nieletnich będących sprawcami przemocy w rodzinie, w porównaniu do 2015 roku, spadła o **12,20%** (z 41. osób w 2015 roku do 36. w 2016 r., z czego 3 to dziewczęta, a 33 chłopcy).

Należy podkreślić, że w 2016 r. policjanci **zatrzymali albo doprowadzili do wytrzeźwienia 52,71% osób**, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie.

3.2.3. Monitoring orzecznictwa sądów powszechnych, w szczególności:

- **w zakresie prawa karnego, w odniesieniu do kar, środków karnych, probacyjnych i innych oddziaływań, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie;**
- **w zakresie prawa rodzinnego i opiekuńczego w przedmiocie władzy rodzicielskiej;**
- **w zakresie prawa cywilnego w przedmiocie nakazu opuszczenia przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, a także eksmisji.**

Realizatorzy zadania: Minister Sprawiedliwości, sądy powszechne.

Wskaźniki:

- liczba osób oskarżonych o przestępstwo z użyciem przemocy w rodzinie: osądzonych, skazanych, niewinnych, wobec których warunkowo umorzono postępowanie karne oraz wobec których umorzono postępowanie karne,
- liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, wobec których orzeczono kary grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności,
- liczba orzeczonych środków karnych i probacyjnych,

- liczba orzeczeń w zakresie władzy rodzicielskiej z uwagi na stosowanie przemocy w rodzinie,
- liczba orzeczeń dotyczących nakazania opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą,
- liczba eksmisji z uwagi na przemoc w rodzinie,
- liczba złożonych do sądu cywilnego wniosków o zobowiązanie wspólnie zamieszkującego mieszkanie członka rodziny do opuszczenia mieszkania i liczba orzeczeń zobowiązujących ww. członka rodziny do opuszczenia mieszkania.

Termin realizacji: 2014-2020

a. Orzecznictwo sądów powszechnych w zakresie –prawa karnego, w odniesieniu do kar, środków karnych, probacyjnych i innych oddziaływań, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie

Analizując dane statystyczne dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie, należy mieć świadomość, że przemoc w rodzinie wykracza znacznie swoim zakresem przedmiotowym poza ustawowe znamiona przestępstwa znęcania się nad osobami najbliższymi z art. 207 kk³². Przestępstwo znęcania się jest z pewnością najbardziej jaskrawym przykładem przemocy w rodzinie, jednakże nie odzwierciedla całości tego zjawiska, a jedynie jego część.

Należy nadmienić, że Kodeks karny w art. 115 zawiera tzw. słowniczek ustawowy, w którym doprecyzowano niektóre pojęcia użyte w treści aktu prawnego. W słowniczku tym nie znajduje się pojęcie przemocy w rodzinie, ani nawet pojęcie samej przemocy.

Natomiast w ustawie *o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*, w art. 2 pkt 2 zawarta jest tzw. definicja legalna pojęcia „przemocy w rodzinie”, co jest niezwykle pomocne i użyteczne przy ocenie czy dany czyn stypizowany w Kodeksie karnym nosi znamiona tego typu zjawiska.

Przemoc w rodzinie, według ww. przepisu ustawy, „to jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób wymienionych w pkt 1, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą”.

W związku z szeroką definicją przemocy w rodzinie, która może wyczerpywać ustawowe znamiona różnych przestępstw, w celu właściwego opisanie danych statystycznych obrazujących zakres oddziaływania organów postępowania przygotowawczego oraz rozpoznawczego na to zjawisko, niezbędne jest zatem doprecyzowanie rodzaju czynów zabronionych, które składają się na przemoc w rodzinie.

W sądowych formularzach statystycznych uwzględniono statystyki przestępstw, które mogą zostać zakwalifikowane jako przemoc w rodzinie, wg art. 2 pkt 2 ustawy *o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*, są to m.in.:

- art. 148 § 1 - 4 kk - zabójstwo;
- art. 156 § 1 - 3 kk - spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu człowieka;
- art. 157 § 1 kk - spowodowanie średniego i lekkiego uszczerbku na zdrowiu człowieka;

---

³² Stan prawny obowiązujący do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny, ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz ustawy - Kodeks postępowania karnego (Dz. U z 2017 r. poz. 773) „Art. 207 § 1. Kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.
§ 2. Jeżeli czyn określony w § 1 połączony jest ze stosowaniem szczególnego okrucieństwa, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.
§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 lub 2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.”

- art. 189 kk - pozbawienie wolności;
 art. 190 kk - groźba bezprawna;
 art. 190a - uporczywe nękanie (stalking);
 art. 191 kk - przemoc lub groźba bezprawna w celu zmuszenia do określonego zachowania;
 art. 191a kk - utrwalanie i rozpowszechnianie wizerunku nagiej osoby;
 art. 197 § 1 - 3 kk - zgwałcenie;
 art. 198 kk - współżycie płciowe z osobą w stanie ograniczonej poczytalności;
 art. 199 kk - wymuszenie współżycia płciowego na osobie podległej, w krytycznym położeniu;
 art. 200 § 1 i 3 kk - pedofilia - uprawianie, prezentowanie treści³³;
 art. 201 kk - kazirodztwo;
 art. 202 § 1 - 4b kk - prezentowanie treści pornograficznych;
 art. 203 kk - doprowadzenie przemocą innej osoby do uprawiania prostytucji;
 art. 207 kk - znęcania się nad osobami najbliższymi;
 art. 208 kk - rozpijanie małoletnich.

Z liczby wszystkich osób skazanych za w/w przestępstwa sądowe formularze statystyczne wyodrębniają osoby skazane za czyny stanowiące przemoc w rodzinie. Dane statystyczne uzyskane w zakresie właściwości sądów rejonowych w takim układzie za rok 2016 przedstawiają się następująco³⁴:

Tabela 18. Liczba osób skazanych za czyny stanowiące przemoc w rodzinie w 2016 r.

Rodzaje przestępstw w Kodeksie karnym	Osądzeni ogółem	Skazani ogółem	Pozbawienie wolności		Grzywna samoistna	Ograniczenie wolności	Warunkowo umorzono postępowanie	Umorzono postęp.	Uniewinniono	Kara mieszana
			ogółem	w tym z warunkowym zawieszeniem						
Ogółem, w tym z art.:	14914	12340	8700	6149	1011	2408	1419	771	362	216
156	40	38	36	20	0	0	1	0	0	2
157 § 1	256	194	102	66	36	53	42	11	8	3
157 § 2 w zw. z § 4	200	133	38	28	53	42	46	14	5	0
189	4	4	2	1	0	1	0	0	0	0
190	920	736	245	131	251	236	68	75	39	3
190a § 1	201	164	87	53	42	34	12	19	6	1
190a § 2	11	10	4	1	2	4	0	0	1	0
190a § 3	2	2	1	1	1	0	0	0	0	0
191	47	38	22	17	13	3	6	2	1	1
191a	12	6	3	1	1	2	3	2	1	0
193	14	11	3	1	4	4	3	0	0	0

³³ Odesłano do treści art. 200 § 2 kk, gdyż wyrok zapadł w oparciu o taką podstawę w 2016 r.

³⁴ Dane pochodzą z MS Sądów Rejonowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za 2016 rok.

197 § 1	111	103	95	37	0	1	0	4	4	7
197 § 2	18	16	16	11	0	0	0	1	1	0
198	8	7	7	4	0	0	0	0	1	0
199	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
200 § 1	91	74	68	25	1	1	0	3	14	4
200 § 2	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0
200 § 3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
200 § 4	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0
200 § 5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
201	5	1	1	0	0	0	2	2	0	0
202 § 1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0
202 § 2	3	2	2	2	0	0	0	0	1	0
202 § 3	3	3	2	2	0	0	0	0	0	1
202 § 4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
202 § 4a	3	2	2	2	0	0	0	1	0	0
202 § 4b	22	22	22	19	0	0	0	0	0	0
202 § 4c	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
203	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0
207 § 1	10972	9133	7170	5243	283	1505	1041	546	245	171
207 § 2	16	14	14	6	0	0	0	1	1	0
207 § 3	27	26	23	12	0	0	0	0	1	3
208	3	3	0	0	1	2	0	0	0	0
267 § 1	5	2	0	0	2	0	2	1	0	0
278 § 1	123	123	100	29	21	49	6	13	4	1
279 § 1	69	63	48	28	1	10	2	4	1	4
280 § 1	17	15	11	3	0	1	0	0	2	3
282	11	11	10	4	0	0	0	0	1	1
284 § 1	44	35	14	9	17	4	5	2	1	0
286 § 1	51	40	26	20	6	7	3	7	1	1
288 § 1	39	29	13	9	5	11	5	4	0	0
inne	1562	1299	581	379	269	438	168	63	25	11

Z wyżej przedstawionych danych wynika, że spośród przestępstw kwalifikujących się jako przemoc w rodzinie najpowszechniejszym przestępstwem w 2016 r., podobnie jak w latach poprzednich, było przestępstwo znęcania się oraz przestępstwo gróźb karalnych. Dane statystyczne w zakresie właściwości sądów okręgowych w takim układzie za rok 2016 przedstawiają się następująco³⁵:

Tabela 19. Dane statystyczne w zakresie sądów okręgowych w 2016 r.

Rodzaje przestępstw w Kodeksie karnym	Osądzeni ogółem	Skazani ogółem	Pozbawienie wolności		Grzywna samoistna	Ograniczenie wolności	Warunkowo umorzono postępowanie	Umorzono postępow.	Uniewinniono	Karamieszana
			ogółem	w tym z warunkowym zawieszeniem						
Ogółem, w tym z art.:	157	146	139	9	0	0	1	8	2	0
148 § 1	63	58	57	0	0	0	0	0	0	0
148 § 2	9	8	4	0	0	0	0	1	0	0
148 § 3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
148 § 4	2	2	2	0	0	0	0	0	0	0
156 § 1 i 3	12	12	12	2	0	0	0	0	0	0
197 § 3	32	31	31	2	0	0	0	0	1	0
197 § 4	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0
inne	38	34	32	5	0	0	1	2	1	0

W sprawach z art. 148 § 1 i 2 k.k. zapadło także 5 wyroków dożywotniego pozbawienia wolności.

Poniżej przedstawione zaś zostały dane w zakresie liczby i płci osób skazanych oraz osób pokrzywdzonych poszczególnymi rodzajami przestępstw, kwalifikujących się jako przemoc w rodzinie wg art. 2 pkt 2 ustawy *o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*.

Należy wskazać, że zgodnie z wymogami Krajowego Programu, od 2014 r. jest badana płeć osób skazanych. Ze zgromadzonych danych wynika, że kobiety, jako sprawcy czynów kwalifikujących się jako przemoc w rodzinie wg art. 2 pkt 2 ustawy *o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*, stanowią jedynie niewielki odsetek.

³⁵ Dane pochodzą z MS Sądy Okręgowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za 2016 r.

W przypadku w/w przestępstw, kwalifikujących się jako przemoc w rodzinie, pokrzywdzonymi najczęściej były kobiety. Mierniki przyjęte w Krajowym Programie, zawiera poniższa tabela zbiorcza.³⁶

Tabela 20. Monitoring sądów powszechnych za 2016 r.

Rodzaj działania	Wskaźnik		Wartość wskaźnika wskazana przez sądy powszechne	
Orzecznictwo sądów powszechnych, w zakresie prawa karnego, w odniesieniu do kar, środków karnych, probacyjnych i innych oddziaływań, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie	liczba osób oskarżonych o stosowanie przemocy w rodzinie	osądzeni	ogółem	15 071
			w tym art. 207 kk	11 015
		skazani	ogółem	12 486
			w tym kobiety	542
			w tym mężczyźni	11 944
			w tym art. 207 kk	9173
			w tym kobiety	292
			w tym mężczyźni	8881
		uniewinnieni	ogółem	364
			w tym art. 207 kk	247
		warunkowo umorzone postępowanie	ogółem	1 420
			w tym art. 207 kk	1 041
	umorzono postępowanie	ogółem	779	
		w tym art. 207 kk	547	
	liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, wobec których orzeczono kary	grzywny	ogółem	1011
			w tym art. 207 kk	283
		ograniczenia wolności	ogółem	2408
			w tym art. 207 kk	1505
		pozbawienia wolności	ogółem	8839
			w tym art. 207 kk	7207
		w tym pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem	ogółem	6158
			w tym art. 207 kk	5261

³⁶ Monitoring orzecznictwa sądów powszechnych 3.2.3

- **Znamiona ustawowe czynu z art. 207 § 1 kk**

Przestępstwo znęcania się nad osobami najbliższymi zostało opisane w Kodeksie karnym w art. 207 w trzech jednostkach redakcyjnych³⁷, jako jeden typ podstawowy (art. 207 § 1 kk) oraz dwa typy kwalifikowane (art. 207 § 2 i 3 kk). Należy jednak wskazać, że przepis ten może dotyczyć także przestępstw, które nie będą kwalifikowane jako przemoc w rodzinie, z uwagi na fakt, że może obejmować także zachowania polegające na znęcaniu się np. nad osobami obcymi (nie będącymi osobami najbliższymi). Mogą to być także osoby obce, jednakże pozostające w stosunku zależności od sprawcy, osoby małoletnie, bądź też osoby nieporadne z uwagi na stan psychiczny lub fizyczny.

Typ podstawowy przestępstwa znęcania się z art. 207 § 1 kk posiada następujące znamiona ustawowe (przesłanki):

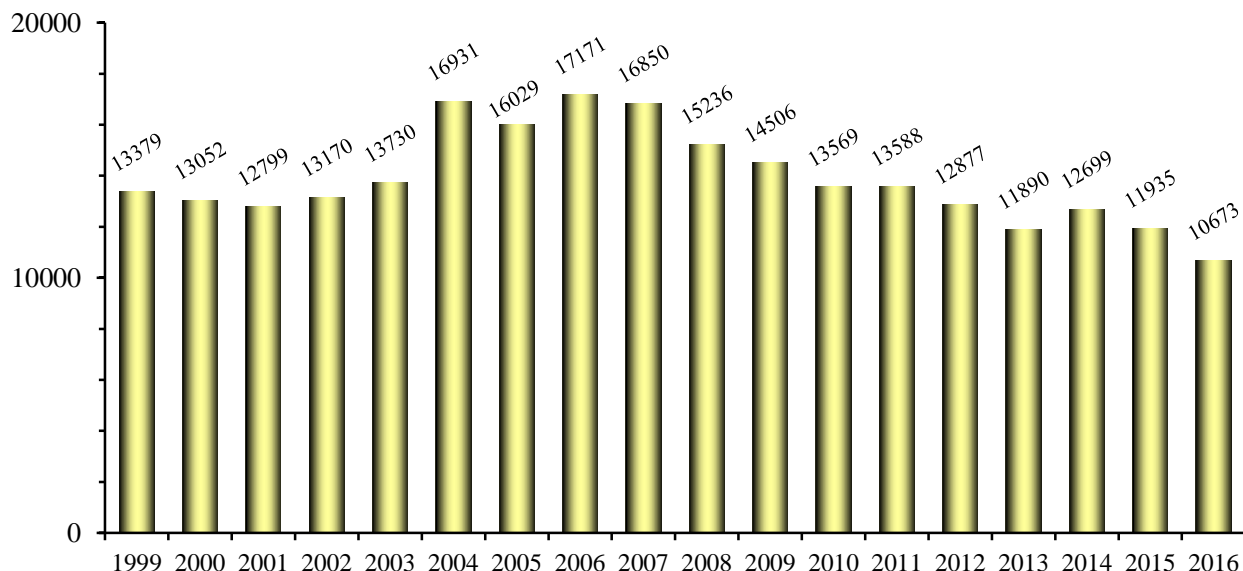
- znęcanie się fizyczne lub psychiczne;
- nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy;
- nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny.

Ustawodawca przewidział za takie zachowanie sankcję w postaci kary pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Kolejnym typem jest przestępstwo kwalifikowane znęcania się z art. 207 § 2 kk, charakteryzujące się dodatkową przesłanką, a mianowicie stosowaniem szczególnego okrucieństwa. Sankcją jest kara pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Ostatnim typem kwalifikowanym z art. 207 § 3 kk jest przestępstwo znęcania się, w wyniku którego doszło do targnięcia się pokrzywdzonego na własne życie. Sankcją jest kara pozbawienia wolności od lat 2 do 12. Poniższa tabela zawiera dane dot. liczby osób skazanych z art. 207 § 1 k.k. przez sądy rejonowe.³⁸

Wykres 13. Skazani w sądach rejonowych za przestępstwo z art. 207 § 1 kk w latach 1999 – 2016

³⁷ Stan prawny obowiązujący do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny, ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz ustawy - Kodeks postępowania karnego (Dz. U z 2017 r. poz. 773)

³⁸ Dane pochodzą z MS Sądy Rejonowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za 2016 rok

Orzecznictwo sądów w zakresie przestępstwa znęcania się z art. 207 kk, zakwalifikowanego wyłącznie jako przemoc w rodzinie („rodz”)

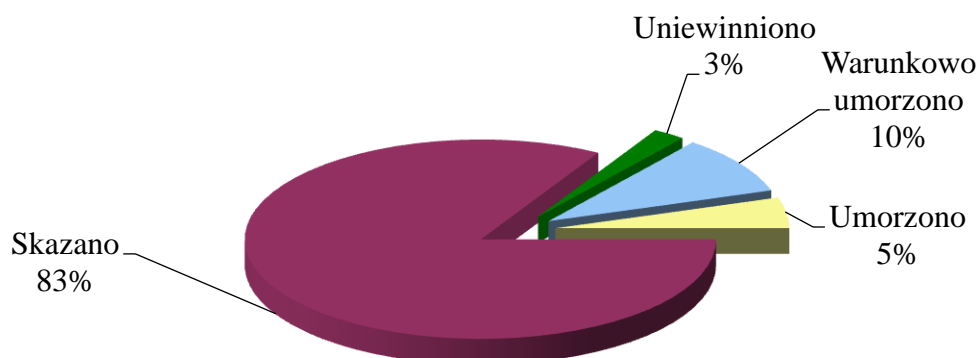
Na wstępie należy uczynić wzmiankę, że przedstawione poniżej dane dotyczą czynu podstawowego z art. 207 § 1 kk zakwalifikowanego wyłącznie jako przemoc w rodzinie.

Nie przytaczano obu kwalifikowanych typów tego przestępstwa z art. 207 § 2 i § 3 kk, z uwagi na fakt, że liczba skazań w tym zakresie jest symboliczna (40 skazania łącznie w 2016 r.).

W 2016 r. w sądach rejonowych w Polsce nieprawomocnie osądzono z art. 207 § 1 kk ogółem 10 972 osób³⁹. Z tego:

- 9133 – skazano;
- 245 – uniewinniono;
- 1041 – warunkowo umorzono postępowanie;
- 546 – umorzono postępowanie;
- 553 – tymczasowo aresztowano.

Wykres 14. Stosunek procentowy rodzajów orzeczeń sądów rejonowych w Polsce w 2016 r. w zakresie art. 207 § 1 kk

W 2016 r. w sądach rejonowych w Polsce nieprawomocnie skazano z art. 207 § 1 kk ogółem: 9133 osoby⁴⁰ (2015-10186).

Z tego wymierzono:

- 171 – kary mieszane (2015 - 37);
- 283 – kary grzywny (samoistnych) (2015 r.- 187);
- 1505 – kar ograniczenia wolności (2015 r.- 674);
- 7170 - kar pozbawienia wolności (2015 r. - 9284)
  - w tym:
    - 1927 - bezwzględnych (2015 r.- 1438),
    - 5243 (2015 r. - 7846) – z warunkowym zawieszeniem wykonania.

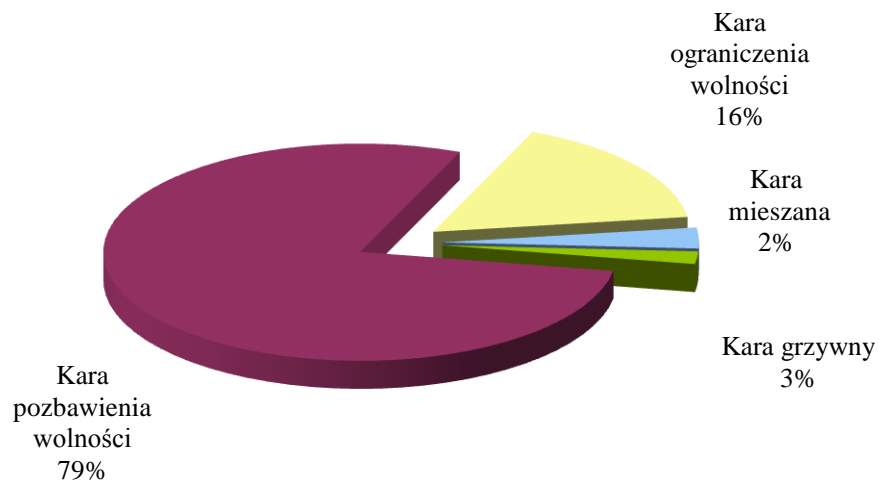
³⁹ Dane pochodzą z MS Sądy Rejonowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za 2015 r. oraz z MS Sądy Rejonowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za 2016 r.

⁴⁰ Ibidem.

Z powyższych danych wynika, że największy odsetek wszystkich kar za stosowanie przemocy w rodzinie stanowi kara pozbawienia wolności z warunkowym jej zawieszeniem. Choć zauważalny jest wzrost orzekanych kar pozbawienia wolności bez warunkowego jej zawieszenia.

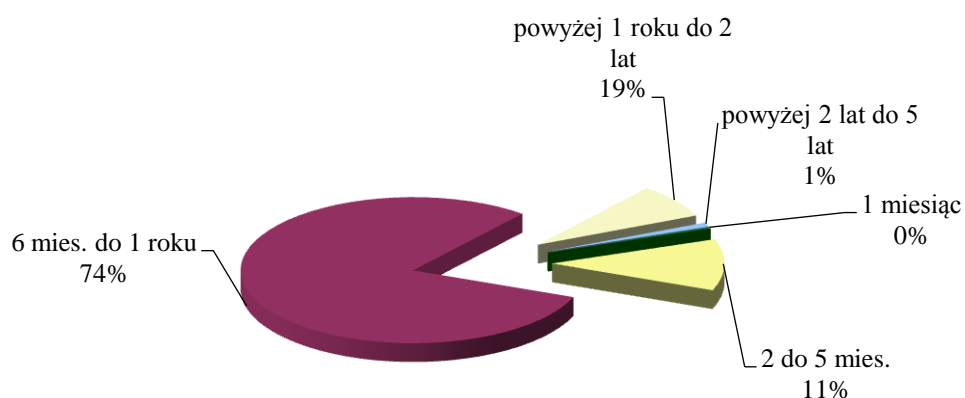
Na zwiększenie liczby orzekanych kar bezwzględnych może mieć wpływ zmiana treści art. 69 § 1 k.k. ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy –Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 396), która weszła w życie w dniu 1 lipca 2015 r. Nowelizacja przewiduje, iż Sąd może warunkowo zawiesić wykonanie kary pozbawienia wolności orzeczonej w wymiarze nieprzekraczającej roku, jeżeli sprawca w czasie popełnienia przestępstwa nie był skazany na karę pozbawienia wolności.

Wykres 15. Stosunek procentowy rodzajów kar orzekanych w sądach rejonowych w Polsce w 2016 roku z art. 207 § 1 kk

Wymierzając karę pozbawienia wolności za czyn z art. 207 § 1 kk sądy stosowały ją w dolnych granicach ustawowego zagrożenia.

Wykres 16. Stosunek procentowy wymiaru kary pozbawienia wolności orzeczonej w Sądach Rejonowych w Polsce w 2016 roku z art. 207 § 1 kk

W 2016 r. zapadło 13 wyroków pozbawienia wolności w wymiarze 1 miesiąca, 6 wyroków pozbawienia wolności w wymiarze powyżej 5 lat do 8 lat, 2 wyroki pozbawienia wolności powyżej 8 lat.

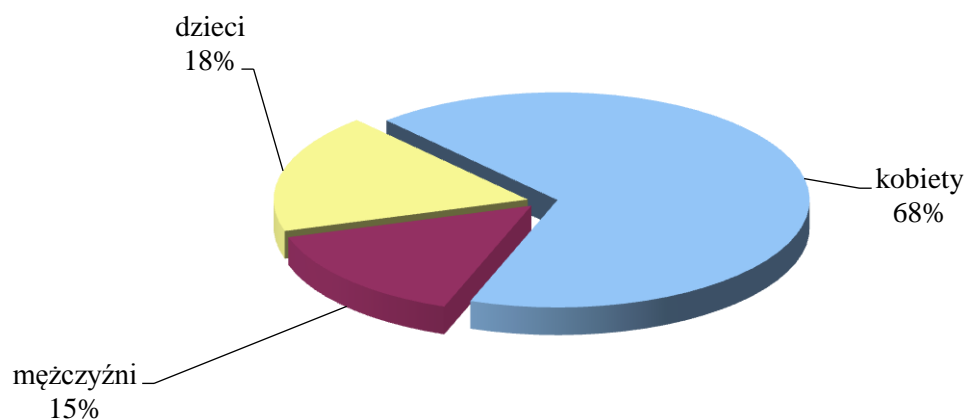
Od 2014 r. gromadzone są informacje dotyczące płci sprawców przestępstw wskazana przez sądy powszechne, w tym z art. 207 § 1 kk. I tak w 2016 r. osób skazanych było 9133⁴¹

- 289 kobiet – 8844 mężczyzn.

Wśród osób pokrzywdzonych przestępstwem z art. 207 § 1 kk w 2017 roku było⁴²:

- 11743 kobiet,
- 2565 mężczyzn.
- 3135 małoletnich, w tym:
  - 1458 dziewczynek; – 1677 chłopców;

Wykres 17. Osoby pokrzywdzone przestępstwem z art. 207 § 1 kk

Jak już wskazano powyżej, w związku z faktem, że przestępstwo znęcania się może dotyczyć także i czynów wykraczających poza granice przemocy wobec osób najbliższych (np. znęcanie się nad osobami pozostającymi w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy, bądź nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny), należy mieć na uwadze, że nieznaczna część przedstawionych wyżej danych będzie dotyczyła pokrzywdzonych, które nie są osobami najbliższymi bądź wspólnie zamieszkującymi ze sprawcą ale zostały uznane jako przemoc w rodzinie.

• Środki karne stosowane przez sądy powszechne

Od dnia 1 sierpnia 2010 roku, tj. od dnia wejścia w życie ustawy z 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustawy obowiązują przepisy wprowadzające nowe lub zmienione środki karne mające zastosowanie wobec sprawców w rodzinie tj. nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 39 pkt 2e kk w zw. z art. 41a kk) oraz zakaz zbliżania się do pokrzywdzonego (art. 39 pkt 2b kk w zw. z art. 41a kk).

Od 1 stycznia 2014 r. rozpoczęto gromadzenie w/w danych w odniesieniu wyłącznie do sprawców przemocy w rodzinie. Biorąc pod uwagę fakt, że są to dane gromadzone po raz trzeci, należy podchodzić do nich ostrożnie, uznając je raczej za zaniżone, wobec rzeczywistych danych. Nowe dane

⁴¹ Monitoring orzecznictwa sądów powszechnych tabela 3.2.3,

⁴² Dane pochodzą z MS Sądy Rejonowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za 2016 r.

statystyczne wskazują zatem na zastosowanie następujących środków karnych wyłącznie wobec osób skazanych za czyny zakwalifikowane jako przemoc w rodzinie⁴³:

- obowiązek powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach (art. 39 pkt 2b kk) - 22 osoby, wobec kobiet – 0, wobec mężczyzn 22, (2015 r.- 33, wobec kobiet - 0, wobec mężczyzn - 33),
- zakaz kontaktowania się z określonymi osobami (art. 39 pkt 2b kk) – 423, wobec kobiet 11, wobec mężczyzn 412, (2015 r.- 329, wobec kobiet - 18, wobec mężczyzn - 311),
- zakaz zbliżania się do określonych osób (art. 39 pkt 2b kk) – 655, wobec kobiet 16, wobec mężczyzn 639, (2015 r.- 423 wobec kobiet - 11, wobec mężczyzn – 423, 297 (wobec kobiet - 18, wobec mężczyzn - 279),
- nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 39 pkt 2e kk) -398, wobec kobiet 9, wobec mężczyzn 389, (2015 r.- 269 wobec kobiet - 11, wobec mężczyzn - 258),

Tabela 21. Orzecznictwo sądów w zakresie prawa karnego wobec osób stosujących przemoc w rodzinie

Rodzaj działania	Wskaźnik		Wartość wskaźnika wskazana przez sądy powszechne	
Orzecznictwo sądów powszechnych, w zakresie prawa karnego, w odniesieniu do kar, środków karnych, probacyjnych i innych oddziaływań, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie	liczby orzeczonych środków karnych	obowiązek powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach	ogółem	22
			w tym wobec kobiet	0
			w tym wobec mężczyzn	22
		zakaz kontaktowania się z określonymi osobami	ogółem	423
			w tym wobec kobiet	11
			w tym wobec mężczyzn	412
		zakaz zbliżania się do określonych osób	ogółem	655
			w tym wobec kobiet	16
			w tym wobec mężczyzn	639
	nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	ogółem	398	
		w tym wobec kobiet	9	
		w tym wobec mężczyzn	389	

• **Obowiązki probacyjne stosowane przez sądy powszechne**

Od 1 stycznia 2014 r. gromadzone są dane odnośnie obowiązków probacyjnych orzekanych wobec osób skazanych prawomocnie za czyny zakwalifikowane jako przemoc w rodzinie. Poniżej

⁴³ Monitoring orzecznictwa sądów powszechnych tabela 3.2.3,

przedstawiono zatem po raz trzeci dane dotyczące wszystkich obowiązków probacyjnych, orzeczonych wyłącznie wobec osób skazanych za stosowanie przemocy w rodzinie. Tytułem obowiązków probacyjnych w 2016 roku w sądach powszechnych orzeczono⁴⁴:

- obowiązek powstrzymanie się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach (art. 72 § 1 pkt 7 kk) 53, wobec kobiet - 4, wobec mężczyzn – 49, (2015 r. – 73, wobec kobiet - 4, wobec mężczyzn - 69),
- uczestnictwo w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych (art. 72 § 1 pkt 6b kk) – 819 wobec kobiet - 42, wobec mężczyzn – 777, (2015 r. – 821, wobec kobiet - 37, wobec mężczyzn - 784),
- powstrzymanie się od kontaktowania się z pokrzywdzonymi lub innymi osobami w określony sposób (art. 72 § 1 pkt 7a kk) – 514 wobec kobiet - 19, wobec mężczyzn – 495, (2015 r. - 506 wobec kobiet - 20, wobec mężczyzn - 486),
- powstrzymanie się od zbliżania się do pokrzywdzonego lub innych osób (art. 72 § 1 pkt 7a kk) – 324 wobec kobiet - 7, wobec mężczyzn – 317, (2015 r.- 304 wobec kobiet - 12, wobec mężczyzn - 292),
- nakaz opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 72 § 1 pkt 7b kk) – 338 wobec kobiet - 6, wobec mężczyzn – 332, (2015 r. - 455 wobec kobiet - 8, wobec mężczyzn - 447).

Tabela 22. Orzecznictwo sądów w zakresie obowiązków probacyjnych orzeczonych wyłącznie wobec osób skazanych za stosowanie przemocy w rodzinie w 2016 r.

Rodzaj działania	Wskaźnik		Wartość wskaźnika wskazana przez sądy powszechne	
Orzecznictwo sądów powszechnych, w zakresie prawa karnego, w odniesieniu do kar, środków karnych, probacyjnych i innych oddziaływań, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie	liczby orzeczonych środków probacyjnych	obowiązek powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach	ogółem	53
			w tym wobec kobiet	4
			w tym wobec mężczyzn	49
		zakaz kontaktowania się z określonymi osobami	ogółem	514
			w tym wobec kobiet	19
			w tym wobec mężczyzn	495
		zakaz zbliżania się do określonych osób	ogółem	324
			w tym wobec kobiet	7
			w tym wobec mężczyzn	317
	nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	ogółem	338	
		w tym wobec kobiet	6	
		w tym wobec mężczyzn	332	
	uczestnictwo w programach korekcyjno-edukacyjnych	ogółem	819	
		w tym wobec kobiet	42	
		w tym wobec mężczyzn	777	

⁴⁴ Ibidem.

- **Wykonywanie kary pozbawienia wolności wobec sprawców przemocy w rodzinie w zakładach karnych – dane ogólne o populacji osób pozbawionych wolności z art. 207 kk**

Kodeks karny wykonawczy⁴⁵ nie wyróżnia sprawców przemocy w rodzinie jako odrębnej kategorii skazanych, wymagających stosowania określonych środków oddziaływania, poza wymienionymi w art. 67 § 3 kkw. Jednak więziennictwo jako istotny podmiot polityki społecznej państwa wykonuje szereg zadań wynikających z innych ustaw, w tym programów krajowych. Jednym z nich jest Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

W celu opisanego obszaru pracy związanej z realizacją ww. regulacji, przedstawione zostaną dane liczbowe obrazujące populację osób skazanych z art. 207 kk.

Według danych z dnia 31 grudnia 2016 roku we wszystkich zakładach karnych i aresztach śledczych przebywało ogółem 4256⁴⁶ osób podejrzanych o czyn z art. 207 § 1 k.k. oraz skazanych z art. 207 § 1 k.k.

Wśród tych 4256 osób było:

- 3710 skazanych prawomocnie, 37 osób skazanych nieprawomocnie 509 oraz tymczasowo aresztowanych,
- 86 kobiet,
- 30 młodocianych (43 mężczyzn i 2 kobiety).

b. Orzecznictwo sądów powszechnych, w zakresie: prawa rodzinnego i opiekuńczego w przedmiocie władzy rodzicielskiej

Krajowy Program nakłada obowiązek monitorowania orzecznictwa sądów rodzinnych w zakresie władzy rodzicielskiej.

Zgodnie z art. 109 § 2 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego⁴⁷, jeżeli dobro dziecka jest zagrożone, sąd może ograniczyć wykonywanie władzy rodzicielskiej, poprzez wydanie stosownych zarządzeń⁴⁸. Zgodnie zaś z art. 111, sąd opiekuńczy jest władny pozbawić władzy rodzicielskiej, jeżeli władza ta nie może być wykonywana z powodu trwałej przeszkody albo jeżeli rodzice nadużywają władzy rodzicielskiej lub w sposób rażący zaniedbują swe obowiązki względem dziecka⁴⁹.

Przyczyną zarówno ograniczenia, jak i pozbawienia władzy rodzicielskiej może być zatem przemoc w rodzinie stosowana bezpośrednio wobec dziecka, jak i wobec domowników.

---

⁴⁵ Ustawia z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks karny wykonawczy* (Dz. U. z 2017 r. poz.665 z późn. zm.), zwana dalej „kkw”.

⁴⁶ Dane pochodzą z Centralnego Zarządu Służby Więziennej – liczba osób dotyczy skazanych wyłącznie na podstawie art. 207 kk oraz takich, gdzie przepis art. 207 kk był podstawą skazania wraz z innymi czynami zabronionymi.

⁴⁷ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. *Kodeks rodzinny i opiekuńczy* (Dz.U. z 2017 r., poz. 682), zwana dalej „kro”.

⁴⁸ Art. 109. § 1. Jeżeli dobro dziecka jest zagrożone, sąd opiekuńczy wyda odpowiednie zarządzenia.

§ 2. Sąd opiekuńczy może w szczególności:

1) zobowiązać rodziców oraz małoletniego do określonego postępowania, w szczególności do pracy z asystentem rodziny, realizowania innych form pracy z rodziną, skierować małoletniego do placówki wsparcia dziennego, określonych w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej lub skierować rodziców do placówki albo specjalisty zajmujących się terapią rodzinną, poradnictwem lub świadczących rodzinie inną stosowną pomoc z jednoczesnym wskazaniem sposobu kontroli wykonania wydanych zarządzeń;

2) określić, jakie czynności nie mogą być przez rodziców dokonywane bez zezwolenia sądu, albo poddać rodziców innym ograniczeniom, jakim podlega opiekun;

3) poddać wykonywanie władzy rodzicielskiej stałemu nadzorowi kuratora sądowego;

4) skierować małoletniego do organizacji lub instytucji powołanej do przygotowania zawodowego albo do innej placówki sprawującej częściową pieczę nad dziećmi;

5) zarządzić umieszczenie małoletniego w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka albo w instytucjonalnej pieczy zastępczej albo powierzyć tymczasowo pełnienie funkcji rodziny zastępczej małżonkom lub osobie, niespełniającym warunków dotyczących rodzin zastępczych, w zakresie niezbędnych szkoleń, określonych w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej albo zarządzić umieszczenie małoletniego w zakładzie opiekuńczo-leczniczym, w zakładzie pielęgnacyjno-opiekuńczym lub w zakładzie rehabilitacji leczniczej.

⁴⁹ Art. 111. § 1. Jeżeli władza rodzicielska nie może być wykonywana z powodu trwałej przeszkody albo jeżeli rodzice nadużywają władzy rodzicielskiej lub w sposób rażący zaniedbują swe obowiązki względem dziecka, sąd opiekuńczy pozbawi rodziców władzy rodzicielskiej. Pozbawienie władzy rodzicielskiej może być orzeczone także w stosunku do jednego z rodziców.

§ 1a. Sąd może pozbawić rodziców władzy rodzicielskiej, jeżeli mimo udzielonej pomocy nie ustały przyczyny zastosowania art. 109 § 2 pkt 5, a w szczególności gdy rodzice trwale nie interesują się dzieckiem.

Z sądowych danych statystycznych wynika, że w 2016 roku sąd opiekuńczy w przedmiocie:

- ograniczenia władzy rodzicielskiej wydał ze względu na stosowanie przemocy w rodzinie – 553 orzeczeń (2015 r.-592), dotyczących 1018 dzieci (2015 r.-1.139).
- pozbawienia władzy rodzicielskiej wydał ze względu na stosowanie przemocy w rodzinie – 95 orzeczeń (2015 r. – 116), dotyczących 161 dzieci (2015 r. - 206).

Dane dotyczące ograniczenia bądź pozbawienia władzy rodzicielskiej z uwagi na przemoc w rodzinie były w 2016 roku gromadzone po raz trzeci, a zatem nadal należy podchodzić do nich z ostrożnością choć zwraca uwagę stabilność przedstawianych danych liczbowych. Wobec konieczności każdorazowego oznaczania przez sekretariat wydziału rodzinnego w systemie komputerowym przyczyn ograniczenia bądź pozbawienia władzy rodzicielskiej można szacować, że dane te są mogą być niedowartościowane.

Tabela 23. Orzecznictwo sądów w zakresie prawa rodzinnego i opiekuńczego w przedmiocie władzy rodzicielskiej w 2016 r.

Rodzaj działania	Wskaźnik			Wartość wskaźnika wskazana przez sądy powszechne
Orzecznictwo sądów powszechnych, w zakresie prawa rodzinnego i opiekuńczego w przedmiocie władzy rodzicielskiej	liczba orzeczeń w zakresie władzy rodzicielskiej z uwagi na stosowanie przemocy w rodzinie	ograniczenie władzy rodzicielskiej (art. 109 § 2 kro)	liczba orzeczeń	553
			liczba dzieci	1018
		pozbawienie władzy rodzicielskiej (art. 111 kro)	liczba orzeczeń	95
			liczba dzieci	161

c. Orzecznictwo sądów powszechnych, w zakresie: prawa cywilnego w przedmiocie nakazu opuszczenia przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, a także eksmisji

Ustawa z dnia 31 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego oraz ustawy - Kodeks postępowania cywilnego⁵⁰, która weszła w życie . 16 listopada 2011 roku wprowadziła istotne zmiany w zakresie postępowania egzekucyjnego, mające na celu wzmocnienie ochrony osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

Ustawa ta dokonała zmiany brzmienie przepisu art. 1046 § 4 Kodeksu postępowania cywilnego⁵¹, i wprowadziła rozwiązania sprzyjające szybszemu odizolowaniu sprawcy przemocy w rodzinie od osoby pokrzywdzonej. Nowelizacja do ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego wprowadziła przepis art. 25d przewidujący, że sprawcy przemocy w rodzinie nie przysługuje pomieszczenie tymczasowe. Brak tego uprawnienia ma istotne znaczenie przy wykonywaniu eksmisji przez organ egzekucyjny. Zgodnie bowiem z art. 1046 § 5¹ kpc w brzmieniu wprowadzonym w/w ustawą, jeżeli dłużnikowi nie przysługuje prawo do tymczasowego pomieszczenia, komornik usunie dłużnika do noclegowni, schroniska lub innej placówki zapewniającej miejsca noclegowe, wskazanej na wniosek komornika przez gminę właściwą ze względu na miejsce położenia lokalu podlegającego opróżnieniu. W 2016 r. przeprowadzono 1 062 eksmisji z uwagi na przemoc w rodzinie (opróżnienie lokalu mieszkalnego bez prawa do lokalu socjalnego). Dla porównania powyższa liczba eksmisji z uwagi na przemoc w rodzinie bez prawa do lokalu socjalnego w 2015 r. wyniosła 1 099.

⁵⁰ Ustawa z dnia 31 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego oraz ustawy - Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 224, poz. 1342).

⁵¹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2016 r, poz. 1822, z późn. zm.), zwana dalej „kpc”.

Celem wzmocnienia ochrony osób dotkniętych przemocą w rodzinie, wprowadzono ustawą z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw do ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie regulację przewidzianą w art. 11a.

Przepis art. 11a ust. 1 stanowi, że: „jeżeli członek rodziny wspólnie zajmujący mieszkanie, swoim zachowaniem polegającym na stosowaniu przemocy w rodzinie czyni szczególnie uciążliwym wspólne zamieszkiwanie, osoba dotknięta przemocą może żądać, aby sąd zobowiązał go do opuszczenia mieszkania”.

W 2016 roku do sądów rejonowych wpłynęło 1562 spraw w trybie art. 11a ww. ustawy (2015 r.- 1406, 2014 r. - 1152, 2013 r.- 1114, 2012 r. - 730, 2011 r.- 197, 2010 r. - 353). Sądy wydały w 2016 r. 705 orzeczeń zobowiązujących osobę stosującą przemoc w rodzinie do opuszczenia mieszkania zajmowanego wspólnie z innym członkiem rodziny przy czym w (2015 r.- 571, 2014r. - 487, 2013 r.- 387, 2012 r. - 268, 2011 r.- 49, 2010 r.- 138)

Podsumowując ww. dane należy wskazać na systematyczny wzrost liczby składanych wniosków z art. 11a ustawy, a w konsekwencji na zwiększającą się liczbę wniosków uwzględnionych przez sądy. Oznacza to, że instytucja ta sprawdza się w praktyce i jest coraz częściej wykorzystywana przez osoby dotknięte przemocą w rodzinie.

Tabela 24. Orzecznictwo sądów powszechnych w zakresie prawa cywilnego w przedmiocie nakazu opuszczenia lokalu lub eksmisji.

Rodzaj działania	Wskaźnik	Wartość wskaźnika wskazana przez sądy powszechne
Orzecznictwo sądów powszechnych, w zakresie prawa cywilnego w przedmiocie nakazu opuszczenia przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, a także eksmisji	liczba eksmisji z uwagi na przemoc w rodzinie (opróżnienie lokalu mieszkalnego bez prawa do lokalu socjalnego)	1062
	liczba złożonych do sądu cywilnego wniosków o zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia mieszkania zajmowanego wspólnie z innym członkiem rodziny	1562
	liczba orzeczeń dotyczących zobowiązania osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia mieszkania zajmowanego wspólnie z innym członkiem rodziny	705

3.2.4. Aktywność i współdziałanie oraz wymiana informacji pomiędzy służbami w zakresie monitoringu zachowań osób uprzednio skazanych za stosowanie przemocy w rodzinie

Realizatorzy zadania: Minister Sprawiedliwości, Prokurator Generalny, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, zespoły kuratorskiej służby sądowej, jednostki prokuratury, jednostki organizacyjne pomocy społecznej.

Wskaźniki:

- liczba wniosków kuratorów sądowych do sądu o zarządzenie wykonania warunkowo zawieszonej kary pozbawienia wolności albo o odwołanie warunkowego zwolnienia (art. 12d ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie),

- liczba wniosków prokuratora do sądu o zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności albo o odwołanie warunkowego zwolnienia wobec skazanego za tego rodzaju przemoc, naruszającego ponownie porządek prawny w postaci stosowania przemocy w rodzinie,
- liczba przekazanych w/w organom ścigania i wymiaru sprawiedliwości informacji przez inne służby, w tym zwłaszcza przez pracowników socjalnych o ponownym stosowaniu przemocy w rodzinie przez osoby uprzednio skazane za tego rodzaju przemoc,
- liczba przekazanych w/w organom ścigania i wymiaru sprawiedliwości informacji przez konsultantów telefonu interwencyjno-informacyjnego prowadzonego przez PARPA o ponownym stosowaniu przemocy w rodzinie przez osoby uprzednio skazane za tego rodzaju przemoc.

Termin realizacji: 2014-2020

Należy wskazać, że z **5 243** skazanych w 2016 r. z art. 207 § 1 kk na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, pod dozór kuratora oddano 4 185 osób, co stanowi aż 79,8 wszystkich skazanych na tę karę⁵². Od kilku lat widoczny jest wzrost liczby i odsetka sprawców, których sądy oddają pod dozór kuratora sądowego (2015 r. – 74,1%, 2014 r.- 73,1%, 2013 r. - 72,4%, 2012 r. - 72,2%, 2011 r. - 69,7%, 2010 r. - 67%, 2009 r.- 62%). Ma to ogromne znaczenie z uwagi na możliwości skutecznego oddziaływania na skazanych w okresie próby, w celu resocjalizacji sprawców, przejawiającej się jako zmiana postaw skazanych i ograniczenie ich powrotności do przestępstwa. Dodać także trzeba, że skazany pod dozorem kuratora jest w okresie próby stale monitorowany, a ewentualne zmiany zachowania mogą skutkować zaostrzeniem kontroli (nałożeniem nowych, bardziej restrykcyjnych obowiązków probacyjnych), bądź jej złagodzeniem (uchyleniem lub zmianą obowiązków probacyjnych) przez sąd. Kurator sądowy ma bowiem obowiązek odpowiednio reagować i proponować sądowi, poprzez właściwe wnioski, elastyczny sposób oddziaływania na sprawcę przemocy w rodzinie. Dla oddziaływania na sprawców przemocy w rodzinie istotnym jest uregulowanie przewidziane w w/w art. 12d ustawy. Przepis ten przewiduje obligatoryjne zarządzenie wykonania kary albo odwołanie warunkowego zwolnienia na skutek złożonego przez kuratora wniosku, dotyczącego skazanego za przestępstwo popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej wobec członka rodziny, który w okresie próby rażąco naruszył porządek prawny, ponownie używając przemocy lub groźby bezprawnej wobec członka rodziny. W celu ułatwienia kuratorom sądowym stosowania w/w szybkiej procedury, Ministerstwo Sprawiedliwości w połowie 2011 r. opracowało wzory wniosków kuratora zawodowego w tym przedmiocie, które zostały zamieszczone na stronie internetowej MS⁵³, a informacja o konieczności stosowania w/w została przesłana prezesom sądów apelacyjnych.

Z danych statystycznych za rok 2016⁵⁴ wynika, że kuratorzy na podstawie ww. przepisu złożyli:

- 117 (2015 r.-147, 2014 r. - 180, 2013 r. - 329, 2012 r. - 284) wniosków o odwołanie warunkowego zwolnienia, uwzględnionych przez sąd było 99 (2015 r.- 109, 2014 r.- 148, 2013 r.- 241, 2012 r.- 187) uwzględnionych oraz
- 787 (2015 r.- 1132, 2014 r. - 1298, 2013 r.- 1805, 2012 r.- 1859) wniosków o zarządzenie wykonania zawieszony kary pozbawienia wolności, 787 wniosków zostało uwzględnionych (2015 r.- 755, 2014 r.- 784, 2013 r.- 1186, 2012 r.- 1168).

Tym samym ogólna liczba wniosków złożonych przez kuratorów sądowych w trybie art. 12d w/w ustawy wyniosła 904, (2015 r.- 1279, 2014 r.- 1478, 2013 r.- 2134, 2012 r.- 2143, 2011 r.- 1315, 2010 r. - 372 wnioski) z czego 629 (2015 r.- 864, 2014 r.- 932, 2013 r.- 1.427, 2012 r.- 1355, 2011 r.- 667, 2010 r.- 200) zostało uwzględnionych.

⁵² Dane pochodzą z MS Sądy Rejonowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osadzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej (odpowiednio za 2016 rok oraz za lata wcześniejsze).

⁵³ <http://ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie/sluzby/informacje-i-wzory-wnioskow-dla-kuratorow-sadowych/>.

⁵⁴ Dane pochodzą z MS-S40 Sprawozdanie z działalności kuratorskiej służby sądowej za rok 2016.

Biorąc pod uwagę powyższe dane, należy stwierdzić, że stosunek wniosków uwzględnionych, do ogólnej liczby uwzględnionych i nieuwzględnionych, w roku 2016 wyniósł 69,5%, (2015 r.- 67,5%, 2014 r.- 63%, 2013 r.- 72,5%, 2012 r.- 75,11%, 2011 r.- 68,69%, 2010 r.- 62,5%). Powyższy wskaźnik utrzymuje się na podobnym poziomie w latach 2010 - 2016.

Tabela 25. Dane statystyczne Ministerstwa Sprawiedliwości

Rodzaj działania	Wskaźnik			Zespoły kuratorskiej służby sądowej
3.2.4. Aktywność i współdziałanie oraz wymiana informacji pomiędzy Policją, kuratorską służbą sądową i innymi służbami w zakresie monitoringu zachowań osób uprzednio skazanych za stosowanie przemocy w rodzinie	liczba wniosków kuratorów sądowych do sądu o:	zarządzenie wykonania warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności (art. 12d ustawy)	złożone	787
			uwzględnione przez sąd	530
		odwołanie warunkowego zwolnienia (art. 12d ustawy)	złożone	117
			uwzględnione przez sąd	99

Tabela 26. Dane statystyczne Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Rodzaj działania	Wskaźnik 2016 r.	Podmiot odpowiedzialny
		PARPA
3.2.4. Aktywność i współdziałanie oraz wymiana informacji pomiędzy Policją, kuratorską służbą sądową i innymi służbami w zakresie monitoringu zachowań osób uprzednio skazanych za stosowanie przemocy w rodzinie	liczba przekazanych ww. organom ścigania i wymiaru sprawiedliwości informacji przez konsultantów telefonu interwencyjno-informacyjnego prowadzonego przez PARPA o ponownym stosowaniu przemocy w rodzinie przez osoby uprzednio skazane za tego rodzaju przemoc.	2

Tabela 27. Dane statystyczne Prokuratury Krajowej

Rodzaj działania	Wskaźnik 2016 r.		Podmiot odpowiedzialny
			Jednostki Prokuratury
3.2.4. Aktywność i współdziałanie oraz wymiana informacji pomiędzy Policją, kuratorską służbą sądową i innymi służbami w zakresie monitoringu zachowań osób uprzednio skazanych za stosowanie przemocy w rodzinie	liczba wniosków prokuratora do sądu w postępowaniu wykonawczym w przedmiocie:	zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności wobec skazanego za tego rodzaju przemoc, naruszającego ponownie porządek prawny w postaci stosowania przemocy w rodzinie	0
		odwołanie warunkowego zwolnienia wobec skazanego za tego rodzaju przemoc, naruszającego ponownie porządek prawny w postaci stosowania przemocy w rodzinie	396

Tabela 28. Dane statystyczne z Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Rodzaj działania	Wskaźnik 2016 r.	Podmiot odpowiedzialny	
		Powiat	Gmina
3.2.4. Aktywność i współdziałanie oraz wymiana informacji pomiędzy Policją, kuratorską służbą sądową i innymi służbami w zakresie monitoringu zachowań osób uprzednio skazanych za stosowanie przemocy w rodzinie	liczba przekazanych Policji lub kuratorom sądowym informacji przez pracowników socjalnych o ponownym stosowaniu przemocy w rodzinie przez osoby uprzednio skazane za tego rodzaju przemoc	519	1 781

Kierunki działań:

3.3. Realizowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych zmierzających do zaprzestania przemocy w rodzinie (art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Rodzaje działań:

3.3.1. Opracowanie ramowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie (art. 6 ust. 6 pkt 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Realizatorzy zadania: samorząd województwa.

Wskaźniki:

– liczba ramowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Termin realizacji: 2014-2016.

Zgodnie z art. 6 ust. 6 pkt 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie do zadań własnych samorządu województwa należy w szczególności:

- opracowywanie ramowych programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz ramowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

W 2016 r. na terenie Polski **11 samorządów województwa** opracowało ramowe programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie. W 5 województwach nie opracowano nowych ramowych programów: w małopolskim, mazowieckim, opolskim, pomorskim i świętokrzyskim⁵⁵.

Ramowe programy powinny stanowić swego rodzaju wytyczne do realizacji programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych jako zadanie zlecone powiatowi i wskazane byłoby aby zawierały informacje dotyczące np. liczby programów, ram programowych, ram czasowych, liczebności grupy, form ich prowadzenia, kwalifikacji osób realizujących programy itd. Zadanie to nie zostało jeszcze przez wszystkie samorządy województwa zrealizowane ponieważ dotychczas samorządy opierały się na Wytycznych zawartych w poprzedniej wersji Programu.

⁵⁵ Z informacji uzyskanych z Regionalnych Ośrodków Polityki Społecznej wynika, że finalizowana jest obecnie procedura związana z przyjęciem ww. dokumentu. Opóźnienia z opracowaniem nowych programów wynikły w związku z potrzebą uwzględnienia w toku pracy nad nimi perspektywy zarówno ekspertów jak i praktyków, w tym reprezentujących samorządy lokalne, które odgrywają istotną rolę w systemie przeciwdziałania przemocy domowej. Przyjęty sposób pracy nie pozostał bez wpływu na czas opracowywania programów jednak jego nadrzędną wartością było urzeczywistnienie zasad partycypacji różnych interesariuszy co przyczyni się do wypracowania optymalnych założeń i zapisów programów warunkujących ich finalną użyteczność dla odbiorców.

Obecnie wszystkie samorządy województw muszą dokonać rozeznania potrzeb na własnym terenie, celem opracowania ramowych programów, gdyż w art. 6 ust. 6 pkt 2 ustawy podkreślono kreatywną rolę samorządu województwa, nakładając na niego obowiązki polegające na inspirowaniu i promowaniu nowych dróg i sposobów rozwiązywania problemu przemocy w rodzinie. Należy podkreślić, iż nowe rozwiązania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie powinny być dostosowane do specyfiki regionu, co z pewnością rodzi konieczność dokładnej analizy i zbadania problemu w danym regionie. Zadania te ze względu na swój charakter wpisują się w rolę samorządu województwa, polegającą na tworzeniu i prowadzeniu polityki rozwoju województwa. Realizacja zadań wskazanych w art. 6 ust. 6 ustawy powinna stanowić integralny element polityki rozwoju województwa i być uwzględniona w określonej przez samorząd województwa strategii rozwoju województwa, o której mowa w art. 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (DZ.U. z 2016 r. poz. 486, z późn. zm.)

3.3.2. Opracowanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie w warunkach wolnościowych i w jednostkach penitencjarnych (art. 6 ust. 4 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel powiatowy oraz Centralny Zarząd Służby Więziennej z możliwością współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Wskaźniki:

- liczba edycji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych.

Termin realizacji: 2014-2020.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r. w *sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne* (Dz. U. poz. 259) celem prowadzonych oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych jest:

- powstrzymanie osoby stosującej przemoc w rodzinie przed dalszym stosowaniem przemocy;
- rozwijanie umiejętności samokontroli i współżycia w rodzinie;
- kształtowanie umiejętności w zakresie wychowywania dzieci bez używania przemocy w rodzinie;
- zdobywanie i poszerzanie wiedzy na temat mechanizmów powstawania przemocy w rodzinie;
- zdobywanie umiejętności komunikowania się i rozwiązywania konfliktów w rodzinie bez stosowania przemocy;
- uzyskanie informacji o możliwościach podejmowania działań terapeutycznych.

Realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych jest zadaniem zleconym samorządom powiatowym. Na terenie Polski **239 podmiotów** realizowało programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Odbyło się **516** edycji programów, z czego **304** było realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego w powiatach. Z danych nadesłanych przez Ministerstwo Sprawiedliwości wynika, że w 2016 r. wobec populacji skazanych sprawców przemocy domowej zrealizowano łącznie **212 edycji** programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych realizowane przez funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej.

W 2016 r. na realizację programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie wydatkowano kwotę **ogółem 3 mln 036 tys. zł.**

Tabela 29. Liczba osób uczestniczących w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w latach 2007 - 2016

2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014*	2015	2016
2 922	4 214	4 403	4 791	4 475	4 533	4 618	8 598	9 429	9 666

* Od 2014 r. w statystykach oprócz danych z Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej uwzględniono dane również z Ministerstwa Sprawiedliwości przekazane przez Centralny Zarząd Służby Więziennej, dlatego też nastąpił znaczny wzrost osób, które wzięły udział w programach.

W 2016 r. programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie **ukończyło ogółem 7 108** (w tym dane statystyczne z Ministerstwa Sprawiedliwości - 4 726 programy realizowane w warunkach izolacyjnych, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej: programy realizowane w warunkach wolnościowych - 2 382 osób). Natomiast, faktyczna liczba osób, **które przystąpiły** do programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wynosi ogółem **9 666** (MS 5 362, MRPiPS 4 304) osób.

Programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie są prowadzone w formie spotkań, sesji, indywidualnych oraz na podstawie pracy w grupach. Prowadzone zajęcia odbywają się na podstawie realizacji programu „The Duluth Model” lub według modelu „Partner” powstałego na bazie programu „The Duluth Model”. Ponadto realizowane były również programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w ramach programów autorskich.

Programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie były realizowane między innymi poprzez zajęcia warsztatowe, ćwiczenia, wykłady, dyskusje, wizualizację, psychodramę, odgrywanie scenek, treningi asertywności, burze mózgów, zajęcia psychoedukacyjne, projekcje filmów edukacyjnych, spotkania z przedstawicielami prawa, autodiagnozę na bazie psychotestów, analizę indywidualnych przypadków, relaksację, diagnostykę osobowości, porady rodzinno-wychowawcze, elementy psychoterapii indywidualnej, metody aktywizujące. Czas trwania programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych był zróżnicowany i wynosił od 1 miesiąca do 12 miesięcy. W większości powiaty realizowały programy w okresach trzymiesięcznych, półrocznych lub rocznych. Wskazywane najczęściej efekty prowadzenia programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych ze sprawcami przemocy w rodzinie dotyczyły zmiany postaw i zachowań osób stosujących przemoc w rodzinie.

Monitorowanie efektów programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób, które zakończyły program odbywa się między innymi przez: wypełnienie przez sprawcę ankiety ewaluacyjnej oraz osobisty kontakt osób prowadzących program i rejestrację zmian zachodzących w zachowaniu sprawcy. Monitoring prowadzony jest dzięki informacjom uzyskanym w środowisku rodzinnym sprawców, poprzez kontakt z pracownikami instytucji współpracujących ze sprawcą po zakończeniu programu np. kuratorami sądowymi, pracownikami socjalnymi, Policją oraz pedagogami szkolnymi. Okres monitorowania sprawców po zakończeniu programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych jest zróżnicowany i wynosi od dwóch miesięcy do trzech lat. Oddziaływania wobec skazanych sprawców przemocy domowej koncentrują się wokół kilku propozycji programowych. W jednostkach penitencjarnych prowadzi się programy według modelu z „Duluth”. Jest to program dedykowany sprawcom przemocy, składający się z 2 sesji indywidualnych oraz 24 grupowych. Zbliżonym do tych założeń jest także program „PARTNER”. Programy według metody z „Duluth” realizowane są w jednostkach regularnie już od wielu lat. W ostatnim okresie pojawiła się nowa propozycja – program „STOP PRZEMOCY – DRUGA SZANSA”. Dzięki środkom pozyskanym w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego (NMF), udało się opracować zupełnie nowy program, związany z przeciwdziałaniem przemocy. Do opracowania ostatecznej formy programu, przyczynili się specjaliści z Biura Penitencjarnego Centralnego Zarządu Służby Więziennej oraz zespół specjalistów,

posiadających wieloletnie doświadczenie pracy w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej. W wyniku tych spotkań udało się opracować taką metodę pracy, którą z powodzeniem można realizować w jednostkach penitencjarnych. Jest to propozycja oparta m.in. na założeniach terapii skoncentrowanej na rozwiązywaniu problemów (BSFT) oraz nauce komunikacji bez przemocy (Nonviolent Communication – NVC), prowadzona w formie spotkań grupowych przez okres 3 miesięcy. Poza tymi propozycjami realizowanych jest szereg autorskich programów konstruowanych i prowadzonych przez funkcjonariuszy a także przez podmioty zewnętrzne. W roku 2016 wobec populacji skazanych sprawców przemocy domowej zrealizowano łącznie 212 edycji programów edukacyjno-korekcyjnych.

Rodzaj działania	Wskaźnik	Wartość wskaźnika wskazana przez Centralny Zarząd Służby Więziennej
3.3.2. Opracowanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie w jednostkach penitencjarnych	liczba edycji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	212

Należy jednak zauważyć, iż populacja skazanych sprawców przemocy domowej jest również dostępną grupą osób, wobec których podmioty pozawięzienne mogą realizować oddziaływania korekcyjno-edukacyjne. Stąd w wielu jednostkach penitencjarnych ofertę programową kadry więziennej, dodatkowo wzbogaca oferta podmiotów pozawięziennych pracujących ze sprawcami przemocy.

3.3.3. Zwiększanie udziału osób skazanych przez sąd za przemoc w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych poprzez wzrost liczby wniosków kierowanych do sądu w tym przedmiocie

Realizatorzy zadania: jednostki organizacyjne prokuratury, kuratorska służba sądowa, Centralny Zarząd Służby Więziennej.

Wskaźniki:

- liczba wniosków prokuratora, w tym z art. 335 § 1 kpk o zastosowanie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych,
- liczba wniosków prokuratora o zastosowanie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w toku postępowania wykonawczego,
- liczba wniosków kuratorów sądowych o zastosowanie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w toku postępowania wykonawczego,
- liczba wniosków dyrektorów zakładów karnych do sądu penitencjarnego o nałożenie obowiązku uczestnictwa skazanego w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych po odbyciu kary, w przypadku udzielenia warunkowego przedterminowego zwolnienia, jeżeli skazany nie został objęty takim programem w trakcie pobytu w zakładzie karnym.

Termin realizacji: 2014-2020.

Działania Kuratorskiej służby sądowej

Na szczególną uwagę spośród obowiązków probacyjnych zasługuje **obowiązek uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych**. Uwzględniając cele w/w oddziaływań i możliwość uzyskania poprzez ich zastosowanie pożądanych zmian w zachowaniu sprawcy, jak również dostępność programów, w jakich sprawcy przemocy mogliby uczestniczyć zarówno w warunkach

wolnościowych, jak i izolacyjnych, potrzeba stosowania przedmiotowego środka probacyjnego nie powinna budzić wątpliwości.

Na szczególną uwagę spośród obowiązków probacyjnych zasługuje obowiązek uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych. Uwzględniając cele w/w oddziaływań i możliwość uzyskania poprzez ich zastosowanie pożądaných zmian w zachowaniu sprawcy, jak również dostępność programów, w jakich sprawcy przemocy mogliby uczestniczyć zarówno w warunkach wolnościowych, jak i izolacyjnych, potrzeba stosowania przedmiotowego środka probacyjnego nie powinna budzić wątpliwości.

W celu zwiększenia liczby stosowanych przez sądy w/w środków probacyjnych, Ministerstwo Sprawiedliwości zwracało się każdego roku do kuratorów okręgowych o aktualizację list placówek lub instytucji, zajmujących się leczeniem sprawców przestępstw, oddziaływaniem terapeutycznym lub wykonujących programy korekcyjno-edukacyjne z art. 72 § 1 pkt 6a i 6b kk.

W 2016 r. kontynuowano stosowanie wzorów wniosków kuratora sądowego w przedmiocie ustanowienia obowiązku uczestnictwa sprawcy w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych, w wersjach umożliwiających ich wykorzystanie w przypadkach warunkowego umorzenia postępowania, warunkowego zawieszenia wykonania kary, warunkowego przedterminowego zwolnienia. Wzory te opracowano w celu ułatwienia kuratorom sądowym składania tego typu wniosków do sądu w okresie próby, a w rezultacie zwiększenia stosowania przez sądy tego typu oddziaływań. Wzory wszystkich wniosków opracowanych dla kuratorów sądowych znajdują się do pobrania na stronie internetowej MS⁵⁶.

Z danych statystycznych za rok 2016⁵⁷ wynika, że kuratorzy składali do sądu w toku postępowania wykonawczego wnioski dotyczące nałożenia na skazanych obowiązków uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych. W okresie próby związanym z warunkowym umorzeniem postępowania, warunkowym zawieszeniem wykonania kary oraz warunkowym przedterminowym zwolnieniem, kuratorzy złożyli łącznie 211 (2015 r.- 291, 2014 r. - 326, 2013 r. - 408, 2012 r. - 358) wniosków o nałożenie w/w obowiązku probacyjnego, w tym:

- 6 ww. wniosków przy warunkowym umorzeniu postępowania karnego, z czego 7 zostało rozpatrzonych, z czego 3 zostało uwzględnionych (2015 r.- 10 (9 rozpatrzonych, w tym 3 uwzględnione, 2014 r.- 8 (8 rozpatrzonych, w tym 6 uwzględnionych), 2013 r.- 23 (20 rozpatrzonych, w tym 17 uwzględnionych), 2012 r.- 4 (3 rozpatrzone, w tym 1 uwzględniony),
- 187 ww. wniosków przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary pozbawienia wolności, z czego na 192 rozpatrzonych – 171 zostało uwzględnionych (2015 r.- 268 (241 rozpatrzonych, w tym 208 uwzględnionych, 2014 r.- 287 (256 rozpatrzone, w tym 224 uwzględnione), 2013 r. - 361 (322 rozpatrzone, w tym 286 uwzględnione), 2012 r.- 306 (265 rozpatrzonych, w tym 239 uwzględnionych)),
- 18 ww. wniosków przy warunkowym przedterminowym zwolnieniu, z czego 15 zostało rozpatrzonych i 13 uwzględnionych (2015 r.- 13 (9 rozpatrzonych, w tym 9 uwzględnionych, 2014 r.- 31 (26 rozpatrzone, w tym 23 uwzględnione), 2013 r.- 24 (25 rozpatrzone, w tym 22 uwzględnione), 2012 r.- 38 (36 rozpatrzone i 34 uwzględnione))⁵⁸.

W 2016 r. zostało złożonych 211 wniosków o nałożenie obowiązku uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych, 214 zostało przez sąd rozpatrzonych, w tym 187 zostało uwzględnionych.

Powyższe dane świadczą o niewielkim spadku aktywności kuratorów w tym zakresie.

⁵⁶ <http://ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzynie/sluzby/informacje-i-wzory-wnioskow-dla-kuratorow-sadowych/>.

⁵⁷ Dane pochodzą z MS-S40 Sprawozdanie z działalności kuratorskiej służby sądowej za rok 2016.

⁵⁸ Ibidem.

Rodzaj działania	Wskaźnik	Zespoły kuratorskiej służby sądowej
3.3.3. Zwiększanie udziału osób skazanych przez sąd za przemoc w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych poprzez wzrost liczby wniosków kierowanych do sądu w tym przedmiocie	liczba wniosków kuratorów sądowych do sądu o zastosowanie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w toku postępowania wykonawczego	211

Działania Służby Więziennej

W więziennictwie od 2012 roku, wprowadzono nowe sposoby postępowania dotyczące sprawców przemocy, przebywających w izolacji penitencjarnej, a ubiegających się o warunkowe przedterminowe zwolnienie. Funkcjonariusze, którzy (m.in. do wniosków o udzielenie warunkowego przedterminowego zwolnienia), sporządzają opinie o skazanych z art. 207 kk, składają propozycje do sądu penitencjarnego o to, by w sytuacji udzielenia takiego zwolnienia, nałożyć obowiązek uczestniczenia w programie korekcyjno-edukacyjnym dla sprawców przemocy w warunkach wolnościowych, jeżeli nie zostali oni objęci takimi oddziaływaniami w warunkach izolacji penitencjarnej. Nadmienić należy, iż w ramach zadań przypisanych więziennictwu w Krajowym Programie, jednym z raportowanych wskaźników jest także liczba wniosków dyrektorów jednostek penitencjarnych do sądu penitencjarnego, o nałożenie w/w obowiązku. W 2016 roku złożono 1141 (2015 - 1.510). Warto dodać, iż liczba wniosków zwiera także takie sytuacje, w których skazanemu składano taki wniosek więcej niż jeden raz, gdyż sąd penitencjarny nie przychylił się do udzielenia warunkowego przedterminowego zwolnienia za pierwszym razem.

Rodzaj działania	Wskaźnik	Centralny Zarząd Służby Więziennej
3.3.3. Zwiększanie udziału osób skazanych przez sąd za przemoc w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych poprzez wzrost liczby wniosków kierowanych do sądu w tym przedmiocie	liczba wniosków dyrektorów zakładów karnych do sądu penitencjarnego o nałożenie obowiązku uczestnictwa skazanego w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych po odbyciu kary, w przypadku udzielenia warunkowego przedterminowego zwolnienia, jeżeli skazany nie został objęty takim programem w trakcie pobytu w zakładzie karnym.	1 141

Dane statystyczne z Prokuratury Krajowej

Rodzaj działania	Wskaźnik 2016 r.	Jednostki Prokuratury
3.3.3. Zwiększanie udziału osób skazanych przez sąd za przemoc w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych poprzez wzrost liczby wniosków kierowanych do sądu w tym przedmiocie	liczba wniosków prokuratora z art. 335 § 1 kpk o zastosowanie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	0
	liczba wniosków prokuratora do sądu o zastosowanie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w toku postępowania wykonawczego	42

3.3.4. Monitoring orzecznictwa sądów powszechnych w zakresie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz wykonania tego typu orzeczeń

Realizatorzy zadania: Minister Sprawiedliwości, sądy powszechne, Centralny Zarząd Służby Więziennej.

Wskaźniki:

- liczba orzeczeń nakładających na osoby stosujące przemoc w rodzinie obowiązek uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych;
- liczba skierowań do uczestnictwa w w/w oddziaływaniach dla tych osób;
- liczba osób przystępujących do uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych;
- liczba osób, które ukończyły oddziaływania korekcyjno-edukacyjne.

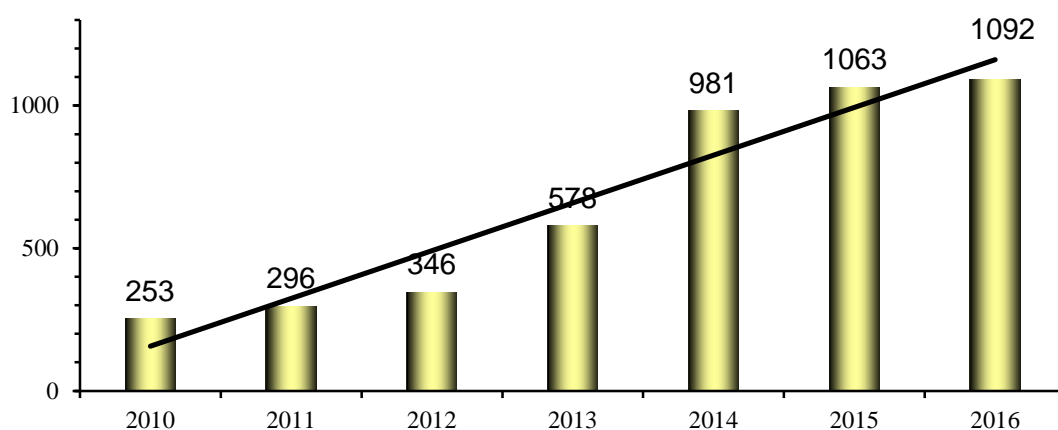
Termin realizacji: 2014-2020.

Jak już wspomniano powyżej, wobec sprawców przemocy w rodzinie sąd może orzec obowiązek probacyjny w postaci uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych na podstawie art. 72 § 1 pkt 6b kk zarówno na etapie wyrokowania, jak i w czasie późniejszym, tj. w okresie próby.

Dotychczas gromadzono dane statystyczne dotyczące liczby wszystkich orzeczonych obowiązków korekcyjno-edukacyjnych na etapie wyrokowania, bez dodatkowego wyróżnienia liczby obowiązków orzekanych wobec sprawców przemocy w rodzinie. Dane te gromadzone są od kilku lat i na ich podstawie można ukazać trend wzrostowy zastosowania w/w środka probacyjnego.

W 2016 roku sądy orzekły 1092 tego rodzaju obowiązków, co jest znaczącym wzrostem od roku poprzedniego (2015 r. – 1063, 2014 r. - 981, 2013 r. - 578)⁵⁹.

Wykres 14. Liczba osób, wobec których orzeczono obowiązek probacyjny w postaci uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych w latach 2010-2016

W związku z wejściem w życie Krajowego Programu, w sądowych formularzach statystycznych wyodrębniono wartości dotyczące wyłącznie sprawców przemocy w rodzinie. Z danych

⁵⁹ Dane pochodzą z MS Sądy Rejonowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za 2016 rok oraz z MS Sądy Okręgowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za rok 2016.

statystycznych uzyskanych za 2016 rok wynika, że obowiązek uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych orzeczono na etapie wyrokowania wobec sprawców 819, w tym 42 wobec kobiet i 777 wobec mężczyzn⁶⁰.

Obowiązek uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych został wprowadzony do Kodeksu karnego ustawą o *przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* i przez to wyraźnie był skierowany do sprawców tego rodzaju przemocy. Dane statystyczne ukazują jednak, że jedynie 75 % (2015-77%) osób, wobec których sądy orzekły ten obowiązek to osoby wskazywane przez sądy jako sprawcy przemocy w rodzinie.

Oprócz możliwości orzekania ww. obowiązku w wyrokach kończących sprawę karną, sąd może zastosować ów obowiązek na etapie postępowania wykonawczego. Najczęściej czyni to na wniosek właściwego podmiotu, w szczególności kuratora sądowego, albo prokuratora.

Z danych statystycznych dotyczących wniosków kuratorów sądowych (dla dorosłych) do sądu w przedmiocie nałożenia na sprawców przemocy w rodzinie obowiązku uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych wynika, że w 2016 r. sądy uwzględniły

- 3 wnioski przy warunkowym umorzeniu postępowania karnego
- 171 wnioski przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary pozbawienia wolności
- 13 wniosków przy warunkowym przedterminowym zwolnieniu

łącznie, w postępowaniu wykonawczym, sądy zastosowały obowiązek uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych w 187 przypadkach.

Suma wszystkich tego rodzaju obowiązków zastosowanych przez sądy w 2016 roku w postępowaniu rozpoznawczym i wykonawczym wyniosła 1279 (2015 r. - 1.046, 2014 r.- 984).

W zakresie odbywających karę pozbawienia wolności osadzonych sprawców przemocy w rodzinie należy wskazać wysoką liczbę osób uczestniczących w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w warunkach izolacyjnych. W 2016 roku 5362 (2015 r.- 4.995) osób przystąpiło do tego rodzaju programów, zaś 4726 (2015 r.-4705) je ukończyło.

Rodzaj działania	Wskaźnik		Wartość wskaźnika wskazana przez Centralny Zarząd Służby Więziennej
3.3.4. Monitoring orzecznictwa sądów powszechnych w zakresie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz wykonania tego typu orzeczeń	liczba osób, które przystąpiły do programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	ogółem	5 362
		kobiety	217
		mężczyźni	5 145
	liczba osób, które ukończyły programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	ogółem	4 726
		kobiety	187
		mężczyźni	4 539

W roku 2016 liczba uczestników biorących udział w oddziaływaniach wobec sprawców przemocy istotnie wzrosła. Programami objęto o 367 osadzonych więcej niż w roku 2015 (4995).

⁶⁰ Ibidem.

Tabela 30. Liczba uczestników wybranych programów wpisujących się w realizację Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w zakładach karnych i aresztach śledczych - w latach 2010 - 2016

Rok	Programy edukacyjno-korekcyjne skierowane do skazanych sprawców przemocy
2010	3 609
2011	4 230
2012	4 067
2013	4 138
2014	4 681
2015	4 995
2016	5 362

Analiza powyższych danych statystycznych wskazuje na wzrastającą liczbę osób skazanych objętych programami edukacyjno-korekcyjnych.

3.3.5. Monitorowanie udziału osób stosujących przemoc w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno -edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie

Realizatorzy zadania: minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, jednostki samorządu terytorialnego – szczebel powiatowy.

Wskaźniki: coroczne raporty wskazujące:

- liczbę podmiotów realizujących programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych,
- liczbę osób przystępujących do uczestnictwa w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych,
- liczbę osób, które ukończyły programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych.

Termin realizacji: 2014-2020.

W 2016 r. programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie **ukończyło ogółem 7 108 osób** (w tym dane statystyczne z Ministerstwa Sprawiedliwości – 4 726 osób ukończyło programy realizowane w warunkach zamkniętych, programy realizowane w warunkach wolnościowych ukończyło 2 382 osób – dane statystyczne Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej). Natomiast faktyczna liczba osób, **które przystąpiły** do programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wyniosła ogółem **9 666** (MS 5 362, MRPiPS 4 304) osób. Na terenie Polski **239 podmiotów** realizowało programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Szczegółowe informacje na temat programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie zostały zawarte w rodzaju działań 3.3.2.

3.3.6. Badanie skuteczności programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych kierowanych do osób stosujących przemoc w rodzinie poprzez monitorowanie ich zachowań przez okres do 3 lat po ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego

Realizatorzy zadania: minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, Minister Sprawiedliwości, jednostki samorządu terytorialnego – szczebel powiatowy, Centralny Zarząd Służby Więziennej.

Wskaźniki:

- liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, które po ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego powróciły do zachowań polegających na stosowaniu przemocy w rodzinie;
- liczba osób osadzonych, poddanych oddziaływaniom korekcyjno-edukacyjnym, które w ciągu 3 lat zostały ponownie osadzone z uwagi na popełnienie czynu podobnego.

Termin realizacji: 2014-2020.

Jak wynika z danych statystycznych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, które po ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego powróciły do zachowań polegających na stosowaniu przemocy w rodzinie ogółem wzrosła w stosunku do roku 2015 i wyniosła 346 osób , w tym 15 kobiet i 331 mężczyzn (2015 r. - 342 osób).

W ramach powyższego zadania, Centralny Zarząd Służby Więziennej dokonuje analizy liczby osób osadzonych, poddanych oddziaływaniom korekcyjno-edukacyjnym, które następnie w ciągu 3 lat zostały ponownie osadzone, z uwagi na popełnienie czynu podobnego. Analiza danych w tym zakresie za 2016 r. przedstawia tabela poniżej. W 2016 osadzono 8 osób, poddanych oddziaływaniom korekcyjno-edukacyjnym, które w ciągu 3 lat zostały ponownie osadzone w 2016 r. z uwagi na popełnienie czynu podobnego, w 2015 roku osadzono 24 osoby wcześniej objęte programem korekcyjno-edukacyjnym.

Rodzaj działania	Wskaźnik		Wartość wskaźnika wskazana przez Centralny Zarząd Służby Więziennej
3.3.6. Badanie skuteczności programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych kierowanych do osób stosujących przemoc w rodzinie poprzez monitorowanie ich zachowań przez okres do 3 lat po ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego	liczba osób osadzonych, poddanych oddziaływaniom korekcyjno-edukacyjnym, które w ciągu 3 lat zostały ponownie osadzone w 2016 r. z uwagi na popełnienie czynu podobnego	ogółem	8
		kobiety	0
		mężczyźni	8

Wskazane powyżej dane statystyczne odzwierciedlają wysoką skuteczność programów edukacyjno-korekcyjnych, które w wysokim stopniu zapobiegają powrotności do przestępstwa.

Kierunki działań:

3.4. Realizowanie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie zmierzających do zmiany wzorców zachowań

Rodzaje działań:

3.4.1. Opracowanie i realizacja programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny i powiatowy we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Wskaźniki:

- liczba programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie,
- liczba osób, które przystąpiły do programów psychologiczno-terapeutycznych,
- liczba osób, które ukończyły programy psychologiczno-terapeutyczne.

Termin realizacji: 2014-2020.

Realizacja programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie jest nowym zadaniem wynikającym z Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020. Od 2017 r. zgodnie z harmonogramem programu będą na to zadanie przeznaczane dodatkowe środki finansowe z budżetu państwa (w wysokości 423 000 zł – 2017 r., 846 000 zł – 2018 r., 1 015 000 zł – 2019 r., 1 269 000 zł – 2020 r.).

Niemniej jednak samorządy gminne i powiatowe już rozpoczęły jego realizację w 2015 r. Takie programy w 2016 r. zostały uruchomione w liczbie **142**. To znaczący wzrost w stosunku do roku 2015 gdzie realizowano 111 takich programów. Do programów przystąpiło **ogółem 1 254 osób, w tym 205 kobiet i 1 049 mężczyzn**. Natomiast ukończyło je ogółem 723 osób, w tym 167 kobiet i 556 mężczyzn.

3.4.2. Badanie skuteczności programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny i powiatowy we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Wskaźniki:

- liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, które po ukończeniu programów psychologiczno-terapeutycznych powróciły do zachowań polegających na stosowaniu przemocy w rodzinie.

Termin realizacji: 2014-2020.

Z danych statystycznych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej wynika, że w 2016 r. osób stosujących przemoc w rodzinie, które po ukończeniu programów psychologiczno-terapeutycznych powróciły do zachowań polegających na stosowaniu przemocy w rodzinie było ogółem **53, w tym 2 kobiety i 51 mężczyzn**. Oznacza to także, że po ukończeniu tych programów znaczna większość uczestników, to jest 96%, nie powróciła do starych zachowań.

Obszar:

4. Podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Cel: Podniesienie jakości i dostępności świadczonych usług poprzez zwiększenie kompetencji przedstawicieli instytucji i podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Kierunki działań:

4.1. Wzmacnianie jakości kształcenia zawodowego i doskonalenia zawodowego osób przygotowujących się do realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz osób realizujących te zadania

Rodzaje działań:

4.1.1. Wprowadzenie treści dotyczących zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie do programów kształcenia zawodowego i ich realizacja

Realizatorzy zadania: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury, Komenda Główna Policji, Ministerstwo Zdrowia, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, sądy okręgowe, uczelnie.

Wskaźniki:

- liczba podjętych decyzji dotyczących wprowadzenia właściwych treści do programów kształcenia zawodowego;
- liczba realizowanych programów;
- liczba osób objętych treściami programowymi.

Termin realizacji: 2014-2020.

W całym kraju liczba realizowanych programów wyniosła 624, a liczba objętych treściami programowymi z zakresu zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie wyniosła 41 629 uczestników.

W **Policji** realizowanych jest obecnie 9 szkoleń specjalistycznych i 2 szkolenia zawodowe podstawowe, w których znajdują się treści z obszaru przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

- 1) Kurs specjalistyczny dla dzielnicowych (Dz) – wprowadzony decyzją Komendanta Głównego Policji nr 131 z 25 kwietnia 2016 r.
Kurs specjalistyczny przygotowuje policjanta do wykonywania zadań służbowych na stanowisku dzielnicowego. W 2016 r. odbyło się 35 edycji, w których łącznie uczestniczyło 873 funkcjonariuszy Policji.
- 2) Kurs specjalistyczny dla policjantów w zakresie przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich oraz działań podejmowanych na rzecz małoletnich (DSN) - wprowadzony decyzją Komendanta Głównego Policji nr 380 z 7 grudnia 2016 r. Absolwent kursu będzie przygotowany do wykonywania zadań służbowych w zakresie przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich oraz działań podejmowanych na rzecz małoletnich, w tym:
  - wykonywania pełnego zakresu czynności w ramach postępowania w sprawie nieletniego,
  - prowadzenia rozpoznania osób, środowisk i zdarzeń,
  - podejmowania działań interwencyjnych w sytuacji kryzysowej dziecka,
  - prowadzenia działań profilaktycznych.

W 2016 r. odbyło się 6 edycji, w których łącznie uczestniczyło 107 policjantów.

- 3) Kurs specjalistyczny dla służby dyżurnej jednostek organizacyjnych Policji (KSDyż) - wprowadzony decyzją Komendanta Głównego Policji nr 880 z 5 grudnia 2007 r. Nowelizacja: decyzja

- Komendanta Głównego Policji nr 353 z 3 czerwca 2008 r., decyzja Komendanta Głównego Policji nr 297 z 28 września 2012 r., decyzja Komendanta Głównego Policji nr 354 z 29 sierpnia 2013 r. oraz decyzja Komendanta Głównego Policji nr 295 z 21 września 2015 r. Program kursu specjalistycznego dla służby dyżurnej jednostek organizacyjnych Policji, realizowany w jednostce szkoleniowej Policji, przygotowuje policjanta do wykonywania zadań służbowych na stanowisku dyżurnego jednostki, jego zastępcy oraz pomocnika dyżurnego, poprzez nabywanie, aktualizowanie, rozszerzanie oraz pogłębianie wiedzy i umiejętności zawodowych. W 2016 r. odbyły się 22 edycje, w których łącznie uczestniczyło 553 funkcjonariuszy Policji.
- 4) Kurs specjalistyczny w zakresie taktycznych aspektów prowadzenia postępowania w sprawach nieletnich (TN) - wprowadzony decyzją Komendanta Głównego Policji nr 275 z 29 lipca 2016 r. Program kursu specjalistycznego kompleksowo (teoretycznie i praktycznie) przygotowuje policjanta do realizacji zadań służbowych z zakresu taktycznych aspektów wykonywania czynności z nieletnimi. W 2016 r. odbyły się 3 edycje, w których łącznie uczestniczyło 57 policjantów.
- 5) Kurs specjalistyczny z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie (PPwR) - wprowadzony decyzją Komendanta Głównego Policji nr 54 z 11 lutego 2009 r. Nowelizacja: decyzja Komendanta Głównego Policji nr 240 z 6 czerwca 2013 r. oraz decyzja Komendanta Głównego Policji nr 225 z 6 lipca 2015 r. Program kursu specjalistycznego przygotowuje policjanta do wykonywania zadań służbowych związanych z koordynacją działań w ramach procedury zapobiegania przemocy w rodzinie oraz prowadzenia doskonalenia zawodowego lokalnego z tego zakresu. W 2016 r. odbyło się 20 edycji, w których łącznie uczestniczyło 389 funkcjonariuszy Policji.
- 6) Kurs specjalistyczny dla policjantów służby kryminalnej wykonujących czynności dochodzeniowo-śledcze (DS) - wprowadzony decyzją Komendanta Głównego Policji nr 145 z 5 kwietnia 2014 r. Nowelizacja: decyzja Komendanta Głównego Policji nr 136 z 3 kwietnia 2015 r. oraz decyzja Komendanta Głównego Policji nr 317 z 1 października 2015 r. Program obejmuje treści, które przygotowują teoretycznie i praktycznie policjanta do wykonywania zadań związanych z prowadzeniem postępowań przygotowawczych. Absolwent kursu będzie potrafił realizować zadania w zakresie określonym treściami programowymi, tj.:
- prowadzić postępowanie przygotowawcze,
  - trafnie określać kwalifikację prawną zdarzeń przestępczych,
  - umiejętnie uzasadniać decyzje procesowe,
  - stosować wybrane, najprostsze metody i formy pracy operacyjnej,
  - realizować proces wykrywczy,
  - wykonywać strzelania, bezpiecznie i sprawnie posługując się bronią,
  - stosować taktykę i techniki potrzebne do zatrzymania niebezpiecznego przestępcy,
  - wykonać czynności pierwszej pomocy.
- W 2016 r. odbyło się 9 edycji, w których łącznie uczestniczyło 658 funkcjonariuszy Policji.
- 7) Kurs specjalistyczny w zakresie zarządzania w jednostce organizacyjnej Policji (ZjP) - wprowadzony decyzją Komendanta Głównego Policji nr 200 z 2 sierpnia 2010 r. Nowelizacja: decyzja Komendanta Głównego Policji nr 181 z 13 maja 2011 r., decyzja Komendanta Głównego Policji nr 18 z 18 stycznia 2013 r. oraz decyzja Komendanta Głównego Policji nr 318 z 2 września 2014 r. Absolwent kursu będzie przygotowany do wykonywania zadań w zakresie pełnienia służby na stanowiskach średniego szczebla kierowniczego w jednostce organizacyjnej Policji, w tym do organizowania pracy własnej oraz podległych mu policjantów i pracowników Policji a także ich skutecznego motywowania i nadzorowania. W 2016 r. odbyło się 7 edycji, w których łącznie uczestniczyło 137 funkcjonariuszy i pracowników Policji. Do programu powyższego kursu, treści programowe związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie dodano decyzją Komendanta Głównego Policji nr 18 z 18 stycznia 2013 r.
- 8) Kurs specjalistyczny dla kadry kierowniczej Policji średniego szczebla zarządzania z zakresu zarządzania zasobami ludzkimi (ZZL) - *wprowadzony decyzją Komendanta Głównego Policji*

nr 245 z 26 lipca 2011 r. Nowelizacja: decyzja Komendanta Głównego Policji nr 19 z 18 stycznia 2013 r. W grudniu 2016 r. nastąpiła zmiana programu kursu wprowadzona decyzją Komendanta Głównego Policji nr 391 z 15 grudnia 2016 r. (jednakże w okresie sprawozdawczym nie przeprowadzono żadnego kursu według nowego programu). Zdobywana wiedza teoretyczna i ćwiczone umiejętności mają umożliwić słuchaczom:

- określenie zasad wzajemnej współpracy w podległej komórce organizacyjnej Policji,
- zdefiniowanie katalogu sytuacji trudnych w relacjach interpersonalnych w podległej komórce organizacyjnej Policji,
- podejmowanie prawidłowych działań w sytuacji zaistnienia przemocy w rodzinie policyjnej,
- stosowanie wybranych technik efektywnej komunikacji,
- prowadzenie rozmów z podwładnymi w wybranych sytuacjach zawodowych (nagradzanie, wyjaśnianie, dyscyplinowanie, rozwiązywanie konfliktów, zgłaszanie problemów osobistych, przemocy w rodzinie policyjnej).

W 2016 r. odbyło się 20 edycji, w których łącznie uczestniczyło 240 funkcjonariuszy i pracowników Policji. Do programu powyższego kursu, treści programowe związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie dodano decyzją Komendanta Głównego Policji nr 19 z 18 stycznia 2013 r.

- 9) Kurs doskonalenia zawodowego dla komendantów miejskich, powiatowych i rejonowych Policji z wybranych aspektów kierowania jednostką Policji (KjP) – program ustalony przez Komendanta – Rektora Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie. W 2016 r. odbyła się 1. edycja, w której uczestniczyło 8 funkcjonariuszy Policji. Do programu powyższego kursu, treści programowe związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie dodano w 2013 r.
- 10) Szkolenie zawodowe podstawowe (SZP) - wprowadzony decyzją Komendanta Głównego Policji nr 405 z 22 grudnia 2016 r. Program szkolenia podstawowego przygotowuje policjanta (teoretycznie i praktycznie) do wykonywania zadań służbowych na poziomie podstawowym, na stanowisku policjanta w służbie prewencyjnej w komórkach organizacyjnych patrolowo-interwencyjnych i oddziałów prewencji Policji. W 2016 r. odbyło się 7 edycji, w których łącznie uczestniczyło 4 809 funkcjonariuszy Policji.
- 11) Szkolenia zawodowe podstawowe dla policjantów, absolwentów wybranych kierunków studiów oraz osób, które zaliczą z wynikiem pozytywnym test wiedzy obejmujący treści kształcenia wybrane ze szkolenia zawodowego podstawowego policjantów (SZPU) - wprowadzony decyzją Komendanta Głównego Policji nr 406 z 22 grudnia 2016 r. Program szkolenia podstawowego przygotowuje policjanta (teoretycznie i praktycznie) do wykonywania zadań służbowych na poziomie podstawowym, na stanowisku policjanta w służbie prewencyjnej w komórkach organizacyjnych patrolowo-interwencyjnych i oddziałów prewencji Policji. W 2016 r. odbyły się 2 edycje, w których łącznie uczestniczyło 12 funkcjonariuszy Policji.

Jak wynika z informacji **Ministerstwa Zdrowia**, w roku 2016 zostały przeprowadzone następujące kursy dla **pielęgniarek i położnych**, w których były uwzględnione treści z zakresu zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie:

Szkolenia specjalizacyjne w dziedzinie:

- Pielęgniarstwa rodzinnego dla pielęgniarek – 52 specjalistów;
- Pielęgniarstwa rodzinnego dla położnych – brak specjalistów;
- Pielęgniarstwa środowiska nauczania i wychowania – 24 specjalistów;
- Pielęgniarstwa pediatrycznego – 123 specjalistów;
- Pielęgniarstwa neurologicznego – 39 specjalistów;
- Pielęgniarstwa opieki długoterminowej – 215 specjalistów;
- Pielęgniarstwa psychiatrycznego – 158 specjalistów;
- Pielęgniarstwa ginekologicznego – 127 specjalistów;
- Pielęgniarstwa neonatologicznego – 220 specjalistów;

Kursy kwalifikacyjne w dziedzinie:

- Pielęgniarstwa rodzinnego dla pielęgniarek – 1257 pielęgniarek;
- Pielęgniarstwa rodzinnego dla położnych – 75 położnych;
- Pielęgniarstwa psychiatrycznego – 187 pielęgniarek;
- Pielęgniarstwa pediatricznego – brak;
- Pielęgniarstwa środowiska nauczania i wychowania – 382 pielęgniarek;
- Pielęgniarstwa neonatologiczne – brak.

Z danych dotąd pozyskanych wynika, że kursy ukończyło 2859 położnych i pielęgniarek. Ponadto, na przełomie 2016 i 2017 roku prowadzono 10 szkoleń specjalizacyjnych oraz 6 kursów kwalifikacyjnych. Z uwagi na to, że kursy są kontynuowane w 2017, liczba osób, które je ukończyły nie może zostać wykazana w sprawozdaniu za 2016 r.

Treści nieobejmujące wprost zagadnień zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie, ale związane z przemocą w rodzinie zostały zawarte w programach:

1. specjalizacji w dziedzinie *ochrony zdrowia pracujących* - w zakresie stresu, agresji, zespołu wypalenia zawodowego, pracoholizmu, jako czynników psychospołecznych występujących w środowisku pracy i wpływających na stan zdrowia osób aktywnych zawodowo;
2. kursu kwalifikacyjnego w dziedzinie *pielęgniarstwa ratunkowego* – w zakresie samobójstw, uzależnień, patologii seksualnych, agresji, wykluczenia społecznego, jako problemów społecznych omawianych w kontekście medycyny ratunkowej.

Lekarze

Treści dotyczące problemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w 2016 r. były realizowane również w programach specjalizacji lekarskich. W 2016 r. nie został wprowadzony żaden nowy program specjalizacji – ostatnia decyzja w tym zakresie zapadła w roku 2014. W sprawozdaniu za rok 2015 wyszczególniono 7 dziedzin medycyny, w szczególności obejmujących tematykę przemocy w rodzinie. Powtórna analiza programów kształcenia w trybie specjalizacji lekarskich uprawnia do poszerzenia tej listy dodatkowo o chirurgię dziecięcą, medycynę sądową, medycynę ratunkową, położnictwo i ginekologię oraz seksuologię.

Liczba realizowanych w 2016 r. programów (opracowanych i zatwierdzonych w 2014 r.), które uwzględniają kwestie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, to:

- Medycyna rodzinna - 15 programów specjalizacji;
  - Medycyna ratunkowa - 4 programy specjalizacji;
  - Chirurgia ogólna – 3 programów specjalizacji;
  - Chirurgia dziecięca – 3 programów specjalizacji;
  - Neurologia - 2 programy specjalizacji;
  - Neurologia dziecięca – 6 programów specjalizacji;
  - Psychiatria – 4 programy specjalizacji;
  - Psychiatria dzieci i młodzieży – 4 programy specjalizacji,
  - Pediatryka – 4 programy specjalizacji;
  - Medycyna sądowa – 5 programów specjalizacji;
  - Położnictwo i ginekologia – 2 programy specjalizacji;
  - Seksuologia – 2 programy specjalizacji.
- Razem: 54 programy specjalizacji.

Liczba osób, które zdobywają wiedzę i umiejętności objęte ww. programami specjalizacji:

- Medycyna rodzinna - 734;
- Medycyna ratunkowa: 193;
- Chirurgia ogólna - 424;

Chirurgia dziecięca - 53,
 Neurologia - 325;
 Neurologia dziecięca - 65;
 Psychiatria - 445;
 Psychiatria dzieci i młodzieży - 77;
 Pediatria - 857;
 Medycyna sądowa - 14;
 Położnictwo i ginekologia - 445;
 Seksuologia - 33;
 Ogółem – 3 665.

Uwzględniając powyższe, co najmniej **6 524** osoby zostały objęte programami specjalizacji, które zawierają zagadnienia z zakresu przeciwdziałania przemocy.

Z danych **Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego** wynika, że w ramach nadzoru pedagogicznego w Centrum Edukacji Artystycznej w roku 2016 zgromadzono 120 sprawozdań szkół oraz burs szkolnictwa artystycznego, które realizowały działania profilaktyczne dotyczące profilaktyki przemocy w rodzinie. W stosunku do roku ubiegłego ogólna liczba szkół składających sprawozdania zmniejszyła się, z powodu zakończenia działalności jednej prywatnej szkoły muzycznej w regionie zachodniopomorskim. Ogółem w sprawozdawczości udział wzięło 110 szkół publicznych i 10 szkół niepublicznych z uprawnieniami. W ramach działalności Specjalistycznych Poradni Psychologiczno-Pedagogicznych Centrum Edukacji Artystycznej zebrano 64 sprawozdania z działalności pomocowej udzielonej przez psychologów uczniom szkół artystycznych i ich rodzicom w sytuacji przemocy w rodzinie. Analiza statystyki dotyczącej procedury „Niebieskie Karty” wykazała, iż zrealizowano w wymiarze ogólnopolskim 14 procedur, z czego 3 w regionie śląskim, po w regionach małopolskim/świętokrzyskim i mazowieckim i po 1 w pozostałych regionach. Nie wdrażano procedur „Niebieskiej Karty” w następujących regionach: dolnośląskim, opolskim, łódzkim i lubuskim. W ramach przeprowadzonych szkoleń nauczycieli, rodziców i uczniów z procedury „Niebieskiej Karty” zrealizowano 22 różnorodne formy strategii profilaktycznych w szkołach muzycznych - 13, plastycznych - 9 i baletowych - 1.

Tabela 31. Szkolenia dla nauczycieli, rodziców i uczniów dotyczące procedury „Niebieskie Karty”

Typ szkoły artystycznej	Liczba szkoleń
Szkoły muzyczne	12
Szkoły plastyczne	9
Szkoły baletowe	1
Razem	22

W 120 ogólnokształcących szkołach artystycznych zrealizowano 450 działań antyprzemocowych dotyczących rozpoznawania i zapobiegania przemocy w rodzinie, w tym: działania informacyjne - 243, działania edukacyjne - 114, działania alternatywne - 11 i działania interwencyjne - 82, w których uczestniczyło 6870 uczniów, nauczycieli i rodziców. Zadania z zakresu ww. strategii profilaktycznych realizowane były przez psychologów i pedagogów szkolnych szkolnictwa artystycznego oraz edukatorów zewnętrznych. Do czerwca 2016 r. funkcjonowało osiem Poradni Psychologiczno-Pedagogicznych–CEA, a od września 2016 r. – cztery. Ogółem udzielono uczniom, ich rodzicom i nauczycielom 631 konsultacji psychologicznych, w tym w trzech SPPP CEA – w Zduńskiej Woli, Warszawie i Kielcach – konsultacje dotyczyły bezpośrednio rozpoznawania i adekwatnego

reagowania w sytuacji przemocy domowej. Odnotowano 13 konsultacji z tego zakresu, z których skorzystało 17 uczniów i ich rodziców. Wprowadzenie treści dotyczących zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie do programów kształcenia zawodowego i ich realizacja.

Tabela 32. Działania z zakresu profilaktyki przemocy i udzielania bezpośredniej pomocy ofiarom przemocy w rodzinie

<i>Wskaźnik</i>	<i>Wartość wskaźnika</i>	<i>Opis</i>
Liczba podjętych decyzji dotyczących wprowadzenia treści tematycznych do programów kształcenia zawodowego.	120	Decyzje o realizacji treści antyprzemocowych w programach wychowawczych i szkolnych programach profilaktyki podejmowali dyrektorzy szkół, rady pedagogiczne, rady rodziców w szkołach artystycznych i bursach.
Liczba zrealizowanych działań antyprzemocowych w ramach szkolnych programów profilaktyki	450	Działania profilaktyczne dotyczące rozpoznawania i zapobiegania przemocy w rodzinie realizowane były w ramach strategii informacyjnych, edukacyjnych, alternatywnych i interwencyjnych przez psychologów i pedagogów szkolnych.
Liczba zrealizowanych działań pomocowych w ramach poradnictwa psychologiczno-pedagogicznego CEA	13	Działania dotyczące reagowania na przypadki przemocy w rodzinie i udzielania bezpośredniej pomocy ofiarom w ramach poradnictwa psychologiczno-pedagogicznego CEA.
Liczba osób objętych treściami programowymi.	6887	Nauczyciele szkół artystycznych, uczniowie i ich rodzice objęci działaniami profilaktycznymi i poradyaniami.

Podsumowując, w szkolnictwie artystycznym oraz poradnictwie psychologiczno-pedagogicznym CEA ogółem przeprowadzono **463 działania** z zakresu profilaktyki przemocy i udzielania bezpośredniej pomocy ofiarom przemocy w rodzinie, którymi objęto łącznie **6887 osób** (uczniów, ich rodziców i nauczycieli).

Tabela 33. Ilościowy i jakościowy wykaz działań podejmowanych przez szkolnictwo artystyczne w ramach zapobiegania przemocy w rodzinie

STRATEGIA PROFILAKTYCZNA DZIAŁAŃ INFORMACYJNYCH			
Forma zadania	Liczba zadań	Przykładowe treści	Liczba uczestników
Lekcje wychowawcze, prelekcje, debaty, dyskusje, filmy, broszury, gazetki tematyczne	243	<p>„Przemoc sekretem rodzinnym”, „Kocham - nie biję”, „Gdzie szukać pomocy w sytuacji przemocy w rodzinie” – lekcje wychowawcze</p> <p>„Przemoc w rodzinie i przemoc rówieśnicza” – debata</p> <p>„NIE dla przemocy w rodzinie” - zapoznanie z formami przemocy, ich objawami i metodami radzenia sobie ze sprawcą przemocy – plakaty</p> <p>„Przemoc w rodzinie” – film</p> <p>„Instytucje i organizacje świadczące pomoc w sytuacji przemocy w rodzinie”, „Gdzie szukać</p>	3911

		pomocy – gdy dzieje mi się krzywda” – gazetki	
STRATEGIA PROFILAKTYCZNA DZIAŁAŃ EDUKACYJNYCH			
Forma zadania	Liczba zadań	Przykładowe treści	Liczba uczestników
Szkolenia, warsztaty, treningi, rady pedagogiczne, ogólnopolskie projekty profilaktyczne	114	<p>„Przemoc w relacjach międzyludzkich. Przemoc w rodzinie” - zdobycie wiedzy na temat przemocy i agresywnych reakcji innych osób, uświadomienie problemu przemocy domowej – szkolenie</p> <p>„Zasady postępowania szkoły w sytuacji przemocy w rodzinie – procedury Niebieskie Karty” – szkolenie</p> <p>„Reaguję na przemoc – NIE PRZEMOCY”, „Gdzie szukać pomocy w sytuacji przemocy w rodzinie?” – warsztaty</p> <p>„Przemoc w rodzinie i przemoc rówieśnicza” – rada pedagogiczna</p>	1862
STRATEGIA PROFILAKTYCZNA DZIAŁAŃ ALTERNATYWNYCH			
Forma zadania	Liczba zadań	Przykładowe treści	Liczba uczestników
Teatry profilaktyczne, happeningi, ogólnopolskie akcje charytatywne	11	<p>„Dzień bez agresji i przemocy”; Ogólnopolski Dzień Praw Dziecka; Międzynarodowy Dzień Zapobiegania Przemocy wobec Dzieci - akcja ogólnoszkolna</p> <p>„Dzień dobrego słowa” nt. procedury „Niebieska Karta” – akcja ogólnoszkolna</p> <p>„Biała wstążka” – kampania ogólnopolska</p> <p>„Rodzinny spacer” – teatr profilaktyczny</p> <p>„W krainie smoków – profilaktyka przemocy i agresji” – bajka terapeutyczna</p>	976
STRATEGIA PROFILAKTYCZNA DZIAŁAŃ INTERWENCYJNYCH			
Forma zadania	Liczba zadań	Przykładowe treści	Liczba uczestników
Konsultacje psychologiczne, interwencje kryzysowe, telefon zaufania	82	Konsultacje z psychologami w SPPP CEA i PPP; współpraca z MOPS i kuratorami sądowymi; interwencje kryzysowe-pomoc wychowankom dotkniętym przemocą domową oraz trudnościami w nauce.	121
Razem	450		6870

Tabela 34.. Wykaz ilościowy i jakościowy działań dotyczących reagowania na przypadki przemocy w rodzinie i udzielania bezpośredniej pomocy ofiarom w ramach poradnictwa psychologiczno-pedagogicznego CEA

SPPP CEA	Liczba konsultacji	Treść	Liczba osób
Zduńska Wola	9	Sytuacja kryzysowa rodziny – postępowanie rozwodowe, w rodzinie funkcjonuje procedura „Niebieskie Karty” (założona przez GOPS). Omawianie reakcji oraz strategii postępowania wobec zgłaszanych zachowań ojca w relacji z żoną-matką oraz w relacjach ojciec-synowie. Jak ograniczyć negatywne konsekwencje modelowanej przez ojca agresji i deprecjonowania członków rodziny. Wzmacnianie zasobów matki sprzyjających ograniczaniu negatywnych skutków postawy odrzucającej i deprecjonującej synów przez ojca. Jak kształtować - mimo trudnej sytuacji - poczucie bezpieczeństwa i przynależności do rodziny. Jak korygować niewłaściwe zachowania jednego z synów (powtarza zachowania ojca wobec brata).	9
Warszawa	1	Agresja, trudności w relacjach rodzinnych. Rodzina ma poważne trudności w radzeniu sobie z negatywnymi emocjami. Zaproponowano kolejne wspólne spotkanie, zaproszono ojca ucznia. Po tygodniu matka zrezygnowała z pomocy.	2
Kielce	3	Impulsywność dziecka, słaba samokontrola, łatwość ulegania prowokacjom rówieśników. Brak wzorca zachowań asertywnych w środowisku domowym (konflikty między rodzicami, agresja słowna, czasem fizyczna). Praca z matką-podkreślenie modelującego wpływu reakcji dorosłych na reakcje dziecka w sytuacjach stresogennych. Skłonienie do refleksji nad alternatywnymi sposobami postępowania. Konsultacja w sprawie zaburzonych relacji między rodzeństwem, wysokiego poziomu agresji, ujawnianej w domu i w szkole. Różnice w postawach rodzicielskich, niespójny i niekonsekwentny system nagród i kar. Niekonsekwentne i nieadekwatne do przewinienia interwencje. Problemy wychowawcze zgłaszane przez szkołę.	6
Razem	13		17

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Kształcenie zawodowe, realizowane w systemie szkolnictwa zawodowego oraz w formach pozaszkolnych, o których mowa w przepisach prawa oświatowego dotyczących kształcenia ustawicznego, przebiega w zawodach ujętych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego⁶¹ oraz wyodrębnionych w tych zawodach kwalifikacjach. W sześciu zawodach spośród zawodów ujętych w wyżej wymienionym rozporządzeniu, zgodnie z podstawą programową kształcenia w tych zawodach, uczniowie zdobywają wiedzę, umiejętności oraz kompetencje dotyczące rozpoznawania i przeciwdziałania stosowaniu przemocy w rodzinie, w szczególności w odniesieniu do dzieci, osób starszych i osób niepełnosprawnych. Są to zawody:

- opiekun medyczny (symbol cyfrowy zawodu 532102) - po zakończeniu procesu kształcenia w 1-roczej szkole policealnej absolwent powinien: rozpoznawać i reagować na zmieniające się problemy osób chorych i niesamodzielnych oraz udzielać im wsparcia w sytuacjach trudnych;

⁶¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 13 grudnia 2016 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego (Dz. U. poz. 2094).

- opiekunka środowiskowa (symbol cyfrowy zawodu 341204) - po zakończeniu procesu kształcenia w 1 - rocznej szkole policealnej absolwent powinien: rozpoznawać warunki życia, potrzeby i problemy osoby podopiecznej i pomagać w ich rozwiązywaniu;
- opiekun w domu pomocy społecznej (symbol cyfrowy zawodu 341203) - po zakończeniu procesu kształcenia w 2-letniej szkole policealnej absolwent powinien rozpoznawać warunki życia, potrzeby i problemy osoby podopiecznej, przeciwdziałać zagrożeniom zdrowia osoby podopiecznej oraz udzielać wsparcia w rozwiązywaniu problemów osobistych;
- opiekun osoby starszej (symbol cyfrowy 341202) - po zakończeniu procesu kształcenia w 2-letniej szkole policealnej absolwent powinien: rozpoznawać potrzeby i problemy osoby starszej, udzielać wsparcia w rozwiązywaniu problemów osobistych, przeciwdziałać zagrożeniom zdrowia i życia osoby starszej;
- asystent osoby niepełnosprawnej (symbol cyfrowy 341201) - po zakończeniu procesu kształcenia w 1 - rocznej szkole policealnej absolwent powinien: diagnozować potrzeby i problemy osoby niepełnosprawnej, rozpoznawać stany zagrożenia zdrowia i życia i udzielać pomocy osobie niepełnosprawnej, analizować przyczyny występowania problemów osobistych i społecznych i udzielać osobom niepełnosprawnym wsparcia w ich rozwiązywaniu;
- opiekunka dziecięca (symbol cyfrowy 325905) - po zakończeniu procesu kształcenia w 2-letniej szkole policealnej absolwent powinien: rozpoznawać symptomy krzywdzenia dziecka oraz przestrzegać procedur postępowania w przypadku ich podejrzenia, zapewniać bezpieczeństwo dziecku choremu i niepełnosprawnemu, reagować na zmiany w wyglądzie i zachowaniu dziecka.

W odniesieniu do zawodów: opiekun medyczny, opiekunka środowiskowa, asystent osoby niepełnosprawnej, istnieje również możliwość nabycia wiedzy, umiejętności oraz kompetencji personalnych i społecznych, właściwych dla wymienionych zawodów, na kwalifikacyjnych kursach zawodowych, przy czym w przypadku dwóch ostatnich zawodów kształcenie takie mogą odbywać osoby posiadające co najmniej wykształcenie średnie.

Ministerstwo Sprawiedliwości

Realizacja Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014- 2020, należy do ustawowych zadań Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury w zakresie kształcenia i doskonalenia zawodowego kadr wymiaru sprawiedliwości z zagadnień objętych tematyką Sprawozdania.

W związku z realizacją przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury określonego ustawowo obowiązku prowadzenia aplikacji ogólnej, sędziowskiej i prokuratorskiej, w szerokim zakresie uwzględniono konieczność przeprowadzenia zajęć dydaktycznych obejmujących wskazaną problematykę, a mianowicie:

1. Na podstawie programu aplikacji sędziowskiej, obowiązującego na mocy uchwały Rady Programowej KSSiP nr 49/2015 z dnia 20 marca 2015 r. przeprowadzono następujące zajęcia szkoleniowe obejmujące przedmiotową tematykę:
  - w dniach 7-11 czerwca 2016 r. 60 aplikantów VI rocznika aplikacji sędziowskiej uczestniczyło, w ramach III zjazdu, w zajęciach typu G polegających na rozwiązywaniu kazuśów z części szczególnej kodeksu karnego dotyczących przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu oraz przeciwko wolności i wolności seksualnej;
  - w dniach 4-8 lipca 2016 r. 60 aplikantów VI rocznika aplikacji sędziowskiej uczestniczyło, w ramach IV zjazdu, w zajęciach typu G polegających na rozwiązywaniu kazuśów z części szczególnej kodeksu karnego dotyczących przestępstw przeciwko rodzinie i opiece oraz przeciwko czci i nietykalności cielesnej;

- w dniach 12-16 września 2016 r. 85 aplikantów V rocznika aplikacji sędziowskiej uczestniczyło, w ramach XVI zjazdu, w następujących zajęciach dydaktycznych:
  - omówieniu orzecznictwa (zajęcia typu A) Sądu Najwyższego i Trybunału Konstytucyjnego dotyczącego prawa rodzinnego wraz z analizą orzeczeń sądów rejonowych i sądów okręgowych I i II instancji w sprawach rodzinnych i opiekuńczych,
  - podstawowych zajęciach ćwiczeniowych typu B dotyczących odrębności proceduralnych w sprawach rodzinnych rozpoznawanych w procesie,
  - zajęciach uzupełniających typu C w formie wykładowej omawiających rozporządzenia Unii Europejskiej dotyczące spraw rodzinnych,
  - spotkaniu z pracownikiem Opiniodawczego Zespołu Sądowych Specjalistów na temat praktycznych aspektów działalności zespołów w zakresie spraw rodzinnych,
  - symulacji rozprawy (zajęcia typu D) w sprawach rodzinnych obejmującej m.in. metodykę przesłuchania osób małoletnich czy przeprowadzenia postępowania o oddanie dziecka na podstawie konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę sporządzonej w Hadze w dniu 25 października 1980 r. (Dz. U. z 1995 r. poz. 528),
  - rozwiązywaniu kazuś (zajęcia typu G) dotyczących zagadnień prawa rodzinnego (władza rodzicielska, piecza zastępcza, zarząd majątkiem dziecka, rozstrzygnięcie o istotnych sprawach dziecka, sprawy o odebranie dziecka, uregulowanie i wykonywanie kontaktów z dzieckiem, przysposobienie i jego rozwiązanie, opieka i kuratela, ubezwłasnowolnienie), przeciwdziałania przemocy w rodzinie, spraw rozpoznawanych na gruncie ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2017 r. poz. 882) i ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2016 r. poz. 487, z późn. zm.);
- w dniach 3-7 października 2016 r. 85 aplikantów V rocznika aplikacji sędziowskiej uczestniczyło, w ramach XVII zjazdu, w następujących zajęciach dydaktycznych:
  - omówieniu orzecznictwa (zajęcia typu A) Sądu Najwyższego i Trybunału Konstytucyjnego dotyczącego prawa rodzinnego wraz z analizą orzeczeń sądów rejonowych i sądów okręgowych I i II instancji w sprawach rodzinnych i opiekuńczych,
  - podstawowych zajęciach ćwiczeniowych typu B odnoszących się do problematyki przebiegu postępowania opiekuńczego od zawiadomienia o zdarzeniu uzasadniającym wszczęcie postępowania z urzędu do zakończenia postępowania rozpoznawczego i podjęcia czynności w ramach postępowania wykonawczego, których celem jest opanowanie techniki prowadzenia tego typu postępowania,
  - zajęciach uzupełniających typu C w formie wykładowej omawiających zagadnienia z zakresu Konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę sporządzonej w Hadze w dniu 25 października 1980 r. (Dz. U. z 1995 r. nr 108, poz. 528) oraz ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r., poz. 697, z późn. zm.),
  - rozwiązywaniu kazuś (zajęcia typu G) dotyczących zagadnień prawa rodzinnego (władza rodzicielska, piecza zastępcza, zarząd majątkiem dziecka, rozstrzygnięcie o istotnych sprawach dziecka, sprawy o odebranie dziecka, uregulowanie i wykonywanie kontaktów z dzieckiem, przysposobienie i jego rozwiązanie, opieka i kuratela, ubezwłasnowolnienie), przeciwdziałania przemocy w rodzinie, spraw rozpoznawanych na gruncie ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2017 r. poz. 88) i ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2016 r. poz. 487 z późn. zm.).
- 2) Na podstawie programu aplikacji prokuratorskiej, obowiązującego na mocy uchwały Rady Programowej KSSiP nr 44/2015 z dnia 19 lutego 2015 r. w zakresie dotyczącym przeciwdziałania przemocy w rodzinie zrealizowane zostały następujące zajęcia szkoleniowe:
  - w dniach 11-15 stycznia 2016 r. 58 aplikantów IV rocznika aplikacji prokuratorskiej uczestniczyło, w ramach XX zjazdu, w podstawowych zajęciach ćwiczeniowych typu B

- oraz zajęciach typu G dotyczących postępowania o ubezwłasnowolnienie oraz spraw z zakresu prawa rodzinnego, opiekuńczego i kurateli,
- w dniach 29 lutego-4 marca 2016 r. 84 aplikantów V rocznika aplikacji prokuratorskiej uczestniczyło, w ramach XI zjazdu, w omawianiu orzecznictwa oraz zajęciach typu G dotyczących przestępstw przeciwko rodzinie i opiece oraz wybranych zagadnień z ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
  - w dniach 4-8 lipca 2016 r. 126 aplikantów VI rocznika aplikacji prokuratorskiej uczestniczyło, w ramach IV zjazdu, w zajęciach wykładowych oraz w ćwiczeniach typu B dotyczących psychologicznych aspektów wiarygodności zeznań świadków w tym dotkniętych przemocą, a także obejmujących zagadnienia związane z psychiatrią sądową oraz opiniowaniem sądowo-psychiatrycznym osób wobec których stosowana była przemoc fizyczna,
  - w dniach 12-16 września 2016 r. 84 aplikantów V rocznika aplikacji prokuratorskiej uczestniczyło, w ramach XVI zjazdu, w omawianiu orzecznictwa oraz zajęciach typu G dotyczących przestępstw przeciwko wolności, wolności sumienia i wyznania oraz wolności seksualnej i obyczajowości,
  - w dniach 5-9 grudnia 2016 r. 126 aplikantów VI rocznika aplikacji prokuratorskiej uczestniczyło, w ramach VIII zjazdu, w omawianiu orzecznictwa oraz zajęciach typu G dotyczących przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu.
- 3) W programie aplikacji ogólnej, obowiązującym na mocy uchwały Rady Programowej KSSiP nr 41/2015 z dnia 23 stycznia 2015 r., z uwagi na krótki charakter tego etapu szkolenia aplikantów, brak jest wprost wyartykułowanych zagadnień dotyczących przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Niemniej jednak należy mieć na uwadze, że w ramach 5-dniowych zjazdów aplikacji ogólnej, mogą być omawiane przez wykładowców różnorakie zagadnienia powiązane tematycznie z danym zjazdem, stąd możliwość poruszenia również kwestii związanych z reakcją prawną na zjawisko przemocy w rodzinie.

4.1.2. Wprowadzenie treści dotyczących zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie do programów doskonalenia zawodowego i ich realizacja

Realizatorzy zadania: Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Wskaźniki:

- liczba przeprowadzonych szkoleń,
- liczba uczestników szkoleń.

Termin realizacji: 2014-2020.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

W okresie sprawozdawczym ORE prowadził szkolenie pt. „Przeciwdziałanie przemocy domowej wobec dziecka oraz wdrożenie procedury „Niebieskie Karty” w oświacie”. Odbiorcami szkolenia była grupa specjalistów z ośrodków doskonalenia nauczycieli i z poradni psychologiczno-pedagogicznych. Przeszkolono 28 osób. Celem szkolenia było poszerzenie wiedzy i umiejętności psychologów i pedagogów w zakresie prowadzenia efektywnej interwencji w przypadku podejrzenia przemocy wobec ucznia w rodzinie. Szkolenie prowadzili specjaliści z Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie oraz psycholog-terapeuta z doświadczeniem pracy jako psycholog szkolny. Uczestnicy szkolenia docenili możliwość praktycznego ćwiczenia i omawiania indywidualnych sytuacji i przypadków. Do obecnej chwili przeprowadzono 7 edycji szkoleń z zakresu tej tematyki, w których udział wzięło 164 osoby. Przeszkolone osoby, w ramach systemu kaskadowego, prowadzą szkolenia dla kolejnych szkół i placówek oświatowych. Informacje dotyczące przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym podejmowanie działań interwencyjnych, dostępne są na stronie:

<https://www.ore.edu.pl/materiay-do-pobrania-69967/profilaktyka-agresji-i-przemocy>. Strona została przygotowana z myślą o potrzebach dyrektorów szkół i placówek, nauczycieli, specjalistów oraz rodziców. Na stronie udostępniono:

- informacje o czynnikach ryzyka i czynnikach chroniących sprzyjających występowaniu i zapobiegającym agresji i przemocy,
- wykazy programów profilaktycznych, materiały dla nauczycieli, w tym scenariusze zajęć dla uczniów i rodziców, regulacje prawne dotyczące tej problematyki,
- listę liderów przygotowanych do prowadzenia szkoleń dla rad pedagogicznych szkół i placówek z zakresu profilaktyki agresji i przemocy oraz dodatkowe materiały edukacyjne <https://www.ore.edu.pl/liderzy-profilaktyki-agresji-i-przemocy>,
- poradnik dla pracowników oświaty na temat zjawiska przemocy w rodzinie pt. „Prawne aspekty przemocy w rodzinie”, z przykładowo wypełnionymi formularzami Niebieska Karta A i B oraz wzorami pism procesowych,
- poradnik „Przemoc w rodzinie - działania pracowników oświaty” zawierający kompendium wiedzy na temat zjawiska przemocy, rozpoznawania symptomów, nawiązywania kontaktu z rodzicami, udzielania wsparcia i pomocy dziecku i rodzinie. Poradnik zawiera kwestionariusze oceny ryzyka występowania przemocy w rodzinie oraz algorytmy postępowania,
- scenariusz szkolenia pn. „Procedura Niebieskie Karty w oświacie”. Materiał to pomoc dydaktyczna dla osób realizujących szkolenia dla pracowników oświaty. Do scenariusza dołączono pozycje: „Przewodnik dla pracowników oświaty”; „Postępowanie w związku z wystąpieniem przemocy wobec dziecka”; „Poradnik trenera”.

Kierunki działań:

4.2. Wyznaczanie kierunków działań dla podmiotów i instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie

Rodzaje działań:

4.2.1. Opracowanie oraz wydawanie wytycznych do prowadzenia szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie (art. 8 pkt 5 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Realizatorzy zadania: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Wskaźniki:

– wytyczne do prowadzenia szkoleń.

Termin realizacji: 2015 r., 2017r., 2019 r.

Zgodnie z art. 8 pkt 5 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego jest zobowiązany do opracowania oraz wydania co najmniej raz na dwa lata wytycznych do prowadzenia szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Wytyczne zostały opracowane przez Zespół Monitorujący do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, który został powołany 23 czerwca 2014 r. jako organ opiniodawczo-doradczy Ministra we współpracy z pracownikami Departamentu Pomocy i Integracji Społecznej Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Treść Wytycznych jest dostępna na stronie internetowej www.mrpips.gov.pl w zakładce przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

Wytyczne na lata **2016-2017** zostały opracowane przez Zespół Monitorujący do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie we współpracy z Departamentem Pomocy i Integracji Społecznej Ministerstwa Rodziny Pracy i Polityki Społecznej.

Zakres Wytycznych obejmuje następujące obszary:

- Założenia;
- Osoby uczestniczące w szkoleniu;
- Zawartość merytoryczną szkolenia;
- Metody szkolenia;
- Czas trwania szkolenia;
- Zaliczenie szkolenia;
- Kwalifikacje realizatorów szkolenia.

Wytyczne te zostały przesłane do Marszałków Województw, którzy zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa zobowiązani są do organizowania szkoleń dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

4.2.2. Opracowywanie i wydawanie wytycznych dotyczących zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie (art. 8a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Realizatorzy zadania: Prokuratura Generalna.

Wskaźniki:

- wytyczne dotyczące zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury.

Termin realizacji: 2015 r., 2017 r., 2019 r.

W 2016 r., w toku prowadzonych postępowań karnych realizowane były Wytyczne Prokuratora Generalnego z dnia 1 kwietnia 2014 r., a następnie zaktualizowane Wytyczne Prokuratora Generalnego z dnia 22 lutego 2016 r. dotyczące zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Prokuratorzy zostali zobowiązani nie tylko do poinformowania pokrzywdzonych o prawach w postępowaniu karnym, ale również do udzielania dodatkowych, szczegółowych informacji i pouczeń o uprawnieniach, wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Prokuratorzy będą również informowali pokrzywdzonych o formach pomocy udzielanej w ramach gminnych i powiatowych systemów przeciwdziałania przemocy w rodzinie, o działalności ośrodków pomocy dla osób pokrzywdzonych przestępstwem oraz działalności organizacji pozarządowych na danym terenie, świadczących pomoc pokrzywdzonym przemocą w rodzinie. Nowe wytyczne oprócz obowiązków informacyjnych (edukacyjnych) określają również reguły postępowania prokuratorów w zakresie prowadzenia, a w szczególności gromadzenia dowodów w sprawach karnych dotyczących przemocy w rodzinie, a także jakie działania dodatkowe (pozakarne) powinna podjąć prokuratura. Wytyczne Prokuratora Generalnego są wiążące również dla Policji i innych organów uprawnionych do prowadzenia postępowań przygotowawczych.

Treść „Wytycznych (...)” jest dostępna na stronie internetowej Prokuratury Krajowej <http://pk.gov.pl/wytyczne-prokuratora-generalnego-1449/wytyczne-i-zarzadzenia-2.html>

4.2.3. Opracowanie materiałów instruktażowych, zaleceń i procedur postępowania interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych związanych z przemocą w rodzinie, dla osób realizujących te zadania (art. 7 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

Realizatorzy zadania: wojewodowie.

Wskaźniki:

- opracowane materiały instruktażowe, zalecenia i procedury w każdym województwie.

Termin realizacji: 2014-2020.

W 9 województwach wojewódzcy koordynatorzy opracowali 14 materiałów instruktażowych, zaleceń i procedur postępowania interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych związanych z przemocą w rodzinie, dla osób realizujących te zadania.

4.2.4. Podejmowanie działań zmierzających do nawiązania i wzmocnienia współpracy pomiędzy służbami realizującymi zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w każdym województwie, poprzez:

- utworzenie i aktualizację bazy danych osób nadzorujących lub koordynujących działanie poszczególnych służb na poziomie województwa oraz umieszczenie jej na stronach internetowych instytucji wojewódzkich i okręgowych;
- nawiązanie współpracy pomiędzy takimi osobami w celu wypracowania wspólnej polityki przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- przeprowadzanie interdyscyplinarnych spotkań, konferencji lub szkoleń z udziałem przedstawicieli poszczególnych służb.

Realizatorzy zadania: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Sprawiedliwości, Prokuratura Generalna, Komenda Główna Policji, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, wojewodowie, samorząd województwa, komendy wojewódzkie Policji, sądy okręgowe, prokuratury apelacyjne, zakłady karne.

Wskaźniki:

- umieszczenie i coroczna aktualizacja na stronach internetowych właściwych instytucji bazy danych osób nadzorujących lub koordynujących działanie służb na terenie województwa,
- liczba interdyscyplinarnych spotkań, konferencji z udziałem przedstawicieli poszczególnych służb.

Termin realizacji: 2014-2020.

W 2011 roku, Ministerstwo Sprawiedliwości we współpracy z Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej, Komendą Główną Policji oraz Prokuraturą Generalną, opracowało *Bazę danych osób nadzorujących lub koordynujących w Urzędach Wojewódzkich, Sądach Okręgowych, Jednostkach Penitencjarnych, Komendach Wojewódzkich Policji, Prokuraturach Apelacyjnych oraz Kuratoriach Oświaty pracę służb wykonujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, ośrodków świadczących pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, placówek specjalistycznego poradnictwa oraz placówek zapewniających miejsca noclegowe.*

Baza danych przeznaczona jest dla instytucji państwowych i samorządowych, w tym m.in. kuratorów sądowych, policjantów, pracowników socjalnych, prokuratorów, zajmujących się zadaniami z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Istotą i podstawowym celem w/w *Bazy danych* jest, aby osoby wyznaczone do nadzoru lub koordynacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie znały się i miały ze sobą kontakt, a nadto współpracowały ze sobą wymieniając informacje

oraz umożliwiając podległym służbom właściwe współdziałanie. Krajowy Program przewiduje włączenie tejże *Bazy danych, pod nową nazwą: Baza danych osób nadzorujących lub koordynujących działanie służb realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie województwa*, do działań programowych, z uwagi na fakt, że jest przydatnym narzędziem dla wszystkich służb realizujących zadania z zakresu ustawy.

Realizatorem tego działania jest Ministerstwo Sprawiedliwości z udziałem partnerów na szczeblu centralnym, wojewódzkim i okręgowym. Baza danych jest bowiem umieszczona na stronach internetowych sądów apelacyjnych i okręgowych, a dodatkowo także na stronach internetowych urzędów wojewódzkich, wojewódzkich komend Policji, prokuratur apelacyjnych oraz poszczególnych zakładów karnych. Fakt umieszczenia i corocznej aktualizacji jest jednocześnie przyjętym wskaźnikiem realizacji tego działania w Krajowym Programie.

Dobłą praktyką jest przesyłanie zaktualizowanej *Bazy danych* przez Ministerstwo Sprawiedliwości prezesom sądów apelacyjnych, których dalszym działaniem będzie przekazanie w/w *Bazy danych* do sądów okręgowych na obszarze apelacji, a także umieszczenie jej na stronach internetowych sądów apelacyjnych i okręgowych. We wrześniu 2015 r. Ministerstwo Sprawiedliwości przesłało zaktualizowaną *Bazę danych* do sądów apelacyjnych (do sekretariatów prezesów sądów apelacyjnych) oraz do sądów okręgowych (poprzez kuratorów okręgowych).

W 2016 r. *Baza* ta została umieszczona na stronach 11 sądów apelacyjnych oraz 41 sądów okręgowych. Istotą powyższego działania jest nawiązanie współpracy przez kuratora okręgowego z osobami nadzorującymi lub koordynującymi inne służby na terenie województwa/okręgu i podejmowanie z nimi wspólnych działań (spotkań, konferencji, szkoleń), w celu zacieśnienia współpracy pomiędzy służbami bądź instytucjami.

Realizacją tego wskaźnika będzie wskazanie liczby spotkań, szkoleń, konferencji dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w których udział wzięli sędziowie bądź kuratorzy sądowi z obszaru właściwości sądu okręgowego w danym roku kalendarzowym. W 2016 r. sądy wskazały na **2 364** tego rodzaju inicjatyw w całej Polsce.

Tabela 35. Działania zmierzające do nawiązania i wzmocnienia współpracy pomiędzy służbami realizującymi zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Rodzaj działania	Wskaźnik	Wartość wskaźnika wskazana przez		
		MS	sądy apelacyjne	sądy okręgowe (kuratorzy okręgowi)
4.2.4. Podjęcie działań zmierzających do nawiązania i wzmocnienia współpracy pomiędzy służbami realizującymi zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w każdym województwie, poprzez: - utworzenie i aktualizację bazy danych osób nadzorujących lub koordynujących działanie poszczególnych służb na poziomie województwa oraz umieszczenie jej na stronach internetowych sądów - nawiązanie współpracy pomiędzy takimi osobami w celu wypracowania wspólnej polityki przeciwdziałania przemocy w rodzinie - przeprowadzanie interdyscyplinarnych spotkań, konferencji lub szkoleń z udziałem przedstawicieli poszczególnych służb	umieszczenie i coroczna aktualizacja na stronach internetowych Ministerstwa Sprawiedliwości, sądów apelacyjnych i okręgowych bazy danych osób nadzorujących lub koordynujących działanie służb na terenie kraju, województwa oraz okręgu	TAK	11	41
	liczba interdyscyplinarnych spotkań, konferencji lub szkoleń z udziałem sędziów lub kuratorów sądowych, w tym okręgowych		2	2 364

Współpraca pomiędzy służbami odbywa się także w ramach Zespołu Monitorującego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (o którym mowa więcej w pkt. 2.1.6) oraz podczas organizowanej corocznie przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej konferencji (o której mowa w pkt. 4.4.1). Z danych **Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej** wynika, że liczba przeprowadzonych interdyscyplinarnych spotkań, konferencji lub szkoleń z udziałem przedstawicieli poszczególnych służb w całej Polsce **wyniosła 101**.

Na stronach internetowych **Prokuratury Generalnej**, jako i podległych prokuratur funkcjonowały i były na bieżąco aktualizowane zakładki poświęcone ofiarom przestępstw, w tym również ofiarom przemocy w rodzinie. Prokuratury współdziałały z właściwymi służbami zajmującymi się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w celu zwiększenia wykrywalności przestępstw tego rodzaju, skuteczności ich ścigania oraz maksymalnego wykorzystania środków pomocowych dla ofiar przestępstw. Osoby pokrzywdzone ujawnione w toku postępowań nadzorowanych przez prokuratorów były informowane o możliwości i sposobie korzystania z pomocy właściwych organów. Prokuratorzy uczestniczyli aktywnie w pracach lokalnych zespołów interdyscyplinarnych, których głównym zadaniem jest udzielenie osobom pokrzywdzonym przestępstwem pomocy prawnej, pomocy psychologicznej, a także pomocy medycznej i socjalnej.

W 2016 r. każda **Komenda Wojewódzka Policji, Komenda Stołeczna Policji oraz Komenda Główna Policji** na swoich stronach internetowych umieściła bazę danych osób nadzorujących i koordynujących działanie służb na terenie danego województwa.

Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych zorganizowała sześć posiedzeń Rady ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Podczas spotkań członkowie Rady opiniowali wnioski osób ubiegających się w trybie nominacji o certyfikat specjalisty w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, przeprowadzili rekrutację osób chcących przystąpić do egzaminu na specjalistę w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, opracowali rekomendacje dotyczące superwizji osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, analizowali trudności w pracy zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych wynikające m.in. z interpretacji przepisów związanych z ochroną danych osobowych. Jedno spotkanie miało charakter seminarium i poświęcone było planowanej nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Kierunki działań:

4.3. Zwiększanie kompetencji osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Rodzaje działań:

4.3.1. Organizowanie szkoleń w oparciu o wytyczne, o których mowa w punkcie 4.2.1. dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w tym przedstawicieli:

- jednostek organizacyjnych pomocy społecznej;
- gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych;
- Policji;
- Oświaty;
- ochrony zdrowia;
- sędziów, prokuratorów i kuratorów sądowych;
- służby więziennej;
- innych podmiotów mogących być członkami zespołów interdyscyplinarnych/grup roboczych (art. 6 ust. 6 pkt 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie).

Realizatorzy zadania: samorząd województwa.

Wskaźniki:

- liczba szkoleń w każdym województwie,
- liczba przeszkolonych osób z każdej ze służb lub podmiotów.

Termin realizacji: 2014-2020.

Podmioty odpowiedzialne za realizację szkoleń dla pracowników „pierwszego kontaktu” realizują je w oparciu o opracowane wytyczne, o których mowa w punkcie 4.2.1. dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. Szkolenia były prowadzone we wszystkich 16 województwach. W 2016 r. odbyło się **81 szkoleń**. Łącznie zostało przeszkolonych **2 946** pracowników pierwszego kontaktu, w tym jednostek organizacyjnych pomocy społecznej – 1 702, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych – 48, Policji – 370, oświaty – 287, ochrony zdrowia – 36, sędziów – 26, prokuratorów – 2, kuratorów sądowych – 177, służby więziennej – 4, innych podmiotów – 294. Szkolenia w większości województw dotyczyły głównie budowania lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy w rodzinie w oparciu o współpracę zespołów interdyscyplinarnych, dotyczyły również takich zagadnień jak: realizacji programów oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, mediacji, pomocy osobom pokrzywdzonym, pracy z rodziną wieloprotblemową, pracy z dzieckiem krzywdzonym, pracy z ofiarami przemocy w rodzinie w tym z osobami starszymi i niepełnosprawnymi, diagnozowania przemocy w rodzinie, pogłębiania wiedzy na temat kompetencji służb w ramach procedury „Niebieskie Karty” oraz prowadzenia dokumentacji i ochrony danych osobowych w ramach procedury „Niebieskie Karty” , prawnych aspektów przeciwdziałania przemocy. Koszt przeprowadzonych szkoleń w 16 województwach wyniósł łącznie **892 871 zł**, w tym z budżetu państwa 235 tys. zł. Wszyscy Marszałkowie Województw wywiązali się z obowiązku przeprowadzenia szkoleń dla pracowników pierwszego kontaktu.

Tabela 36. Liczba pracowników „pierwszego kontaktu” uczestniczących w szkoleniach w latach 2007-2016

2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
4 543	4 593	1 872	5 519	5 365	5 446	5 685	3 093	3 404	2 946

Szkolenia dotyczyły pracy z dzieckiem krzywdzonym i z jego rodziną. Celem szkoleń było między innymi:

- pogłębienie wiedzy na temat zjawiska przemocy w rodzinie i jego mechanizmów, ze szczególnym uwzględnieniem rozpoznawania i diagnozowania przemocy w rodzinie oraz udzielania wieloaspektowej pomocy (m.in. psychologicznej, pedagogicznej, prawnej, terapeutycznej),
- ugruntowanie i pogłębienie wiedzy na temat zagadnień związanych z obszarem interwencji kryzysowej, w tym m.in. działań służących rozwiązaniu różnego rodzaju sytuacji kryzysowych, w tym związanych z przemocą w rodzinie, dostosowania pracy interwenta do rodzaju kryzysu, faz pracy interwenta w sytuacji kryzysu,
- zapoznanie uczestników z teorią prowadzenia dialogu motywacyjnego oraz praktyczne zastosowanie dialogu motywującego, które można wykorzystać do pracy z osobą i rodziną, ze szczególnym uwzględnieniem rodzin, w których występuje przemoc.
- kształtowanie umiejętności planowania i usprawniania współpracy w sprawach konkretnych rodzin i klientów,
- specyfiki rozmów z osobami doświadczającymi przemocy – jak rozmawiać, czego nie robić,
- zwiększenie kompetencji i kwalifikacji pracowników służb, instytucji, organizacji pozarządowych,
- nabycia przez uczestników teoretycznej i praktycznej wiedzy w zakresie przeciwdziałania zjawisku przemocy wobec dzieci, w tym:
- poznanie mechanizmów stosowania przemocy wobec dzieci,
- nabycie umiejętności rozpoznawania symptomów świadczących o stosowaniu wobec dziecka przemocy,

- zapoznanie się z metodami pracy z dzieckiem krzywdzonym,
- kształtowanie umiejętności pozwalających na skuteczne rozwiązywanie problemów związanych ze stosowaniem przemocy wobec dzieci oraz niesienia pomocy krzywdzonym dzieciom.
- roli przedstawicieli służb i instytucji w rozpoznawaniu symptomów krzywdzenia dziecka i przeprowadzaniu interwencji,
- plan pracy z rodziną stosującą przemoc wobec dzieci, metody pomocy dziecku krzywdzonemu

9 szkoleń poświęconych było profilaktyce rozwiązywania problemów alkoholowych. Celem szkoleń było przeciwdziałanie przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym, wzmocnienie kwalifikacji pracowników pierwszego kontaktu w zakresie diagnozy przyczyn występowania problemu alkoholowego i przemocy w rodzinie a także zapoznanie się uczestników szkoleń z portretem psychologicznym sprawcy przemocy, sposobami pracy ze sprawcą przemocy z problemem alkoholowym.

Dodatkowo MRPiPS, jako beneficjent Projektu Predefiniowanego pn. „Rodzina polska –wolna od przemocy” w ramach Programu Operacyjnego PL14 „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć”, współfinansowanego z Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2009-2014 przeprowadziło szkolenia Zespołów Interdyscyplinarnych. Wykonawcą projektu było wyłonione w przetargu publicznym konsorcjum firm: Centrum Rozwiązywania Problemów Społecznych (CRPS), Małopolskie Centrum Profilaktyki (MCP) oraz WYG PSDB (lider konsorcjum). Celem szkoleń było wzmocnienie powołanych przy gminach zespołów interdyscyplinarnych w rozwiązywaniu sytuacji kryzysowych spowodowanych przemocą w rodzinie. Zgodnie z założeniami projektu szkoleniami objęte zostały zespoły interdyscyplinarne w jak najpełniejszym ich składzie, by możliwe stało się wypracowanie usprawnień wzajemnego działania, podejmowania szybkich i właściwych decyzji w sytuacjach kryzysowych spowodowanych przemocą w rodzinie. Przedmiotem zawartej umowy było przygotowanie i przeprowadzenie cykli 3-dniowych szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć, łącznie dla **4 395** uczestników-członków zespołów interdyscyplinarnych (z podziałem na dwie transze realizowane w latach 2015-2016)

Szkolenia odbyły się we wszystkich 16 województwach w dwóch etapach: wrzesień-listopad 2015 r. (70% szkoleń). W 2015 r. zostało przeszkolonych **3076** członków Zespołów Interdyscyplinarnych Druga transza szkoleń miała miejsce w 2016 r. W 2016 r. roku przeprowadzonych zostało 28 sesji szkoleniowych, w których udział wzięło **1 319** osób. Szkolenia łączyły w sobie element wykładowy z zakresu regulacji prawnych prowadzony przez ekspertów - prawników (4 h) i warsztatowy z zakresu pracy z osobami doświadczającymi przemocy (12 h) prowadzony przez doświadczonych psychologów - praktyków. Wszyscy wykładowcy zostali przeszkoleni przez ekspertów Rady Europy i posiadają najświeższą wiedzę z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć. Nabór uczestników prowadzony był w trybie ciągłym. Pierwszeństwo udziału w szkoleniach mieli członkowie ZI, którzy zgłosili się na szkolenia w pełnym składzie (jednak nie więcej niż 7 osób po jednym przedstawicielu służb):

- jednostek organizacyjnych pomocy społecznej,
- gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych,
- policji,
- oświaty,
- ochrony zdrowia,
- organizacji pozarządowych,
- kuratorów sądowych,
- prokuratorów,
- przedstawicieli innych podmiotów, działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

W dalszej kolejności przyjmowani byli poszczególni członkowie zespołów oraz grup roboczych, w skład których wchodzi przedstawiciele: jednostek organizacyjnych pomocy społecznej; gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych; policji; oświaty; ochrony zdrowia. W skład grup roboczych mogą wchodzić także kuratorzy sądowi także przedstawiciele innych podmiotów, specjaliści w dziedzinie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Szkolenia były bezpłatne, współfinansowane ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2009-2014 dla Programu Operacyjnego PL14 oraz budżetu Państwa. Całkowity koszt przeszkolenia 1 319 członków Zespołów Interdyscyplinarnych w 2016 r. wyniósł **1 mln 041 251 zł**.

4.3.2. Opracowywanie i realizacja szkoleń kierowanych do służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w zakresie możliwości i form oddziaływania oraz ich wpływu na kształtowanie postaw osób stosujących przemoc w rodzinie

Realizatorzy zadania: Komenda Główna Policji, Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury, Centralny Zarząd Służby Więziennej, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Wskaźniki:

- liczba szkoleń,
- liczba przeszkolonych osób z każdej ze służb.

Termin realizacji: 2014-2020.

Z inicjatywy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w Komendzie Głównej Policji przy współpracy z Fundacją Dzieci Niczyje oraz Ogólnopolskim Pogotowiem dla Ofiar Przemocy w Rodzinie Instytutu Psychologii Zdrowia „Niebieska Linia” w 2013 r. **opracowano algorytmy i kwestionariusze służące do oceny ryzyka zagrożenia życia i zdrowia w związku z przemocą w rodzinie** wobec osób dorosłych i dzieci, które zostały wdrożone w Policji na terenie kraju od dnia 1 stycznia 2014 r.

Uzasadnienie wprowadzenia na gruncie polskim narzędzi szacowania ryzyka zagrożenia życia i zdrowia w związku z przemocą w rodzinie stanowią również europejskie regulacje zwracające coraz większą uwagę na ten rodzaj środków ochrony, podkreślając jednocześnie konieczność ich konstruowania i wdrażania przez wszystkie kraje Unii Europejskiej. Art. 51 Konwencji Rady Europy w sprawie zapobiegania i zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej dotyczy kwestii oceny, a także zarządzania ryzykiem: „*Strony stosują konieczne środki ustawodawcze lub inne środki, aby zapewnić ocenę ryzyka śmiertelności, powagi sytuacji oraz ryzyka powtarzalności aktów przemocy przeprowadzaną przez wszelkie istotne organy w celu zarządzania ryzykiem oraz, w razie potrzeby, w celu udzielenia skoordynowanego bezpieczeństwa i wsparcia*”. Celem wdrożenia algorytmów, oprócz zapewnienia skuteczniejszej ochrony osób najsłabszych zagrożonych przemocą – dzieci, kobiet, osób starszych, jest przede wszystkim zwiększenie skuteczności i podniesienie kompetencji funkcjonariuszy Policji wykonujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy oraz zapewnienie praktycznego wsparcia dla funkcjonariuszy Policji, którzy w czasie wykonywania obowiązków służbowych mają kontakt z ofiarami przemocy w rodzinie. W jednostkach organizacyjnych **Policji**, w ramach doskonalenia lokalnego odbyło się w 2016 r. 1 509 szkoleń związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. W szkoleniach tych uczestniczyło 26 160 policjantów. Ponadto, policjanci uczestniczyli w wielu szkoleniach i konferencjach organizowanych przez podmioty pozapolicyjne.

Szkolenia dla sędziów, prokuratorów, kuratorów sądowych

W odniesieniu do szkoleń ustawicznych, wskazać należy, iż na podstawie harmonogramu działalności szkoleniowej Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury na rok 2016, przyjętego uchwałą Rady Programowej KSSiP nr 64/2015 z dnia 22 października 2015 r., przeprowadzono:

- szkolenie w dniach 21-23 listopada 2016 r. w Dębie pt. „Problematyka zwalczania przemocy w rodzinie, przemocy wobec kobiet, przestępstw przeciwko wolności seksualnej” dla grupy 57 sędziów, prokuratorów oraz asesorów prokuratorskich, w ramach którego poruszono kwestie:
  - form i mechanizmów przemocy w rodzinie, w tym przemocy seksualnej i ich możliwych konsekwencji, kontaktu z ofiarą przemocy i specyfiki jej zeznań, przesłuchania małoletnich ofiar i świadków przemocy,
  - metodyki postępowania w sprawach dotyczących przemocy w rodzinie i przemocy wobec kobiet, sporządzania postanowień o powoływaniu biegłych w toku tych postępowań i oceny tychże opinii (w tym w szczególności opinii sądowo-lekarskich odnośnie rozstroju zdrowia i naruszenia czynności narządu ciała, w kontekście kwalifikacji prawnej czynu zabronionego),
  - prawnokarnych aspektów przestępstw dotyczących przemocy wobec kobiet, w tym przemocy seksualnej w świetle międzynarodowych uregulowań w tym zakresie;
- szkolenia w dniach 14-16 marca 2016 r. w Lublinie oraz 6-8 czerwca 2016 r. w Dębie pt. „Wybrane zagadnienia z metodyki pracy kuratora sądowego i rodzinnego kuratora sądowego”, dla łącznie 127 kuratorów sądowych, podczas których poruszono następujące tematy szczegółowe:
  - udział kuratora w wykonywaniu orzeczeń dotyczących kontaktów rodzica z małoletnim lub osobą podlegającą opiece – aspekty psychologiczne i prawne,
  - rola kuratora sądowego w resocjalizacji osób z zaburzeniami osobowości i chorych psychicznie,
  - zapobieganie przemocy w rodzinie,
  - postępowanie kuratora sądowego z osobami stosującymi dopalacze.

Jednocześnie, w załączeniu uprzejmie przekazuję uzupełnioną tabelę zawierającą informacje dotyczące szkoleń, zrealizowanych przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury, obejmujących problematykę przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Rodzaj działania	Wskaźnik	Wartość wskaźnika wskazana przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury
4.3.2. Opracowywanie i realizacja szkoleń kierowanych do służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w zakresie możliwości i form oddziaływania oraz ich wpływu na kształtowanie postaw osób stosujących przemoc w rodzinie	liczba szkoleń	3
	liczba przeszkolonych osób z każdej ze służb	184

Szkolenia dla funkcjonariuszy Służby Więziennej

W celu realizacji tego zadania, Służba Więzienna we własnym zakresie i w ramach własnego budżetu szkoli kadrę, więzienną, wypracowuje i wdraża metody oddziaływań na sprawców oraz zabiega o udział w spotkaniach i konferencjach międzyresortowych w celu wymiany doświadczeń. Szczegółowe dane dotyczące przeszkolenia kadry więziennej do pracy ze sprawcami przemocy zawiera tabela na następnej stronie.

Rodzaj działania	Wskaźnik	Wartość wskaźnika wskazana przez Centralny Zarząd Służby Więziennej
4.3.2. Opracowywanie i realizacja szkoleń kierowanych do służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w zakresie możliwości i form oddziaływania oraz ich wpływu na kształtowanie postaw osób stosujących przemoc w rodzinie	liczba szkoleń	44
	liczba przeszkolonych osób	674

Podobnie, jak w latach poprzednich, prokuratorzy aktywnie uczestniczyli w różnych szkoleniach i konferencjach, poświęconych problematyce przeciwdziałania przemoc) w rodzinie, odnoszącej się zarówno do zakresu prowadzonych postępowań karnych, jak też podejmowanych działań pozakarnych oraz współpracy z innymi podmiotami zajmującymi się tymi zagadnieniami. Na uwagę w tym względzie zasługuje inicjatywa m.in. Prokuratury Rejonowej w Gdyni, w której prokurator w listopadzie 2016 r. przeprowadził coroczne spotkanie szkoleniowo informacyjne, organizowane przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Gdyni dla osób doznających przemocy w rodzinie, poświęcone przestępstwu znęcania się oraz. przestępstwom popełnianym z użyciem przemocy wobec członków rodziny, prawom osób pokrzywdzonych, w tym dzieci, procedurze „Niebieskiej karty”. Nadto uczestniczył, jako konsultant u pracach kilku grup roboczych, w tym współprowadził szkolenie dla pracowników społecznych i oświatowych oraz funkcjonariuszy Policji, dotyczące pracy ze sprawcą i osobą doznającą przemocy w rodzinie, a w trakcie spotkania ze studentami Wydziału Prawa Uniwersytetu Gdańskiego poruszał zagadnienia związane z przemocą w rodzinie i rolą prokuratora w realizacji programów jej przeciwdziałania i w działających. W 2016 r. prokuratorzy uczestniczyli także w szkoleniach, konferencjach oraz seminariach organizowanych zarówno, jako inicjatywy lokalne, jak i ogólnopolskie poświęconym zagadnieniom przeciwdziałania przemoc) w rodzinie. Dla przykładu można wskazać udział prokuratorów w projekcie „Bliscy nic krzywdzą, bliscy kochają”, czy „Lubuska Niebieska Tarcza”, w konferencji zorganizowanej przez Towarzystwo Rozwoju Rodziny w Zielonej Górze w ramach, której prokurator przeprowadził szkolenie w zakresie uprawnień pokrzywdzonych oraz instytucji właściwych do udzielenia pomocy dla pracowników oświaty oraz uczniów, w seminarium pt. „Prawne możliwości skutecznego przeciwdziałania przemocy w rodzinie”, zorganizowanym przez Wielkopolski Urząd Wojewódzki w Poznaniu, na którym prokurator / Prokuratury Okręgowej w Poznaniu wystąpił z wykładem nt. „Pozakarne środki ochrony pokrzywdzonych przemocą, w szczególności ochrony dzieci”, a także w kampaniach organizowanych w ramach „Programu Korekcyjno-Edukacyjnego”, czy „Punktu Konsultacyjnego dla osób doznających przemocy w rodzinie”.

W 2016 r. na zlecenie **Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych** w Ogólnopolskim Pogotowiu dla Ofiar Przemocy w Rodzinie przeprowadzono program stażowy dla studentów wyższych uczelni (20 osób). Przeprowadzono również 4 seminaria dla osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w których wzięło udział 175 uczestników. Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych przeprowadziła szkolenie dla osób pracujących w świetlicach socjoterapeutycznych, szkołach i innych placówkach z dziećmi z rodzin z problemem alkoholowym i przemocy (30-31 marca 2016 r.). W szkoleniu uczestniczyło 45 osób. Ponadto, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych prowadziła program stażowy dla studentów wyższych uczelni (20 osób). Agencja przeprowadziła XX konferencję przeciw przemocy w rodzinie (20-22 czerwca 2016r.) Wykłady i zajęcia seminaryjno-warsztatowe dotyczyły zagadnień

związanych z kobietami - ich funkcjonowaniem, rolami i problemami w rodzinie. W konferencji wzięło udział 140 osób. Odbyło się siedem posiedzeń Rady ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Ponadto PARPA przeprowadziła egzamin dla osób ubiegających się o Certyfikat Specjalisty w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W dniu 9 czerwca 2016 r. do egzaminu przystąpiło 9 osób. Wszystkie zdały go pomyślnie i otrzymały Certyfikat Specjalisty w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. PARPA przeprowadziła szkolenie nt. psychologicznych i prawnych aspektów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz kontaktu z rodzinami z problemem przemocy dla członków zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych z gmin wiejskich i miejsko-wiejskich (14 - 15 kwietnia 2016 r.). W szkoleniu wzięło udział 51 osób. We współpracy z Mazowieckim Urzędem Wojewódzkim przeprowadziła dwa szkolenia dla przedstawicieli ochrony zdrowia. Jedno dotyczyło diagnostyki zespołu dziecka krzywdzonego i interwencji podejmowanych w przypadkach podejrzenia przemocy wobec dzieci a drugie - realizacji procedury „Niebieskie Karty”. W obydwu przedsięwzięciach łącznie uczestniczyło 160 przedstawicieli ochrony zdrowia. Agencja ogłosiła i przeprowadziła konkurs na realizację zadania „Interdyscyplinarne szkolenie dla osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie”. Zawarto umowę ze Stowarzyszeniem na rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie "Niebieska Linia". W 130 godzinnym szkoleniu przygotowującym do pracy z osobami doznającymi przemocy w rodzinie i stosującymi przemoc, uczestniczyło 69 osób. Agencja przeprowadziła szkolenie dla członków gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych (28-29 września 2016 r.) na temat kontaktu i pracy z rodzinami, w których występują problemy alkoholowe i przemoc. W szkoleniu wzięło udział 46 osób z gmin wiejskich i miejsko-wiejskich. We współpracy z Naczelną Izbą Pielęgniarek i Położnych, w dniach 6 - 7 października 2016 r., Agencja zrealizowała szkolenie dla pielęgniarek i położnych środowiskowych nt. rozpoznawania przypadków przemocy wobec dzieci i podejmowania interwencji. W szkoleniu udział wzięły 54 osoby. W dniach 17-18 listopada 2016 r. odbyło się szkolenie dla pracowników żłobków z terenu województwa mazowieckiego, śląskiego i podlaskiego nt. rozpoznawania przemocy wobec małych dzieci i możliwości podejmowania interwencji w sytuacji podejrzenia przemocy. W szkoleniu uczestniczyło 61 osób - opiekunek, psychologów i dyrektorów przedszkoli. PARPA zawarła porozumienie z Fundacją Dajemy Dzieciom Siłę w zakresie współpracy przy organizacji 13 Ogólnopolskiej Konferencji "Pomoc Dzieciom Ofiarom Przestępstw", która odbyła się w dn. 24-25 października 2016 r. w Warszawie. Zorganizowano w PARPA spotkanie dla instytucji i organizacji, które zajmują się udzielaniem pomocy cudzoziemcom przebywającym w Polsce. Podczas spotkania przedstawiono ofertę działającego na zlecenie PARPA Pogotowia „Niebieska Linia”, w tym informacje o prowadzonych konsultacjach w języku rosyjskim i angielskim, omawiano pojawiające się problemy związane z udzielaniem pomocy przebywającym w Polsce i doznającym przemocy w rodzinie cudzoziemcom, a także ofertę pomocy świadczonej cudzoziemcom i migrantom przez podmioty, których przedstawiciele byli obecni na spotkaniu.

Agencja przeprowadziła przegląd projektów naukowych i badawczych zrealizowanych w Polsce na temat przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Do uczelni, które przedstawiły PARPA swoją aktywność naukowo-badawczą wysłano pakiety materiałów edukacyjnych dotyczące problematyki uzależnień i przeciwdziałania przemocy w rodzinie. PARPA przygotowała i przekazała do wszystkich gmin pakiety edukacyjne dotyczące przeciwdziałania przemocy w rodzinie, m.in. na temat pracy z dziećmi z rodzin z problemem alkoholowym i przemocy oraz działań podejmowanych przez gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych w ramach procedury "Niebieskie Karty". W ramach działań edukacyjnych adresowanych do przedstawicieli ochrony zdrowia dla studentów Akademii Medycznej w Gdańsku przeprowadzono wykład nt. roli przedstawicieli ochrony zdrowia w systemie przeciwdziałania przemocy w rodzinie i podejmowania interwencji w ramach procedury "Niebieskie Karty". Ponadto podczas konferencji organizowanej przez Centrum Kształcenia Lekarzy Rodzinnych w Łodzi wygłoszono wykłady na temat przeciwdziałania przemocy w rodzinie i roli lekarzy rodzinnych w realizacji procedury „Niebieskie Karty”. Uczestnicy obydwu wydarzeń otrzymali materiały edukacyjne w tym przygotowaną w ramach kampanii "Lekarzu reaguj na przemoc" publikację pt. "Przewodnik dla przedstawicieli ochrony zdrowia" oraz ulotkę promującą stronę internetową

www.lekarzsureagujnaprzemoc.pl. Ww. publikacja jest sukcesywnie przekazywana podmiotom, które lokalnie organizują szkolenia i seminaria dla przedstawicieli ochrony zdrowia.

Kierunki działań:

4.4. Wzmacnianie kompetencji zawodowych oraz przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Rodzaje działań:

4.4.1. Organizowanie ogólnopolskiej konferencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Realizatorzy zadania: minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego.

Wskaźniki:

- liczba zorganizowanych konferencji,
- liczba osób uczestniczących w konferencji.

Termin realizacji: 2014-2020.

W dniach 13-14 grudnia 2016 r. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zorganizowało konferencję podsumowującą Program „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć”, współfinansowany z funduszy norweskich. Konferencja, organizowana w ramach Funduszu Współpracy Dwustronnej, miała na celu przedstawienie rezultatów Programu PL14 oraz wymianę doświadczeń i prezentację dobrych praktyk z Państw-Darczyńców. W konferencji wzięli udział eksperci z Polski, Norwegii i Islandii, w tym przedstawiciele instytucji zaangażowanych w realizację Programu i projektów: Ministerstwa Rozwoju, Ministerstwa Sprawiedliwości, Centralnego Zarządu Służby Więziennej jednostek samorządu terytorialnego oraz organizacji pozarządowych, a także innych podmiotów realizujących zadania w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Konferencję otworzyła Dyrektor Departamentu Pomocy i Integracji Społecznej, która podziękowała Darczyńcom za wsparcie i zaangażowanie w realizację Programu i podsumowała działania Polski w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Uczestników powitała Radca Ministra w Ambasadzie Królestwa Norwegii oraz Zastępca Dyrektora w Departamencie Programów Pomocowych Ministerstwa Rozwoju, pełniącego funkcję Krajowego Punktu Kontaktowego. Następnie Zastępca Dyrektora Departamentu Pomocy i Integracji Społecznej, przedstawiła założenia i główne działania zrealizowane w ramach Programu PL14. Pierwsza część konferencji poświęcona była doświadczeniom Państw Darczyńców w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej i przemocy ze względu na płeć. Przedstawiono działania organizacji Alternative to Violence adresowane do sprawców przemocy oraz zaprezentowała film „Sinna Man”, ukazujący problem przemocy z perspektywy dziecka. Następnie osoby reprezentujące placówkę Barnahus podzieliły się doświadczeniami Islandii w udzielaniu kompleksowego wsparcia dla dzieci będących ofiarami przemocy. Na zakończenie Dyrektor Centrum Terapii Rodzin Enerhaugen w Oslo, przedstawiła działania obszarze profilaktyki, wczesnej interwencji i terapii dla dzieci i rodzin w sytuacjach konfliktu i przemocy. Drugi dzień konferencji poświęcony był rezultatom projektów realizowanych w ramach Programu PL14. W pierwszej części zostały przedstawione 3 projekty predefiniowane. Podczas prezentacji projektu „Rodzina polska – wolna od przemocy”, reprezentant Radę Europy, przedstawił działania i rolę Partnera w ramach Projektu. Następnie przedstawiciele Beneficjentów projektów – z Ministerstwa Sprawiedliwości i z Centralnego Zarządu Służby Więziennej, dokonali podsumowania projektów predefiniowanych „Wzmocnienie działań na rzecz ofiar przemocy w rodzinie” i „Stop przemocy – druga szansa”. Podczas konferencji nie zabrakło również przedstawicieli Beneficjentów Funduszu Małych Grantów. Zaprezentowane zostały rezultaty trzech projektów, stanowiące przykłady kompleksowych działań na rzecz osób doświadczających przemocy. Wśród projektów

znalazły się „Mój dom bez przemocy” Stowarzyszenia MONAR, Centrum „Piękna – Majętna”, którego Beneficjentem było Centrum Praw Kobiet oraz „Więcej mocy – mniej przemocy”, realizowany przez Zespół Placówek Specjalistycznych im. K. Lisieckiego „Dziadka” w Gdyni. Konferencja stała się również przyczynkiem do omówienia dziesięcioletnich doświadczeń oraz wyzwań na przyszłość. W konferencji wzięło udział ok. 130 przedstawicieli i służb realizujący zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Koszt zorganizowania konferencji **wyniósł 247 286 zł.**

4.4.2. Wdrożenie systemu wsparcia dla osób pracujących bezpośrednio z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie i z osobami stosującymi przemoc, w formie m.in. superwizji, coachingu, grup wsparcia

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego - szczebel gminny, powiatowy i wojewódzki.

Wskaźniki:

– liczba osób poddanych różnym formom poradnictwa i wsparcia psychologicznego.

Termin realizacji: 2014-2020.

Z danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej za 2016 r. wynika, że ogółem **8 244 osób** zostało poddanych różnym formom poradnictwa i wsparcia psychologicznego, w tym 2 317 w samorządach powiatowych i 5 297 w samorządach gminnych.

III. Finansowanie Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 w okresie od 1 stycznia 2016 r. do 31 grudnia 2016 r.

Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie realizowany był w oparciu o uchwałę Nr 76 Rady Ministrów z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 (M.P. poz. 445) - zgodnie z przepisem art. 10 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r. poz. 1390).

Zgodnie z ustawą budżetową na rok 2016 na realizację Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie zaplanowano kwotę **16.400 tys. zł**, z tego:

- **w części 85 – Budżety wojewodów – 16.160 tys. zł** (na utrzymanie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie oraz na realizację programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie);
- **w części 83 – Rezerwy celowe, w poz. 28 – 240 tys. zł** „Środki na finansowanie lub dofinansowanie zadań wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie”.

W trakcie roku dotacje z rezerwy celowej zostały rozdysponowane w 100%, tj. zwiększyły budżety wojewodów o 240 tys. zł z przeznaczeniem na dofinansowanie organizowania szkoleń dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

Ponadto, niektórzy wojewodowie, w tym Wojewoda: Kujawsko-Pomorski, Lubelski i Wielkopolski zwiększyli plan wydatków w rozdziale 85205 o łączną kwotę 43 tys. zł dokonując przesunięć dotacji z innych rozdziałów klasyfikacji budżetowej w ramach działu 852 – Pomoc społeczna, z przeznaczeniem na utrzymanie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie oraz na realizację programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Ostateczny plan po zmianach na 31 grudnia 2016 r. w części 85 z przeznaczeniem na realizację Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie **wyniósł 16.443 tys. zł** i **został wykonany na poziomie kwoty 15.931 tys. zł**, tj. w 96,9 %, w tym:

- na utrzymanie 35 specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie funkcjonujących na terenie kraju w 2016 roku, tj. zapewniających schronienie osobom doświadczającym przemocy w rodzinie, ochronę przed osobą stosującą przemoc, świadczących pomoc psychologiczną, medyczną i udzielających wsparcia w przewyciężaniu sytuacji kryzysowej, wydatkowano ogółem 12.660 tys. zł, co stanowiło 99,6% planu po zmianach;
- na realizację programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie wydatkowano ogółem 3.036 tys. zł, co stanowiło 87,2% planu po zmianach, przy czym najniższe wykonanie planu wykazały województwa: podlaskie – 45,5% oraz śląskie – 75,4%, w związku z rezygnacją uczestników z udziału w programach;
- na dofinansowanie organizowania szkoleń dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie mających na celu podniesienie kwalifikacji zawodowych osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, w szczególności pracujących z osobami stosującymi przemoc w rodzinie wydatkowano ogółem 235 tys. zł, co stanowiło 95,5% planu po zmianach, przy czym każde z województw otrzymało z rezerwy celowej po 15 tys. zł na to zadanie, ale niższe wykonanie planu wykazały województwa: świętokrzyskie,

lubuskie i podlaskie (z tytułu oszczędności na zorganizowanym postępowaniu przetargowym i wyborze najbardziej korzystnej oferty).

Jednocześnie należy wyjaśnić, że w rezerwie celowej w części 83, w poz. 28 ustawy budżetowej na rok 2016 zaplanowano środki w kwocie ogółem **3.240** tys. zł na realizację zadań wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, przy czym **3.000** tys. zł przeznaczono na realizację programu Ostonowego pn „Wspieranie Jednostek samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”. W ramach realizowanego w 2016 r. programu wspierania jednostek samorządu terytorialnego, z części 44 - zabezpieczenie społeczne wydatkowano **2.959** tys. zł (98.6% planu), obejmując wsparciem finansowym **107** podmiotów wszystkich szczebli samorządu terytorialnego. Program realizowano w oparciu o tryb konkursowy.

Ponadto, w ramach budżetu Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz ze środków Funduszu Współpracy Dwustronnej na poziomie krajowym w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego i EOG 2009-2014 dla Programu Operacyjnego PL14 „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć”, wydatkowano środki w wysokości **1 569 812,25 zł w tym:**

- **247 286,35 zł** na zorganizowanie ogólnopolskiej konferencji podsumowującej Program „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć”,
- **1 041 251,40 zł** to koszt przeprowadzonych szkoleń **Zespołów Interdyscyplinarnych** w ramach Projektu Predefiniowanego pn. „Rodzina polska wolna od Przemocy”,
- **281 274,50 zł** to koszt przygotowania kampanii społecznej **„Wybieram pomoc”**.

Marszałkowie Województw w ramach posiadanych środków finansowych przeznaczyci **892 871 zł** na zorganizowanie szkoleń dla pracowników „pierwszego kontaktu” (w tym **235 000 zł** pochodziło z budżetu państwa w ramach części 85 - Budżety wojewodów).

Ministerstwo Sprawiedliwości w 2016 r. przeprowadziło otwarty konkursy ofert na uzyskanie dotacji z **Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej** na pomoc pokrzywdzonym przestępstwem, w tym przemocą w rodzinie, dla jednostek niezaliczanych do sektora finansów publicznych i niedziałających w celu osiągnięcia zysku. Wybranym 26 organizacjom, przyznano dotację na łączną kwotę 19 715 182 zł.

Pozostałe resorty nie określiły kwot przeznaczonych na realizację Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 w okresie od 1 stycznia 2016 r. do 31 grudnia 2016 r.

IV. Podsumowanie, wnioski, zalecenia

Sprawozdanie stanowi podsumowanie działań realizowanych w ramach Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 r. Działania te realizowane są przez wszystkie szczeble administracji publicznej we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Zagadnienia dotyczące przemocy występującej w rodzinie stanowią jeden z ważnych problemów współczesnego społeczeństwa, dlatego kompleksowe i wieloaspektowe udzielanie pomocy rodzinie dotkniętej przemocą jest niezwykle ważną kwestią. Ponieważ problematyka przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest wielowymiarowa, w ramach Programu realizowane są zadania mające na celu rozwój działań profilaktycznych dla osób i rodzin zagrożonych przemocą w rodzinie, działania skierowane na ochronę osób doznających przemocy w rodzinie, działania odnoszące się do osób stosujących przemoc w rodzinie, a także działania w zakresie podnoszenia kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Warto zwrócić uwagę, iż dużego znaczenia nabierają działania o charakterze interdyscyplinarnym. Podejmowanie współpracy oraz branie odpowiedzialności za tę problematykę przez różne resorty zaangażowane w realizację Programu, ale również przez przedstawicieli i służby pracujące w środowiskach lokalnych zwiększyło skuteczność podejmowanych działań w zakresie walki ze zjawiskiem przemocy w rodzinie.

Tendencja **zmniejszania skali zjawiska przemocy w rodzinie** znajduje odzwierciedlenie w przedstawionych w sprawozdaniu za rok 2016 danych, co świadczyć może, iż jest wynikiem coraz lepiej działającego systemu i skuteczności podejmowanych działań oraz zaangażowaniu wielu przedstawicieli i służb zajmujących się zawodowo problematyką przemocy w rodzinie. Jak wynika z danych statystycznych **Komendy Głównej Policji** zarówno w ogólnej liczbie, jak i we wszystkich kategoriach pokrzywdzonych, w porównaniu do 2015 r., odnotowano spadek wartości liczbowych. Ogólna liczba osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą w rodzinie **spadła o 5,86%** (2015 r. – 97 501; 2016 r. – 91 789), w tym kobiet **o 3,53%** (2015 r. – 69 376; 2016 r. – 66 930); mężczyźni **o 0,90%** (2015 r. – 10 733; 2016 r. – 10 636), małoletnich **o 18,22%** (2015 r. – 17 392; 2016 r. – 14 223).

W 2016 r. najczęściej przemocy wobec osób najbliższych dopuszczali się mężczyźni, **92,13%** ogólnej liczby osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie, która wynosiła **74 155**. Z kolei liczba kobiet, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie stanowiła łącznie **7,37%** ogólnej liczby osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie, a nieletni sprawcy **0,50%**. Porównując odnotowane dane statystyczne do 2015 roku, zauważa się tendencję spadkową w ogólnej liczbie osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie **o 2,47%** (2015 r. – 76 034; 2016 rok – 74 155) oraz **o 3,07 %** w liczbie mężczyzn będących jej sprawcami (2015 r. – 70 484; 2016 r. – 68 321). Natomiast, porównując odnotowane dane statystyczne do 2015 roku, zauważa się tendencję wzrostową w liczbie kobiet dopuszczających się przemocy **o 4,14%** (2015 r. – 5 244; 2016 r. – 5 461) oraz **o 21,50%** w liczbie nieletnich stosujących przemoc wobec osób najbliższych (2015 r. – 306; 2016 r. – 373).

Należy odnotować, że liczba sporządzonych formularzy „Niebieska Karta – A” systematycznie spada od roku 2014. W porównaniu z 2015 rokiem oznacza spadek o **2,55 %**, a w porównaniu do roku 2014 to spadek o ponad **5,45 %** (2015 r. -99 749, 2014 r. - 102 811).

Analizując statystyki dotyczące zmniejszenia liczby wszczętych procedur „**Niebieskie Karty**” (**97 210 tys.** w 2016 r.) w porównaniu do roku 2015 r. (**99 749 tys.** - spadek o 2,55%) należy rozpatrywać tę malejącą tendencję jako działanie braku społecznej akceptacji dla zjawiska przemocy

i potwierdzenie, że przemoc w rodzinie jest przestępstwem, które należy piętnować i zdecydowanie reagować.

Na zmianę świadomości społecznej wpływają również realizowane z sukcesem **kampanie społeczne**, dzięki którym spada aprobata do zachowań przemocowych, a także zmienia się perspektywa patrzenia na problem przemocy nie jako na indywidualną sprawę rodziny, a na zjawisko, któremu trzeba przeciwdziałać. Dzięki ogólnopolskim kampaniom społecznym informacja dociera do całego społeczeństwa. Natomiast lokalne kampanie społeczne przyczyniają się przede wszystkim do przekazywania informacji społeczności lokalnej na temat możliwości skorzystania z pomocy w danej gminie, powiecie, województwie. Mnogość działań w tym zakresie została odzwierciedlona w „Dobrych Praktykach” opisywanych przez Wojewodów.

Przy realizacji działań profilaktycznych niebagatelną rolę w ich powodzeniu odgrywają realizowane w samorządach programy **profilaktyczne** skierowane do dzieci i młodzieży, ale również do środowisk zagrożonych przemocą w rodzinie. Dzięki Programom realizowanym przez **Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej** pn. „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie” (dofinansowanie dostało **107 podmiotów** wszystkich szczebli samorządu terytorialnego) oraz Rządowemu Programowi na lata 2014-2016 „Bezpieczna i przyjazna szkoła” realizowanego przez **Ministerstwo Edukacji Narodowej**. Z Krajowym Programem Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie 2014-2020 komplementarny jest Program ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań „**Razem bezpieczniej**” im. Władysława Stasiaka na lata 2016 i 2017. *Program ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań „Razem bezpieczniej” im. Władysława Stasiaka na lata 2016 i 2017*”, który jest kontynuacją realizowanego w latach 2007–2015 programu „Razem bezpieczniej” w zakresie budowy zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa, a także wspierania i rozwoju działań tej wspólnoty na rzecz bezpieczeństwa i porządku publicznego. **Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji** jest głównym koordynatorem działań realizowanych w ramach programu „Razem bezpieczniej”. Program ma charakter interdyscyplinarny i opiera się na współpracy z organami administracji rządowej, samorządowej i z organizacjami pozarządowymi, zainteresowanych poprawą bezpieczeństwa i porządku publicznego. W działania profilaktyczne aktywnie włącza się również **Ministerstwo Sprawiedliwości** wydając informatory, broszury, prowadząc bazę teleadresową osób koordynujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, prowadząc Ośrodki Pomocy dla Osób Pokrzywdzonych Przemocą w Rodzinie. Natomiast **Ministerstwo Zdrowia za pośrednictwem Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych** w 2016 r. realizowało działania informacyjne, szkolenia dla służb oraz prowadziło ogólnopolską infolinię dla osób doznających przemocy w rodzinie „Niebieska Linia”.

Ponadto, realizacja działań systemowych przyczyniła się również **do spadku korzystania osób doznających przemocy w rodzinie z placówek**. Wpływ na to mają przede wszystkim działania realizowane lokalnie, dzięki którym udzielana jest kompleksowa pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie. Ponadto duży wpływ na zmniejszenie liczby osób korzystających z placówek miały również zmiany kodeksowe wprowadzone w 2010 r. poprzez zmianę ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, dzięki którym istnieje możliwość wydania nakazu opuszczenia lokalu przez sprawcę przemocy w rodzinie oraz zakazu kontaktowania się z osobą doznającą przemocy.

Pomimo, iż spada liczba osób korzystających z placówek należy uwzględnić fakt, że bardzo ważnym działaniem realizowanym w ramach Programu jest również funkcjonowanie na terenie Polski **35 specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie**, które rokrocznie udzielają kompleksowej, bezpłatnej pomocy **ok. 7 tys. osób** doznających przemocy w rodzinie. Osoby, które zgłaszają się do tego typu placówek nie ponoszą żadnych opłat związanych z pobytem czy też świadczonymi usługami (psychologicznymi, prawnymi, medycznymi, socjalnymi). Ośrodki te nie podlegają również rejonizacji, dlatego też osoby zamieszkujące np. w Krakowie mogą skorzystać z takiej pomocy, np. w ośrodku we Wrocławiu, co ma niebagatelną wartość, bo umożliwia im wyjście z kryzysu oraz rozpoczęcie życia w nowym miejscu.

Pozytywną zmianę należy również zauważyć uwzględniając pracę na rzecz osób stosujących przemoc w rodzinie. Realizowane na szczeblu samorządu powiatowego **programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie** na przestrzeni lat zwiększyły swój potencjał i dzięki ich realizacji **w roku 2016 zostało poddanych tym oddziaływaniom 9 666 tys. osób stosujących przemoc w rodzinie** (wzrost w stosunku do roku ubiegłego o 2,45%), **a w 2015 r. liczba ta wynosiła 9 429 osób**. Wpływ na sukces realizacji tego zadania ma również, oprócz samorządów powiatowych, zaangażowanie Centralnego Zarządu Służby Więziennej i realizacja tych programów w jednostkach penitencjarnych. Zaprezentowane w niniejszym sprawozdaniu dane statystyczne wskazują, że prowadzone działania edukacyjne i informacyjne odnoszą zamierzony skutek, o czym świadczy **metodyczny wzrost liczby stosowanych wobec sprawców przemocy w rodzinie środków zapobiegawczych, karnych oraz probacyjnych w postępowaniu karnym**. Należy dodać, że wzrost liczby stosowanych środków izolacji następuje przy jednoczesnym spadku liczby osób skazanych za czyny związane z przemocą w rodzinie, co świadczy **o zwiększaniu się odsetka rzeczywiście izolowanych sprawców przemocy w rodzinie od osób pokrzywdzonych**. W porównaniu z rokiem 2015 **wzrosła również liczba orzeczonych obowiązków poddania się oddziaływaniom korekcyjno-edukacyjnym**. W 2016 roku sądy w wyrokach skazujących bądź warunkowo umarzających postępowanie karne orzekły aż **1092** tego rodzaju obowiązków, co stanowi wzrost w stosunku do roku poprzedniego (2015 r. - 1063, 2014 r. - 981, 2013 r.- 578). Biorąc pod uwagę cele tych oddziaływań, a mianowicie fakt, że stanowią one narzędzie ukierunkowane na zmianę postawy i zachowań osoby stosującej przemoc oraz służą zmniejszaniu ryzyka stosowania przemocy w przyszłości, nawet nieznaczny wzrost liczby orzeczonych obowiązków poddania się takim oddziaływaniom należy ocenić pozytywnie. Mimo licznych podjętych już w tym kierunku działań, konieczna jest ich kontynuacja, aby przybliżyć sędziom, a także prokuratorom i kuratorom sądowym **korzyści płynące ze stosowania tego typu obowiązków** wobec sprawców przemocy w rodzinie.

Bardzo ważnym działaniem przy wykonywaniu zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie mają również realizowane przez Marszałków Województw **szkolenia dla pracowników „Pierwszego Kontakt”** tj. dla osób zawodowo zajmujących się tematyką związaną z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. W roku 2016 zostało przeszkolonych **2 946 osób**. Koszt przeprowadzonych szkoleń w 16 województwach wyniósł łącznie **892 871 zł**, w tym z budżetu państwa 235 tys. zł. Należy podkreślić kluczową rolę odpowiednich szkoleń dla profesjonalistów realizujących zadania wynikające z przepisów ustawy. Kompleksowe działania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie będą mogły być skuteczne tylko po odpowiednim przygotowaniu pracowników reprezentujących różne grupy zawodowe. Prawidłowa współpraca pomiędzy pracownikami pierwszego kontaktu z ofiarą lub sprawcą przemocy w rodzinie umożliwi udzielanie kompleksowej i skutecznej pomocy. Dodatkowo MRPiPS, jako beneficjent Projektu Predefiniowanego pn. „Rodzina polska –wolna od przemocy” w ramach Programu Operacyjnego PL14 „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć”, współfinansowanego z Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2009-2014 przeprowadziło szkolenia zespołów interdyscyplinarnych. W 2016 r. zostało przeszkolonych **1 319** członków Zespołów Interdyscyplinarnych. Zgodnie z założeniami projektu szkoleniami objęte zostały zespoły interdyscyplinarne w jak najpełniejszym ich składzie, by możliwe stało się wypracowanie usprawnień wzajemnego działania, podejmowania szybkich i właściwych decyzji w sytuacjach kryzysowych spowodowanych przemocą w rodzinie.

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej dostrzegło konieczność wprowadzenia zmian w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie mających na celu zwiększenie bezpieczeństwa i ochrony osób zagrożonych i doznających przemocy, a także mających na celu skuteczniejsze oddziaływanie na osoby stosujące przemoc wobec swoich najbliższych.

Społeczeństwo polskie przywiązuje duże znaczenie do wartości, jakie realizowane są w rodzinie i przez rodzinę. Zapewnienie rodzinie odpowiedniego miejsca w budowanym modelu państwa, może w znacznym stopniu decydować o powodzeniu aktualnie przeprowadzanych reform. Dążenie do umocnienia podstaw funkcjonowania rodziny jest więc potrzebą rozwojową, a równocześnie

powinnością państwa. Tradycyjna rodzina jest w Polsce główną instytucją i najważniejszą wartością życia społecznego. W Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej trwają prace nad zmianą obowiązującego ustawodawstwa w obszarze przeciwdziałania przemocy. Powyższe prace nad projektem ustawy o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie mają na celu wprowadzenie rozwiązań podnoszących efektywność systemu ochrony przed przemocą. Ponadto projektowane zmiany pozwolą na wyeliminowanie postrzegania rodziny poprzez pryzmat przemocy, a także przyczynią się do zwiększenia bezpieczeństwa i ochrony osób zagrożonych oraz doznających przemocy.

Należy wyrazić nadzieję, że projektowane zmiany w dalszej perspektywie będą miały wpływ na zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie, a jednocześnie usprawnią system pomocy osobom dotkniętym przemocą.

**Dane statystyczne
z realizacji Krajowego Programu
Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie
na lata 2014-2020
za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 r.¹**

Warszawa, sierpień 2017 r.

---

¹ Dane zebrane z ministerstw, urzędów wojewódzkich i marszałków województw w układzie tabelarycznym, zgodnie ze wskaźnikami do Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Spis treści

1. Profilaktyka i edukacja społeczna	3
1.2 Poszerzenie wiedzy na temat zjawiska przemocy w rodzinie	3
1.2 Podniesienie poziomu wiedzy i świadomości społecznej	3
1.3. Ograniczenie zjawiska przemocy w rodzinie w mediach	3
1.4 Poprawa jakości systemu działań profilaktycznych	4
1.5 Realizacja programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie	4
2. Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	5
2.1 Rozwój infrastruktury	5
2.2. Upowszechnianie informacji i edukacja w zakresie możliwości i form udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	10
2.3. Udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	10
2.4. Monitoring skuteczności działań pomocowych.....	16
3. Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie	17
3.1. Tworzenie i rozszerzanie ofert oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, realizowanych przez instytucje rządowe i samorządowe, a także podmioty oraz organizacje pozarządowe, a także wypracowanie zasad współpracy pomiędzy tymi instytucjami i podmiotami oraz organizacjami pozarządowymi	17
3.2. Interweniowanie oraz reagowanie właściwych służb na stosowanie przemocy w rodzinie	18
3.3. Realizowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych zmierzających do zaprzestania przemocy w rodzinie (art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie Dz. U. z 2015 r. poz. 1390) ...	22
3.4. Realizowanie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie zmierzających do zmiany wzorców zachowań.....	24
4. Podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.....	25
4.1. Wzmacnianie jakości kształcenia zawodowego i doskonalenia zawodowego osób przygotowujących się do realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz osób realizujących te zadania	25
4.2. Wyznaczanie kierunków działań dla podmiotów i instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.....	25
4.3. Zwiększanie kompetencji osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie	26
4.4. Wzmacnianie kompetencji zawodowych oraz przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie	26

Razem Ministerstwa

1. Profilaktyka i edukacja społeczna

1.1 Poszerzenie wiedzy na temat zjawiska przemocy w rodzinie

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny/wartość wskaźnika	
		Razem	MRPiPS
1.1.1. Prowadzenie badań, ekspertyz oraz analiz dotyczących zjawiska przemocy w rodzinie	raporty dotyczące diagnozy zjawiska przemocy w rodzinie	X	X
1.1.2. Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie na obszarze gminy, powiatu i województwa, w tym w odniesieniu do gmin, ustalenie odsetka populacji rodzin zagrożonych przemocą w rodzinie	liczba opracowanych diagnoz	838	838
1.1.3. Monitorowanie zjawiska przemocy w rodzinie na obszarze województwa	coroczny raport	13	13

1.2 Podniesienie poziomu wiedzy i świadomości społecznej

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny				
		Razem	MRPiPS	MEN	MS	KRRIT (MKiDN)
1.2.1. Prowadzenie ogólnopolskich kampanii społecznych	liczba kampanii	1	X	X	1	X
1.2.1. Prowadzenie lokalnych kampanii społecznych	liczba kampanii	931	931	X	X	X
1.2.2. Współpraca pomiędzy organami samorządu terytorialnego a kościołami lub związkami wyznaniowymi na danym terenie, w celu wprowadzenia elementów edukacji na temat zjawiska przemocy w rodzinie w ramach działania poradni prowadzonych przez kościoły lub związki wyznaniowe lub do programów nauk przedmażeńskich	liczba osób, którym udzielono informacji	11 123	11 123	X	X	X
	liczba podjętych inicjatyw	1 282	1 282	X	X	X

1.3. Ograniczenie zjawiska przemocy w rodzinie w mediach

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny	
		Razem	KRRIT (MKiDN)
1.3.1. Promowanie w środkach masowego przekazu programów skierowanych do dzieci i młodzieży pozbawionych treści przemocowych	liczba programów dla dzieci i młodzieży w których nie występuje przemoc	brak danych	
	liczba programów w środkach masowego przekazu promujących pozbawione treści przemocowych programy kierowane do dzieci i młodzieży	brak danych	

1.4 Poprawa jakości systemu działań profilaktycznych

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny					
		Razem	MRPiPS	MZ	MEN		
1.4.1. Opracowanie programów osłonowych oraz edukacyjnych i prowadzenie działań, dotyczących zapobiegania przemocy w rodzinie, w szczególności wobec dzieci, kobiet, osób starszych lub z niepełnosprawnościami	liczba opracowanych programów osłonowych oraz edukacyjnych	587	1	X	586		
	liczba osób w stosunku do których prowadzono działania	943 860	1 500	X	942 360		
1.4.2 Opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrażania prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie	liczba opracowanych programów	361	361	X	X		
	liczba zrealizowanych programów	329	329	X	X		
	liczba uczestników programów	61 563	61 563	X	X		
1.4.3. Prowadzenie poradnictwa, w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych, alternatywnych wobec stosowania przemocy metod i kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie oraz w stosunku do grup ryzyka, np. małoletnich w ciąży.	liczba placówek	967	967	X	X		
	liczba programów	1 027	1 027	X	X		
	liczba osób	ogółem	46 225	46 225	X	X	
		w tym kobiety	ogółem	33 836	33 836	X	X
			w tym niepełnosprawne	906	906	X	X
			w tym starsze	1 100	1 100	X	X
		w tym mężczyźni	ogółem	12 389	12 389	X	X
			w tym niepełnosprawni	581	581	X	X
	w tym starsi		655	655	X	X	
	liczba wizyt patronażowych prowadzonych przez położne podstawowej opieki zdrowotnej	1 214 707	X	1 214 707	X		

1.5 Realizacja programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny	
		Razem	MRPiPS
1.5.1. Opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie	liczba opracowanych programów	2 322	2 322
	liczba uchylonych uchwał	157	157
1.5.2. Opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie	liczba opracowanych programów	297	297
	liczba uchylonych uchwał	22	22
1.5.3. Opracowanie i realizacja wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ramowego programu ochrony ofiar przemocy w rodzinie	liczba opracowanych programów	13	13
	liczba uchylonych uchwał	2	2

2. Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie

2.1 Rozwój infrastruktury

Rodzaj działania	Wskaźnik		Podmiot odpowiedzialny		
			Razem	MRPiPS	
2.1.1. Utworzenie i funkcjonowanie zespołów interdyscyplinarnych	liczba utworzonych zespołów interdyscyplinarnych		2 505	2 505	
	liczba posiedzeń zespołów		16 922	16 922	
	liczba osób objętych pomocą zespołów interdyscyplinarnych	Ogółem		183 617	183 617
		w tym kobiety	ogółem	76 255	76 255
			w tym niepełnosprawne	4 212	4 212
			w tym starsze	8 432	8 432
		w tym mężczyźni	ogółem	63 407	63 407
			w tym niepełnosprawni	2 917	2 917
			w tym starsi	4 800	4 800
		w tym dzieci	ogółem	43 955	43 955
			w tym niepełnosprawne	1 317	1 317
		liczba rodzin objętych pomocą zespołów interdyscyplinarnych		69 360	69 360
	liczba utworzonych grup roboczych		74 506	74 506	
	liczba posiedzeń grup		255 732	255 732	
	liczba osób objętych pomocą grup roboczych	ogółem		264 062	264 062
		w tym kobiety	ogółem	108 477	108 477
			w tym niepełnosprawne	6 995	6 995
			w tym starsze	12 443	12 443
		w tym mężczyźni	ogółem	89 253	89 253
			w tym niepełnosprawni	4 282	4 282
w tym starsi			6 973	6 973	
w tym dzieci		ogółem	66 332	66 332	
	w tym niepełnosprawne	2 134	2 134		
liczba rodzin objętych pomocą grup roboczych		99 714	99 714		
2.1.2. Ewidencjonowanie istniejącej infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	a) aktualizacja na stronach internetowych bazy danych podmiotów realizujących zadania zleczone z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie		1	1	
	b) aktualizacja na stronach internetowych bazy danych podmiotów oraz organizacji pozarządowych świadczących usługi dla osób i rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie		16	16	
	c) aktualizacja rejestru placówek zapewniających miejsca noclegowe oraz rejestru specjalistycznego poradnictwa		16	16	
2.1.3 Przesyłanie zaktualizowanych baz danych z danego województwa do dnia 15 lipca każdego kolejnego roku	liczba przekazanych aktualnych baz danych	ogółem	120	120	
		prezesowi sądu apelacyjnego	24	24	
		prokuratorowi apelacyjnemu	24	24	
		komendantowi wojewódzkiemu Policji	24	24	
		kuratorowi oświaty	24	24	
		organom samorządu terytorialnego	24	24	

Rodzaj działania	Wskaźnik	Razem	MS	PK	MSWiA	MEN
2.1.4 Upowszechnienie baz danych uzyskanych od wojewodów, zawierających ewidencję istniejącej infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, w sądach, prokuraturach okręgowych i rejonowych, w komendach powiatowych i miejskich Policji oraz w jednostkach oświatowych	liczba przekazanych aktualnych baz	498	288	97	111	2
	liczba jednostek oświatowych do których przekazano aktualne bazy danych	16	X	X	X	16

Rodzaj działania	Wskaźnik	Nazwa instytucji	Podmiot odpowiedzialny	
			Razem	MRPiPS
2.1.5 Rozbudowa sieci i poszerzenie oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	liczba utworzonych w danym roku	punktów konsultacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	59	59
		ośrodków wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	2	2
		specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie	X	X
		domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży	X	X
		ośrodków interwencji kryzysowej	24	24
		w tym: punktów interwencji kryzysowej	9	9
		innych placówek świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	16	16

Rodzaj działania	Wskaźnik	Nazwa instytucji	osoby dotknięte przemocą w rodzinie korzystające z oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	Podmiot odpowiedzialny		
				Razem	MRPiPS	
2.1.5 Rozbudowa sieci i poszerzenie oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	liczba osób korzystających z oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	punktów konsultacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	ogółem	4 662	4 662	
			w tym kobiety	ogółem	3 624	3 624
				w tym niepełnosprawne	35	35
				w tym starsze	170	170

			w tym mężczyźni	ogółem	557	557
				w tym niepełnosprawni	18	18
				w tym starsi	44	44
			w tym dzieci	ogółem	481	481
				w tym niepełnosprawne	15	15
		ośrodków wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	ogółem		29	29
			w tym kobiety	ogółem	21	21
				w tym niepełnosprawne	X	X
				w tym starsze	2	2
			w tym mężczyźni	ogółem	X	X
				w tym niepełnosprawni	X	X
				w tym starsi	X	X
			w tym dzieci	ogółem	8	8
		w tym niepełnosprawne		X	X	
		specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie	ogółem		X	X
			w tym kobiety	ogółem	X	X
				w tym niepełnosprawne	X	X
				w tym starsze	X	X
			w tym mężczyźni	ogółem	X	X
				w tym niepełnosprawni	X	X
				w tym starsi	X	X
			w tym dzieci	ogółem	X	X
		w tym niepełnosprawne		X	X	
		domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży	ogółem		X	X
			w tym kobiety	ogółem	X	X
				w tym niepełnosprawne	X	X
				w tym starsze	X	X
			w tym mężczyźni	ogółem	X	X
				w tym niepełnosprawni	X	X
				w tym starsi	X	X
			w tym dzieci	ogółem	X	X
		w tym niepełnosprawne		X	X	
		ośrodków interwencji kryzysowej	ogółem		1 320	1 320
			w tym kobiety	ogółem	889	889
				w tym niepełnosprawne	50	50
				w tym starsze	81	81
			w tym mężczyźni	ogółem	229	229
				w tym niepełnosprawni	11	11
				w tym starsi	44	44
		w tym dzieci	ogółem	202	202	

				w tym niepełnosprawne	13	13
		w tym: punktów interwencji kryzysowej świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	ogółem		634	634
			w tym kobiety	ogółem	399	399
				w tym niepełnosprawne	23	23
				w tym starsze	40	40
			w tym mężczyźni	ogółem	161	161
				w tym niepełnosprawni	6	6
				w tym starsi	11	11
			w tym dzieci	ogółem	74	74
				w tym niepełnosprawne	3	3
			innych placówek świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	ogółem		607
		w tym kobiety		ogółem	385	385
				w tym niepełnosprawne	40	40
				w tym starsze	21	21
		w tym mężczyźni		ogółem	86	86
				w tym niepełnosprawni	11	11
				w tym starsi	19	19
		w tym dzieci		ogółem	136	136
				w tym niepełnosprawne	7	7

Rodzaj działania	Wskaźnik	Nazwa instytucji	osoby dotknięte przemocą w rodzinie korzystające z oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie		Podmiot odpowiedzialny	
					Razem	MRPiPS
2.1.5 Rozbudowa sieci i poszerzenie oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	w tym liczba osób korzystających z miejsc całodobowych z oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	ośrodków wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	ogółem		6	6
			w tym kobiety	ogółem	4	4
				w tym niepełnosprawne	X	X
				w tym starsze	X	X
			w tym mężczyźni	ogółem	X	X
				w tym niepełnosprawni	X	X
				w tym starsi	X	X
			w tym dzieci	ogółem	2	2
				w tym niepełnosprawne	X	X
			specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie	ogółem		X
		w tym kobiety		ogółem	X	X
				w tym niepełnosprawne	X	X
				w tym starsze	X	X
		w tym mężczyźni		ogółem	X	X
				w tym niepełnosprawni	X	X
			w tym starsi	X	X	

			w tym dzieci	ogółem	X	X
				w tym niepełnosprawne	X	X
		domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży	ogółem		X	X
			w tym kobiety	ogółem	X	X
				w tym niepełnosprawne	X	X
				w tym starsze	X	X
			w tym mężczyźni	ogółem	X	X
				w tym niepełnosprawni	X	X
				w tym starsi	X	X
			w tym dzieci	ogółem	X	X
				w tym niepełnosprawne	X	X
			ośrodków interwencji kryzysowej	ogółem		365
		w tym kobiety		ogółem	263	263
				w tym niepełnosprawne	8	8
				w tym starsze	28	28
		w tym mężczyźni		ogółem	25	25
				w tym niepełnosprawni	2	2
				w tym starsi	5	5
		w tym dzieci		ogółem	77	77
				w tym niepełnosprawne	4	4
		w tym: punktów interwencji kryzysowej świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie		ogółem		X
			w tym kobiety	ogółem	X	X
				w tym niepełnosprawne	X	X
				w tym starsze	X	X
			w tym mężczyźni	ogółem	X	X
				w tym niepełnosprawni	X	X
				w tym starsi	X	X
			w tym dzieci	ogółem	X	X
				w tym niepełnosprawne	X	X
			innych placówek świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	ogółem		284
		w tym kobiety		ogółem	223	223
				w tym niepełnosprawne	26	26
				w tym starsze	20	20
		w tym mężczyźni		ogółem	48	48
				w tym niepełnosprawni	11	11
				w tym starsi	16	16
		w tym dzieci		ogółem	13	13
				w tym niepełnosprawne	X	X

2.1.6 Nawiązanie i wzmacnianie współpracy

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny	
		Razem	MRPiPS
2.1.6. Nawiązywanie i wzmacnianie współpracy pomiędzy instytucjami rządowymi i samorządowymi oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	liczba zleczanych i wspólnie realizowanych projektów	635	635

2.2. Upowszechnianie informacji i edukacja w zakresie możliwości i form udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny	
		Razem	MRPiPS
2.2.1. Upowszechnianie informacji w zakresie możliwości i form uzyskania m.in. pomocy: medycznej, psychologicznej, prawnej, socjalnej, zawodowej i rodzinnej	liczba opracowanych i upowszechnianych materiałów informacyjnych	233 886	233 886
	liczba lokalnych kampanii społecznych	1 056	1 056
2.2.2. Opracowanie i realizacja zajęć edukacyjnych kierowanych do osób dotkniętych przemocą w rodzinie w zakresie podstaw prawnych i zagadnień psychologicznych dotyczących reakcji na przemoc w rodzinie	liczba zajęć dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	6 238	6 238
	liczba osób uczestniczących w zajęciach	23 130	23 130

2.3. Udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą w rodzinie

Rodzaj działania	Wskaźnik		Podmiot odpowiedzialny		
			Razem	MRPiPS	
2.3.1. Realizowanie przez instytucje publiczne zajmujące się pomocą osobom dotkniętym przemocą w rodzinie pomocy w formie poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego	liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie	ogółem	225 164	225 164	
		kobiety	126 614	126 614	
		mężczyźni	37 704	37 704	
		dzieci	60 846	60 846	
	Liczba osób objętych pomocą w formie poradnictwa	ogółem	152 845	152 845	
		w tym	medycznego	4 476	4 476
			psychologicznego	66 225	66 225
			prawnego	34 778	34 778
			socjalnego	91 424	91 424
zawodowego i rodzinnego	29 497		29 497		
2.3.2. Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie pomocy w	liczba punktów konsultacyjnych		509	509	
	liczba osób	ogółem	26 458	26 458	

ośrodkach wsparcia, w tym całodobowych, oraz w ośrodkach interwencji kryzysowej	dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z punktów konsultacyjnych	w tym kobiety	ogółem	19 241	19 241	
			w tym niepełnosprawne	685	685	
			w tym starsze	1 565	1 565	
		w tym mężczyźni	ogółem	4 213	4 213	
			w tym niepełnosprawni	158	158	
			w tym starsi	432	432	
		w tym dzieci	ogółem	3 004	3 004	
			w tym niepełnosprawne	97	97	
	liczba gminnych ośrodków wsparcia				14	14
	w tym: liczba gminnych ośrodków wsparcia z miejscami całodobowymi				11	11
	liczba miejsc w gminnych ośrodkach wsparcia				638	638
	w tym: liczba miejsc w gminnych ośrodkach wsparcia z miejscami całodobowymi				298	298
	liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc w gminnych ośrodkach wsparcia	ogółem		467	467	
		w tym kobiety	ogółem	260	260	
			w tym niepełnosprawne	5	5	
			w tym starsze	7	7	
		w tym mężczyźni	ogółem	60	60	
			w tym niepełnosprawni	1	1	
			w tym starsi	2	2	
		w tym dzieci	ogółem	147	147	
			w tym niepełnosprawne	1	1	
		w tym: liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc całodobowych w gminnych ośrodkach wsparcia	ogółem		128	128
	w tym kobiety		ogółem	59	59	
			w tym niepełnosprawne	5	5	
			w tym starsze	3	3	
	w tym mężczyźni		ogółem	7	7	
			w tym niepełnosprawni	1	1	
			w tym starsi	X	X	
	w tym dzieci		ogółem	62	62	
		w tym niepełnosprawne	1	1		
	liczba powiatowych ośrodków wsparcia				8	8
	w tym: liczba powiatowych ośrodków wsparcia z miejscami całodobowymi				5	5
liczba miejsc w powiatowych ośrodkach wsparcia				787	787	
w tym: liczba miejsc w powiatowych ośrodkach wsparcia z miejscami całodobowymi				89	89	
liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc w powiatowych ośrodkach wsparcia	ogółem		1 819	1 819		
	w tym kobiety	ogółem	1 062	1 062		
		w tym niepełnosprawne	43	43		
		w tym starsze	26	26		

			ogółem	135	135	
		w tym mężczyźni	w tym niepełnosprawni	4	4	
			w tym starsi	2	2	
		w tym dzieci	ogółem	622	622	
			w tym niepełnosprawne	4	4	
	w tym: liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc całodobowych w powiatowych ośrodkach wsparcia	ogółem		151	151	
		w tym kobiety	ogółem	66	66	
				w tym niepełnosprawne	4	4
				w tym starsze	6	6
		w tym mężczyźni	ogółem	X	X	
				w tym niepełnosprawni	X	X
				w tym starsi	X	X
		w tym dzieci	ogółem	85	85	
			w tym niepełnosprawne	3	3	
	liczba domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży			13	13	
	liczba miejsc w domach dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży			282	282	
	liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc w domach dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży	ogółem		229	229	
		w tym kobiety	ogółem	97	97	
				w tym niepełnosprawne	8	8
				w tym starsze	X	X
		w tym mężczyźni	ogółem	X	X	
				w tym niepełnosprawni	X	X
				w tym starsi	X	X
		w tym dzieci	ogółem	132	132	
			w tym niepełnosprawne	12	12	
	liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc całodobowych w domach dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży	ogółem		229	229	
		w tym kobiety	ogółem	97	97	
				w tym niepełnosprawne	8	8
				w tym starsze	X	X
		w tym mężczyźni	ogółem	X	X	
				w tym niepełnosprawni	X	X
				w tym starsi	X	X
		w tym dzieci	ogółem	132	132	
			w tym niepełnosprawne	12	12	
	liczba ośrodków interwencji kryzysowej			205	205	
	w tym: liczba ośrodków interwencji kryzysowej z miejscami całodobowymi			130	130	
	liczba miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej			10 891	10 891	
	w tym: liczba miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej z miejscami całodobowymi			1 353	1 353	

	liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej	ogółem		18 006	18 006	
		w tym kobiety	ogółem		12 841	12 841
			w tym niepełnosprawne		470	470
			w tym starsze		893	893
		w tym mężczyźni	ogółem		2 267	2 267
			w tym niepełnosprawni		126	126
			w tym starsi		277	277
	w tym dzieci	ogółem		2 898	2 898	
		w tym niepełnosprawne		117	117	
	w tym: liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc całodobowych w ośrodkach interwencji kryzysowej	ogółem		2 129	2 129	
		w tym kobiety	ogółem		1 071	1 071
			w tym niepełnosprawne		68	68
			w tym starsze		71	71
		w tym mężczyźni	ogółem		92	92
			w tym niepełnosprawni		6	6
			w tym starsi		32	32
	w tym dzieci	ogółem		966	966	
w tym niepełnosprawne		41	41			
W tym: liczba punktów interwencji kryzysowej			51	51		
w tym: liczba punktów interwencji kryzysowej z miejscami całodobowymi			11	11		
liczba miejsc w punktach interwencji kryzysowej			3 129	3 129		
w tym: liczba miejsc w punktach interwencji kryzysowej z miejscami całodobowymi			65	65		
liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc w punktach interwencji kryzysowej	ogółem		3 983	3 983		
	w tym kobiety	ogółem		2 648	2 648	
		w tym niepełnosprawne		87	87	
		w tym starsze		159	159	
	w tym mężczyźni	ogółem		598	598	
		w tym niepełnosprawni		32	32	
		w tym starsi		62	62	
w tym dzieci	ogółem		737	737		
	w tym niepełnosprawne		42	42		
w tym: liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc całodobowych w punktach interwencji kryzysowej	ogółem		37	37		
	w tym kobiety	ogółem		15	15	
		w tym niepełnosprawne				
		w tym starsze		1	1	
	w tym mężczyźni	ogółem		1	1	
		w tym niepełnosprawni		X	X	
w tym starsi		X	X			

		w tym dzieci	ogółem	21	21
			w tym niepełnosprawne	1	1
	liczba innych placówek świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie			64	64
	w tym: liczba innych placówek świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie z miejscami całodobowymi			25	25
	liczba miejsc w innych placówkach świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie			2 066	2 066
	w tym: liczba miejsc w innych placówkach świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie z miejscami całodobowymi			319	319
	liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc w innych placówkach świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	ogółem		3 945	3 945
		w tym kobiety	ogółem	2 460	2 460
			w tym niepełnosprawne	163	163
			w tym starsze	210	210
		w tym mężczyźni	ogółem	714	714
			w tym niepełnosprawni	44	44
			w tym starsi	83	83
		w tym dzieci	ogółem	771	771
	w tym niepełnosprawne		23	23	
	w tym: liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc całodobowych w innych placówkach świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	ogółem		1 029	1 029
		w tym kobiety	ogółem	612	612
			w tym niepełnosprawne	51	51
			w tym starsze	31	31
		w tym mężczyźni	ogółem	154	154
			w tym niepełnosprawni	15	15
			w tym starsi	20	20
		w tym dzieci	ogółem	263	263
	w tym niepełnosprawne		8	8	
2.3.3. Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie całodobowych miejsc w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie	liczba specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie			35	35
	liczba miejsc w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie			3 597	3 597
	w tym: liczba miejsc w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie z miejscami całodobowymi			591	591
	liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie	ogółem		7 004	7 004
		w tym kobiety	ogółem	4 671	4 671
			w tym niepełnosprawne	346	346
			w tym starsze	344	344
		w tym mężczyźni	ogółem	867	867
			w tym niepełnosprawni	138	138
	w tym starsi		157	157	
w tym dzieci	ogółem	1 466	1 466		
	w tym niepełnosprawne	54	54		
w tym:	ogółem		1 729	1 729	

	liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc całodobowych w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie	w tym kobiety	ogółem	758	758
			w tym niepełnosprawne	90	90
			w tym starsze	40	40
		w tym mężczyźni	ogółem	19	19
			w tym niepełnosprawni	5	5
			w tym starsi	1	1
		w tym dzieci	ogółem	952	952
			w tym niepełnosprawne	35	35

Rodzaj działania	Wskaźnik		Wartość wskaźnika wskazana przez:		
			Razem	MSWiA	MZ
2.3.4. Tworzenie i zwiększanie zakresu działania oraz dostępności do ogólnopolskich telefonów zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie oraz utworzenie całodobowej, bezpłatnej ogólnopolskiej linii telefonicznej dla ofiar przemocy w rodzinie i ze względu na płeć	liczba ogólnopolskich telefonów zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych		4	1	3
	czas dostępności telefonu	całodobowy	X	X	X
		inny	4	1	3
	liczba rozmów		11 025	12	11 013
	liczba interwencji		281	X	281

Rodzaj działania	Wskaźnik		Podmiot odpowiedzialny	
			Razem	MPiPS
2.3.5. Tworzenie i zwiększanie zakresu działania oraz dostępności do lokalnych telefonów zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	liczba lokalnych telefonów zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych		611	611
	czas dostępności telefonu	całodobowy	142	142
		inny	469	469
	liczba rozmów		63 067	63 067
	liczba interwencji		9 430	9 430

Rodzaj działania	Wskaźnik		Podmiot odpowiedzialny			
			Razem	MRPiPS	MS	MSWiA
2.3.6. Wzmacnianie ochrony osób dotkniętych przemocą w rodzinie w toku postępowania karnego poprzez przesłuchiwanie dzieci w przyjaznych pokojach przesłuchań oraz tworzenie odpowiednich warunków do przesłuchiwania dorosłych osób dotkniętych przemocą w rodzinie	liczba przyjaznych pokoi przesłuchań		616	205	241	170
	liczba dzieci przesłuchanych w przyjaznych pokojach przesłuchań	ogółem	9 626	X	9 626	X
		chłopcy	3 973	X	3 973	X
		dziewczynki	5 653	X	5 653	X

Rodzaj działania	Wskaźnik		Podmiot odpowiedzialny	
			Razem	MRPiPS
2.3.7. Zapewnianie bezpieczeństwa krzywdzonym dzieciom w trybie art. 12a ustawy	liczba dzieci, które zostały odebrane z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie	ogółem	1 214	1 214
		chłopcy	627	627
		dziewczynki	587	587
	liczba dzieci umieszczonych u innej, niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny		324	324
	liczba dzieci umieszczonych w rodzinie zastępczej		485	485
	liczba dzieci umieszczonych w placówce opiekuńczo-wychowawczej		453	453
2.3.8. Opracowanie i realizacja programów terapeutycznych i pomocy psychologicznej dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	liczba programów terapeutycznych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie		252	252
	liczba uczestniczących w programie terapeutycznym osób dotkniętych przemocą w rodzinie	ogółem	4 717	4 717
		kobiety	3 429	3 429
		mężczyźni	368	368
		dzieci	920	920
	liczba osób, które ukończyły programy terapeutyczne	ogółem	3 255	3 255
		kobiety	2 282	2 282
		mężczyźni	220	220
		dzieci	753	753
		liczba grup terapeutycznych		286
	liczba grup wsparcia		456	456
2.3.9. Tworzenie warunków umożliwiających osobom dotkniętym przemocą w rodzinie otrzymanie w pierwszej kolejności mieszkań socjalnych	liczba opracowanych uregulowań prawnych (przepisów prawa miejscowego, regulaminów, etc.) umożliwiających pomoc osobom dotkniętym przemocą w uzyskaniu mieszkania		47	47
	liczba mieszkań socjalnych przyznanych osobom dotkniętym przemocą w rodzinie w pierwszej kolejności		96	96

2.4. Monitoring skuteczności działań pomocowych

Rodzaj działania	Wskaźnik		Podmiot odpowiedzialny		
			Razem	MRPiPS	
2.4.1. Badanie skuteczności pomocy udzielanej rodzinom dotkniętym przemocą	liczba zakończonych procedur „Niebieskie Karty”, na skutek ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy		50 537	50 537	
	liczba osób monitorowanych po opuszczeniu specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, u których przemoc w rodzinie ustała	ogółem		3 785	3 785
		w tym kobiety	ogółem	1 938	1 938
			w tym niepełnosprawne	167	167
			w tym starsze	137	137
	w tym	ogółem	488	488	

	mężczyźni	w tym niepełnosprawni	43	43
		w tym starsi	45	45
	w tym dzieci	ogółem	1 359	1 359
		w tym niepełnosprawne	68	68
	liczba corocznych raportów i analiz czynników sprzyjających i utrudniających skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie		201	201

3. Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie

3.1. Tworzenie i rozszerzanie ofert oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, realizowanych przez instytucje rządowe i samorządowe, a także podmioty oraz organizacje pozarządowe, a także wypracowanie zasad współpracy pomiędzy tymi instytucjami i podmiotami oraz organizacjami pozarządowymi

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny		
		Razem	MRPiPS	
3.1.1. Ewidencjonowanie instytucji rządowych i samorządowych, podmiotów oraz organizacji pozarządowych, które realizują oferty dla osób stosujących przemoc w rodzinie, a w szczególności realizujących programy korekcyjno-edukacyjne	corocznie aktualizowane na stronach internetowych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej bazy teleadresowe podmiotów realizujących programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie	1	1	
	corocznie aktualizowane na stronach internetowych powiatów oraz gmin bazy teleadresowe podmiotów oraz organizacji pozarządowych realizujących oddziaływania wobec osób stosujących przemoc w rodzinie	610	610	
	liczba informatorów opracowanych przez jednostki samorządu terytorialnego zawierających dane teleadresowe podmiotów oraz organizacji pozarządowych, a także zakres realizowanych oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie	1 599	1 599	
3.1.2 Przesyłanie zaktualizowanych informatorów z danego powiatu, o których mowa w pkt. 3.1.1 właściwym miejscowo prezesom sądów rejonowych, prokuratorom rejonowym, komendantom powiatowych/miejskich Policji oraz wchodzącym w obręb powiatu gminom do dnia 15 lipca każdego kolejnego roku	przekazanie aktualnego informatora w wersji papierowej lub elektronicznej właściwym miejscowo	ogółem	1 762	1 762
		prezesom sądów rejonowych	257	257
		prokuratorom rejonowym	233	233
		komendantom powiatowych/miejskich Policji	277	277
		wchodzącym w obręb powiatu gminom	995	995

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny				
		Razem	MRPiPS	MS	PK	MSWiA
3.1.3. Rozpowszechnienie baz danych oraz informatorów, przez podmioty o których mowa w pkt. 3.1.2 w podległych im pionach organizacyjnych	liczba przekazanych sędziom, zespołom kuratorskiej służby sądowej, prokuratorom oraz funkcjonariuszom Policji aktualnych informatorów w wersji papierowej lub elektronicznej	33 803	X	2 802	842	30 159
	umieszczenie informatorów na stronach internetowych gmin, sądów i prokuratur rejonowych, komend policji powiatowych i miejskich do dnia 15 sierpnia każdego kolejnego roku	751	259	221	28	243

3.2. Interweniowanie oraz reagowanie właściwych służb na stosowanie przemocy w rodzinie

Rodzaj działania	Wskaźnik		Podmiot odpowiedzialny					
			Razem	MRPiPS	MSWiA	MZ	MEN	MKiDN
3.2.1. Stosowanie procedury "Niebieskie Karty" przez uprawnione podmioty	liczba sporządzonych formularzy „Niebieskich Kart – A” przez pracowników socjalnych, funkcjonariuszy Policji, przedstawicieli gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych oraz ochrony zdrowia, pracowników i przedstawicieli oświaty wszczynających procedurę		97 224	11 789	73 531	6 343	5 547	14
	liczba sporządzonych formularzy „Niebieskich Kart – C” przez członków zespołu interdyscyplinarnego / grupy robocze		62 671	62 671	X	X	X	X
	liczba sporządzonych formularzy „Niebieskich Kart – D” przez członków zespołu interdyscyplinarnego / grupy robocze		46 543	46 543	X	X	X	X
	liczba rodzin objętych procedurą "Niebieskie Karty"		109 975	109 975	X	X	X	X
	liczba rodzin wobec których wszczęto procedurę "Niebieskie Karty" w okresie sprawozdawczym		72 346	72 346	X	X	X	X
	liczba procedur Niebieskie Karty zakończonych w przypadku:	ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy	50 537	50 537	X	X	X	X
		rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań	18 891	18 891	X	X	X	X
	liczba wszczętych dochodzeń w sprawach związanych z przemocą w rodzinie przez jednostki Policji		26 633	X	26 633	X	X	X
	liczba postanowień o odmowie wszczęcia dochodzenia w sprawach związanych z przemocą w rodzinie przez jednostki Policji		13 876	X	13 876	X	X	X
	liczba zakończonych postępowań w sprawach związanych z przemocą w rodzinie poprzez sporządzenie aktu oskarżenia przez jednostki Policji		10 689	X	10 689	X	X	X
liczba zakończonych postępowań w sprawach związanych z przemocą w rodzinie poprzez umorzenie postępowania przez jednostki Policji		15 391	X	15 391	X	X	X	

3.2. Interweniowanie oraz reagowanie właściwych służb na stosowanie przemocy w rodzinie

Rodzaj działania	Wskaźnik		Podmiot odpowiedzialny			
			Razem	MS	PK	MSWiA
3.2.2 Zapobieganie kontaktowania się osób stosujących przemoc w rodzinie z osobami dotkniętymi przemocą poprzez:	liczba zatrzymanych sprawców przemocy w rodzinie przez jednostki policji	Ogółem	16 881	X	X	16 881
		Kobiety	603	X	X	603
		mężczyźni	16 278	X	X	16 278

<p>- zatrzymywanie osób stosujących przemoc w rodzinie</p> <p>- występowanie do sądu o zastosowanie lub przedłużenie stosowania wobec osoby stosującej przemoc w rodzinie środków zapobiegawczych w przedmiocie nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, ewentualnie tymczasowego aresztowania</p> <p>- występowanie do sądu o zastosowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie środków probacyjnych polegających na obowiązku powstrzymywania się od przebywania w określonych miejscach, kontaktowania się lub zbliżania do pokrzywdzonego, zakazie przebywania w określonych miejscach, opuszczenia przez sprawcę lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym</p>	<p>liczba zastosowanych przez prokuratora środków zapobiegawczych w przedmiocie:</p>	<p>dozoru Policji z zakazem kontaktowania z osobą dotkniętą przemocą w rodzinie (art. 275 § 2 kpk)</p>		3 427	X	3 427	X
		<p>dozoru Policji pod warunkiem opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 275 § 3 kpk)</p>		760	X	760	X
		<p>nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą (art. 275a kpk)</p>		2 965	X	2 965	X
	<p>liczba złożonych przez prokuratora wniosków do sądu o zastosowanie lub przedłużenie środków zapobiegawczych w przedmiocie:</p>	<p>zastosowania nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym</p>		792	X	792	X
		<p>przedłużenia nakazu opuszczania lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym na dalsze okresy</p>		103	X	103	X
		<p>zastosowania tymczasowego aresztowania</p>		1 862	X	1 862	X
	<p>liczba wniosków, w tym z art. 335 § 1 kpk, do sądu w przedmiocie zastosowania środków karnych lub probacyjnych w przedmiocie:</p>	<p>obowiązku powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach</p>	środki karne	38	X	38	X
			środki probacyjne	29	X	29	X
		<p>zakazu kontaktowania się z określonymi osobami</p>	środki karne	118	X	118	X
			środki probacyjne	129	X	129	X
		<p>zakazu zbliżania się do określonych osób</p>	środki karne	169	X	169	X
			środki probacyjne	116	X	116	X
		<p>nakazu opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym</p>	środki karne	X	X	X	X
			środki probacyjne	106	X	106	X
uczestnictwa w programach korekcyjno-edukacyjnych	środki probacyjne	91	X	91	X		
<p>liczba podjętych przez sąd decyzji o uwzględnieniu wniosków</p>	<p>zastosowanie nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym</p>		1 674	1 674	X	X	

	prokuratora o	przedłużenie nakazu opuszczania lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym na dalsze okresy	200	200	X	X
		zastosowanie tymczasowego aresztowania	784	784	X	X
	liczba wniosków kuratorów sądowych o zastosowanie przez sąd w postępowaniu wykonawczym środków probacyjnych polegających na:	obowiązku powstrzymywania się od przebywania w określonych miejscach	35	35	X	X
		obowiązku powstrzymywania się od kontaktowania się z pokrzywdzonym	25	25	X	X
		obowiązku powstrzymywania się od zbliżania do pokrzywdzonego	22	22	X	X
		obowiązku opuszczenia przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	54	54	X	X
	liczba orzeczeń sądowych uwzględniających wnioski kuratorów sądowych o zastosowanie przez sąd środków probacyjnych polegających na:	obowiązku powstrzymywania się od przebywania w określonych miejscach	31	31	X	X
		obowiązku powstrzymywania się od kontaktowania się z pokrzywdzonym	18	18	X	X
		obowiązku powstrzymywania się od zbliżania do pokrzywdzonego	18	18	X	X
		obowiązku opuszczenia przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	34	34	X	X

3.2.3. Monitoring orzecznictwa sądów powszechnych

Rodzaj działania	Wskaźnik		Podmiot odpowiedzialny		
			Razem	MS	
Orzecznictwo sądów powszechnych, w zakresie - prawa karnego, w odniesieniu do kar, środków karnych, probacyjnych i innych oddziaływań, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie	liczba osób oskarżonych o stosowanie przemocy w rodzinie	osądzeni	Ogółem	15 071	15 071
			w tym art. 207 kk	11 015	11 015
		skazani	ogółem	12 486	12 486
			w tym kobiety	542	542
			w tym mężczyźni	11 944	11 944
			w tym art. 207 kk	9 173	9 173
			w tym kobiety	292	292
			w tym mężczyźni	8 881	8 881
		uniewinnieni	Ogółem	364	364
			w tym art. 207 kk	247	247
		warunkowo umorzone postępowanie	Ogółem	1 420	1 420
			w tym art. 207 kk	1 041	1 041
umorzono postępowanie	Ogółem	779	779		

			w tym art. 207 kk	547	547
	liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, wobec których orzeczono kary	grzywny	Ogółem	1 011	1 011
			w tym art. 207 kk	283	283
		ograniczenia wolności	Ogółem	2 408	2 408
			w tym art. 207 kk	1 505	1 505
		pozbawienia wolności	Ogółem	8 839	8 839
			w tym art. 207 kk	7 207	7 207
		w tym pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem	Ogółem	6 158	6 158
			w tym art. 207 kk	5 261	5 261
	liczby orzeczonych środków karnych i probacyjnych	obowiązek powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach	środki karne	22	22
			w tym wobec kobiet		
			w tym wobec mężczyzn	22	22
			środki probacyjne	53	53
			w tym wobec kobiet	4	4
			w tym wobec mężczyzn	49	49
		zakaz kontaktowania się z określonymi osobami	środki karne	423	423
			w tym wobec kobiet	11	11
			w tym wobec mężczyzn	412	412
			środki probacyjne	514	514
			w tym wobec kobiet	19	19
			w tym wobec mężczyzn	495	495
		zakaz zbliżania się do określonych osób	środki karne	655	655
			w tym wobec kobiet	16	16
			w tym wobec mężczyzn	639	639
			środki probacyjne	324	324
			w tym wobec kobiet	7	7
			w tym wobec mężczyzn	317	317
		nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	środki karne	398	398
			w tym wobec kobiet	9	9
			w tym wobec mężczyzn	389	389
			środki probacyjne	338	338
			w tym wobec kobiet	6	6
			w tym wobec mężczyzn	332	332
	uczestnictwo w programach korekcyjno-edukacyjnych	środki probacyjne	819	819	
		w tym wobec kobiet	42	42	
		w tym wobec mężczyzn	777	777	
- prawa rodzinnego i opiekuńczego w przedmiocie władzy rodzicielskiej	liczba orzeczeń w zakresie władzy rodzicielskiej	ograniczenie władzy rodzicielskiej (art. 109 § 2 kro)	liczba orzeczeń	553	553
			liczba dzieci	1 018	1 018
		pozbawienie władzy rodzicielskiej (art. 111 kro)	liczba orzeczeń	95	95

	przemocy w rodzinie		liczba dzieci	161	161
- prawa cywilnego w przedmiocie nakazu opuszczenia przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, a także eksmisji	liczba eksmisji z uwagi na przemoc w rodzinie (opróżnienie lokalu mieszkalnego bez prawa do lokalu socjalnego)			1 062	1 062
	liczba złożonych do sądu cywilnego wniosków o zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia mieszkania zajmowanego wspólnie z innym członkiem rodziny			1 562	1 562
	liczba orzeczeń dotyczących zobowiązania osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia mieszkania zajmowanego wspólnie z innym członkiem rodziny			705	705

Rodzaj działania	Wskaźnik		Podmiot odpowiedzialny					
			Razem	MRPiPS	MS	PK	MZ	
3.2.4. Aktywność i współdziałanie oraz wymiana informacji pomiędzy Policją, kuratorską służbą sądową i innymi służbami w zakresie monitoringu zachowań osób uprzednio skazanych za stosowanie przemocy w rodzinie	liczba przekazanych Policji lub kuratorom sądowym informacji przez pracowników socjalnych o ponownym stosowaniu przemocy w rodzinie przez osoby uprzednio skazane za tego rodzaju przemoc		2 300	2 300	X	X	X	
	liczba przekazanych w/w organom ścigania i wymiaru sprawiedliwości informacji przez konsultantów telefonu interwencyjno-informacyjnego prowadzonego przez PARPA o ponownym stosowaniu przemocy w rodzinie przez osoby uprzednio skazane za tego rodzaju przemoc		2	X	X	X	2	
	liczba wniosków prokuratora do sądu w postępowaniu wykonawczym w przedmiocie:	zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności wobec skazanego za tego rodzaju przemoc, naruszającego ponownie porządek prawny w postaci stosowania przemocy w rodzinie	X	X	X	X	X	
		odwołanie warunkowego zwolnienia wobec skazanego za tego rodzaju przemoc, naruszającego ponownie porządek prawny w postaci stosowania przemocy w rodzinie	396	X	X	396	X	
	liczba wniosków w kuratorów sądowych do sądu o:	zarządzenie wykonania warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności (art. 12d ustawy)	Złożone	787	X	787	X	X
			uwzględnione przez sąd	530	X	530	X	X
		odwołanie warunkowego zwolnienia (art. 12d ustawy)	Złożone	117	X	117	X	X
			uwzględnione przez sąd	99	X	99	X	X

3.3. Realizowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych zmierzających do zaprzestania przemocy w rodzinie (art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie Dz. U. z 2015 r. poz. 1390)

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny	
		Razem	MRPiPS
3.3.1. Opracowanie ramowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie	liczba ramowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie	11	11

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny		
		Razem	MRPiPS	MS
3.3.2. Opracowanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-educacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie: - w warunkach wolnościowych - w jednostkach penitencjarnych	liczba edycji programów oddziaływań korekcyjno-educacyjnych	516	304	212

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny		
		Razem	MS	PK
3.3.3. Zwiększanie udziału osób skazanych przez sąd za przemoc w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno-educacyjnych poprzez wzrost liczby wniosków kierowanych do sądu w tym przedmiocie	Liczba wniosków prokuratora z art. 335 paragraf 1 kpk o zastosowanie oddziaływań korekcyjno-educacyjnych	X	X	X
	liczba wniosków prokuratora do sądu o zastosowanie oddziaływań korekcyjno-educacyjnych w toku postępowania wykonawczego	42	X	42
	liczba wniosków kuratorów sądowych do sądu o zastosowanie oddziaływań korekcyjno-educacyjnych w toku postępowania wykonawczego	211	211	X
	liczba wniosków dyrektorów zakładów karnych do sądu penitencjarnego o nałożenie obowiązku uczestnictwa skazanego w oddziaływaniach korekcyjno-educacyjnych po odbyciu kary, w przypadku udzielenia warunkowego przedterminowego zwolnienia, jeżeli skazany nie został objęty takim programem w trakcie pobytu w zakładzie karnym.	1 141	1 141	X

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny		
		Razem	MS	
3.3.4. Monitoring orzecznictwa sądów powszechnych w zakresie oddziaływań korekcyjno-educacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz wykonania tego typu orzeczeń	liczba orzeczeń nakładających na osoby stosujące przemoc w rodzinie obowiązek uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-educacyjnych	1 006	1 006	
	liczba skierowań do uczestnictwa w w/w programach	1 173	1 173	
	liczba osób, które przystąpiły do programów oddziaływań korekcyjno-educacyjnych	ogółem	5 362	5 362
		kobiety	217	217
		mężczyźni	5 145	5 145
	liczba osób, które ukończyły programy oddziaływań korekcyjno-educacyjnych	ogółem	4 726	4 726
		kobiety	187	187
		mężczyźni	4 539	4 539

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny		
		Razem	MRPiPS	
3.3.5. Monitorowanie udziału osób stosujących przemoc w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie	coroczny raport dotyczący realizacji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	1	1	
	liczba podmiotów realizujących programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	239	239	
	liczba osób, które przystąpiły do programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	ogółem	4 304	4 304
		kobiety	323	323
		mężczyźni	3 981	3 981
	liczba osób, które ukończyły programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	ogółem	2 382	2 382
		kobiety	189	189
		mężczyźni	2 193	2 193

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny			
		Razem	MRPiPS	MS	
3.3.6. Badanie skuteczności programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych kierowanych do osób stosujących przemoc w rodzinie poprzez monitorowanie ich zachowań przez okres do 3 lat po ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego	liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, które po ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego powróciły do zachowań polegających na stosowaniu przemocy w rodzinie	ogółem	346	346	X
		kobiety	15	15	X
		mężczyźni	331	331	X
	liczba osób osadzonych, poddanych oddziaływaniom korekcyjno-edukacyjnym, które w ciągu 3 lat zostały ponownie osadzone z uwagi na popełnienie czynu podobnego	ogółem	8	X	8
		kobiety		X	
		mężczyźni	8	X	8

3.4. Realizowanie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie zmierzających do zmiany wzorców zachowań

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny		
		Razem	MRPiPS	
3.4.1. Opracowanie i realizacja programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie	liczba programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie	142	142	
	liczba osób, które przystąpiły do programów psychologiczno-terapeutycznych	ogółem	1 254	1 254
		kobiety	205	205
		mężczyźni	1 049	1 049
	liczba osób, które ukończyły programy psychologiczno-terapeutyczne	ogółem	723	723
		kobiety	167	167
		mężczyźni	556	556
3.4.2. Badanie skuteczności programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie	liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, które po ukończeniu programów psychologiczno-terapeutycznych powróciły do zachowań polegających na stosowaniu przemocy w rodzinie	ogółem	53	53
		kobiety	2	2
		mężczyźni	51	51

4. Podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie
4.1. Wzmacnianie jakości kształcenia zawodowego i doskonalenia zawodowego osób przygotowujących się do realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz osób realizujących te zadania

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny						
		Razem	MRPiPS	MS	MSWiA	MZ	MEN	MKiDN
4.1.1. Wprowadzenie treści dotyczących zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie do programów kształcenia zawodowego i ich realizacja	liczba podjętych decyzji dotyczących wprowadzenia właściwych treści do programów kształcenia zawodowego	179	X	47	6	X	6	120
	liczba realizowanych programów	624		62	11	82	6	463
	liczba osób objętych treściami programowymi	41 629		538	7 843	6 524	19 837	6 887
4.1.2. Wprowadzenie treści dotyczących zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie do programów doskonalenia zawodowego i ich realizacja	liczba przeprowadzonych szkoleń	302	X	X	X	X	302	X
	liczba uczestników szkoleń	3 641	X	X	X	X	3 641	X

4.2. Wyznaczanie kierunków działań dla podmiotów i instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny					
		Razem	MRPiPS	MS	PK	MSWiA	MZ
4.2.1. Opracowywanie oraz wydawanie wytycznych do prowadzenia szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie (art. 8 pkt 5 ustawy)	wytyczne do prowadzenia szkoleń	1	1	X	X	X	X
4.2.2. Opracowywanie i wydawanie wytycznych dotyczących zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie	wytyczne dotyczące zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury	1	X	X	1	X	X
4.2.3. Opracowanie materiałów instruktażowych, zaleceń i procedur postępowania interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych związanych z przemocą w rodzinie, dla osób realizujących te zadania	opracowane materiały instruktażowe, zalecenia i procedury w każdym województwie	16	16	X	X	X	X
4.2.4. Podejmowanie działań zmierzających do nawiązania i wzmocnienia współpracy pomiędzy służbami realizującymi zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w każdym województwie, poprzez: - utworzenie i aktualizację bazy danych osób nadzorujących lub koordynujących działanie poszczególnych służb na poziomie województwa oraz umieszczenie jej na stronach internetowych instytucji wojewódzkich i okręgowych, - nawiązanie współpracy pomiędzy takimi osobami w celu wypracowania wspólnej polityki przeciwdziałania przemocy w rodzinie - przeprowadzanie interdyscyplinarnych spotkań, konferencji lub szkoleń z udziałem przedstawicieli poszczególnych służb	umieszczenie i coroczna aktualizacja na stronach internetowych właściwych instytucji bazy danych osób nadzorujących lub koordynujących działanie służb	162	27	52	38	45	X
	liczba interdyscyplinarnych spotkań, konferencji lub szkoleń z udziałem przedstawicieli poszczególnych służb	2 475	101	2 364	1	X	9

4.3. Zwiększanie kompetencji osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Rodzaj działania	Wskaźnik		Podmiot odpowiedzialny	
			Razem	MRPiPS
4.3.1. Organizowanie szkoleń w oparciu o wytyczne, o których mowa w punkcie 4.2.1 dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w tym przedstawicieli: - jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, - gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, - Policji, - oświaty, - ochrony zdrowia, - sędziów, prokuratorów i kuratorów sądowych, - służby więziennej - innych podmiotów mogących być członkami zespołów interdyscyplinarnych /grup roboczych	liczba szkoleń w każdym województwie		81	81
	liczba przeszkolonych przedstawicieli	ogółem	2 946	2 946
		jednostek organizacyjnych pomocy społecznej	1 702	1 702
		gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych	48	48
		Policji	370	370
		oświaty	287	287
		ochrony zdrowia	36	36
		sędziów	26	26
		prokuratorów	2	2
		kuratorów sądowych	177	177
		służby więziennej	4	4
		innych podmiotów	294	294

Rodzaj działania	Wskaźnik		Podmiot odpowiedzialny			
			Razem	MS	MSWiA	MZ
4.3.2. Opracowywanie i realizacja szkoleń kierowanych do służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w zakresie możliwości i form oddziaływania oraz ich wpływu na kształtowanie postaw osób stosujących przemoc w rodzinie	liczba szkoleń		1 701	47	1 641	13
	liczba przeszkolonych osób z każdej ze służb		35 662	858	34 003	801

4.4. Wzmacnianie kompetencji zawodowych oraz przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Rodzaj działania	Wskaźnik		Podmiot odpowiedzialny	
			Razem	MRPiPS
4.4.1. Organizowanie ogólnopolskiej konferencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie	liczba zorganizowanych konferencji		1	1
	liczba osób uczestniczących w konferencji		130	130
4.4.2. Wdrożenie systemu wsparcia dla osób pracujących bezpośrednio z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie i z osobami stosującymi przemoc, w formie m.in. superwizji, coachingu, grup wsparcia	liczba osób poddanych różnym formom poradnictwa i wsparcia psychologicznego		8 244	8 244